



ศึกษาหลักธรรมและคติความเชื่อประเพณีซังกรานของชาวมอญในเกาะเกร็ด
จังหวัดนนทบุรี

A STUDY OF DHAMMA PRINCIPLE AND BELIEFS IN SANGKRAN FESTIVAL
OF MON COMMUNITY IN KOHKRET NONTHABURI PROVINCE

พระครูปลัดทิน สุนทโร (วศสกุล)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๐



ศึกษาหลักธรรมและคติความเชื่อประเพณีซังกรานของชาวมอญในเกาะเกร็ด
จังหวัดนนทบุรี

A STUDY OF DHAMMA PRINCIPLE AND BELIEFS IN SANGKRAN FESTIVAL
OF MON COMMUNITY IN KOHKRET NONTHABURI PROVINCE

พระครูปลัดทิน สุนทโร (วศสกุล)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๐



A Study of Dhamma Principle and Beliefs In Sangkran Festival
of Mon Community, in Kohkret, Nonthaburi Province

PhrakhruPalat tin Sundaro (Vasasakun)

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for the Degree of
Master of Arts
(Buddhist Studies)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
C.E. 2017

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)



บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ เรื่อง “ศึกษาหลักธรรมและคติความเชื่อประเพณีซึ่งกรานของชาวมอญในเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา พระพุทธศาสนา

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร.)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(พระเทพสุวรรณเมธี, ดร.)

กรรมการ

(พระมหาบุญไทย ปุณณมโน, ดร.)

กรรมการ

(รศ.ดร.สุวิญ รักษัตย์)

กรรมการ

(รศ.ดร.เวย์ บรรณกรกุล)

กรรมการ

(พระครูพิพิธวรกิจจานุการ, ดร.)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

รศ.ดร.เวย์ บรรณกรกุล

ประธานกรรมการ

พระครูพิพิธวรกิจจานุการ, ดร.

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(พระครูปลัดทิน สุนทรโร)

- ชื่อวิทยานิพนธ์** : ศึกษาหลักธรรมและคติความเชื่อประเพณี ชังกราน ของชาวมอญ
ในเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
- ผู้วิจัย** : พระครูปลัดทิน สุนทรโร
- ปริญญา** : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)
- คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์**
- : รศ.ดร. เวทย์ บรรณกรกุล, ป.ธ.๙, พธ.บ. (ปรัชญา),
ศษ.ม. (ประชากรศึกษา), พธ.ด. (บาลีพุทธศาสตร์)
 - : พระครูพิพิธวรกิจจานุการ, ดร., ศน.บ. (ศาสนาและปรัชญา),
M.A. (Pali & Buddhist Studies), Ph.D. (Pali & Buddhist Studies)
- วันสำเร็จการศึกษา** : ๑๓ มีนาคม ๒๕๖๑

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อศึกษาความเป็นมาของประเพณี “ชังกราน” ๒) เพื่อศึกษาหลักธรรม และคติความเชื่อในประเพณีที่เกี่ยวข้องกับ “ชังกราน” ๓) เพื่อศึกษาคติแนวคิดในการจัดประเพณี “ชังกราน” ตามความเชื่อของชาวมอญในเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี โดยการศึกษาทบทวนคัมภีร์หนังสือตำราที่เกี่ยวข้อง เสนออาจารย์ที่ปรึกษา ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ เรียบเรียงบรรยายเชิงพรรณนา จากการศึกษาพบว่า

การศึกษาประเพณี ชังกราน ของชาวมอญในเกาะเกร็ด จะพบว่า ประเพณี ชังกราน ได้มีการรักษาสืบทอดมาอย่างยาวนานนับร้อยปี มีคติความเชื่อสอดแทรกอยู่ คำว่า ชังกราน คือสงกรานต์ของไทยเรานั้นเอง คนไทยรับเอาวัฒนธรรมของชาวมอญมาเป็นบางอย่างด้วยเหตุที่ว่ามีความใกล้ชิดกันมาแต่โบราณ ชังกราน หรือสงกรานต์ คือ ประเพณีของประเทศในแถบอุษาคเนย์ ซึ่งได้แก่ ไทย ลาว กัมพูชา พม่า มอญ ชนกลุ่มน้อยชาวไตแถบเวียดนาม และมณฑลยูนนานของจีน รวมถึงศรีลังกา และประเทศทางตะวันออกของประเทศอินเดีย สันนิษฐานกันว่า ประเพณีสงกรานต์นั้นได้รับวัฒนธรรมมาจากเทศกาลโฮลี ในอินเดียได้นั่นเอง

การปฏิบัติตนในช่วงประเพณีชังกรานของชาวมอญหรือมอญในทุก ๆ ที่ จะมีลักษณะคล้าย ๆ กันคือให้ความสำคัญในการทำบุญ เป็นอย่างมากในเกาะเกร็ดก็เช่นเดียวกัน จะมีการทำบุญ สรงข้าวแช่ หรือเป็งชังกราน สรงน้ำพระสงฆ์ รดน้ำผู้ใหญ่ ปลอยนกปล่อยปลา ถวายธงตะขาบ การทำบุญบั้งสุกุลให้แก่ผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว การเข้าวัดถือศีลฟังธรรม ก็ล้วนแล้วอยู่ในหลักใหญ่ก็คือ ทาน ศีล และภาวนา อันเป็นหัวใจหลักในพระพุทธศาสนา

ในเทศกาลซังกราน ในความคิดของคนมอญ คุณค่า และความสำคัญของเทศกาลซังกราน ก็คือการได้ทำบุญใหญ่ประจำปี จะสังเกตได้ว่า ชาวมอญจะเป็นห่วงเรื่องการเตรียมของทำบุญมากกว่าการที่จะไปเที่ยวเตร็ดเตร่ที่อื่น แม้แต่ความเชื่อก็ยังคงอยู่ในกรอบของพระพุทธศาสนา การละเล่นรื่นเริงจะมีไม่มาก แต่ก็พอมีบ้าง และความเชื่อเรื่องผีก็ยังคงอยู่ควบคู่ไปกับพระพุทธศาสนา ปัจจุบันในประเพณี ซังกราน ในวันสุดท้ายจะมีการทำบุญกลางบ้าน หลังจากทำบุญแล้วจะมีการทรงเจ้าพ่อ เพื่อถามเรื่องที่เกี่ยวกับการทำมาหากิน น้ำท่า ฝนฟ้าจะตกต้องตามฤดูกาลไหม เป็นต้น จึงเห็นได้ว่า ซังกราน เป็นประเพณีที่ทำให้ครอบครัวได้อยู่พร้อมหน้า ได้มีโอกาสทำบุญร่วมกัน ได้แสดงความกตัญญูเคารพต่อบรรพบุรุษ ได้รักษาวัฒนธรรมด้านอาหาร เป็นต้น และซังกรานนี้ก็จะเป็แม่เหล็กที่จะดึงดูดให้ผู้สนใจได้เข้ามาเที่ยวในชุมชน ซึ่งก็จะเป็นแหล่งที่ทำให้เกิดรายได้ขึ้นในชุมชนต่อไป

Thesis Title : A Study of Dhamma Principle and Beliefs in Sangkran Festival of Mon Community, in Kohkret, Nonthaburi Province

Researcher : Phrakhrupalat tin Sondaro (Vasasakun)

Degree : Master of Arts (Buddhist Studies)

Thesis Supervisory Committee

- : Assoc. Prof. Dr. Wate Bunnakornkun, Pali IX, B.A. (Philosophy), M.A. (Population Education), Ph.D. (Pali Buddhist Studies)
- : Phrakhru Pipithvarakijjanukarn, Dr., B.A. (Religion and Philosophy), M.A. (Pali & Buddhist Studies), Ph.D. (Pali & Buddhist Studies)

Date of Graduation : March 13, 1018

Abstract

There were three purposes of this thesis to 1) study the history of the "Sankarn", 2) study the principles and beliefs of Sangkran tradition, and 3) study the concept of the traditional " Sangkran " according to the belief of the Mon people in Koh Kret, Nonthaburi with reviewing the scriptures, books, related texts, and re-modify as suggestion of advisor with descriptive lecture. The studies were found that.

According to the study, it has been found that after studying of the Sangkran of the Raman people in Koh Kret, this tradition of Sangkran has been preserved for a hundred years. There is a belief in the word Sangkran is the Sangkran n of Thailand. Thai people have adopted the culture of the Mon people as something that is close to the ancient. Sangkran or Songkran is a tradition in Southeast Asia countries, including Thailand, Laos, Cambodia, Myanmar, Mon, Tai people as the ethnic in Vietnam and the Yunnan of China including Sri Lanka and the countries of eastern India. It was assumed that Sangkran festival has been cultured from Holy Festival in the South India.

The practice during the Sangkarn tradition of Raman or Mon people in everywhere is the same, it is emphasized on the importance of merit. Similar to Mon people at Koh Kret, they make the merit of sending Kao Chae or Peungsenggran and water the adults, released the birds and fish, offer the centipede flag, make the sacrifice to the deceased, and observing precepts in temple. All which are the main principle is to giving alms, precepts and meditation as the heart of Buddhism.

The Sankarn festival in the opinion of the Mon people is the value and importance of the festival which is a great giving alms. It was noticed that Mon people are concerned about the preparation of merit, rather than to travel. Even faith is still within the framework of Buddhism. There will not be much fun but still be enough. Ghost beliefs are still be with the past. For San Karn on the last day, Mon people made the merit of the house, after making the merit, the medium called the god to ask about the income, water, rain, and if rain will have to follow the new season. Therefore, it is seen that the Sangkran is a tradition that keeps the family living together. They have a chance to make a merit together, show gratitude to their ancestors. The food culture and so on, it is attraction to attract people who are interested in the community. This festival will produce income in the community in the future.

กิตติกรรมประกาศ

เกล้าฯ ขอประทานโอกาสกราบขอบพระคุณ พระเดชพระคุณเจ้าประคุณสมเด็จพระพุทธชินวงศ์ (อุปสมมหาเถร) เจ้าคณะใหญ่หนกลาง กรรมการมหาเถรสมาคม ประธานกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา แห่งชาติ รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม เป็นอย่างยิ่ง ที่พระเดชพระคุณฯ ได้เมตตาเปิดการเรียนการสอนหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนาขึ้น เพื่อให้โอกาสในการศึกษา อันส่งผลให้เกล้าฯ ได้เข้ามาศึกษาเป็นรุ่นที่ ๒

ขอกราบขอบพระคุณพระมหาโกมล กมโล รักษาการผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์บาฬีศึกษา พุทธโฆส มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม

ขอกราบขอบพระคุณพระเทพสุวรรณเมธี (สุชาติ กิตติปญฺโญ) รักษาการผู้อำนวยการ หลักสูตรบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงเรียบร้อยได้ด้วยดีนั้น ผู้ศึกษาวิจัยขอเจริญพรขอบคุณ รศ.ดร. เวทย์ บรรณกรกุล ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เป็นอย่างยิ่ง ที่กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำ และแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มาโดยตลอด รวมทั้ง ขอกราบขอบพระคุณ พระครูพิพิธกิจจานุการ, ดร. อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้เมตตาอนุเคราะห์ กรุณาให้คำปรึกษาแนะนำเพิ่มเติม เพื่อความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นของวิทยานิพนธ์ นอกจากนี้ผู้วิจัยขอกราบ ขอบพระคุณพระเถรานุเถระผู้ทรงคุณวุฒิทุกรูป และขอเจริญพรขอบคุณคณาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน ที่ได้กรุณาประสาทความรู้ในด้านต่าง ๆ อันเป็นพื้นฐานสำคัญของวิทยานิพนธ์

ขอขอบคุณคณะกรรมการ เจ้าหน้าที่หลักสูตรบัณฑิตศึกษา และเจ้าหน้าที่ทุกฝ่ายโดยเฉพาะ เจ้าหน้าที่ห้องสมุดทุกท่าน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม ที่ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการดำเนินการต่าง ๆ และกัลยาณมิตรปณฺญาโท สาขาวิชาพระพุทธศาสนา รุ่น ๒ ทุก ท่าน ที่ช่วยเป็นกำลังใจให้งานวิจัยสำเร็จลุล่วง ตลอดจนเอื้อเฟื้อข้อมูลในการทำวิจัย ตลอดถึงผู้เป็นเจ้าของ ผลงานทางวิชาการอันทรงคุณค่าทุกท่าน ที่ผู้วิจัยนำมาอ้างอิงประกอบในการทำวิจัยเรื่องนี้

คุณงามความดีในการศึกษาค้นคว้าและการจัดทำวิทยานิพนธ์นี้ ผู้วิจัยขอน้อมนำมาบูชา สักการะแด่พระรัตนตรัย และบูชาคุณบุพการี บิดา มารดา ครูบาอาจารย์ ตลอดทั้งครูอาจารย์และท่านผู้เป็น เจ้าของตำรา ที่ได้กรุณาประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ ยังผลให้ผู้วิจัยได้ประสบความสำเร็จในการศึกษาด้วยดี

พระครูปลัดทิน สุนทโร (วศสกุล)

๑๓ มีนาคม ๒๕๖๑.

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	: ๗
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ซ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๔
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๔
๑.๔ ขอบเขตงานวิจัย	๔
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๕
๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๕
๑.๗ วิธีการดำเนินการวิจัย	๑๐
๑.๘ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๑๑
บทที่ ๒ ความเป็นมาของประเพณี ชังกราน ขวามอญเกาะเกร็ด	๑๒
๒.๑ ความหมายของประเพณีชังกราน	๑๒
๒.๒ ความเป็นมาของประเพณีชังกราน	๑๔
๒.๓ ความเป็นมาของชุมชนมอญเกาะเกร็ด	๑๙
๒.๔ หลักการปฏิบัติในประเพณีชังกราน	๒๓
๒.๕ สรุปผล	๔๔
บทที่ ๓ หลักธรรมและคติความ เชื่อประเพณีชังกราน	๔๕
๓.๑ ความเชื่อเรื่องเทวดา ในพระพุทธศาสนา	๔๕
๓.๒ ความเชื่อในเรื่องความกตัญญู	๔๗
๓.๓ ความเชื่อในเรื่องบุญ และทาน	๕๑
๓.๔ ความเชื่อเรื่องกรรมแห่งความสามัคคี	๕๗
๓.๕ บทสรุป	๖๑

บทที่ ๔ คติแนวคิดในการจัดประเพณี ชิงกราน ตามความเชื่อของชาวมอญในเกาะเกร็ด	๖๓
๔.๑ ความสำคัญของประเพณี ชิงกราน ของชาวมอญเกาะเกร็ด	๖๓
๔.๒ องค์ประกอบของประเพณี ชิงกราน ของชาวมอญเกาะเกร็ด	๖๔
๔.๓ การจัดประเพณี ชิงกราน ของชาวมอญในเกาะเกร็ด	๖๘
๔.๔ บทสรุป	๘๐
บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ	๘๑
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๘๑
๕.๒ ข้อเสนอแนะ	๘๒
บรรณานุกรม	๘๔
ภาคผนวก	๘๗
ภาคผนวก ก หนังสือตำนาน ชิงกราน ภาษามอญ	๘๘
ภาคผนวก ข รูป การจัดประเพณี ชิงกรานในเกาะเกร็ด	๙๔
ประวัติผู้วิจัย	๑๐๑

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

ก. คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

อักษรย่อชื่อในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๓๙ การอ้างอิงใช้ระบุ เล่ม/ข้อ /หน้า หลังคำย่อชื่อคัมภีร์ ตัวอย่างเช่น วิ.ม.(ไทย) ๔/๑๒/๑๒ หมายถึง วินัยปิฎก มหาวรรค ภาษาไทย เล่ม ๔ ข้อ ๑๒ หน้า ๑๒ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๓๙

พระวินัยปิฎก

เล่ม	คำย่อ	ชื่อคัมภีร์	ภาษา
๑-๒	วิ.มหา.	(ไทย) = วินัยปิฎก มหาวิภังค์	(ภาษาไทย)
๔-๕	วิ.ม.	(ไทย) = วินัยปิฎก มหาวรรค	(ภาษาไทย)
๖-๗	วิ.จุ.	(ไทย) = วินัยปิฎก จุฬวรรค	(ภาษาไทย)
๘	วิ.ป.	(ไทย) = วินัยปิฎก ปริวารวรรค	(ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

เล่ม	คำย่อ	ชื่อคัมภีร์	ภาษา
๑๐	ที.ม.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค	(ภาษาไทย)
๑๑	ที.ปา.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค	(ภาษาไทย)
๑๒	ม.มู.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก์	(ภาษาไทย)
๑๓	ม.ม.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปณณาสก์	(ภาษาไทย)
๑๔	ม.อุ.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย อุปริปณณาสก์	(ภาษาไทย)
๑๖	สั.นิ.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย นิทานวรรค	(ภาษาไทย)
๑๗	สั.ข.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย ขันธวารวรรค	(ภาษาไทย)
๑๘	สั.สฟา.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค	(ภาษาไทย)
๑๙	สั.ม.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย มหาวารวรรค	(ภาษาไทย)
๒๐	อง.เอกก.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย เอกกนิบาต	(ภาษาไทย)
๒๑	อง.จตุกก.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
๒๒	อง.ปญจก.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปญจกนิบาต	(ภาษาไทย)

	อง.ฉก.	(ไทย)	= สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ฉักกนิบาต	(ภาษาไทย)
๒๓	อง.สตต.	(ไทย)	= สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต	(ภาษาไทย)
	อง.อฏฐก.	(ไทย)	= สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อฏฐกนิบาต	(ภาษาไทย)
๒๔	อง.ทสก.	(ไทย)	= สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต	(ภาษาไทย)
๒๕	ข.ข.	(ไทย)	= สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ขุททกปาฐะ	(ภาษาไทย)
	ข.ธ.	(ไทย)	= สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธรรมบท	(ภาษาไทย)
	ข.อุ.	(ไทย)	= สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อุทาน	(ภาษาไทย)
	ข.อิติ.	(ไทย)	= สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อิติวุตตกะ	(ภาษาไทย)
๒๖	ข.เถร.	(ไทย)	= สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย เถรคาถา	(ภาษาไทย)
๒๗	ข.ชา.ทุก.	(ไทย)	= สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย เอกกนิบาต ชาดก	(ภาษาไทย)
๓๑	ข.ป.	(ไทย)	= สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ปฏิสัมภิทามรรค	(ภาษาไทย)
๓๓	ข.พุทธ.	(ไทย)	= สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุทธวงศ์	(ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ความเชื่อเป็นธรรมชาติที่เกิดขึ้นกับมนุษย์ และถือว่าเป็นวัฒนธรรมของมนุษย์อย่างหนึ่ง การดำรงชีวิตของมนุษย์ในสมัยโบราณที่มีความเจริญทางด้านวิชาการน้อย ความเชื่อจึงเกิดจากการเกิดขึ้น และการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติที่มนุษย์เชื่อว่าเป็นการบันดาลให้เกิดขึ้นจากอำนาจของ เทวดา พระเจ้า หรือภูตผีปีศาจ ดังนั้นเมื่อเกิดปรากฏการณ์ต่าง ๆ ขึ้น เช่น ฝนตก พายุพัด ฟ้าผ่า แผ่นดินไหว ภูเขาไฟระเบิด อุทกภัย และวาทภัยต่าง ๆ ขึ้น ล้วนเป็นสิ่งที่มียุทธพลต่อชีวิตหรือความเป็นอยู่ของมนุษย์ ซึ่งยากที่จะป้องกันหรือแก้ไขได้ด้วยตัวเอง บางอย่างเป็นเหตุการณ์ที่อำนวยความสะดวก แต่บางเหตุการณ์ก็เป็นอันตรายต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของมนุษย์ มนุษย์จึงพยายามที่จะคิดหาวิธีการที่จะก่อให้เกิดผลในทางที่ดี และเกิดความสุขให้กับตนเอง เพื่อกระทำต่อสิ่งที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติเหล่านั้น ทำให้เกิดเป็นแนวทางปฏิบัติที่เป็นพิธีกรรม หรือศาสนาเกิดขึ้น

ตรุษสงกรานต์ถือเป็นนักขัตฤกษ์ที่ขึ้นหน้าขึ้นตามาแต่ดึกดำบรรพ์ เป็นเทศกาลวันสิ้นปี เก้าขึ้นปีใหม่ของคนอุษาคเนย์ หรือเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งรวมกว้าง ๆ ว่าซึ่งยึดถือสืบเนื่องมาแต่โบราณ เป็นระยะเวลาเข้าฤดูร้อนที่เสร็จจากการเก็บเกี่ยวข้าว จึงว่างจากการงานประจำ มีการละเล่น สนุกสนานรื่นเริงร่วมกันในแต่ละหมู่บ้าน ตำบลหรือเมืองหนึ่ง ๆ แม้ปัจจุบันทางราชการของไทย ประกาศวันที่ ๓๑ ธันวาคม เป็นวันสิ้นปี และวันที่ ๑ มกราคม ของทุกปี เป็นวันขึ้นปีใหม่ แต่ประเพณี การทำบุญและการรื่นเริงในวันตรุษและสงกรานต์ก็ยังคงมีอยู่ทั่วไปทุกภาคของประเทศไทย

ตรุษสงกรานต์ถือเป็นนักขัตฤกษ์ที่ขึ้นหน้าขึ้นตามาแต่ดึกดำบรรพ์ วันตรุษ และวันสงกรานต์เป็นเทศกาลสำคัญที่คนไทยยังถือว่าเป็นวันสิ้นปี วันสงกรานต์คือวันขึ้นปีใหม่ จึงต้องเตรียมงานเป็นการใหญ่จนมีคนพูดกัน "ส่งท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่" สิ่งที่ต้องเตรียมเป็นพิเศษ คือ

(๑) เครื่องนุ่งห่มเพื่อใส่ในโอกาสไปทำบุญที่วัด ตลอดจนเครื่องประดับตกแต่งร่างกาย

(๒) ของทำบุญ เมื่อใกล้จะถึงวันงานก็เตรียมของทำบุญเลี้ยงพระ และที่เป็นพิเศษ ๒ อย่าง คือ ข้าวเหนียวแดงในวันตรุษ และขนมกวนหรือกะละแมในวันสงกรานต์ ซึ่งสิ่งของ ๒ อย่างนี้ ถือได้ว่าเป็นสัญลักษณ์ของการทำบุญตรุษสงกรานต์เหมือนกับการทำกระยาสารท ในเทศกาลสารท เพราะนอกจากทำขึ้นเพื่อทำบุญแล้วยังแลกเปลี่ยนแจกจ่ายกันในหมู่บ้านใกล้เคียง

(๓) การทำความสะอาดบ้านเรือนที่อาศัยตลอดจนบริเวณใกล้เคียง เพื่อให้ดูเรียบร้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่บูชาพระ และที่เก็บอัฐิบรรพบุรุษ แม้เสื้อผ้าที่ใช้สอยก็ต้องซักฟอกให้สะอาดหมดจดโดยถือว่าสกปรกให้สิ้นไปพร้อมกับปีเก่า และต้อนรับปีใหม่ ด้วยความบริสุทธิ์ผุดผ่อง

(๔) สถานที่ทำบุญ วัดเป็นสถานที่ทำบุญสวดมนต์เลื่องพระ และทำต่อเนื่องกันหลายวัน เมื่อทำความสะอาดกุฏิที่อาศัยแล้ว ยังต้องทำความสะอาดหอสวดมนต์ โบสถ์ วิหาร ศาลาการเปรียญ ตลอดจนลานวัด เพื่อให้ดูร่มรื่นขึ้นตาชื่นใจของผู้มาทำบุญในวันสำคัญ เพราะต้องใช้ในกิจกรรมหลายอย่าง ได้แก่ การทำบุญตักบาตร สวดมนต์ เลื่องพระ การฟังเทศน์ การก่อเจดีย์ทราย สรงน้ำพระ บังสุกุลอัฐิ การปล่อยนกปล่อยปลา บางวัดชาวบ้านยังใช้ลานวัดเป็นสถานที่รื่นเริงสนุกสนาน เช่น สาดน้ำ และมีการเล่นอื่น ๆ เช่น ช่วงชัย ชักกะเย่อ เข้าทรงแม่ศรี เป็นต้น

การทำบุญถือเป็นกิจกรรมสำคัญในภูมิภาคนั้น ถ้าตรุษกับสงกรานต์ต่อเนื่องกันจะทำได้ติดต่อกันไป แต่ถ้าไม่ต่อเนื่องกันก็จะทำบุญอันเป็นส่วนหนึ่งของตรุษส่วนหนึ่งแล้วเว้นระยะไปเริ่มทำบุญวันสงกรานต์อีกส่วนหนึ่ง แต่ในบางจังหวัดแม้วันตรุษและสงกรานต์อยู่ห่างกันมากน้อยเพียงใด ก็คงทำบุญต่อเนื่องกันจนสิ้นวันสงกรานต์ การรื่นเริงจะมีตั้งแต่วันตรุษติดต่อกันไปจนสิ้นวันสงกรานต์ไม่ว่าวันตรุษและวันสงกรานต์จะต่อเนื่องกันหรือไม่

มอญ เป็นชนชาติเก่าแก่ ที่มีอารยธรรมรุ่งเรืองมากชนชาติหนึ่ง ในภูมิภาคนี้ ตามพงศาวดารพม่ากล่าวว่า "มอญ" เป็นชนชาติแรกที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในพม่า มาเป็นเวลาหลายศตวรรษก่อนคริสต์กาล ชาว"มอญ"เป็นพวกที่มีเชื้อสายอยู่ในกลุ่ม"มอญ"-เขมร และบางทีอาจจะอพยพมาจากตอนกลางของทวีปเอเชีย เข้ามาตั้งอาณาจักรของตนทางตอนใต้ บริเวณลุ่มแม่น้ำสาละวิน และแม่น้ำสะโตง ซึ่งบริเวณนี้ในเอกสารของจีน และอินเดียเรียกว่า "สุวรรณภูมิ"^๑ ด้วยความที่เป็นชนชาติที่เก่าแก่มีการสั่งสมประเพณีและวัฒนธรรม ความเชื่อต่าง ๆ มากมาย และยังคงมีการสืบทอดกันมา แม้ว่าจะถูกรุกรานจากชาติศัตรูบ้าง แต่ก็ยังคงรักษาวัฒนธรรมของตนเองได้อย่างเหนียวแน่น แม้จะมีบางส่วนที่อพยพเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารของพระมหากษัตริย์ไทยบ้าง แต่ก็ยังคงอัตลักษณ์ของตนเองอย่างเหนียวแน่น มีภาษาและวัฒนธรรมเป็นของตนเอง มีธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ ที่ยังปรากฏให้เห็นกันอยู่ในปัจจุบัน เช่น ประเพณีสงกรานต์ การบวชนาค ซึ่งมีความคล้ายกับประเพณีของคนไทยอยู่มาก อาจจะมีรายละเอียดเล็กน้อยที่ต่างไปจากประเพณีไทย

^๑ พิสนต์ ปลัดสิงห์, **พลิกแผ่นดินมอญ**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สัญญาลักษณ์, ๒๕๒๗), หน้า

ประเพณีชิงกราน (เป็งอะห์ตี๊ะห์) เป็นเทศกาลสำคัญประจำปีของชาวมอญ จะมีการทำบุญเฉลิมฉลองกันอย่างมโหฬารในทุกหมู่บ้านของชุมชนคนมอญ เทศกาลนี้ใช้ระยะเวลาหลายวัน โดยจะเริ่มตั้งแต่วันที่ ๑๓ เมษายน ไปจนถึงต้นเดือนพฤษภาคมของทุก ๆ ปี พิธีสงกรานต์ของชาวมอญจะเริ่มจากการทำบุญฉลองสงกรานต์ซึ่งประกอบด้วย กิจกรรมสำคัญ ๆ คือ การแห่ข้าวแช่ แห่น้ำหวาน ปล่อยปลา แห่ธงตะขาบ สรงน้ำพระ และจบลงด้วยการทำบุญกลางบ้าน และรำเจ้าประจำปีของแต่ละหมู่บ้าน คนมอญถือกันว่าประเพณีนี้เป็นการขึ้นศักราชใหม่ จึงจัดให้มีการเฉลิมฉลองกันอย่างยิ่งใหญ่ด้วย การทำบุญรักษาศีลเพื่อเป็นการต้อนรับศักราชใหม่ และเพื่อบูชาพระรัตนตรัย และนางสงกรานต์ การเตรียมการจะเริ่มก่อนวันสงกรานต์ประมาณ ๑ สัปดาห์ โดยจะมีการเตรียมกวนขนมกาละแม และการกวนข้าวเหนียวแดงหรือข้าวเหนียวแก้ว ซึ่งเป็นขนมสำหรับทำบุญในเทศกาลนี้เช่นกัน แล้วยังมีการทำ “คนอมจิน” หรือขนมจิน ซึ่งเป็นอาหารของมอญแต่โบราณมาแล้ว เพื่อเตรียมทำบุญด้วย แต่ที่ขาดไม่ได้ก็คือ ข้าวแช่ ซึ่งมอญเรียกว่า “เป็งชิงกราน” ในเช้าวันที่ ๑๓ เมษายน ชาวบ้านจะจัดเตรียมข้าวแช่ใส่สำหรับ โดยนิยมใส่ในหม้อดินเผา และในสำรับก็จะมีอาหารที่ใช้รับประทานกับข้าวแช่ ชาวบ้านจะนำข้าวแช่นี้ไปถวายพระสงฆ์ที่วัดตั้งแต่เช้าตรู่ ขณะเดียวกันที่บ้านก็จะทำพิธีบูชานางสงกรานต์ที่มอญเรียกว่า “มิชิงกราน” ด้วยการสร้างศาลเพียงตาที่บริเวณหน้าบ้าน แล้วนำข้าวแช่พร้อมเครื่องบูชามาวางไว้ การทำบุญในวันสงกรานต์จะทำการ ๓ วัน คือวันที่ ๑๓, ๑๔ และ ๑๕ เมษายน ในระหว่างการทำบุญนี้จะมีการส่งสารให้แก่ญาติและผู้ใหญ่ที่ตนเคารพนับถือด้วยโดยลูกหลานหรือผู้น้อยจะนำสารอาหารไปให้ผู้ใหญ่เพื่อเป็นการแสดงความคารวะ ซึ่งปกติจะทำกันปีละ ๒ ครั้ง คือในวันสงกรานต์ และวันออกพรรษา ส่วนในตอนเย็นและเวลากลางคืนจะมีการละเล่นตามหมู่บ้านต่าง ๆ โดยส่วนมากแล้วจะจัดเป็นการเล่นสะบ้ามอญและการแสดงทะเลยมอญ หลังวันที่ ๑๕ เมษายนมาแล้ว จะมีการแห่นางสงกรานต์ ปล่อยปลา เช่น ที่ พระประแดง ทางเกาะเกร็ดจะมีการแห่น้ำหวานมาบรรจุขวดไปถวายพระตามวัดต่าง ๆ

การทำบุญกลางบ้านหรือที่ชาวมอญเรียกกันว่า “ปะห์เก๊าซอ อาไต้ห์กวน” เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ชาวบ้านและหมู่บ้านนั้นมีการเลี้ยงพระในตอนเช้า ชาวบ้านในหมู่บ้านจะมาช่วยกันจัดอาหารมาถวายพระและเลี้ยงกันในหมู่ชาวบ้านเมื่อทำบุญกลางบ้านแล้ว การเฉลิมฉลองการขึ้นศักราชใหม่จะมีการทำบุญต่อเนื่องไปอีกด้วยการจัดพิธีทำบุญสรงน้ำพระ เนื่องจากสงกรานต์เป็นช่วงที่อากาศร้อนจัดมาก ชาวบ้านจึงร่วมกันจัดทำบุญสรงน้ำพระ ซึ่งในการสรงน้ำพระนี้ชาวบ้านจะทำพิธีสรงน้ำพระพุทธรูปและพระเจดีย์ที่สำคัญประจำวันเกิดหลังจากการสรงน้ำพระ ชาวบ้านจะมาร่วมกันแห่ทางหงส์ ซึ่งธงนี้จะทำขึ้นด้วยผ้าหลากสีสั้น ยาวประมาณ ๒-๓ วา ชาวบ้านจะช่วยกันทำก่อนงานแล้ว เมื่อถึงวันงานจะนำมาเข้าขบวนไว้ที่เสาหงส์ในบริเวณวัด โดยวัดมอญส่วนใหญ่จะมีเสาหงส์อยู่หน้าวัด ในทุก ๆ ปีเมื่อมาถึงเทศกาลสงกรานต์ จะต้องมีการนำทางหงส์ขึ้นประจำเสาหงส์ด้วยการจัดให้มีการแห่ทางหงส์จากหมู่บ้านมาที่วัด และช่วยกันชักเอาทางหงส์นั้นขึ้นลอยสู่ยอดเสาหงส์ ก่อนจะถึงขั้นนั้น

ชาวบ้านจะทำพิธีบูชาพระเจดีย์ หรือพระพุทธรูปสำคัญของวัดพร้อมทั้งมีการสวดมนต์ จากนั้นจึงช่วยกันชักทางหงส์ขึ้นสู่ยอดเสาเมื่อการทำบุญต่าง ๆ เสร็จสิ้นลง และเป็นการถือได้เข้าสู่ปีใหม่อย่างสมบูรณ์แล้ว

ดังนั้นในประเพณีซังกรานของชาวมอญในเกาะเกร็ดมีคติความเชื่อมากมายที่แฝงอยู่ในรูปของพิธีกรรม ซึ่งถ้าไม่มีการตีความ และวิเคราะห์ออกมาแล้วคนรุ่นหลังจะขาดความเข้าใจในจุดมุ่งหมายของพิธีกรรมที่ต่าง ๆ ที่ประกอบขึ้นมาเป็นเทศกาลสงกรานต์ และจะละเลยเนื้อแท้ในหลักของเทศกาลสงกรานต์ไปมุ่งเน้นแต่การละเล่นต่าง ๆ เพื่อวัตถุประสงค์อื่น มิได้ใส่ใจในหลักการที่บรรพบุรุษได้สั่งสมมาจนจะทำให้ประเพณีสงกรานต์แบบชาวมอญเสื่อมหายลงไป จึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจที่จะได้ศึกษาคติในประเพณีสงกรานต์ของชาวมอญในเกาะเกร็ด เพื่อการอนุรักษ์ สืบสาน และพัฒนาให้ดำรงอยู่ได้ในสังคมปัจจุบัน

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาความเป็นมาของประเพณี “ซังกราน”
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษาหลักธรรม และคติความเชื่อในประเพณีที่เกี่ยวข้องกับ “ซังกราน”
- ๑.๒.๓ เพื่อศึกษาคติแนวคิดในการจัดประเพณี “ซังกราน” ตามความเชื่อของชาวมอญในเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

- ๑.๓.๑ ความเป็นมาของประเพณี “ซังกราน” ของชาวมอญว่ามีที่มาอย่างไร
- ๑.๓.๒ หลักธรรม และคติความเชื่อในประเพณีที่เกี่ยวข้องกับ “ซังกราน” ว่ามีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาอย่างไรบ้าง
- ๑.๓.๓ คติแนวคิดในการจัดประเพณี “ซังกราน” ตามความเชื่อของชาวมอญในเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ที่ยังคงมีอยู่ในปัจจุบัน และเปรียบเทียบกับตำราที่ได้ค้นคว้ามา

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

- ๑.๔.๑ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร จากคัมภีร์โลกสิทธิ โลกสมมติ และเอกสารโบราณภาษามอญ และหนังสือ เอกสาร ตำราและงานวิจัยต่าง ๆ
- ๑.๔.๒ การวิจัยครั้งนี้จะทำการค้นคว้าเฉพาะในพื้นที่เกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรีเท่านั้น โดยจะมีการนำ เอาคัมภีร์โลกสมมติ โลกสิทธิ และประเพณีสงกรานต์ของท้องถิ่นใกล้เคียงมาเป็นตัวเปรียบเทียบ

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๕.๑ **ชาวมอญ** หมายถึง บุคคลที่ใช้ภาษามอญ ในการ พูด อ่าน เขียนภาษามอญ มีวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีแบบมอญ มีความเชื่อว่าสืบเชื้อสายจากบรรพบุรุษที่เป็นมอญ และมีความรู้สึกว่าเขาเองเป็นมอญ

๑.๕.๒ **ชุมชน** หมายถึง เขตพื้นที่ชุมชนชาวมอญในพื้นที่เกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

๑.๕.๓ **สังกราน** หมายถึง เทศกาลสงกรานต์ของชาวมอญที่จัดขึ้นในเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่องคติความเชื่อในประเพณีสงกรานต์ ของชาวมอญในเกาะเกร็ด ในปัจจุบันยังไม่มีผู้ใดทำการศึกษาโดยตรง แต่พบว่ามีเอกสารที่เกี่ยวข้องดังนี้

๑.๖.๑ **จวน เครือวิชฌยาจารย์** กล่าวว่า ประเพณีสงกรานต์มีมาแต่สมัยโบราณ ในเทศนามหาสงกรานต์ กล่าวถึงที่มาของสงกรานต์ กำเนิดเทพีสงกรานต์ เป็นที่รับรู้กันของชาวพุทธไทย เชื้อสายมอญ ชาวไทย ลาว ชาวมอญแม้จะอพยพมาอยู่ในไทยก็ดียังรักษานับถือปฏิบัติกันอยู่จนทุกวันนี้จะมีข้อผิดแปลกแตกต่างกันอยู่บ้าง อยู่ที่ใครจะถือปฏิบัติเคร่งครัดหรือหย่อนยานแค่ไหนเพียงไหน ตามแต่ยุคสมัยเท่านั้น ก็ยังคงถือเป็นเอกลักษณ์ของชนชาติตามแบบแผนบรรพชนสืบต่อกันมาไม่ขาดสาย มีความละเอียดอ่อน อย่างบรรพชนมากบ้างน้อยบ้าง แต่ก็ถือว่าเป็นวันที่สำคัญที่สุดในรอบปีที่ไม่ว่าจะอาศัยอยู่ที่ใด จะต้องสละเวลาหาโอกาสเดินทางกลับบ้านเกิดเมืองนอนให้จงได้^๒

๑.๖.๒ **พัชรินทร์ สมหอม** กล่าวว่า ประเพณีปะลองเปิงด้าจก (บุญส่งข้าวแช่) เป็นประเพณีสำคัญในช่วงเทศกาลสงกรานต์ของทุกปีผลการศึกษาพบว่าประเพณีบุญส่งข้าวแช่มีความหมายทางวัฒนธรรมที่เกิดจากระบบความเชื่อดั้งเดิมของกลุ่มชนชาติพันธุ์มอญบนความหมายของคนในชุมชนคือประเพณีที่เต็มไปด้วยความเชื่ออันเป็นความเชื่อพื้นฐานของคนมอญความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาและการนับถือผีเป็นการให้ความหมายของประเพณีจากร่องรอยของตำนานจาก ความเชื่อ ส่วนความเชื่อที่เกิดขึ้นนั้นเป็นส่วนหนึ่งที่เกิดมาจากระบบการขัดเกลาทาง สังคม ทั้งในครอบครัวและชุมชนโดยบ้านและวัด จะเป็นจุดศูนย์กลางในประเพณีเพื่อรวมกลุ่มคนเข้าร่วมกิจกรรม

^๒ จวน เครือวิชฌยาจารย์, **ประเพณีมอญที่สำคัญ**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, ๒๕๔๘), หน้า ๑๐๓-๑๑๖.

ในงานประเพณีท้องถิ่น ประเพณีจึงเป็นเครื่องมือในการแสดงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมให้ผู้อื่นรับรู้ ประเพณีของกลุ่มชนชาติพันธุ์มอญในสังคมไทย^๓

๑.๖.๓ **พระอาจารย์อะพะ** กล่าวว่า ดูกรมานพ เธอจงจำไว้เป็นสำคัญ ในเทศกาลวันขึ้นปีใหม่ของชาวมอญทั้งหลายคือเทศกาลสงกรานต์ ทั้งวันเนา และวันสำคัญขึ้นศกใหม่ให้ตั้งจิตคิดทำบุญให้ทานไว้ ทั้งข้าวแช่ ข้าวสงกรานต์ ขนมหวาน หมากพลู กล้วย มะพร้าวสับ ชมพู่ ข้าวแกง นานา ถวายทานแด่พระเถระยังอารามต่าง ๆ ทั้งดอกไม้ธูปเทียนพร้อมกันจัดไว้ได้ให้วัพระเป็นบุญกิริยา ทั้งประทับโคมไฟนานานำไปบูชาพระพุทธรูป และเจดีย์ กราบไว้บูชาเช่นนี้ทั้งวันเนา และวันขึ้นศกใหม่ให้ครบจบทั้งสามวัน ทั้งต้องตั้งจิตภาวนาสมาทานรักษาศีลเจริญสมาธิ ภาวนา ฟังเทศน์ฟังธรรม ตลอดช่วงเวลาเทศกาลสงกรานต์ จะเป็นการเพิ่มพูนกุศล ทำให้ชีวิตมีแต่ความสงบสุข^๔

๑.๖.๔ **มานพ แก้วหยก** กล่าวว่า สงกรานต์ไทย และมอญมีประเพณีเหมือนกัน ทำบุญตักบาตร ไหว้พระ โดยเน้นการบำเพ็ญกุศลอุทิศผลบุญ ให้กับผู้ล่วงลับไปแล้ว และสรงน้ำพระ สรงน้ำปูชนียวัตถุ สรงน้ำอัฐิบรรพบุรุษ และรดน้ำขอพรผู้ใหญ่ที่ยังมีชีวิตอยู่และมอบผ้าไหว้ เพราะเชื่อกันว่า ในเทศกาลปีใหม่นี้ผู้คนจะแต่งกายด้วยเสื้อผ้าสำหรับใหม่ เพื่อความเป็นสิริมงคล หลังจากแสดงกตัญญูกตเวทิตา ซึ่งเป็นวัฒนธรรมไทยและมอญที่งามแล้ว หนุ่มสาวก็จะสนุกสนานรื่นเริง ด้วยการสาดน้ำมหรสพ และการละเล่นพื้นบ้านและเป็นการเปิดโอกาสให้หนุ่มสาวในสมัยโบราณ ได้มีโอกาสพบปะกัน^๕

๑.๖.๕ **วรรณย์** กล่าวว่าในเทศกาลเป็งสงกรานต์ ชาวมอญสามโคกจะจัดสำหรับข้าวแช่ลอยดอกมะลิหอม แล้วรวมตัวกันเป็นขบวนแห่ไปถวายพระภิกษุสงฆ์และนำไปมอบให้กับญาติผู้ใหญ่ อีกทั้งยังมีการจัดขบวนแห่หนก แห่ปลา ในวันมหาสงกรานต์ นับว่าเป็นวันที่ได้รับผลบุญจากการทำทานปลดปล่อยชีวิตมากที่สุดของปี ส่วนในวัดจะมีกิจกรรมก่อพระเจดีย์ทรายที่ตกแต่งด้วยธงทิวหลากสีสัน

^๓ พชรินทร์ สมหอม, “ประเพณีปะลองเป็งด้าจ๊ก (บุญส่งข้าวแช่): ความหมาย บทบาท และปัจจัยการดำรงอยู่ในสังคมไทย”, *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๔).

^๔ พระอาจารย์อะพะ, *คำสอนศิษย์วัด*, ไบลานภาษามอญ, คัดซ้ำ, (จาร, ๒๔๗๐).

^๕ มานพ แก้วหยก, *สงกรานต์มอญบ้านศาลาแดงเหนือและสงกรานต์มอญในเมืองไทย*, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.siamrath.co.th/web/?q=node/334158> [๑ ก.พ. ๒๕๖๐].

การสรงน้ำพระผ่านรางไม้ไผ่ที่ประดับประดาด้วยดอกไม้สวยงาม กิจกรรมการเล่นสบ้า การกว่นข้าวเหนียวแดงและกาละแม ทำบุญตักบาตรเลี้ยงพระตามประเพณีและแจกจ่ายแลกกันกินในชุมชน^๖

๑.๖.๖ **วัฒนธรรมจังหวัดปทุมธานี** กล่าวว่า ประเพณีสงกรานต์ข้าวแช่ของชาวไทยรามัญ(มอญ) มีการนำข้าวสุกแช่ลงในน้ำเย็นลอยดอกมะลิพร้อมกับจัดอาหารคาวหวานจัดเป็นสำรับ แล้วนำออกขบวนแห่ไปถวายพระและญาติผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือในวันสงกรานต์ พอตอนบ่ายก็จะมี การก่อพระทรายและร่วมปล่อยนกปล่อยปลา น้ำหอมไปสรงน้ำพระขอพรจากพระและยกขบวนไปรดน้ำอวยพรผู้ใหญ่ตามขนบธรรมเนียมประเพณีที่ได้ยึดถือกระทำกันมาเป็นประเพณีของชาวมอญที่ยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมาแต่สมัยโบราณ มาจนกระทั่งทุกวันนี้ เริ่มในเดือนเมษายน ของทุกปี โดยชาวบ้านจะทำความสะอาดจัดเก็บบ้านเรือนที่อยู่อาศัยให้มีระเบียบเรียบร้อยสวยงาม ทำการกว่นขนมกะละแมซึ่งถือว่าเป็นขนมประเพณีสงกรานต์ที่สำคัญ เป็นขนมที่ใช้ทำบุญและใช้สำหรับต้อนรับแขกที่มาเยี่ยมเยือน สิ่งที่สำคัญประการต่อไป คือ การเตรียมทำข้าวแช่ ซึ่งมีอยู่ ๗ อย่าง และ นอกจากนั้น ต้องเตรียมเครื่องอุปโภค บริโภคอื่น ๆ ที่ต้องใช้ในการทำบุญและประกอบกิจกรรม ต่าง ๆ ตอนเย็นของวันที่ ๑๒ เมษายน ผู้ที่เป็นหัวหน้าครอบครัว คือพ่อบ้านจะมีการ เตรียมปลูกศาลเพียงตา มีเสา ๔ ต้น ปูพื้นสูงระดับสายตา (สูงเพียงตา) ล้อมฝาสามด้านด้วย ผ้าขาว สะอาด ไม่มีหิ้งคาง ฝายแม่บ้านจะเตรียมทำกับข้าวแช่ไว้ให้เสร็จก่อนหกโมงเช้า และ ในตอนเช้าตรู่ของวันที่ ๑๓-๑๕ เมษายน แต่ละครอบครัวจะนำข้าวแช่พร้อมกับข้าวใส่ สำรับไปวางเช่นถวายเป็นบวงสรวงพระอินทร์ พระพรหม เทวดาอารักษ์ต่าง ๆ ณ ศาลเพียงตา ๑ สำรับ พร้อมกับจุดเทียน กล่าวคำอัญเชิญบวงสรวง นำไปถวายพระภิกษุสามเณร ๑ สำรับ และ นำไปให้ญาติผู้ใหญ่ที่เคารพไม่จำกัดจำนวนสำรับ ตามแต่สมควร ส่วนที่เหลือไว้รับประทาน ในครอบครัว และสำหรับต้อนรับเชื้อเชิญแขกมิตรสหายมาร่วมรับประทาน ทั้งหมดที่กล่าวมานี้ กระทำเพื่อเป็นสิริมงคล ความสุขความเจริญของครอบครัว และวงศ์ตระกูลตลอดจนเป็น การแสดงความกตัญญูต่เวทิตาคุณ^๗

๑.๖.๗ **หนังสือที่ระลึกครบรอบ ๒๐๐ ปี ปทุมธานี** ได้กล่าวว่า เทศกาลสงกรานต์ มอญเมืองไทยเรียก “เป็งซังกราน”คนมอญเมืองมอญเรียก “เป็งด้าจก” เป็นอาหารมอญที่มีตำนานความ

^๖ วรณีย์, เป็งสงกรานต์ สงกรานต์มอญแห่งสยามประเทศ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.bloggang.com/mainblog.php?id=voranai&month=23-03-2007&group=10&gblog=1> [๑ ก.พ. ๒๕๖๐].

^๗ วัฒนธรรมจังหวัดปทุมธานี, ประเพณีการหุงข้าวแช่ (เป็งสงกรานต์), [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.stou.ac.th/Offices/rdec/nakornnayok/Main/OnlineExhibitions/Phatum/K.html> [๑ ก.พ. ๒๕๖๐].

เป็นมาที่ยาวนาน นิยมทำกันในเทศกาลสงกรานต์ คนมอญถือว่าวันสงกรานต์เป็นวันขึ้นปีใหม่ ปัจจุบันอยู่ในช่วงวันที่ ๑๓-๑๕ เมษายนของทุกปี นับเป็นความเชื่อที่ได้แบบอย่างมาจากอินเดียพร้อมกับหรือก่อนที่จะรับนับถือพระพุทธศาสนา ภายหลังได้ประยุกต์แบบแผนและส่งผ่านวัฒนธรรมเหล่านั้นมายังหลายชาติในอาเซียน ช่วงเช้าวันสงกรานต์ชาวบ้านทุกครัวเรือนต่างให้ความสำคัญกับการทำบุญให้ทาน ไหว้พระสวดมนต์ สมาทานศีล ช่วงบ่ายมีการสรงน้ำพระพุทธรูป สรงน้ำพระสงฆ์ และเช่นไหว้วิญญูณปู่ย่าตายาย ป่ล่อยนก ป่ล่อยปลา ค้าตันโพธิ์ ผั่วถางถนนหนทางซ่อมสร้างสะพานข้ามคูคลอง^๘

๑.๖.๘ **อีสานออนไลน์** กล่าวว่าพิธีสรงน้ำพระ จะถูกกำหนดขึ้นในโอกาสต่อมา ซึ่งชาวมอญบางกระดี่ได้กำหนดวันที่ ๑๖ ๑๗ และ ๑๘ เมษายน ของทุก ๆ ปี ซึ่งพิธีจะแตกต่างจากคนไทยมาก คือ คนมอญทุกแห่งจะต้องจัดเตรียมสถานที่สรงน้ำพระที่มีลักษณะรูปแบบเหมือนกันหมด มีรางน้ำยาว ประมาณ ๖ วา ยื่นจากห้องน้ำและมีการตกแต่งอย่างสวยงาม เป็นรางน้ำ สำหรับให้ ชาวบ้าน เทน้ำลงในรางไหลเข้าสู่ห้องน้ำ บางวัดจะมีถังไม้ขนาดใหญ่เพื่อรองรับน้ำไว้ และมีท่อจากถังปล่อยน้ำให้ไหลออก เพื่อให้พระได้สรงน้ำภายในห้องน้ำได้สะดวกขึ้น การที่คนมอญต้องทำห้องน้ำและรางน้ำ สำหรับการสรงน้ำพระ เนื่องจากเหตุผลดังนี้

(๑) เพื่อให้พระภิกษุสามเณรที่สรงน้ำนั้นดูเป็นระเบียบเรียบร้อย เพราะการสรงน้ำพระ พระท่านต้องผลัดเปลี่ยนสรง รวมทั้งการครองจีวรหลังสรงน้ำก็ทำได้อย่างเรียบร้อยเช่นกันไม่เป็นการผิดวินัยแต่อย่างใด

(๒) เพื่อให้พระภิกษุสามเณรได้สรงอย่างสะดวกในห้องน้ำ

(๓) เพื่อให้ชาวบ้านโดยเฉพาะสตรีได้สรงน้ำเฉพาะในสถานที่ที่ได้จัดไว้ให้ เนื่องจากพระสงฆ์มอญเคร่งครัดมากพิธีเริ่มจากการอัญเชิญพระพุทธรูปและทำพิธีบูชาพระรัตนตรัย จากนั้น ให้ชาวบ้านได้สรงน้ำพระพุทธรูปเป็นอันดับแรกและตามด้วยพระสงฆ์การสรงน้ำ ชาวบ้านที่เป็นชายและหญิงจะแยกกันเป็นสองกลุ่ม กลุ่มที่เป็นหญิงจะถือขันน้ำรออยู่ใกล้ ๆ รางน้ำ กลุ่มที่เป็นชายจะมีขันน้ำ น้ำอบและน้ำหอมผู้ชายจะไปนั่งรออยู่ที่ตรงทางเดินจากห้องสรงน้ำเป็นแนวตลอดสองฟากของการเดินจนถึงศาลาการเปรียญ^๙

^๘ หนังสือที่ระลึกครบรอบ ๒๐๐ ปี ปทุมธานี, วัฒนธรรมสองฝั่งน้ำ เทศกาลสงฆ์แซ่, พิมพ์ครั้งที่๑, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๘), หน้า ๗๑-๗๕.

^๙ อีสานออนไลน์, ประเพณีสรงน้ำพระ.[ออนไลน์] แหล่งที่มา: <http://www.baanmaha.com/community/threads/19907-ประเพณีสรงน้ำพระ> [๑ ก.พ. ๒๕๖๐].

๑.๖.๙ **องค์ บรรจุน** กล่าวว่า งานประเพณีในช่วงหน้าแล้งที่ทุกคนรอคอยหนีไม่พ้น เทศกาลสงกรานต์ ถือเป็นวันขึ้นปีใหม่ คนมอญรับเอาพระพุทธศาสนา และวัฒนธรรมประเพณีหลายอย่างมาจากอินเดีย ก่อนทำการปรับเปลี่ยนประยุกต์ใช้ และส่งผ่านมายังผู้คนแถบเอเชียอาคเนย์ ซึ่ง ไทย ลาว พม่า เขมร ได้นำแบบอย่างไปใช้อีกทอดหนึ่ง โดยยึดถือเอาตำนานสงกรานต์จากคัมภีร์ฝ่ายมอญเป็นสำคัญ ตำนานนี้จึงได้เป็นแบบแผนสำหรับชาวมอญ และชาติต่าง ๆ ได้ยึดถือปฏิบัติเป็นประเพณีสืบมาจนทุกวันนี้ ในประเพณีสงกรานต์ชาวมอญจะจัดเตรียมอาหารคาวหวานหลายชนิด ออกวัดทำบุญถวายพระสงฆ์ อุทิศส่วนกุศลแก่ผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว แจกจ่ายญาติมิตรผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือ มีการสะเดาะเคราะห์ การละเล่นสนุกตามประเพณี^{๑๐}

๑.๖.๑๐ **Chaowengka** กล่าวว่า ชาวมอญ สมัยโบราณถือว่าวันสงกรานต์เป็นวันขึ้นปีใหม่ นับเป็นความเชื่อที่ได้แบบอย่างมาจากอินเดียพร้อม ๆ กับการยอมรับนับถือพุทธศาสนา ต่อมาชาวมอญก็ได้ประยุกต์แบบแผนและถ่ายทอดประเพณีปฏิบัตินี้มายังชาวไทยด้วย ในส่วนของไทยก็เพิ่งจะเปลี่ยนมานับเอาวันที่ ๑ มกราคม เป็นวันปีใหม่ตามแบบสากล ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.๒๔๗๕ ได้ไม่นาน สำหรับชาวมอญแล้ว เทศกาลสงกรานต์นั้นเป็นเทศกาลที่สำคัญเป็นอย่างยิ่ง ชาวมอญทั่วไปต่างเตรียมตัวเตรียมงานนานนับเดือน ทำความสะอาดบ้านเรือน เตรียมเสื้อผ้าใหม่ และอาหารสำหรับทำบุญตักบาตร ซึ่งเทศกาลสงกรานต์นั้นตรงกับวันที่ ๑๓-๑๗ เมษายนของทุกปี ช่วงเช้าชาวบ้านทุกครัวเรือนต่างให้ความสำคัญกับการทำบุญตักบาตร มุ่งไปที่วัดให้พระสวดมนต์สมาทานศีล ช่วงบ่ายจะจัดให้ มีการสรงน้ำพระพุทธรูป สรงน้ำพระสงฆ์ และบั้งสุกุลอัฐิปู่ย่าตายาย ป่ล่อยนก ป่ล่อยปลา ค้าโพธิ์ ถางหญ้า สร้าง-ซ่อมสะพานข้ามคูคลอง เป็นต้น^{๑๑}

๑.๖.๑๑ **Welovethailandtour** กล่าวว่า งานสงกรานต์มอญที่เกาะเกร็ด จ.นนทบุรี (๑๓ - ๑๕ เมษายน) ก็นับเป็นอีกหนึ่งพื้นที่ที่มีการจัดประเพณีสงกรานต์มอญกันอย่างมีเอกลักษณ์ และมีชื่อเสียงไม่แพ้สงกรานต์ที่พระประแดงผู้เฒ่าผู้แก่ที่เกาะเกร็ดต่างเล่าให้ฟังว่า ในอดีตงานสงกรานต์ที่เกาะเกร็ดสนุกมาก โดยตอนเช้าของงานสงกรานต์วันแรก (๑๓ เมษายน) จะมีขบวนแห่ทางหงส์ธงตะขาบไปที่พระเจดีย์เพื่อให้ชาวบ้านได้สักการะ ส่วนวันที่สอง (๑๔ เมษายน) ชาวบ้านจะแห่ข้าวแช่ไปถวายพระที่วัด เพราะช่วงเดือนเมษายนอากาศจะร้อนมาก ก็เลยจัดสำหรับอาหารที่ช่วยคลายร้อนไปถวายพระ นอกจากนี้ในวันสงกรานต์ชาวบ้านต่างก็พากันแห่น้ำหวานไป ถวายพระ

^{๑๐} องค์ บรรจุน, **ต้นธาร วิถีมอญ**, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: แพร่สำนักพิมพ์, ๒๕๕๒), หน้า ๑๓๕ - ๑๔๖.

^{๑๑} ChaoWengKa, **ประเพณีสงกรานต์มอญ**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://songkranmon.blogspot.com/2009/03/blog-post.html> [๑ ก.พ. ๒๕๖๐].

โดยสมัยก่อนจะใช้น้ำมะเน็ด ส่วนในปัจจุบันนี้ได้เปลี่ยนเป็นน้ำหวานแทนครั้นพอถึงช่วงประมาณ ๔ โมงเย็น แต่ละบ้านจะพากันร่วมขบวนแห่น้ำหวานจากวัดปรมัยยิกาวาส ศูนย์รวมจิตใจของคนมอญที่เกาะเกร็ดไปตามวัดต่าง ๆ จนครบทุกวัด ส่วนในวันที่ ๑๕ เมษายน ก็จะมีการแห่ผ้าไตรไปถวายพระในช่วงบ่าย จากนั้นเป็นพิธีสงฆ์น้ำพระ ทั้งนี้งานสงกรานต์ที่เกาะเกร็ดในแต่ละวัน จะมีการแสดงและการละเล่นต่าง ๆ ให้ชมอย่างต่อเนื่อง เช่น มอญรำ ๑๒ แม่บท, รำมะเทิ่ง เม้ยเจิง ซึ่งเป็นการแสดงของมอญที่ปรากฏในเรื่องราชาธิราช เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับหนุ่มสาวมอญที่ไปค้าขายในเมือง, การละเล่น ทะแยมอญ ที่เป็นการแสดงดนตรีของวงมโหรีแบบมอญ, การแสดงปีพาทย์วงใหญ่, การเล่นสะบ้า, การละเล่นของเด็กไทยสมัยก่อน อย่าง มอญซ่อนผ้า รี ๆ ข้าวสาร ม้าก้านกล้วย รวมถึงการสาธิตการปั้น และแกะสลักเครื่องปั้นดินเผา^{๑๒}

สรุปบทวนการวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าว ทำให้ทราบว่า ประเพณีสงกรานต์ชาวมอญ ยังมีอยู่ในผลงานหลายเรื่อง แต่ยังมีน้อยมาก และขาดการจัดระบบที่ชัดเจนเกี่ยวกับข้อมูลของประเพณีสงกรานต์ชาวมอญ และพัฒนาการของประเพณีสงกรานต์ชาวมอญ ของชาวมอญในชุมชนเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องการทำการวิจัยเรื่องนี้ เพื่อจัดทำเป็นระบบมากยิ่งขึ้น

๑.๗ วิธีการดำเนินการวิจัย

๑.๗.๑ ศึกษาคนควาจากเอกสารชั้นต้นที่เกี่ยวข้อง (Primary Sources) คัมภีร์ใบลานภาษามอญเป็นต้น

๑.๗.๒ ศึกษาจากเอกสารชั้นรอง (Secondary Sources) ประกอบด้วยหนังสือ และบทความจากวารสารต่าง ๆ วิทยานิพนธ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตลอดถึง ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ สอบถาม(OralHistory) จากผู้ที่เคยอยู่ในเหตุการณ์ มาจัดหมวดหมู่ แยกแยะ วิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของข้อมูล ความเป็นไปได้ และหลักฐานรองรับ โดยตรวจสอบกับข้อมูลข้างเคียง

๑.๗.๓ ทำการตรวจสอบข้อมูล คัมภีร์ เอกสารเทียบเคียงกับสถานที่จริง

๑.๗.๔ นำข้อมูลที่ได้รับมาวิเคราะห์ เพื่อสรุปเป็นงานวิจัย

^{๑๒} welovethailandtour, “สงกรานต์มอญ” กับวิถีที่ยังดำรงคงอยู่”, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://welovethailandtour.blogspot.com/search/label/เที่ยวสงกรานต์> [๑ ก.พ. ๒๕๖๐].

๑.๘ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๘.๑ เพื่อทราบความเป็นมาของประเพณี “ซังกราน”

๑.๘.๒ เพื่อทราบหลักธรรม และคติความเชื่อในประเพณีที่เกี่ยวข้องกับ “ซังกราน”

๑.๘.๓ เพื่อทราบคติแนวคิดในการจัดประเพณี “ซังกราน” ตามความเชื่อของชาวมอญใน
เกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

บทที่ ๒

ความเป็นมาของประเพณี ชังกราน ของชาวมอญเกาะเกร็ด

วัฒนธรรม และประเพณี เป็นเครื่องแสดงออกถึงความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน วัฒนธรรมประเพณีใดก็ตามที่ได้รับการรักษาสืบทอดให้ปรากฏถึงปัจจุบัน แสดงให้เห็นว่าชุมชนมีความเชื่อ และเกิดแนวคิดที่จะรักษาสังคม และวัฒนธรรมประเพณีนั้น ชังกรานเป็นวัฒนธรรมประเพณีที่ยังมีปรากฏแสดงให้เห็นว่าเป็นวัฒนธรรมประเพณีที่มีความสำคัญของชุมชน ดังนั้นผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นการศึกษาดังต่อไปนี้

- ๒.๑ ความหมายของประเพณีชังกราน
- ๒.๒ ความเป็นมาของประเพณีชังกราน
- ๒.๓ ความเป็นมาของชาวมอญเกาะเกร็ด
- ๒.๔ องค์ประกอบของประเพณีชังกราน
- ๒.๕ สรุปผล

๒.๑ ความหมายของประเพณีชังกราน

ประเพณีชังกราน ของชาวมอญ หรือรามัญในเกาะเกร็ดมีการสืบทอดกันมานับร้อยปี นับตั้งแต่ที่ได้อพยพเข้ามาอยู่ในเมืองไทย ชังกราน หรือสงกรานต์ คือ ประเพณีของประเทศในแถบอุษาคเนย์ซึ่งได้แก่ ไทย ลาว กัมพูชา พม่า มอญ ชนกลุ่มน้อยชาวไตแถบเวียดนาม และมณฑลยูนนานของจีน รวมถึงศรีลังกา และประเทศทางตะวันออกของประเทศอินเดีย สันนิษฐานกันว่า ประเพณีสงกรานต์นั้นได้รับวัฒนธรรมมาจากเทศกาลโฮลีในอินเดีย แต่เทศกาลโฮลีจะใช้การสาดสีแทน โดยจะจัดให้มีขึ้นในทุกวันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๔ ซึ่งก็คือเดือนมีนาคม

ชังกรานหรือสงกรานต์ เป็นคำในภาษา สันสกฤต ที่หมายถึง การเคลื่อนย้าย โดยเป็นการอุปมาถึงการเคลื่อนย้ายการประทับในจักรราศี หรือการเคลื่อนเข้าสู่ปีใหม่ตามความเชื่อของมอญไทย และประเทศในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ประเพณีสงกรานต์นั้นมีสืบทอดกันมาตั้งแต่โบราณ จึงมักเรียกรวมกันว่า ประเพณีตรุษสงกรานต์ หมายถึง การส่งท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่ เดิมทีวันที่จัดสงกรานต์นั้นจะมีการคำนวณทางดาราศาสตร์ แต่ในปัจจุบันได้มีการกำหนดวันที่แน่นอน คือ ตั้งแต่ ๑๓ - ๑๕ เมษายน แต่เดิม วันขึ้นปีใหม่ไทย คือ วันเริ่มปีปฏิทินของไทยจนถึง พ.ศ. ๒๔๓๑ และได้มี

การเปลี่ยนแปลงมาเป็นวันที่ ๑ เมษายนเป็นวันขึ้นปีใหม่จนถึง พ.ศ. ๒๔๘๓ การคำนวณ วันเถลิงศก^๑ ปัจจุบันปฏิทินไทยกำหนดให้เทศกาลสงกรานต์ตรงกับวันที่ ๑๓-๑๕ เมษายนของทุกปี และเป็นวันหยุดราชการ อย่างไรก็ตาม ประกาศสงกรานต์อย่างเป็นทางการจะคำนวณตามหลักเกณฑ์ในคัมภีร์สุริยยาตร์ ซึ่งแต่โบราณมา กำหนดให้วันแรกของเทศกาลเป็นวันที่พระอาทิตย์ย้ายออกจากราศีมีนเข้าสู่ราศีเมษ เรียกว่า "วันมหาสงกรานต์" วันถัดมาเรียกว่า "วันเนา" (ภาษาเขมร แปลว่า "อยู่ ") และวันสุดท้าย เป็นวันเปลี่ยนจุลศักราชและเริ่มใช้กาลโยคประจำปีใหม่เรียกว่า "วันเถลิงศก" การคำนวณวันเถลิงศกนั้น ตามคัมภีร์สุริยยาตร์ จะต้องมีการหาหรรณฤกษ์และค่าอื่น ๆ สำหรับคำนวณตำแหน่งดาวในปีนั้น ๆ เรียกว่าอัฐาเถลิงศก ทุก ๆ ปี ค่าหรรณฤกษ์ที่คำนวณได้จะเป็นตัวเลขนับ ๑ ที่วันเถลิงศก จ.ศ. ๐ ซึ่งตรงกับวันอาทิตย์ที่ ๒๕ มีนาคม พ.ศ. ๑๑๘๑ ตามปฏิทินเกรกอเรียน มาจนถึงปีที่ต้องการที่จะใช้ในปีนั้น สำหรับกระบวนการหาหรรณฤกษ์ในปีนั้น ซึ่งจะมีวิธีการดังต่อไปนี้

ตั้งเกณฑ์ ๒๕๒๒๐๗ ลง เอาจุลศักราชปีนั้นคูณ ได้เท่าใด เอา ๓๗๓ บวก แล้วเอา ๘๐๐ หาร ลัพธ์ (ส่วนที่เป็นคำตอบจำนวนเต็ม) เอา ๑ บวก เป็นหรรณฤกษ์เอา ๘๐๐ ตั้ง เอาเศษจากข้อก่อนมาลบ ได้ กัมมัทพลเถลิงศกจากขั้นตอนข้างต้น อธิบายได้ว่า ในหนึ่งปีสุริยคติมีเวลาทั้งหมดคิดเป็น ๒๕๒๒๐๗ กัมมัท (กัมมัทคือหน่วยย่อยของเวลาในคัมภีร์สุริยยาตร์ โดยที่ ๑ กัมมัท = ๑๐๘ วินาที และ ๘๐๐ กัมมัท = ๑ วัน) ดังนั้นเวลาเป็นกัมมัทนับจากจุลเถลิงศก จ.ศ. ๐ มาหาจุลเถลิงศกปีที่ต้องการ ก็หาได้โดยเอา ๒๕๒๒๐๗ คูณกับจุลศักราชที่ต้องการทราบ แต่เนื่องจากวันเถลิงศก จ.ศ. ๐ เวลาเถลิงศกตรงกับ ๑๑:๑๑:๒๔ นาฬิกา หรือคิดเป็น ๓๗๓ กัมมัท นับแต่เวลา ๐ นาฬิกา จึงเอา ๓๗๓ บวกเข้ากับผลคูณที่หาไว้แล้ว ผลทั้งหมดที่ได้นี้มีหน่วยเป็นกัมมัท เมื่อจะแปลงเป็นวัน ก็เอา ๘๐๐ หารจากผลที่ได้ ถ้าหารแบบสมัยใหม่โดยติดทศนิยม จะได้ว่าส่วนที่เป็นจำนวนเต็ม นับ ๐ ที่วันแรกของ จ.ศ. ๐ ส่วนที่เป็นทศนิยม เป็นเศษส่วนของวันนับจาก ๐ นาฬิกาของวันเถลิงศกไปหาเวลาเถลิงศก แต่ในสมัยโบราณการคำนวณด้วยทศนิยมเป็นการยากลำบาก ดังนั้น ถ้าหารแบบติดเศษ แล้วเอาส่วนที่เป็นจำนวนเต็มบวก ๑ ก็จะได้หรรณฤกษ์ ส่วนที่เป็นเศษนั้นบอกถึงเวลานับแต่ ๐ นาฬิกาไปหาเวลาเถลิงศกในหน่วยกัมมัท หากเอาไปหักลบออกจาก ๘๐๐ ก็จะได้กัมมัทพลเถลิงศก หรือเวลาเป็นกัมมัทที่เหลือจนสิ้นวันเถลิงศกเนื่องจากวันที่ ๒๕ มีนาคม พ.ศ. ๑๑๘๑ เวลา ๐๐:๐๐ น. มีหรรณฤกษ์เป็น ๑๙๕๔๑๖๗.๕ เพื่อความง่ายจึงสามารถหาหรรณฤกษ์ (Julian day number) ของวันเถลิงศกได้ตามสูตร JD วันเถลิงศก = [(๒๕๒๒๐๗ * (พ.ศ.-๑๑๘๑) + ๓๗๓)/๘๐๐] + ๑๙๕๔๑๖๗.๕ สำหรับวันมหาสงกรานต์ สามารถประมาณได้จากหรรณฤกษ์ โดยให้ถอยหรรณฤกษ์ไป ๒ วัน ๓ ชั่วโมง ๕๗ นาที ๓๖ วินาที (๒.๑๖๕ วัน หรือ ๑๗๓๒ กัมมัท) หรืออาจจะ

^๑ วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, วันหยุดราชการของประเทศไทย สงกรานต์, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://th.wikipedia.org/wiki/สงกรานต์> [๓๑ ต.ค. ๒๕๖๐].

คำนวณตำแหน่งที่สังเกตได้จริง (สมมุติ) ของดวงอาทิตย์ว่าย้ายเข้าสู่ราศีเมษ ณ วันเวลาใด ทำให้ได้สูตรหาหรรณจุเลียนของวันมหาสงกรานต์(โดยประมาณ)เป็น ๓๐ วันมหาสงกรานต์ = $[(๒๕๒๒๐๗ * (พ.ศ.-๑๑๘๑) + ๑๓๕๙)/๘๐๐] + ๑๙๕๔๑๖๗.๕$

เพราะฉะนั้นประเพณีชังกราน จึงเป็นที่สำคัญวันหนึ่งของชาวมอญที่จะได้มาทำบุญทำกุศลให้กับบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วเป็นการเริ่มต้นปีที่มีความกตัญญูทเวทิตาเป็นแบบอย่างแก่ลูกหลาน ซึ่งจะผิดกับของไทยที่จะเอาแต่สนุกสนานเพียงอย่างเดียว เพราะในวันขึ้นปีใหม่ถ้าเราสร้างสมคุณงามความดีแล้วปีนั้นทั้งปีย่อมมีแต่ความร่มเย็นเป็นสุข ความเดือดเนื้อร้อนใจจะไม่บังเกิด และจะช่วยย้าเตือนไม่ให้ประมาทในการดำเนินชีวิตอีกด้วย

๒.๒ ความเป็นมาของประเพณีชังกราน

วันมหาสงกรานต์ เมื่อถึงเดือน ๕ ตรงกับวันที่ ๑๓ เมษายนของทุก ๆ ปี เราเรียกวันนี้ว่า “วันสงกรานต์” ประเพณีไทยเดิมถือว่าวันนี้เป็นวันขึ้นปีใหม่ ธรรมเนียมไทยเราก็จะมีการเล่นรื่นเริง มีการรดน้ำ ดำหัว โดยเฉพาะหนุ่มสาว ๆ สาว ๆ จะสนุกสนานเต็มที่ เล่นสาดน้ำกันโดยไม่ถือเนื้อถือตัวเลย ในชนบทหลายแห่ง มีการเล่นพื้นเมืองต่าง ๆ กัน

อนึ่ง วันนี้อบางแห่งจะเริ่มจากวันที่ ๑๓ เมษายน และมีการเล่นสนุกสนานไปราว ๆ ๑ สัปดาห์ หรือกว่านั้น แต่ไม่เกิน ๒ สัปดาห์ ระยะนี้จะมีการนำน้ำหอม เสื้อผ้าอาภรณ์ไปรดน้ำผู้ใหญ่นักบวชที่บวชแล้ว ที่เคารพนับถือ และทางศาสนาก็จัดให้มีขอขมาพระสงฆ์สมภารเจ้าวัด รดน้ำพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ เท้าที่มีตามวัดต่าง ๆ ไกล่เคียง

กำเนิดวันสงกรานต์ มีเรื่องเล่าสืบ ๆ กันมา น่าจดจำไว้ดังจะขอคัดข้อความจารึกวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร มากล่าวดังต่อไปนี้

“เมื่อต้นภัทรกัลป์ มีเศรษฐีคนหนึ่ง มั่งมีทรัพย์มาก แต่ไม่มีบุตรบ้านอยู่ใกล้กับนักเลงสุรานักเลงสุรานั้นมีบุตร ๒ คน ผิวเนื้อดุจทอง วันหนึ่งนักเลงสุราเข้าไปในบ้านของเศรษฐี แล้วด่าเศรษฐีด้วยถ้อยคำหยาบคายต่าง ๆ เศรษฐีได้ฟังจึงถามว่า ทำไมท่านจึงกล่าวล่วงเกินด้วยเหตุอันใด นักเลงสุราจึงได้กล่าวกับเศรษฐีนั้นว่า ท่านมีสมบัติมากมายแต่หาไม่มีบุตรไม่ เมื่อท่านตายไปแล้วสมบัติจะอันตรธานไปหมดหาประโยชน์อันใดมิได้ เพราะขาดทายาทผู้ปกครอง ข้าพเจ้ามีบุตรอยู่ถึง ๒ คน และรูปร่างงดงามเสียด้วย ข้าพเจ้าจึงดีกว่าท่านเศรษฐีครั้งได้ฟังดังนั้นก็เห็นจริงด้วย จึงมีความละอายต่อนักเลงสุรายิ่งนัก จึงนึกใคร่อยากได้บุตรบ้าง จึงทำการ บวงสรวงพระอาทิตย์ และพระจันทร์ ตั้งจิตอธิษฐาน เพื่อขอให้มีบุตร อยู่ถึง ๓ ปี ก็ได้มีบุตรสมดังปรารถนา

เมื่อขอบุตรต่อพระอาทิตย์พระจันทร์มิได้ดังปรารถนาแล้ว อยู่มาวันหนึ่งถึงฤดูคิมหันต์จิตรมาส (เดือน ๕) โลกสมมุติว่าเป็นวันสงกรานต์คือ พระอาทิตย์ยกจากราศีมีนประเวศสู่ราศีเมษ คน

ทั้งหลายพากันเล่นนักชัฏฤกษ์ เป็นการรื่นเริงขึ้นปีใหม่ ท้าวชมพูทวีป ขณะนั้นเศรษฐีจึงพาข้าทาสบริวารไปยังต้นไทรริมฝั่งแม่น้ำอันเป็นที่อยู่แห่งปักษีชาติทั้งหลาย เอาข้าวสารขาวน้ำ ๗ ครั้ง แล้วหุงบูชารุกขเทวดาที่พระไทรพร้อมด้วยสุปพยัญชนะอันประณีต และประโคมด้วยดุริยางค์ดนตรีต่าง ๆ ตั้งจิตอธิษฐานขอบุตรจากรุกขพระไทร รุกขพระไทรมีความกรุณาหาะไปขอบุตรต่อพระอินทร์เพื่อจะให้แก่เศรษฐี

พระอินทร์จึงได้ธรรมาบาลเทวบุตร ลงไปปฏิสนธิในครรภ์ บิดามารดาขนานนามว่า ธรรมาบาลกุมาร แล้วจึงปลูกปราสาทขึ้นให้กุมารอยู่ใต้ต้นไทรริมฝั่งแม่น้ำนั้น ครั้นกุมารเจริญขึ้น ก็รู้ภาษานกแล้วเรียนจบไตรเทพเมื่ออายุได้ ๘ ขวบ และได้เป็นอาจารย์บอกมงคลการต่าง ๆ แก่มนุษย์ชาวชมพูทวีป ทั้งปวง ซึ่งขณะนั้นโลกทั้งหลายนับถือท้าวมหาพรหม และกบิลพรหม องค์หนึ่งได้แสดงมงคลการแก่มนุษย์ทั้งปวง

เมื่อกบิลพรหมแจ้งเหตุที่ธรรมาบาลกุมาร เป็นผู้มิชื่อเสียง เป็นที่นับถือของมนุษย์ชาวโลกทั้งหลาย จึงลงมาถามปัญหาแก่ธรรมาบาลกุมาร ๓ ข้อ ความว่า

๑. เวลาเช้าสิริคือราศีอยู่ที่ไหน
๒. เวลาเที่ยงสิริคือราศีอยู่ที่ไหน
๓. เวลาเย็นสิริคือราศีอยู่ที่ไหน

และสัญญาว่า ถ้าท่านแก้ปัญหา ๓ ข้อนี้ได้เราจะตัดศีรษะเราบูชาท่าน ถ้าท่านแก้ไม่ได้เราจะตัดศีรษะท่านเสีย ธรรมาบาลกุมารรับสัญญา แต่ผลัดแก้ปัญหาออกไป ๗ วัน กบิลพรหมก็กลับไปยังพรหมโลกฝ่ายธรรมาบาลกุมารพิจารณาปัญหานั้นล่องไปได้ ๖ วัน แล้วยังไม่เห็นอุบายที่จะต้องปัญหาได้ จึงคิดว่าพຽນนี้แล้วสิหนอ เราจะต้องตายด้วยอาญาของท้าวกบิลพรหม เราหาต้องการไม่ จำจะหนีไปซุกซ่อนตนเสียดีกว่า คิดแล้วลงจากประสาทเที่ยวไปนอนอยู่ใต้ต้นตาล ๒ ต้น ซึ่งมีนกอินทรี ๒ ตัวผัวเมียทำรังอยู่บนต้นตาลนั้นขณะที่ธรรมาบาลกุมารนอนอยู่ใต้ต้นตาลนั้น ได้ยินเสียงนางนกอินทรีถามผัวว่าพຽນนี้ เราจะไปหาอาหารที่ไหน นกอินทรีผู้ผัวตอบว่าพຽນนี้ครบ ๗ วัน ที่ท้าวกบิลพรหมถามปัญหาแก่ธรรมาบาลกุมาร แต่ธรรมาบาลกุมารแก้ไม่ได้ ท้าวกบิลพรหมจะตัดศีรษะเสียตามสัญญาเราทั้ง ๒ จะได้กินเนื้อมนุษย์คือธรรมาบาลกุมารนั้นเป็นอาหาร นางนกอินทรีจึงถามท่านรู้ปัญหาหรือ ผู้ผัวตอบว่ารู้ แล้วก็เล่าให้นางนกอินทรีฟังตั้งแต่ต้นจนปลายว่า

๑. เวลาเช้าราศีอยู่ที่หน้า คนทั้งหลายจึงเอาน้ำล้างหน้า
๒. เวลาเที่ยงราศีอยู่ที่อก คนทั้งหลายจึงเอาน้ำและแป้งกระแจะจันทร์ลูบไล้ที่อก
๓. เวลาเย็นราศีอยู่ที่เท้า คนทั้งหลายจึงเอาน้ำล้างเท้า

ธรรมาบาลกุมารนอนอยู่ใต้ต้นไม้ได้ยินการสนทนาของนกอินทรี ทั้ง ๒ ก็จำได้ จึงมีความโสมนัสปีติยินดีเป็นอันมาก แล้วจึงกลับมาสู่ปราสาทของตน

ครั้นถึงวาระเป็นคำรบ ๗ ตามสัญญา ท้าวกบิลพรหมก็ลงมาถามปัญหาทั้ง ๓ ข้อ ตามที่นัดหมายกันไว้ ธรรมบาลกุมารก็วิสัชนาแก้ปัญหาทั้ง ๓ ข้อ ตามที่ได้ฟังมาจากนกอินทรีนั้น ท้าวกบิลพรหมยอมรับว่าถูกต้อง และยอมแพ้แก่ธรรมบาลกุมาร และจำต้องตัดศีรษะของตนบูชาตามที่สัญญาไว้ แต่ก่อนที่จะตัดศีรษะ ได้ตรัสเรียกธิดาทั้ง ๗ อันเป็นบาทบริจาริกาของพระอินทร์คือ

๑. นางทงชะเทวี
๒. นางรากษสเทวี
๓. นางโคราคเทวี
๔. นางกิริณีเทวี
๕. นางมณฑาเทวี
๖. นางกิมิทาเทวี
๗. นางมโหธรเทวี

อันโลกสมมุติว่าเป็นองค์มหาสงกรานต์ กับทั้งเทพบรรษัทมาพร้อมกันแล้ว จึงบอกเรื่องราวให้ทราบ และตรัสว่าพระเศียรของเรานี้ ถ้าตั้งไว้บนแผ่นดินก็จะเกิดไฟไหม้ไปทั่วโลกธาตุ ถ้าจะโยนขึ้นไปบนอากาศฝนก็จะแล้ง เจ้าทั้ง ๗ จงเอาพานมารองรับเศียรของบิดาไว้เถิด ครั้นแล้วท้าวกบิลพรหมก็ตัดพระเศียรแก่พระสอส่งให้นางทงชะเทวี ธิดาองค์ใหญ่ในขณะนั้นโลกก็เกิดโกลาหลอลเวงยิ่งนักเมื่อนางทงชะมหาสงกรานต์ เอาพานรองรับพระเศียรของท้าวกบิลพรหม แล้วก็ให้เทพบรรษัทแห่งประตักษิณ เวียนรอบเขาพระสุเมรุราช ๖๐ นาที แล้วจึงเชิญเข้าประดิษฐาน ไว้ในมณฑป ณ ถ้ำคันธฤดี เขาไกรลาส กระทำบูชาด้วยเครื่องทิพย์ต่าง ๆ พระวิศณุกรรม เทพบุตรที่เนรมิตโลงแก้ว อันแล้วไปด้วยแก้ว ๗ ประการ ชื่อ ภควดีให้เทพธิดา และนางฟ้าแล้ว เทพธิดาทั้งหลายก็นำมาซึ่งถาดมนาดลงล้างน้ำ ในสระอโนดาต ๗ ครั้ง แล้วแจกกันสังเวถ์ถ้วนทั่วทุก ๆ พระองค์ ครั้นได้วาระกำหนดครบ ๓๖๕ วัน โลกสมมุติว่าปีหนึ่งเป็นวันสงกรานต์ นางเทพธิดาทั้ง ๗ ก็ทรงพาหณะต่าง ๆ ผลัดเปลี่ยนเวียนกันมาเชิญพระเศียรของกบิลพรหม ออกแห่พร้อมด้วยเทพบรรษัทแสนโกฏิ ประตักษิณ เวียนรอบเขาพระสุเมรุราชบรรพตทุก ๆ ปี แล้วก็กลับไปยังเทวโลก”

๑) วันเถลิงศก เดิมประเพณีไทยเรากล่าวประเพณีว่า วันสงกรานต์เป็นวันเถลิงศกใหม่ คือนับเอาวันที่ ๑๓ เมษายนทุกปี เป็นวันขึ้นปีใหม่ เพิ่งมาเปลี่ยนเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๔ ต่อ ๒๔๘๕ สมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรีนั่นเอง

เกจิอาจารย์ท่านพยากรณ์ได้ว่า ถ้าวันใดเป็นวันเถลิงศก วันนั้นจะเกิดอะไรดังนี้

ถ้าวันอาทิตย์ เป็นวันเถลิงศก พระมหากษัตริย์จะเรืองอำนาจจะมีชัยแก่ศัตรูทั่วทิศานุทิศ

ถ้าวันจันทร์ เป็นวันเถลิงศก พระเทวีและหมูนางนัสนมบริวาร ประกอบด้วย ความสุข และสมบัติทั้งปวง

ถ้าวันอังคาร เป็นวันเถลิงศก อำมาตย์มนตรีจะอยู่เย็นเป็นสุขแม้จะต่อทุกข์ด้วย ปัจจามิตรทิศใด ๆ จะมีชัยชนะทุกเมื่อ

ถ้าวัน พุธ เป็นวันเถลิงศก ราชบัณฑิตบุโรหิต และโหราจารย์จะสุขสำราญเป็นอันมาก

ถ้าวันพฤหัสบดี เป็นวันเถลิงศก สมณพราหมณาจารย์จะปฏิบัติชอบด้วยธรรมอัน ประเสริฐ

ถ้าวันศุกร์ เป็นวันเถลิงศก พ่อค้าวานิชทั้งหลายไปค้าขายในประเทศต่าง ๆ จะประกอบไปด้วยพัสดุเงินทองและความสุขเป็นอันมาก

ถ้าวันเสาร์ เป็นวันเถลิงศก หมู่ทแกล้วทหารทั้งปวงจะประกอบไปด้วยความสุขและ วิชาการต่าง ๆ แม้จะทำทุกข์ด้วยข้าศึกทิศใด ๆ จะมีชัยชนะทุกเมื่อแล

๒) วันมหาสงกรานต์

สิทธิการิยะ ถ้าสงกรานต์ปีใดวันอาทิตย์ เป็นวันมหาสงกรานต์ปีนั้นเรียกสวนไร่นา ไม่ ไร่ร้าง

ถ้าวันจันทร์ เป็นวันมหาสงกรานต์ จะแพ้เสนาบดี ท้าวพระยาแลและนางพระยา ทั้งหลาย

ถ้าวันอังคารและวันเสาร์ เป็นวันมหาสงกรานต์ จะเกิดอันตรายกลางเมือง จะเกิดเพลิง และโจรผู้ร้ายไข้เจ็บหนักที่สุด

ถ้าวันพุธ เป็นวันมหาสงกรานต์ ท้าวพระยาจะได้บรรณาการจากต่างเมือง แต่จะแพ้ลูก อ่อนนั้

ถ้าวันพฤหัสบดี เป็นวันมหาสงกรานต์ จะแพ้ท้าวไท พระสงฆ์ราชาคณะ จะเดือดเนื้อ ร้อนใจนัก

ถ้าวันศุกร์ เป็นวันมหาสงกรานต์ ข้าวน้ำ ลูกหมากรากไม้ทั้งหลาย จะอุดมสมบูรณ์ แต่ จะแพ้เด็ก ฝนและพายุชุก จะเจ็บตายกันมากนักแล

๓) วันเนา (ภาษามอญเรียกงัวกร๊าบชะนาม)

วันเนา ได้แก่ วันก่อนจะถึงวันที่ ๑๕ เมษายน ได้แก่วันที่ ๑๔ เมษายน ของทุก ๆ ปี เกจิอาจารย์ท่านวางพยากรณ์ไว้อย่างนี้

ถ้าวันอาทิตย์ เป็นวันเนา ข้าวจะตายฝอย จะได้ยินเสียงคนต่างภาษา ท้าวพระยาจะ
หนักใจ

ถ้าวันจันทร์ เป็นวันเนา เกลือจะแพง นางพระยาจะร้อนใจนัก มักเกิดความเข้าใจต่าง ๆ

ถ้าวันอังคาร เป็นวันเนา หมากพลูข้าวปลาจะแพง จะแพ้นตรีอำมาตย์ทั้งปวง

ถ้าวันพุธ เป็นวันเนา ข้าวจะแพง คนทั้งหลายจะทุกข์ร้อน แม่หม้ายจะพลัดที่อยู่

ถ้าวันพฤหัสบดี เป็นวันเนา ลูกไม้จะแพง ราชสกุลทั้งหลายจะร้อนใจนัก

ถ้าวันศุกร์ เป็นวันเนา พรึกจะแพง จะเกิดเพลิงกลางเมือง ขุนนางจะต้องโทษ ข้าวจะ
ตายฝอยน้ำจะน้อย กว่าทุกปี ชีพราหมณ์จะร้อนใจ พืชผลมักจะแพงแล

๔) ชื่อนางสงกรานต์

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า ธิดาท้าวกบิลพรหมมี อยู่ด้วยกัน ๗ นาง ถ้าปีใดนางสงกรานต์
ตรงกับอะไรใน ๗ วัน นางทั้ง ๗ ก็ผลัดเปลี่ยนเวรกันมารับเศียรของบิดาตนเพื่อมิให้ตกลงสู่แผ่นดิน
เพราะจะเกิดฝนแล้งไฟไหม้โลก

นางทั้ง ๗ มีชื่อต่าง ๆ กัน และแต่งกายก็แตกต่างกันออกไป ประกอบกับอาวุธที่ถือก็
แตกต่างกันด้วยดังนี้

วันอาทิตย์ นางสงกรานต์ชื่อ ทูษะ ทัดดอกทับทิม เครื่องประดับ ปัทมราช (แก้ว
ทับทิม) ภัทราหาร อุทุมพร (ผลมะเดื่อ) อาวุธขวากจักร ซ้ายสังข์ พาหนะครุฑ

วันจันทร์ นางสงกรานต์ชื่อ โคราคะ ทัดดอกปีบ เครื่องประดับ มุกดา ภัทราหาร เตะ
(น้ำมัน) อาวุธขวาพระขรรค์ ซ้ายไม้เท้า พาหนะพยัคฆ์ (เสือ)

วันอังคาร นางสงกรานต์ชื่อ รากษส ดอกบัวหลวง เครื่องประดับ แก้วโมรา ภัทราหาร
โลหิต (เลือด) อาวุธขวาตรีศูล (หลาว ๓ ง่าม) ซ้ายธนู พาหนะวราหะ (หมู)

วันพุธ นางสงกรานต์ชื่อ มณฑา ทัดดอกจำปา เครื่องประดับ ไพฑูรย์ ภัทราหารนมเนย
อาวุธขวาเข็ม ซ้ายไม้เท้า พาหนะคัทรภะ (พา)

วันพฤหัสบดี นางสงกรานต์ชื่อ กิริณี ทัดดอกมณฑา เครื่องประดับ มรกต ภัทราหาร
ถั่ว งา อาวุธขวาขอ ซ้ายปิ่น พาหนะคช (ช้าง)

วันศุกร์ นางสงกรานต์ชื่อ กิมิทา ทัดดอกจกกลีนิ เครื่องประดับ บุษราคัม ภัทราหาร
กล้วยน้ำ อาวุธขวาพระขรรค์ ซ้ายพิณ พาหนะมहिส์ (ควาย)

วันเสาร์ นางสงกรานต์ชื่อ มโหธร ทัดดอกสามหาว เครื่องประดับนิลรัตน์ ภัทราหารเนื้อ
ทราย อาวุธขวากจักร ซ้ายตรี พาหนะมยุรา (นกยูง)

หมายเหตุ เดิมรักษาหารและอาวุดดังกล่าวตามวันต่าง ๆ นั้นเคยจัดไว้ตามวันเสมอมา เพิ่งมาเลิกเมื่อหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง คือ พ.ศ. ๒๔๗๖ มานี้เท่านั้นเอง ทั้งพิธีหลวง พิธีราษฎร์ ก็จัดทำกันที่ท้องสนามหลวงและตามชนบท ปัจจุบันกำลังจะมีการฟื้นฟูพิธีนี้นำมาปฏิบัติกันอีก

๕) อิริยาบถนางสงกรานต์ขี่พาหนะ

นางสงกรานต์ จะนั่งบนพาหนะในท่าทางอย่างไรนั้น ท่านให้ถือเอาเวลาที่ดวงอาทิตย์ยกเข้าสู่ราศีเมษของปีนั้น ๆ เป็นเกณฑ์ อาจจะเป็นกลางวัน เช้า สาย บ่าย เย็น หรือกลางคืน เวลาใดเวลาหนึ่งก็ได้

ถ้าดวงอาทิตย์ยกเข้าสู่ราศีเมษเวลา

๑. รุ่งถึงเที่ยง นางสงกรานต์ยืนบนพาหนะ
๒. เที่ยงถึงวันย่ำค่ำ นางสงกรานต์นั่งบนพาหนะ
๓. พลบค่ำถึงเที่ยงคืน นางสงกรานต์ นอนล้มราบบนพาหนะ
๔. เที่ยงคืนถึงรุ่งเช้า นางสงกรานต์นอนหลับราบบนพาหนะ

๒.๓ ความเป็นมาของชุมชนมอญเกาะเกร็ด

ชุมชนเกาะเกร็ด เป็นชุมชนที่ตั้งอยู่บนเกาะกลางแม่น้ำเจ้าพระยา เป็นเกาะกลางน้ำในแม่น้ำเจ้าพระยาตอนล่าง และมีฐานะเป็นตำบลหนึ่งในท้องที่อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี มีเนื้อที่ประมาณ ๔.๑๒ ตารางกิโลเมตรหรือ ๒,๔๔๘ ไร่^๒ ในสมัยอยุธยา ลำน้ำเจ้าพระยาที่ไหลผ่านจากทางเหนือ ผ่านบ้านบางตะไนย์ บ้านใหม่ บ้านบางพูด และบ้านปากเกร็ด จากบ้านปากเกร็ดตรงบริเวณที่ลำน้ำไหลโค้งอ้อมเป็นรูปเกือกม้า และผืนดินเป็นแหลมยื่นไปตามความโค้งของลำน้ำเจ้าพระยา ตรงส่วนแคบที่สุดของแหลมได้มีการขุดทางน้ำเล็ก ๆ ที่ชาวบ้าน เรียกว่าเกร็ด หรือเตร็ด มาก่อน ที่จะมี การขุดคลองลัดเกร็ดเป็นทางการ ชาวบ้านใช้เป็นทางส่งน้ำเพื่อทำการเกษตรและสัญจรไปมาด้วยเรือขนาดเล็ก ชาวต่างประเทศได้ทำแผนที่แสดงที่ตั้งชุมชนต่างๆตั้งแต่ปากน้ำจนถึงกรุงศรีอยุธยาเมื่อ พ.ศ. ๒๒๓๐ นั้นในแผนที่ปรากฏมีทางน้ำที่เรียกว่า เกร็ดนี้แล้ว พ.ศ. ๒๒๖๕ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระแห่งกรุงศรีอยุธยา โปรดเกล้าฯ ให้พระธนบุรี เป็นแม่กองคุมคนจากหัวเมืองปากใต้คือเมืองธนบุรี เมืองนนทบุรี เมืองชลบุรี เมืองสมุทรสาคร เมืองนครชัยศรี เมืองราชบุรี รวมคนได้หนึ่งหมื่นขุดขยายเกร็ดที่ชาวบ้านขุดไว้แต่เดิมให้มีความกว้างและลึกมากขึ้น คือกว้าง ๖ วา ลึก ๖ ศอก ยาว ๒๙ เส้นเศษ คลองนี้เรียกว่าคลองลัดเกร็ด เนื่องจากการค้าทางสำเภามีมากขึ้น มีเรือชาวต่างชาติมาติดต่อค้าขาย และเจริญสัมพันธ์ไมตรีทางการทูตกับกรุงศรีอยุธยามากขึ้น เรือเหล่านั้นต้องเสียเวลามากเมื่อ

^๒ พิศาล บุญผูก, **ท้องถิ่นปากเกร็ด**, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๒๕.

เดินทางถึงบริเวณลำน้ำที่โค้ง เมื่อชุดขยายได้กว้างและลึก ทำให้เรือขนาดใหญ่เดินทางผ่านไปได้ สามารถลดเวลาในการเดินทางเป็นอันมาก ทางด้านใต้ของเกร็ดเป็นที่ตั้งด่านขนอนบ้านปากเกร็ด ซึ่งมีมาก่อนที่จะมีการขุดคลองลัดเกร็ดเป็นทางการ เมื่อ พ.ศ. ๒๒๖๕ ด่านขนอนแห่งนี้ก็มีเรือมาจอดรอรับการตรวจของด่านขนอนอยู่แล้ว

ในขณะเดียวกันมีผู้คนมาอยู่บนพื้นที่แหลมแห่งนี้มากขึ้นด้วยเพราะเป็นพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเพาะปลูกมาก และอยู่ใกล้ด่านขนอนบ้านปากเกร็ด จนเป็นชุมชนที่มีความเจริญมาแต่ครั้งสมัยกรุงศรีอยุธยา มีการสร้างวัดในชุมชนกระจายอยู่ในบริเวณนี้ถึง ๙ วัด (ปัจจุบันร้างไป ๔ วัด) ความเจริญของชุมชนได้แผ่ขยายไปในบริเวณใกล้เคียง ตามลำน้ำเจ้าพระยาทางเหนือจรดกับวัดกุ้ วัดบางพูดนอก ทางใต้เลยคลองบ้านบางธรณีติดต่อกับบ้านตลาดขวัญ ดังปรากฏในหมายรับสั่ง ใ้ ราชกรทำอาหารเลี้ยงพระในคราวที่อัญเชิญพระพุทธรูปมหายานมณีรัตนปฏิมากร และมาพำนักที่บางธรณี ได้กล่าวว่า เลี้ยงพระสงฆ์ให้เงินราชกรทำของเลี้ยงกลางทางขึ้นไป บ้านบางหลวง ๑๐ ตำลึง บ้านสามโคก ๑๐ ตำลึง ปากเกร็ด ๑๐ ตำลึง ^๓

เป็นสังจะธรรมเมื่อมีความเจริญ ก็ย่อมต้องมีความเสื่อม ความสำคัญของเมืองนนทบุรี ทำให้พม่าเข้ามายึดเมืองนนทบุรีเพราะเป็นด่านหน้าในเส้นทางหลักเข้าสู่กรุงศรีอยุธยา โดยเข้ามายึดด่านปากเกร็ดก่อนเสียกรุงศรีอยุธยา ถึง ๒ ปี บริเวณบ้านปากเกร็ดจึงได้ถูกทำลายล้างทั้งชีวิต และทรัพย์สินของชาวปากเกร็ด และชาวไทย พม้ายึดบ้านปากเกร็ดไว้จับคนไทย ไปเป็นทาสเป็นเชลย ชาวบ้านปากเกร็ดจึงแตกกระสานส่านเซ็นหนีไปอยู่ที่อื่นบ้างเข้าป่าบ้าง เพื่อให้พ้นจากภัยของพม่า จึงทำให้บ้านปากเกร็ดต้องร้างลง

สาเหตุที่ทำให้ชาวมอญต้องอพยพ

ชาวมอญที่อพยพออกจากดินแดนถิ่นกำเนิดนั้น สาเหตุที่สำคัญคือการตกอยู่ภายใต้ อำนาจการปกครองของพม่า ถูกบีบคั้นทางการเมือง ความเดือดร้อนจากการถูกกดขี่ เกณฑ์แรงงานไปใช้ในการก่อสร้าง ทำการเกษตรรวบรวมเสบียงอาหารให้กองทัพพม่าก่อนการยกทัพเข้าทำสงครามกับชาติต่าง ๆ มากกว่าจะเป็นความเดือดร้อนจากเรื่องการทำมาหากิน หรือเพราะประชากรเพิ่มจำนวนสูง จนประสบปัญหาที่ทำกิน มีผลผลิตไม่เพียงพอ ทั้งนี้เพราะภูมิประเทศของมอญมีความอุดมสมบูรณ์ และเป็นเมืองท่าค้าขายที่สำคัญ สภาพเศรษฐกิจจึงอยู่ในระดับมั่งคั่ง ไม่เดือดร้อน ส่วนการที่ชาวมอญเลือกอพยพเข้ามาไทยเป็นหลักมากกว่าจะเป็นประเทศเพื่อนบ้านอื่น ๆ นั้น เนื่องจากพื้นที่ของมอญและไทยต่อเนื่องกัน สภาพภูมิอากาศคล้ายกัน ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีอาหารการกิน

^๓ พิศาล บุญผูก, ภูมินามอำเภอปากเกร็ด, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิง จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๔๐.

วิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณีก็เหมือนกัน ที่สำคัญคือ นับถือศาสนาพุทธเช่นเดียวกัน จึงสามารถปรับตัวได้ง่ายเมื่อเข้ามาอยู่ในไทย ประกอบกับไทยมีความรู้สึกเป็นมิตร ไม่มีนโยบายกีดกันชาวมอญ รวมทั้งพระมหากษัตริย์ไทยยินดีต้อนรับชาวมอญให้เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารเสมอ ชาวมอญเหล่านี้ทราบดีว่ามอญที่ได้อพยพเข้ามาก่อนหน้านี้แล้วได้รับการปฏิบัติอย่างดี หลายคนได้รับราชการเป็นขุนนางระดับสูง การอพยพครั้งสำคัญของชาวมอญเข้ามาตั้งหลักแหล่งในไทยมี ๔ ครั้ง^๔ ดังนี้

การอพยพครั้งที่ ๑ (สมัยสมเด็จพระชัยราชาธิราช พ.ศ. ๒๐๘๒) เมื่อพระเจ้าตะเบงชเวตี้ทำสงครามชนะ มีอำนาจเหนืออาณาจักรหงสาวดี ชาวมอญจำนวนมากพากันอพยพหลบหนีเข้ามาพึ่งพระราชาอาณาจักรไทย พระมหากษัตริย์ทรงโปรดเกล้าฯให้ชาวมอญกลุ่มนี้ตั้งบ้านเรือนอยู่แถบชานพระนครกรุงศรีอยุธยา

การอพยพครั้งที่ ๒ (สมัยสมเด็จพระมหาธรรมราชา พ.ศ. ๒๑๒๗) สืบเนื่องจากเมื่อครั้งที่สมเด็จพระนเรศวรทรงประกาศอิสรภาพที่เมืองแครง นายทหารมอญคือพระยาเกียรติ พระยาราม และพระมหาเถรคันฉ่องได้เข้ามาสวามิภักดิ์สมเด็จพระนเรศวร หลังจากนั้นสมเด็จพระนเรศวรจึงชักชวนพระยาเกียรติพระยาราม และพระมหาเถรคันฉ่องเข้ามาไทย อีกทั้งชาวเมืองแครงและชาวมอญในเมืองรายทางที่เกลียดชังพม่าเพราะถูกกดขี่มานานจึงอพยพตามเสด็จสมเด็จพระนเรศวรมหาราชเข้ามาเป็นจำนวนมาก

การอพยพครั้งที่ ๓ (สมัยสมเด็จพระนเรศวร พ.ศ. ๒๑๓๖) สาเหตุเกิดจากความเดือดร้อนที่ชาวมอญได้รับจากภาวะสงคราม เนื่องจากพม่าสมัยพระเจ้ามังฆุระพยายามยกทัพเข้ามาปราบปรามเอาชนะไทยหลายครั้งแต่พ่ายแพ้กลับไปทุกครั้ง ทำให้ต้องเกณฑ์พลเมืองเข้ากองทัพเพื่อทำนาและเป็นทหาร ซึ่งชาวมอญเป็นพวกที่เดือดร้อนที่สุดเนื่องจากอยู่ตรงแดนต่อระหว่างไทยกับพม่า ชาวมอญจึงพากันอพยพหนีพม่าเข้ามายังพระราชอาณาจักรไทย

การอพยพครั้งที่ ๔ (สมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง พ.ศ. ๒๑๗๕) สาเหตุเกิดจากชาวมอญถือโอกาสที่พม่าผลัดแผ่นดินจึงก่อกบฏขึ้น แต่ไม่ประสบความสำเร็จถูกพม่าจับประหารชีวิตเป็นจำนวนมาก ชาวมอญจึงพากันอพยพเข้ามายังพระราชอาณาจักรไทย

การอพยพครั้งที่ ๕ (สมัยสมเด็จพระนารายณ์ พ.ศ. ๒๒๐๓) สาเหตุเกิดจากกองทัพจีนฮ่อซึ่งยึดบัลลังก์จากจักรพรรดิยฺเหวียนจิ้นได้ จักรพรรดิยฺเหวียนจิ้นหนีมาอาศัยอยู่ในดินแดนพม่า กองทัพฮ่อไม่พอใจจึงตามเข้ามาโจมตีพม่า พม่าจึงเกณฑ์ชาวมอญขึ้นไปช่วยรักษาเมืองอังวะ แต่ชาวมอญพากันหนี

^๔ หนังสือที่ระลึกครบรอบ ๒๐๐ ปี ปทุมธานี, ๕,๐๐๐ เล่ม, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๕๘), หน้า๒๖-๓๗.

ทัพ พม่าจึงยกกองทัพมาปราบจับชาวมอญฆ่าเผาไฟอย่างโหดเหี้ยม ชาวมอญได้อพยพหนีเข้ามายังพระราชอาณาจักรไทยรวม ๑๐,๐๐๐ คน

การอพยพครั้งที่ ๖ (สมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ พ.ศ.๒๒๙๐) สาเหตุเกิดจากความอ่อนแอของพม่าปลายราชวงศ์ตองอู ขณะที่พม่าต้องประสบภาวะสงครามจีนฮ่อและไทย มอญก็ถือโอกาสรวบรวมกำลังและประกาศอิสรภาพใน พ.ศ. ๒๒๘๓ภายใต้การนำของสมิงทอพุทธเกษ หลังจากตั้งมั่นที่หงสาวดีได้แล้ว มอญคิดจะขยายอาณาเขตออกไปทางเหนือ เพื่อทำลายล้างอาณาจักรพม่าที่อังวะซึ่งกำลังอ่อนแอให้ราบคาบ แต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จ มอญจึงเริ่มอพยพเข้ามายังพระราชอาณาจักรไทย และอพยพติดตามมาเป็นระลอกย่อย ๆ หลายครั้งเมื่อกองทัพพม่าตีได้กลับมาและปราบปรามอย่างหนัก

การอพยพครั้งที่ ๗ (สมัยสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี พ.ศ.๒๓๑๗) สาเหตุเกิดจากพม่าสมัยราชวงศ์อลองพญาได้เกณฑ์แรงงานมอญเข้ากองทัพเพื่อเตรียมเส้นทางเตรียมยกทัพเข้าโจมตีไทย มีพระยาเจ่ง เจ้าเมืองเตรินเป็นหัวหน้า ทหารมอญอีกส่วนหนึ่งถูกเกณฑ์เข้าเป็นทหารประจำกองทัพ แต่พากันหนีทัพ พม่าจึงจับครอบครัวทหารมอญไปเป็นตัวประกัน และพลอยจับเอาครอบครัวของทหารที่สร้างทางไปด้วย เมื่อทหารเหล่านั้นทราบเข้าจึงไม่พอใจเป็นอย่างมาก ก่อกบฏขึ้นรุมตีเอาเมืองคืนจากพม่า แต่ยกทัพขึ้นไปได้เพียงเมืองย่างกุ้ง (ตะเกิง) พม่าส่งกองทัพมาปราบ พวกมอญสู้ไม่ได้และอพยพเข้ายังพระราชอาณาจักรไทยจำนวนหลายพันคน

การอพยพครั้งที่ ๘ (สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย พ.ศ. ๒๓๕๘) สาเหตุเกิดจากพระเจ้าปดุงของพม่า ต้องการสร้างพระเจดีย์มิงกุนให้เป็นเจดีย์ที่ใหญ่ที่สุดในโลก จึงได้เกณฑ์แรงงานเป็นจำนวนมาก ชาวมอญได้รับความเดือดร้อนสาหัส เพราะไม่มีเวลาทำมาหากิน ถูกรีดไถเอารัดเอาเปรียบจากเจ้าหน้าที่พม่าที่ฉ้อราษฎร์บังหลวง ชาวมอญจึงพากันอพยพเข้าไทย จำนวนกว่า ๔๐.๐๐๐คนเศษ โดยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยโปรดเกล้าฯให้พระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้ามั่งกุฎ ไปรับครัวมอญทางด้านเจดีย์สามองค์

การอพยพครั้งที่ ๙ (สมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พ.ศ.๒๓๖๗) สาเหตุเกิดจากเจ้าพระยามหาโยธา (เจ่ง) ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตจัดกองทัพออกไปรับครอบครัวมอญที่เป็นญาติพี่น้องจากเมืองมอญ เนื่องจากขณะนั้นพม่ากำลังรบพุ่งอยู่กับอังกฤษ ซึ่งพื้นที่บางส่วนตกเป็นของอังกฤษแล้ว เจ้าพระยามหาโยธา (เจ่ง) เกรงว่าญาติพี่น้องของตนจะเกิดอันตราย ซึ่งการอพยพครั้งนั้นมีจำนวนชาวมอญเข้ามายังพระราชอาณาจักรไทยไม่มากนัก และเป็นการอพยพครั้งสุดท้ายก่อนพม่าตกเป็นของอังกฤษ

การอพยพมาของชาวมอญในแต่ละครั้ง ก็จะได้รับพระทานความอนุเคราะห์จากพระมหากษัตริย์ของไทยทุกพระองค์ ทั้งได้รับพระราชทานให้ที่อยู่ ที่ทำกินแล้ว ยังให้อิสระในการ

เลือกที่อยู่อาศัยตามอัธยาศัย ซึ่งชาวมอญส่วนใหญ่ก็จะเลือกชัยภูมิที่ใกล้เคียงกับบ้านเมืองเดิมในเมืองมอญ ปากเกร็ดก็เช่นกันจากเมืองร้างในยุคปลายกรุงศรีอยุธยา ก็ได้รับการฟื้นฟูจากชาวมอญที่อพยพเข้ามาซ่อมแซมวัดวาอาราม และบ้านเมืองจนกลับมาเจริญอีกครั้งในสมัยกรุงธนบุรี และรัตนโกสินทร์อีกครั้ง

๒.๔ หลักปฏิบัติในประเพณีชิงกราน

การปฏิบัติตนในช่วงประเพณีชิงกรานของชาวมอญหรือมอญในทุก ๆ ที่ จะมีลักษณะคล้าย ๆ กันคือให้ความสำคัญในการทำบุญ เป็นอย่างมากในเกาะเกร็ดก็เช่นเดียวกัน จะมีการทำบุญส่งข้าวแช่ หรือเป็งชิงกราน สรงน้ำพระสงฆ์ รดน้ำผู้ใหญ่ ปล่อยนบกปล่อยปลา ถวายธงตะขาบ การทำบุญบั้งสุกุลให้แก่ผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว การเข้าวัดถือศีลฟังธรรม ก็ล้วนแล้วอยู่ในหลักใหญ่ก็คือ ทาน ศีล และภาวนา อันเป็นหัวใจหลักในพระพุทธศาสนา ซึ่งจะพออธิบายได้ดังต่อไปนี้

๒.๔.๑ ทาน^๕ ได้แก่การสละทรัพย์สินสิ่งของสมบัติของตนที่มีอยู่ให้แก่ผู้อื่น โดยมีมุ่งหวังจะจุนเจือให้ผู้อื่นได้รับประโยชน์และความสุขด้วยความเมตตาจิตของตน ทานที่ได้ทำไปนั้น จะทำให้ผู้ทำทานได้บุญมากหรือน้อยเพียงใด ย่อมสุดแล้วแต่องค์ประกอบ ๓ ประการ ถ้าประกอบถึงพร้อมด้วยองค์ประกอบทั้ง ๓ ประการต่อไปนี้แล้ว ทานนั้นย่อมมีผลมาก ได้บุญบารมีมาก กล่าวคือ

องค์ประกอบข้อที่ ๑. "วัตถุทานที่ต้องบริสุทธ"^๖วัตถุทานที่ให้ ได้แก่สิ่งของทรัพย์สินสมบัติที่ตนได้สละให้เป็นทานนั่นเอง จะต้องเป็นของที่บริสุทธิ์ ที่จะเป็นของบริสุทธิ์ได้จะต้องเป็นสิ่งของที่ตนเองได้แสวงหา ได้มาด้วยความบริสุทธิ์ในการประกอบอาชีพ ไม่ใช่ของที่ได้มาเพราะการเบียดเบียนผู้อื่น เช่น ได้มาโดยยักยอก ทุจริต ลักทรัพย์ ฉ้อโกง ปล้นทรัพย์ ชิงทรัพย์ ฯลฯ

ตัวอย่าง ๑ ได้มาโดยการเบียดเบียนชีวิตและเลือดเนื้อสัตว์ เช่นฆ่าสัตว์ต่าง ๆ เป็นต้นว่า ปลา โค กระบือ สุกร โดยประสงค์จะเอาเลือดเนื้อของเขามาทำอาหารถวายพระเพื่อเอาบุญ ย่อมเป็นการสร้างบาปเอามาทำบุญ วัตถุทานคือเนื้อสัตว์นั้นเป็นของที่ไม่บริสุทธิ์ แม้ทำบุญให้ทานไป ก็ย่อมได้บุญน้อย จนเกือบไม่ได้อะไรเลย ทั้งอาจจะได้บาปเสียอีก หากว่าทำทานด้วยจิตที่เศร้าหมอง แต่การที่จะได้เนื้อสัตว์มาโดยการซื้อหาจากผู้คนที่ฆ่าสัตว์นั้น โดยที่ตนมิได้มีส่วนร่วมรู้เห็นเป็นใจในการฆ่าสัตว์นั้นก็ดี เนื้อสัตว์นั้นตายเองก็ดี เนื้อสัตว์นั้นย่อมเป็นวัตถุทานที่บริสุทธิ์ เมื่อนำมาทำทานย่อมได้บุญมากหากถึงพร้อมด้วยองค์ประกอบข้ออื่น ๆ ด้วย

^๕ สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก, **วิธีสร้างบุญบารมี**, พิมพ์ครั้งที่ ๓๘, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท พิมพ์สวย จำกัด, ๒๕๕๔), หน้า ๒-๓๗.

ตัวอย่าง ๒ ลัทธิพรหม ยักยอก น้อยโง่ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ รวมตลอดถึงการทุจริตฉ้อราษฎร์บังหลวง อันเป็นการได้ทรัพย์มาในลักษณะที่ไม่ชอบธรรม หรือโดยเจ้าของเดิมไม่เต็มใจให้ทรัพย์นั้น ย่อมเป็นของที่ไม่บริสุทธิ์ เป็นของร้อน แม้จะผลิดอกออกผลมาเพิ่มเติม ดอกผลนั้นก็ย่อมเป็นของไม่บริสุทธิ์ ด้วยนำเอาไปกินไปใช้ย่อมเกิดโทษ เรียกว่า "บริโภคนอกโดยความเป็นหนี้" แม้จะนำเอาไปทำบุญ ให้ทาน สร้างโบสถ์วิหารก็ตาม ก็ไม่ทำให้ได้บุญแต่อย่างใด สมัยหนึ่งในรัชการที่ ๕ มีหัวหน้าสำนักนางโลมชื่อ "ยายแพง" ได้เรียกเก็บเงินจากหญิงโสเภณีในสำนักของตนจากอัตราที่ได้มาครั้งหนึ่ง ๒๕ สตางค์ แกะซีกเอาไว้ ๕ สตางค์ สะสมเอาไว้เช่นนี้จนได้ประมาณ ๒,๐๐๐ บาท แล้วจึงจัดสร้างวัดขึ้นวัดหนึ่งด้วยเงินนั้นทั้งหมด เมื่อสร้างเสร็จแล้วแก็กบิล้มปิติ นำไปนมัสการถามหลวงพ่อดำวัดระฆังว่า การที่แกสร้างวัดทั้งวัดด้วยเงินของแกทั้งหมดจะได้บุญบารมีอย่างไร หลวงพ่อดำตอบว่า ได้แค่ ๑ สลึง แกก็เสียใจ เหตุที่ได้บุญน้อยก็เพราะทรัพย์อันเป็นวัตถุทานที่ตนนำมาสร้างวัดอันเป็นวิหารทานนั้น เป็นของที่ไม่สะอาดได้มาโดยไม่บริสุทธิ์ เพราะหาไปมาโดยเบียดเบียนมาจากเจ้าของที่ไม่เต็มใจจะให้นั้น บรรดาพ่อค้าแม่ขายทั้งหลายที่ซื้อของถูก ๆ แต่มาขายแพงจนเกินส่วนนั้น ย่อมเป็นสิ่งของที่ไม่บริสุทธิ์โดยนัยเดียวกัน

วัตถุทานที่บริสุทธิ์เพราะการแสวงหาได้มาโดยชอบธรรมดังกล่าว ไม่ได้จำกัดว่าจะต้องเป็นของดีหรือเลว ไม่จำกัดว่าเป็นของมากหรือน้อย น้อยค่าหรือมีค่ามาก จะเป็นของดี เลว ประณีตมากหรือน้อยไม่สำคัญ ความสำคัญขึ้นอยู่กับเจตนาในการให้ทานนั้น ตามกำลังทรัพย์และกำลังศรัทธาที่ตนมีอยู่

องค์ประกอบข้อที่ ๒. "เจตนาในการสร้างทานต้องบริสุทธิ์" การให้ทานนั้น โดยจุดมุ่งหมายที่แท้จริงก็เพื่อเป็นการขจัดความโลภ ความตระหนี่เหนียวแน่น ความหวงแหนหลงใหลในทรัพย์สมบัติของตน อันเป็นกิเลสหยาบ คือ "โลภกิเลส" และเพื่อเป็นการสงเคราะห์ผู้อื่นให้ได้รับความสุขด้วย เมตตาธรรมของตน อันเป็นบันไดก้าวแรกในการเจริญเมตตา พรหมวิหารธรรมในพรหมวิหาร ๔ ให้เกิดขึ้น ถ้าได้ให้ทานด้วยเจตนาดังกล่าวแล้ว เรียกว่าเจตนาในการทำทานบริสุทธิ์ แต่เจตนาที่ว่าบริสุทธิ์นั้น ถ้าจะบริสุทธิ์จริงจะต้องสมบูรณ์พร้อมกัน ๓ ระยะ คือ

๑) ระยะก่อนที่จะให้ทาน ก่อนที่จะให้ทานก็จะมีจิตที่โสมนัสร่าเริงเบิกบานยินดีที่จะให้ทาน เพื่อสงเคราะห์ผู้อื่นให้ได้รับความสุขเพราะทรัพย์สิ่งของของตน

๒) ระยะที่กำลังลงมือให้ทาน ระยะที่กำลังมือให้ทานอยู่นั้นเอง ก็ทำด้วยจิตใจโสมนัสร่าเริงยินดี และเบิกบานในทานที่ตนกำลังให้ผู้อื่น

๓) ระยะหลังจากที่ได้ให้ทานไปแล้ว ครั้นเมื่อได้ให้ทานไปแล้วเสร็จ หลังจากนั้นก็นานมากที่ดี เมื่อหวนคิดถึงทานที่ตนได้กระทำไปแล้วครั้งใด ก็มีจิตใจโสมนัสร่าเริงเบิกบาน ยินดีในทานนั้น

เจตนาบริสุทธิ์ในการทำทานนั้น อยู่ที่จิตใจโสมนัสร่าเริงเบิกบานยินดีในทานที่ทำนั้นเป็นสำคัญ และเนื่องจากเมตตาจิต ที่มุ่งสงเคราะห์ผู้อื่นให้พ้นความทุกข์ และให้ได้รับความสุขเพราะทานของตน นับว่าเป็นเจตนาบริสุทธิ์ในเบื้องต้น แต่เจตนาที่บริสุทธิ์เพราะเหตุดังกล่าวมาแล้วนี้ จะทำให้ยิ่ง ๆ บริสุทธิ์มากขึ้นไปอีก หากผู้ใดให้ทานนั้นได้ทำทานด้วยการวิปัสสนาปัญญา กล่าวคือ ไม่ใช่ทำทานอย่างเดียว แต่ทำทานพร้อมกับมีวิปัสสนาปัญญา โดยใคร่ครวญถึงวัตถุทานที่ให้ทานนั้นว่า อันบรรดาทรัพย์สินสิ่งของทั้งที่ชาวโลกนิยมยกย่องหวงแหนเป็นสมบัติกันด้วยความโลภนั้น แท้ที่จริงแล้วก็เป็นเพียงวัตถุธาตุประจําโลก เป็นสมบัติกลาง ไม่ใช่ของผู้ใดโดยเฉพาะ เป็นของที่มีมาตั้งแต่ก่อนเราเกิดขึ้นมา และไม่ว่าเราจะเกิดขึ้นหรือไม่ก็ตาม วัตถุธาตุดังกล่าวก็มีอยู่เช่นนั้น และได้ผ่านการเป็นเจ้าของมาแล้วหลายชั่วคน ซึ่งท่านตั้งแต่ก่อนนั้น ได้ล้มหายตายจากไปแล้วทั้งสิ้น ไม่สามารถนำวัตถุธาตุดังกล่าวนี้ติดตัวไปได้เลยจนในที่สุดก็ได้ตกทอดมาถึงเรา ให้เราได้กินได้ใช้ได้ยึดถือเพียงชั่วคราว แล้วก็ตกทอดสืบทอดไปเป็นของคนอื่น ๆ ต่อ ๆ ไปเช่นนี้ แม้เราเองก็ไม่สามารถจะนำวัตถุธาตุดังกล่าวนี้ติดตัวไปได้เลย จึงนับว่าเป็นสมบัติพลัดกันขมเท่านั้น ไม่จากไปในวันนี้ก็ต้องจากไปในวันหน้า อย่างน้อยเราก็ต้องจากต้องทิ้งเมื่อเราได้ตายลงนับว่าเป็นอนิจจัง คือไม่เที่ยงแท้แน่นอน จึงไม่อาจจะยึดมั่นถือมั่นว่าเป็นของเราได้ถาวรได้ตลอดไป แม้ตัววัตถุธาตุดังกล่าวนี้เอง เมื่อมีเกิดขึ้นเป็นตัวตนแล้ว ก็ต้องอยู่ในสภาพนั้นให้ตลอดไปไม่ได้ จะต้องแก่แก่ ผุพัง บุบสลายไป ไม่ใช่ตัวไม่ใช่ตนแต่อย่างใด แม้แต่เนื้อตัวร่างกายของเราเองก็มีสภาพเช่นเดียวกับวัตถุธาตุเหล่านั้น ซึ่งไม่อาจจะตั้งมั่นให้ยั่งยืนอยู่ได้ เมื่อมีเกิดขึ้นแล้วก็ต้องเจริญวัยเป็นหนุ่มสาวแล้วก็แก่เฒ่าและตายไปในที่สุด เราจะต้องพลัดพรากจากของอันเป็นที่รัก ที่หวงแหน คือทรัพย์สินสมบัติทั้งปวง

เมื่อเจตนาในการให้ทานบริสุทธิ์ผุดผ่องดีพร้อมทั้งสามระยะดังกล่าวมาแล้ว ทั้งยังประกอบไปด้วยวิปัสสนาปัญญาดังกล่าวมาแล้วด้วย เจตนาอันย่อมบริสุทธิ์อย่างยิ่ง ทานที่ได้ทำไปนั้นย่อมมีผลมาก ได้บุญมากหากวัตถุทานที่ได้ทำเป็นของบริสุทธิ์ตามองค์ประกอบข้อ ๑ ด้วย ก็ย่อมทำให้ได้บุญมากยิ่งขึ้น ๆ ขึ้นไปอีก วัตถุทานจะมากหรือน้อย เป็นของเลวหรือประณีตไม่สำคัญ เมื่อเราได้ให้ทานไปตามกำลังทรัพย์ที่เรามีอยู่ย่อมใช้ได้ แต่ก็ยังมีข้ออันควรระวังอยู่ก็คือ "การทำทานนั้นอย่าได้เบียดเบียนตนเอง" เช่นมีน้อย แต่ฝืนทำให้มาก ๆ จนเกินกำลังของตนที่จะให้ได้ เมื่อได้ทำไปแล้วตนเองและสามี ภริยา รวมทั้งบุตรต้องลำบาก ขาดแคลน เพราะไม่มีจะกินจะใช้ เช่นนี้ย่อมทำให้จิตเศร้าหมอง เจตนาอันย่อมไม่บริสุทธิ์ ทานที่ได้ทำไปแล้วนั้น แม้วัตถุทานจะมากหรือทำมาก ก็ย่อมได้บุญน้อย ต่อไปนี้เป็นตัวอย่างที่ทำทานด้วยเจตนาอันไม่บริสุทธิ์ คือ

ตัวอย่าง ๑ ทำทานเพราะอยากได้ ทำเอาหน้า ทำอวดผู้อื่น เช่น สร้างโรงเรียน โรงพยาบาลใส่ชื่อของตน ไปยื่นถ่ายภาพลงโฆษณาในหน้าหนังสือพิมพ์เพื่อให้ได้รับความนิยมนยกย่องนับถือ โดยที่แท้จริงแล้วตนมิได้มีเจตนาที่จะมุ่งสงเคราะห์ผู้ใด เรียกว่า "ทำทานด้วยความโลภ" ไม่ทำ

เพื่อขจัดความโลภ ทำทานด้วยความอยากได้ คืออยากได้หน้า ได้เกียรติ ได้สรรเสริญ ได้ความนิยมนับถือ

ตัวอย่าง ๒ ทำทานด้วยความฝืนใจ ทำเพราะเสียไม่ได้ ทำด้วยความเสียหาย เช่นที่พวกพ้องมาเรียไร ตนเองไม่มีศรัทธาที่จะทำ หรือมีศรัทธาอยู่บ้างแต่มีทรัพย์น้อย เมื่อมีพวกมาเรียไรบอกบุญ ต้องจำใจทำทานไปเพราะความเกรงใจพวกพ้อง หรือเกรงว่าจะเสียหน้า ตนจึงได้สละทรัพย์ทำทานไปด้วยความจำใจ ย่อมเป็นการทำทานด้วยความตระหนี่หวงแหน ทำทานด้วยความเสียตาย ไม่ใช่ทำทานด้วยจิตเมตตาที่มุ่งจะสงเคราะห์ผู้อื่น ซึ่งยิ่งคิดก็ยิ่งเสียตาย ให้ไปแล้วก็เป็นทุกข์ใจ บางครั้งก็นึกโกรธผู้ที่มาบอกบุญ เช่นนี้จิตย่อมเศร้าหมอง ได้บุญน้อย หากเสียตายมาก ๆ จนเกิดโทษจริงตกแล้ว นอกจากจะไม่ได้บุญแล้ว ที่จะได้ก็คือบาป

ตัวอย่าง ๓ ทำทานด้วยความโลภ คือทำทานเพราะว่าอยากได้นั้น อยากได้นี้ อยากเป็นนั้น อยากเป็นนี้ อันเป็นการทำทานเพราะว่าหวังสิ่งตอบแทน ไม่ใช่ทำทานเพราะมุ่งหมายที่จะขจัดความโลภ ความตระหนี่หวงแหนในทรัพย์ของตน เช่น ทำทานแล้วตั้งจิตอธิษฐานขอพรให้ชาติหน้าได้เป็นเทวดา นางฟ้า ขอให้รูปสวย ขอให้ทำมาค้าขึ้น ขอให้ร่ำรวยเป็นเศรษฐี มหาเศรษฐี ทำทาน ๑๐๐ บาท แต่ขอให้ร่ำรวยนับล้าน ขอให้ลูกสลากกินแบ่งกินรวบ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนแต่เป็นสมบัติสวรรค์ หากชาติก่อนไม่เคยได้ทำบุญใส่บาตรฝากสวรรค์เอาไว้ อยู่ ๆ ก็มาขอเบิกในชาตินี้ จะมีที่ไหนให้เบิก การทำทานด้วยความโลภเช่นนี้ย่อมไม่ได้บุญอะไรเลย สิ่งที่จะได้พอกพูนเพิ่มให้มากและหนาขึ้นก็คือ "ความโลภ"

ผลหรืออานิสงส์ของการทำทานที่ครบองค์ประกอบ ๓ ประการนั้น ย่อมมีผลให้ได้ซึ่งมนุษย์สมบัติ สวรรค์สมบัติเอง แม้ว่าจะไม่ได้ตั้งเจตนาเอาไว้ล่วงหน้าก็ตาม เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นผลที่สืบเนื่องมาจากเหตุ เมื่อทำเหตุครบถ้วนย่อมมีผลเกิดขึ้นตามมาเอง เช่นเดียวกับปลูกต้นมะม่วง เมื่อรดน้ำพรวนดินและใส่ปุ๋ยไปตามธรรมดาเรื่อยไป แม้จะไม่อยากให้เป็นผลไม้ก็เจริญเติบโตและออกดอกออกผล ในที่สุดต้นไม้มันก็ต้องเจริญเติบโตและผลิดอกออกผลตามมา สำหรับผลของทานนั้น หากน้อยหรือมีกำลังไม่มากนัก ย่อมไม่นำมาให้เกิดในมนุษย์ชาติ หากมีกำลังแรงมากก็อาจจะน้อมนำให้ได้บังเกิดในเทวโลก ๖ ชั้น เมื่อได้เสวยสมบัติในเทวโลกจนสิ้นบุญแล้ว ด้วยเศษของบุญที่ยังคงหลงเหลืออยู่บ้าง ประกอบกับไม่มีกุศลกรรมอื่นแทรกให้ผลก็อาจจะน้อมนำให้มาบังเกิดในมนุษย์อีกครั้งหนึ่ง และเมื่อได้มาบังเกิดเป็นมนุษย์แล้ว ก็ย่อมทำให้ได้เกิดในตระกูลที่ร่ำรวยมั่งคั่ง สมบูรณ์ไปด้วยทรัพย์ หรือไม่ก็เป็นผู้มีลาภผลมาก ทำมาหากินขึ้น และร่ำรวยในภายหลัง ทรัพย์สมบัติไม่วิบัติหายนะไปเพราะวินาศภัย โจรภัย อัคคีภัย วาตภัย ฯลฯ แต่จะมั่งคั่งร่ำรวยในวัยใดก็ย่อมแล้วแต่ผลทานแต่ชาติก่อน ๆ จะส่งผล คือ

๑. ร่ำรวยตั้งแต่วัยต้น เพราะผลของทานที่ได้ตั้งเจตนาไว้บริสุทธิ์ดีตั้งแต่ก่อนจะทำทาน คือก่อนที่จะลงมือทำทานก็มีจิตเมตตาโสมนัสสร้าง เบิกบานยินดีในทานที่ตนจะได้ทำเพื่อสงเคราะห์

ผู้อื่น แล้วก็ได้ลงมือทำงานไปตามเจตนานั้น เมื่อเกิดเป็นมนุษย์ย่อมโชคดี โดยเกิดในตระกูลที่ร่ำรวย ชีวิตในวัยต้นอุดมสมบูรณ์พูนสุขไปด้วยทรัพย์ ไม่ยากจนแร้นแค้น ไม่ต้องชวนขวยหาเลี้ยงตนเองมาก แต่ถ้าเจตนานั้นไม่งามบริสุทธิ์พร้อมกันทั้ง ๓ ระยะแล้ว ผลพานั้นก็ย่อมส่งผลให้ไม่สม่าเสมอกัน คือ แม้ว่าจะร่ำรวยตั้งแต่วัยต้นโดยเกิดมาบนกองเงินกองทองก็ตาม หากในขณะที่กำลังลงมือทำงานเกิด จิตเศร้าหมองเพราะหวนคิดเสียตายหรือหวนแทนทรัพย์ที่จะให้ทานขึ้นมา หรือเกิดหมดศรัทธาขึ้นมา เฉย ๆ แต่ก็ยังฝืนใจทำงานไปเพราะเสียไม่ได้หรือเพราะตามพวกพ้องไปอย่างเสียไม่ได้ เช่นนี้ผลพาน ย่อมหมดกำลังให้ผลระยะที่ ๒ ซึ่งตรงกับวัยกลางคน ซึ่งจะมีผลทำให้ทรัพย์สมบัติหายนะไปด้วย ประการต่าง ๆ แม้จะได้รับมรดกมาก็ไม่อาจจะรักษาไว้ได้ หากเจตนาในการทำงานนั้นเศร้าหมองใน ระยะที่ ๓ คือทำงานไปแล้วหวนคิดขึ้นมาทำให้เสียตายทรัพย์ ความหายนะก็มีผลต่อเนื่องมาจนบั้น ปลายชีวิตด้วย คือทรัพย์สินคงวิบัติเสียหายต่อเนื่องจากวัยกลางคนตลอดไปจนถึงตลอดอายุขัยชีวิต จริงของผู้ที่เกิดบนกองเงินกองทองก็มีให้เห็น เป็นตัวอย่างที่เมื่อได้รับทรัพย์มรดก แล้วก็วิบัติ เสียหายไป หรือนักธุรกิจที่ประสบความสำเร็จในวัยต้นแต่ก็ต้องล้มละลายในวัยกลางคน และบั้นปลาย ชีวิต แต่ถ้าได้ตั้งเจตนาในการทำงานไว้บริสุทธิ์ครบถ้วนพร้อม ๓ ระยะแล้ว ผลพานนั้นย่อมส่งผล สม่าเสมอ คือร่ำรวยตั้งแต่เกิด วัยกลางคนและจนปัจฉิมวัย

๒. ร่ำรวยในวัยกลางคนการที่ร่ำรวยในวัยกลางคนนั้น สืบเนื่องมาจากผลของทานที่ได้ ทำเพราะเจตนางามบริสุทธิ์ในระยะที่ ๒ กล่าวคือไม่งามบริสุทธิ์ในระยะแรก เพราะก่อนที่จะลงมือทำ ทานก็มีได้มีจิตศรัทธามาก่อน ไม่คิดจะทำทานมาก่อนแต่ก็ได้ตัดสินใจทำงานไปเพราะเหตุบางอย่าง เช่นทำตามพวกพ้องอย่าเสียไม่ได้ แต่เมื่อได้ลงมือทำงานอยู่ก็เกิดโสมนัสรื่นเริงยินดีในทานที่กำลัง กระทำอยู่นั้น ด้วยผลทานชนิดนี้ย่อมทำให้มาบังเกิดในตระกูลที่ยากจนคับแค้น ต้องต่อสู้สร้างตนเอง มาในวัยต้น ครั้นเมื่อถึงวัยกลางคน กิจการหรือธุรกิจที่ทำก็ประสบความสำเร็จรุ่งเรือง และหากเจตนา ในการทำงานได้งามบริสุทธิ์ในระยะที่ ๓ ด้วย กิจการหรือธุรกิจนั้นย่อมส่งผลรุ่งเรืองตลอดไปจนถึงบั้น ปลายชีวิต หากเจตนาในการทำงานไม่บริสุทธิ์ในระยะที่ ๓ แม้ธุรกิจหรือกิจการงานจะประสบ ความสำเร็จรุ่งเรืองในวัยกลางคน แต่ก็ล้มเหลวหายนะในบั้นปลาย ทั้งนี้เพราะผลทานหมดกำลังส่งผล ไม่ตลอดจนถึงบั้นปลายชีวิต

๓. ร่ำรวยปัจฉิมวัย คือร่ำรวยในบั้นปลายชีวิตนั้น สืบเนื่องมาจากผลทานที่ผู้กระทำให้ เจตนาไม่บริสุทธิ์ในระยะแรกและระยะที่ ๒ แต่งามบริสุทธิ์เฉพาะในระยะที่ ๓ กล่าวคือ ก่อนและ ในขณะลงมือทำงานอยู่นั้น ก็มีได้มีจิตโสมนัสยินดีในการทำงานนั้นแต่อย่างใด แต่ได้ทำลงไปโดย บังเอิญ เช่น ทำตาม ๆ พวกพ้องไปอย่างเสียมิได้ แต่เมื่อได้ทำไปแล้วต่อมาหวนคิดถึงผลพานนั้น ก็เกิด จิตโสมนัสสำราญ ยินดีเบิกบาน หากผลทานชนิดนี้จะน้อมนำมาให้มาบังเกิดเป็นมนุษย์ ก็เกิดในตระกูล ที่ยากจนข้นแค้น ต้องต่อสู้ดิ้นรนศึกษาเล่าเรียนและชวนขวยสร้างตนเองมากตั้งแต่วัยต้นจนล่วงวัย

กลางคนไปแล้ว กิจการงานหรือธุรกิจนั้นก็ยังไม่ประสบความสำเร็จ เช่นต้องล้มลุกคลุกคลานตลอดมา แต่ครั้งถึงบั้นปลายชีวิตก็ประสบช่องทางเหมาะสม ทำให้กิจการนั้นเจริญรุ่งเรืองทำมาค้าขึ้นและร่ำรวยอย่างไม่คาดหมาย ซึ่งชีวิตจริง ๆ ของคนประเภทนี้ก็มีให้เห็นเป็นตัวอย่างอยู่มาก

องค์ประกอบข้อที่ ๓. "เนื่อนาบุญต้องบริสุทธิ์"คำว่า "เนื่อนาบุญ" ในที่นี้ได้แก่บุคคลผู้รับการทำทานของผู้ทำทานนั่นเอง นับว่าเป็นองค์ประกอบข้อที่สำคัญที่สุด แม้ว่าองค์ประกอบในการทำทานข้อที่ ๑ และข้อที่ ๒ จะงามบริสุทธิ์ครบถ้วนดีแล้ว กล่าวคือวัตถุที่ทำทานนั้นเป็นของที่แสวงหาได้มาด้วยความบริสุทธิ์ เจตนาในการทำทานก็งามบริสุทธิ์พร้อมทั้งสามระยะ แต่ตัวผู้ที่ได้รับการทำทานเป็นคนที่ไม่ดี ไม่ใช่ผู้ที่เป็นเนื่อนาบุญที่บริสุทธิ์ เป็นเนื่อนาบุญที่เลว ทานที่ทำไปนั้นก็ไม่ผลิตดอกออกผล เปรียบเหมือนกับการหว่านเมล็ดข้าวเปลือกลงในพื้นนา ๑ กำมือ แม้เมล็ดข้าวนั้นจะเป็นพันธุ์ดีที่พร้อมจะงอกงาม (วัตถุทานบริสุทธิ์) และผู้หว่านคือกสิกรก็มีเจตนาจะหว่านเพื่อทำนาให้เกิดผลิตผลเป็นอาชีพ (เจตนาบริสุทธิ์) แต่หากที่นาเป็นพื้นที่ที่ไม่สม่ำเสมอ เมล็ดข้าวที่หว่านลงไปก็งอกเงยไม่เสมอกัน โดยเมล็ดที่ไปตกในที่ที่เป็นดินดี ปุ๋ยดี มีน้ำอุดมสมบูรณ์ดี ก็จะงอกเงยมีผลิตผลที่สมบูรณ์ ส่วนเมล็ดที่ไปตกบนพื้นนาที่แห้งแล้ง มีแต่กรวดกับทรายและขาดน้ำก็จะแห้งเหี่ยวหรือเฉาตายไป หรือไม่งอกเงยเสียเลย การทำทานนั้น ผลิตผลที่ผู้ทำทานจะได้รับก็คือ "บุญ" หากผู้รับการให้ทานไม่เป็นเนื่อนาที่ดีสำหรับการทำบุญแล้ว ผลของทานคือบุญก็จะเกิดขึ้น แม้จะเกิดก็ไม่สมบูรณ์ เพราะแสร้งหรือแห้งเหี่ยวเฉาไปด้วยประการต่าง ๆ ฉะนั้นในการทำทาน ตัวบุคคลผู้รับของที่เราให้ทานจึงเป็นเงื่อนไขที่สำคัญที่สุด เราผู้ทำทานจะได้บุญมากหรือน้อยก็ขึ้นอยู่กับคนพวกนี้ คนที่รับการให้ทานนั้นหากเป็นผู้ที่มีศีลธรรมสูง ก็ย่อมเป็นเนื่อนาบุญที่ดี ทานที่เราได้ทำไปแล้วก็เกิดผลบุญมาก หากผู้รับการให้ทานเป็นผู้ที่ไม่มีศีลไม่มีธรรม ผลของทานก็ไม่เกิดขึ้น คือได้บุญน้อย ฉะนั้นคติโบราณที่กล่าวว่า "ทำบุญอย่าถามพระ หรือ ตักบาตรอย่าเลือกพระ" เห็นจะใช้ไม่ได้ในสมัยนี้ เพราะอยู่ในสมัยนี้ไม่เหมือนกับท่านในสมัยก่อน ๆ ที่บวชเพราะมุ่งจะหนีสงสาร โดยมุ่งจะทำมรรคผลและนิพพานให้แจ้ง ท่านจึงเป็นเนื่อนาบุญที่ประเสริฐ แต่ในสมัยนี้มีอยู่บางคนที่บวชด้วยคติ ๔ ประการ คือ "บวชเป็นประเพณี บวชหนีทหาร บวชผลาญข้าวสุก บวชสนุกตามเพื่อน" ธรรมวินัยใด ๆ ท่านไม่สนใจ เพียงแต่มีผ้าเหลืองห่มกาย ท่านก็นึกว่าตนเป็นพระและเป็นเนื่อนาบุญเสียแล้ว ซึ่งป่วยการจะกล่าวไปถึงศีลปาฏิโมกข์ ๒๒๗ ข้อ แม้แต่เพียงศีล ๕ ก็ยังเอาแน่ไม่ได้ว่าท่านจะมีหรือไม่ การบวชที่แท้จริงแล้วก็เพื่อจะละความโลภ ความโกรธ ความหลง ปัญหาว่า

ทำอย่างไรจึงจะได้พบกับท่านที่เป็นเนื่อนาบุญที่ประเสริฐ ข้อนี้ก็ย่อมขึ้นอยู่กับวาสนาของเราผู้ทำทานเป็นสำคัญ หากเราได้เคยสร้างสมอบรมสร้างบารมีมาด้วยดีในอดีตชาติเป็นอันมากแล้ว บารมีนั้นก็จะเป็พลังวาสนานำพาให้ได้พบกับท่านที่เป็นเนื่อนาบุญที่ประเสริฐ ทำทานครั้งใดก็มักโชคดี ได้พบกับท่านที่ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบไปเสียทุกครั้ง หากบุญวาสนาของเราน้อยและไม่มั่นคง ก็

จะได้พบกับท่านที่เป็นเนื่อนาบุญบ้าง ได้พบกับบอัสซี่บ้าง คือดีและชั่วคละกันไป เช่นเดียวกับการซื้อสลากกินแบ่งสลากกินรวบ หากมีวาสนาบารมีเพราะได้เคยทำบุญให้ท่านฝากกับสวรรค์ไว้ในชาติก่อน ๆ ก็ย่อมมีวาสนาให้ถูกรางวัลได้ หากไม่มีวาสนาเพราะไม่เคยทำบุญทำทานฝากสวรรค์เอาไว้เลย ก็ไม่มีสมบัติสวรรค์อะไรที่จะให้เบิกได้ อยู่ ๆ ก็จะมาขอเบิก เช่นนี้ก็ยากที่จะถูกรางวัลได้

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสเอาไว้ว่า แม้วัตถุทานจะบริสุทธิ์ดี เจตนาในการทำทานจะบริสุทธิ์ดี จะทำให้ท่านนั้นมีผลมากหรือน้อย ย่อมขึ้นอยู่กับเนื่อนาบุญเป็นลำดับต่อไปนี้ คือ

๑. ทำทานแก่สัตว์เดรัจฉาน แม้จะมากถึง ๑๐๐ ครั้ง ก็ได้บุญน้อยกว่าให้ทานดังกล่าวแก่มนุษย์ แม้จะเป็นมนุษย์ที่ไม่มีศีล ไม่มีธรรมเลยก็ตาม ทั้งนี้เพราะสัตว์ย่อมมีวาสนาบารมีน้อยกว่ามนุษย์และสัตว์ไม่ใช่เนื่อนาบุญที่ดี

๒. ให้ทานแก่มนุษย์ที่ไม่มีศีล ไม่มีธรรมวินัย แม้จะให้มากถึง ๑๐๐ ครั้ง ก็ยังได้บุญน้อยกว่าให้ทานดังกล่าวแก่ผู้มีศีล ๕ แม้จะให้เพียงครั้งเดียวก็ตาม

๓. ให้ทานแก่ผู้มีศีล ๕ แม้จะมากถึง ๑๐๐ ครั้ง ก็ยังได้บุญน้อยกว่าให้ทานดังกล่าวแก่ผู้มีศีล ๘ แม้จะให้เพียงครั้งเดียวก็ตาม

๔. ให้ทานแก่ผู้มีศีล ๘ แม้จะมากถึง ๑๐๐ ครั้ง ก็ยังได้บุญน้อยกว่าถวายทานแก่ผู้มีศีล ๑๐ คือสามเณรในพุทธศาสนา แม้จะได้ถวายทานดังกล่าวเพียงครั้งเดียวก็ตาม

๕. ถวายทานแก่สามเณรซึ่งมีศีล ๑๐ แม้จะมากถึง ๑๐๐ ครั้ง ก็ยังได้บุญน้อยกว่าถวายทานดังกล่าวแก่พระสมมุติสงฆ์ ซึ่งมีศีลปาฏิโมกข์สังวร ๒๒๗ ข้อ

พระด้วยกันก็มีคุณธรรมแตกต่างกัน จึงเป็นเนื่อนาบุญที่ต่างกัน บุคคลที่บวชเข้ามาในพระพุทธศาสนามีศีลปาฏิโมกข์สังวร ๒๒๗ ข้อนั้น องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังไม่ตรัสเรียกว่าเป็น "พระ" แต่เป็นเพียงพระสมมุติเท่านั้น เรียกกันว่า "สมมุติสงฆ์" พระที่แท้จริงนั้น หมายถึงบุคคลที่บรรลุนิพพานตั้งแต่พระโสดาปัตติผลเป็นพระโสดาบันเป็นต้นไป ไม่ว่าท่านผู้นั้นจะได้บวชหรือเป็นฆราวาสก็ตาม นับว่าเป็น "พระ" ทั้งสิ้น และพระด้วยกันก็มีคุณธรรมต่างกันหลายระดับชั้น จากนั้นน้อยไปหามากดังนี้คือ "พระโสดาบัน พระสกทาคามี พระอนาคามี พระอรหันต์ พระปัจเจกพุทธเจ้า สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า" และย่อมเป็นเนื่อนาบุญที่แตกต่างกัน ดังต่อไปนี้

๖. ถวายทานแก่พระสมมุติสงฆ์ แม้จะมากถึง ๑๐๐ ครั้ง ก็ยังได้บุญน้อยกว่าถวายทานแก่ - พระโสดาบัน แม้จะได้ถวายทานดังกล่าวแต่เพียงครั้งเดียวก็ตาม (ความจริงยังมีการแยกเป็นพระโสดาปัตติมรรคและพระโสดาปัตติผล ฯลฯ เป็นลำดับไปจนถึงพระอรหันต์ผล แต่ในที่นี้จะกล่าวแต่เพียงย่อๆพอให้ได้ความเท่านั้น)

๗. ถวายทานแก่พระโสดาบัน แม้จะมากถึง ๑๐๐ ครั้ง ก็ยังได้บุญน้อยกว่าการถวายทานดังกล่าวแก่พระสกทาคามี แม้จะถวายทานดังกล่าวเพียงครั้งเดียวก็ตาม

๘. ถวายทานแก่พระสกทาคามี แม้จะมากถึง ๑๐๐ ครั้ง ก็ยังได้บุญน้อยกว่าการถวายทานดังกล่าวแก่พระอนาคามี แม้จะถวายทานดังกล่าวเพียงครั้งเดียวก็ตาม

๙. ถวายทานแก่พระอนาคามี แม้จะมากถึง ๑๐๐ ครั้ง ก็ยังได้บุญน้อยกว่าการถวายทานดังกล่าวแก่พระอรหันต์ แม้จะถวายทานดังกล่าวเพียงครั้งเดียวก็ตาม

๑๐. ถวายทานแก่พระอรหันต์ แม้จะมากถึง ๑๐๐ ครั้ง ก็ยังได้บุญน้อยกว่าการถวายทานดังกล่าวแก่พระปัจเจกพุทธเจ้า แม้จะถวายทานดังกล่าวเพียงครั้งเดียวก็ตาม

๑๑. ถวายทานแก่พระปัจเจกพุทธเจ้า แม้จะมากถึง ๑๐๐ ครั้ง ก็ยังได้บุญน้อยกว่าการถวายทานดังกล่าวแด่พระองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แม้จะถวายทานดังกล่าวเพียงครั้งเดียวก็ตาม

๑๒. ถวายทานแด่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แม้จะมากถึง ๑๐๐ ครั้ง ก็ยังได้บุญน้อยกว่าการถวายสังฆทานที่มีองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นประธาน แม้จะถวายสังฆทานดังกล่าวเพียงครั้งเดียวก็ตาม

๑๓. การถวายสังฆทานที่มีองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นประธาน แม้จะมากถึง ๑๐๐ ครั้ง ก็ยังได้บุญน้อยกว่า "การถวายวิหารทาน" แม้จะได้กระทำแต่เพียงครั้งเดียวก็ตาม "วิหารทาน" ได้แก่การสร้างหรือร่วมสร้างโบสถ์ วิหาร ศาลาการเปรียญ ศาลาโรงธรรม ศาลาทำน้ำ ศาลาที่พักอาศัยคนเดินทางอันเป็นสาธารณะประโยชน์ที่ประชาชนได้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน" อนึ่ง การสร้างสิ่งที่เป็นสาธารณประโยชน์หรือสิ่งที่ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน แม้จะไม่เกี่ยวเนื่องกับกิจในพระพุทธศาสนา เช่น "โรงพยาบาล โรงเรียน บ่อน้ำ แท็งก์น้ำ ศาลาป่ายรถยนต์โดยสารประจำทาง สุสาน เมรุเผาศพ" ก็ได้บุญมากในทำนองเดียวกัน

๑๔. การถวายวิหารทาน แม้จะมากถึง ๑๐๐ ครั้ง (๑๐๐ หลัง) ก็ยังได้บุญน้อยกว่าการให้ "ธรรมทาน" แม้จะให้แต่เพียงครั้งเดียวก็ตาม "การให้ธรรมทานก็คือการเทศน์ การสอนธรรมแก่ผู้อื่นที่ยังไม่รู้ให้รู้ได้ ที่รู้อยู่แล้วให้รู้ยิ่ง ๆ ขึ้น ให้ได้เข้าใจมรรค ผล นิพพาน ให้ผู้ที่เป็นมิจฉาทิฐิได้กลับใจเป็นสัมมาทิฐิ ชักจูงผู้คนให้เข้าปฏิบัติธรรม รวมตลอดถึงการพิมพ์การแจกหนังสือธรรมะ"

๑๕. การให้ธรรมทาน แม้จะมากถึง ๑๐๐ ครั้ง ก็ยังได้บุญน้อยกว่าการให้ "อภัยทาน" แม้จะให้แต่เพียงครั้งเดียวก็ตาม การให้อภัยทานก็คือ "การไม่ผูกโกรธ ไม่อาฆาตจองเวร ไม่พยาบาทคิดร้ายผู้อื่นแม้แต่ศัตรู" ซึ่งได้บุญกุศลแรงและสูงมากในฝ่ายทาน เพราะเป็นการบำเพ็ญเพียรเพื่อ "ละโทสะกิเลส" และเป็นการเจริญ "เมตตาพรหมวิหารธรรม" อันเป็นพรหมวิหารข้อหนึ่งในพรหมวิหาร ๔

ให้เกิดขึ้น อันพรหมวิหาร ๔ นั้น เป็นคุณธรรมที่เป็นองค์ธรรมของโยคีบุคคลที่บำเพ็ญมาน และวิปัสสนา ผู้ที่ทรงพรหมวิหาร ๔ ได้ย่อมเป็นผู้ทรงฌาน ซึ่งเมื่อเมตตาพรหมวิหารธรรมได้เกิดขึ้นแล้วเมื่อใด ก็ย่อมละเสียได้ซึ่ง "พยาบาท" ผู้นั้นจึงจะสามารถให้อภัยทานได้ การให้อภัยทานจึงเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อนและยากเย็น จึงจัดเป็นทานที่สูงกว่าการให้ทานทั้งปวง

อย่างไรก็ดี การให้อภัยทานแม้จะมากเพียงใด แม้จะชนะการให้ทานอื่น ๆ ทั้งหมด ผลบุญนั้นก็ยังอยู่ในระดับที่ต่ำกว่า "ฝ่ายศีล" เพราะเป็นการบำเพ็ญบารมีคนละชั้นต่างกัน

๒.๔.๒ ศีล แปลว่า "ปกติ" คือสิ่งหรือกติกากำหนดที่บุคคลจะต้องระวังรักษาตามเพศและฐานะ ศีลนั้นมีหลายระดับคือ ศีล ๕ ศีล ๘ ศีล ๑๐ และศีล ๒๒๗ และในบรรดาศีลชนิดเดียวกันก็ยังจัดแบ่งออกเป็นระดับธรรมดา มัชฌิมศีล (ศีลระดับกลาง) และอธิศีล (ศีลอย่างสูง ศีลอย่างอุกฤษฏ์)

คำว่า "มนุษย์" นั้น คือผู้ที่มีใจอันประเสริฐ คุณธรรมที่เป็นปกติของมนุษย์ที่จะต้องทรงไว้ให้ได้ตลอดไปก็คือศีล ๕ บุคคลที่ไม่มีศีล ๕ ไม่เรียกว่ามนุษย์ แต่อาจจะเรียกว่า "คน" ซึ่งแปลว่า "ยุ่ง" ในสมัยพระพุทธกาลผู้คนมักจะมีศีล ๕ ประจำใจกันเป็นนิจ ศีล ๕ จึงเป็นเรื่องปกติของบุคคลในสมัยนั้น และจัดว่าเป็น "มนุษย์ธรรม" ส่วนหนึ่งในมนุษยธรรม ๑๐ ประการ ผู้ที่จะมีวาสนาได้เกิดมาเป็นมนุษย์จะต้องถึงพร้อมด้วยมนุษยธรรม ๑๐ ประการเป็นปกติ (ซึ่งรวมถึงศีล ๕ ด้วย) รายละเอียดจะมีประการใดจะไม่กล่าวถึงในที่นี้

การรักษาศีลเป็นการเพียรพยายามเพื่อระงับโทษทางกายและวาจา อันเป็นเพียงกิเลสหยาบมิให้กำเริบขึ้น และเป็นการบำเพ็ญบุญบารมีที่สูงขึ้นกว่าการให้ทาน ทั้งในการถือศีลด้วยตนเองก็ ยังได้บุญมากและน้อยต่างกันไปตามลำดับต่อไปนี้ คือ

๑. การให้อภัยทาน แม้จะมากถึง ๑๐๐ ครั้ง ก็ยังได้บุญน้อยกว่าการถือศีล ๕ แม้จะถือเพียงครั้งเดียวก็ตาม

๒. การถือศีล ๕ แม้จะมากถึง ๑๐๐ ครั้ง ก็ยังได้บุญน้อยกว่าการถือศีล ๘ แม้จะถือเพียงครั้งเดียวก็ตาม

๓. การถือศีล ๘ แม้จะมากถึง ๑๐๐ ครั้ง ก็ยังได้บุญน้อยกว่าการถือศีล ๑๐ คือการบวชเป็นสามเณรในพระพุทธศาสนา แม้จะบวชมาได้เพียงวันเดียวก็ตาม

๔. การที่ได้บวชเป็นสามเณรในพระพุทธศาสนา แล้ว รักษาศีล ๑๐ ไม่ให้ขาด ไม่ต่างพร้อย แม้จะนานถึง ๑๐๐ ปี ก็ยังได้บุญน้อยกว่าผู้ที่ได้อุปสมบทเป็นพระในพระพุทธศาสนาที่มี ศีลปาฏิโมกข์สังวร ๒๒๗ ข้อ แม้จะบวชมาได้เพียงวันเดียวก็ตาม

ฉะนั้นในฝ่ายศีลแล้ว การที่ได้อุปสมบทเป็นพระในพระพุทธศาสนาได้บุญบารมีมากที่สุด เพราะเป็นเนกขัมมบารมีในบารมี ๑๐ ทศ ซึ่งเป็นการออกจากกามเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติธรรมขั้นสูง ๆ

คือการภาวนาเพื่อมรรค ผล นิพพาน ต่อ ๆ ไป ผลของการรักษาศีลนั้นมีมาก ซึ่งจะยังประโยชน์สุขให้แก่ผู้นั้นทั้งในชาตินี้และชาติหน้า เมื่อได้ละอัฐภาพนี้ไปแล้วย่อมส่งผลให้ได้บังเกิดในเทวโลก ๖ ชั้น ซึ่งล้วนแต่ความละเอียดประณีตของศีลที่รักษาและที่บำเพ็ญมา ครั้นเมื่อสิ้นบุญในเทวโลกแล้ว ด้วยเศษของบุญที่ยังคงหลงเหลืออยู่แต่เพียงเล็ก ๆ น้อย ๆ หากไม่มีอกุศลกรรมอื่นมาให้ผล ก็อาจจะน้อมนำให้ได้มาบังเกิดเป็นมนุษย์ที่ถึงพร้อมด้วยสมบัติ ๔ ประการ เช่นอานิสงส์ของการรักษาศีล ๕ กล่าวคือ

๑. ผู้ที่รักษาศีลข้อที่ ๑ ด้วยการไม่ฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ด้วยเศษของบุญที่รักษาข้อนี้ เมื่อน้อมนำมาเกิดเป็นมนุษย์ก็จะมีพลานามัยที่แข็งแรง ปราศจากโรคภัย ไม่ไข้โรค อายุยืนยาว ไม่มีศัตรูเบียดเบียนให้ต้องบาดเจ็บ ไม่มีอุบัติเหตุต่าง ๆ ที่จะทำให้บาดเจ็บหรือสิ้นอายุเสียก่อนวัยอันควร

๒. ผู้ที่รักษาศีลข้อที่ ๒ ด้วยการไม่ถือเอาทรัพย์ของผู้อื่นที่เจ้าของมิได้เต็มใจให้ ด้วยเศษของบุญที่น้อมนำมาเกิดเป็นมนุษย์ ย่อมทำให้ได้เกิดในตระกูลที่ร่ำรวย การทำมาหาเลี้ยงชีพในภายหน้ามักจะประสบกับช่องทางที่ดี ทำมาค้าขึ้นและมั่งมีทรัพย์ ทรัพย์สมบัติไม่วิบัติหายนะไปด้วยภัยต่างๆเช่น อัคคีภัย วาตภัย โจรภัย ฯลฯ

๓. ผู้ที่รักษาศีลข้อที่ ๓ ด้วยการไม่ล่วงประเวณีในคูครอง หรือคนในปกครองของผู้อื่น ด้วยเศษของบุญที่รักษาศีลในข้อนี้ เมื่อเกิดมาเป็นมนุษย์ ก็จะประสบโชคดีในความรัก มักได้พบกับรักแท้ที่จริงจังและจริงใจ ไม่ต้องอกหัก อกโรย และอกตะเคา ครั้นเมื่อมีบุตรธิดาก็อ่านอนสอนง่าย ไม่ต่อต้าน ไม่ถูกผู้อื่นฉุดคร่าจนอาจารย์ไปทำให้เสียหาย บุตรธิดาย่อมเป็นอภิชาติบุตร ซึ่งจะนำเกียรติยศชื่อเสียงมาสู่วงศ์ตระกูล

๔. ผู้ที่รักษาศีลข้อที่ ๔ ด้วยการไม่กล่าวมุสา ด้วยเศษของบุญที่รักษาศีลข้อนี้ เมื่อน้อมนำมาเกิดเป็นมนุษย์ จะทำให้เป็นผู้ที่มีสุ่มเสียงไพเราะ พูดจา มีน้ำมีนวลชวนฟัง มีเหตุมีผลชนิดที่เป็น "พุทธวาจา" มีโวหารปฏิภาณไหวพริบในการเจรจา จะเจรจาความสิ่งใดก็มีผู้ฟังและเชื่อถือ สามารถว่ากล่าวสั่งสอนบุตรธิดาและศิษย์ให้อยู่ในโอวาทได้ดี

๕. ผู้ที่รักษาศีลข้อที่ ๕ ด้วยการไม่ดื่มสุราเมรัย เครื่องหมักดองของมีนเมา ด้วยเศษของบุญที่รักษาศีลข้อนี้ เมื่อน้อมนำมาเกิดเป็นมนุษย์ ย่อมทำให้เป็นผู้ที่มีสมอง ประสาท ปัญญา ความคิดแจ่มใส จะศึกษาเล่าเรียนสิ่งใดก็แตกฉานและทรงจำได้ง่าย ไม่หลงลืมเพื่อนและเลือน ไม่เสียสติวิกลจริต ไม่เป็นโรคสมอง โรคประสาท ไม่ปัญญาทรมาน ปัญญาอ่อนหรือปัญญาเนิ่น

อานิสงส์ของศีล ๕ มีดังกล่าวข้างต้น สำหรับศีล ๘ ศีล ๑๐ และศีล ๒๒๗ ก็ย่อมมีอานิสงส์เพิ่มพูนมากยิ่งขึ้น ขึ้นตามระดับและประเภทของศีลที่รักษา แต่ศีลนั้นแม้จะมีอานิสงส์เพียงไรก็ยังเป็นแต่เพียงการบำเพ็ญบุญบารมีในชั้นกลาง ๆ ในพระพุทธศาสนาเท่านั้น เพราะเป็นแต่

เพียงระเียบหรือกติกาที่จะรักษากาย และวาจาให้สงบ ไม่ให้ก่อให้เกิดทุกข์โทษขึ้นทางกาย และวาจาเท่านั้น ส่วนทางจิตใจนั้นศีลยังไม่สามารถที่จะควบคุมหรือทำให้สะอาดบริสุทธิ์ได้ ฉะนั้น การรักษาศีลจึงยังได้บุญน้อยกว่าการภาวนา เพราะการภาวนานั้น เป็นการรักษาใจ รักษาจิต และชักพอกจิตให้เบาบางหรือจนหมดกิเลสคือ ความโลภ ความโกรธ และความหลง อันเป็นเครื่องร้อยรัดให้บรรดาสรรพสัตว์ทั้งหลายต้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในสังสารวัฏ การภาวนาจึงเป็นการบำเพ็ญบุญบารมีที่สูงที่สุด ประเสริฐที่สุด ได้บุญมากที่สุดเป็นกรรมดีอันยิ่งใหญ่เรียกว่า "มหัคคตกรรม" อันเป็นมหัคคตกุศล

๒.๔.๓ การเจริญภาวนา เป็นการสร้างบุญบารมีที่สูงที่สุดและยิ่งใหญ่ที่สุดในพระพุทธศาสนา จัดว่าเป็นแก่นแท้และสูงกว่าฝ่ายศีลมากนัก การเจริญภาวนานั้น มี ๒ อย่างคือ "สมถภาวนา (การทำสมาธิ)" และ "วิปัสสนาภาวนา (การเจริญปัญญา)" แยกอธิบายดังนี้ คือ

๑. สมถภาวนา (การทำสมาธิ) สมถภาวนาได้แก่การทำจิตให้เป็นสมาธิหรือเป็นฌาน ซึ่งก็คือการทำจิตให้ตั้งมั่นอยู่ในอารมณ์เดียว ไม่ฟุ้งซ่านแผ่สายไปยังอารมณ์อื่น ๆ วิธีภาวนานั้น มีมากมายหลายร้อยชนิด ซึ่งพระพุทธองค์ทรงบัญญัติแบบอย่างเอาไว้ ๔๐ ประการ เรียกกันว่า "กรรมฐาน ๔๐" ซึ่งผู้ใดจะเลือกใช้วิธีใดก็ได้ตามแต่สมัครใจ ทั้งนี้ย่อมสุดแล้วแต่อุปนิสัยและวาสนาบารมีที่ได้เคยสร้างอบรมมาแต่ในอดีตชาติ เมื่อสร้างสมอบรมมาในกรรมฐานกองใด จิตก็มักจะน้อมชอบกรรมฐานกองนั้นมากกว่ากองอื่น ๆ และการเจริญภาวนาก็ก้าวหน้าเร็วและง่าย แต่ไม่ว่าจะเลือกปฏิบัติวิธีใดก็ตาม จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องรักษาศีลให้ครบถ้วนบริบูรณ์ตามเพศของตนเสียก่อน คือ หากเป็นฆราวาสก็ต้องรักษาศีล ๕ เป็นอย่างน้อย หากเป็นสามเณรก็ต้องรักษาศีล ๑๐ หากเป็นพระก็ต้องรักษาศีลปาฏิโมกข์ ๒๒๗ ข้อให้บริบูรณ์ ไม่ให้ขาด ไม่ต่างพร้อย จึงจะสามารถทำจิตให้เป็นฌานได้ หากว่าศีลยังไม่มั่นคง ย่อมเจริญฌานให้เกิดขึ้นได้โดยยาก เพราะศีลย่อมเป็นบาทฐาน (เป็นกำลัง) ให้เกิดสมาธิขึ้น อานิสงส์ของสมาธินั้น มีมากกว่าการรักษาศีลอย่างเทียบกันไม่ได้ ซึ่งพระพุทธองค์ได้ตรัสว่า "แม้จะได้อุปสมบทเป็นภิกษุรักษาศีล ๒๒๗ ข้อ ไม่เคยขาด ไม่ต่างพร้อยมานานถึง ๑๐๐ ปี ก็ยังได้บุญกุศลน้อยกว่าผู้ที่ทำสมาธิเพียงให้จิตสงบนานเพียงชั่วไก่กระพือปีก ช้างกระดิกหู" คำว่า "จิตสงบ" ในที่นี้หมายถึงจิตที่เป็นอารมณ์เดียวเพียงชั่ววูบ ที่พระท่านเรียกว่า "ขนิกสมาธิ" คือสมาธิเล็ก ๆ น้อย ๆ สมาธิแบบเด็ก ๆ ที่เพิ่งหัดตั้งไข่ คือหัดยืนแล้วก็ล้มลงแล้วก็ลุกขึ้นยืนใหม่ ซึ่งเป็นอารมณ์จิตที่ยังไม่ตั้งมั่น สงบวบลงเล็กน้อยแล้วก็รักษาไว้ไม่ได้ ซึ่งยังห่างไกลต่อการที่จิตถึงขั้นเป็นอุปปจารสมาธิและฌาน แม้กระนั้นก็ยังมียานิสงส์มากมายถึงเพียงนี้ โดยหากผู้ใดทรงจิตอารมณ์อยู่ในขั้นขนิกสมาธิแล้วบังเอิญตายลงในขณะนั้น อานิสงส์นั้นจะส่งผลให้ไปบังเกิดในเทวโลกชั้นที่ ๑ คือชั้นจาตุมหาราชิกา หากจิตยึดไตรสรณคมน์ (มีพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์เป็นที่พึ่งอันสูงสุดด้วย) ก็เป็นเทวดาชั้นที่ ๒ คือ ดาวดึงส์)

สมาธินั้นมีหลายขั้นตอน ระยะก่อนที่จะเป็นฌาน (อัปปนาสมาธิ) ก็คือขณิกสมาธิและอุปปจารสมาธิ ซึ่งอานิสงส์ส่งผลให้ไปบังเกิดในพรหมโลก ๖ ชั้น แต่ยังไม่ถึงขั้นพรหมโลก สมาธิในระดับอัปปนาสมาธิหรือฌานนั้น มีรูปฌาน ๔ และอรุณฌาน ๔ ซึ่งล้วนแต่ส่งผลให้ไปบังเกิดในพรหมโลกรวม ๒๐ ชั้น แต่จะเป็นชั้นใดย่อมสุดแล้วแต่ความละเอียดประณีตของกำลังฌานที่ได้ (เว้นแต่พรหมโลกชั้นสุทธาวาส คือ ชั้นที่ ๑๒ ถึงชั้นที่ ๑๖ ซึ่งเป็นที่เกิดของพระอนาคามีบุคคลโดยเฉพาะ) รูปฌาน ๑ ส่งผลให้บังเกิดในพรหมโลกชั้นที่ ๑ ถึงชั้นที่ ๓ สุดแล้วแต่ความละเอียดประณีตของกำลังฌาน ๑ ส่วนอรุณฌานที่เรียกว่า "เนวสัญญานาสัญญายตนะ" นั้น ส่งผลให้บังเกิดในพรหมโลกชั้นสูงสุด คือชั้นที่ ๒๐ ซึ่งมีอายุยืนยาวถึง ๘๔,๐๐๐ มหาภพ เรียกกันว่า นิพพานพรหม คือนานเสียจนเกือบหาเวลาเริ่มต้น และสิ้นสุดมิได้ จนเป็นที่เข้าใจกันว่าเป็นนิพพาน

การทำสมาธิเป็นการสร้างบุญกุศลที่ยิ่งใหญ่ ลงทุนน้อยที่สุดเพราะไม่ต้องเสียเงินเสียทอง ไม่ได้เหนียวยากต้องแบกหามแต่อย่างใด เพียงแต่คอยระวังรักษาสติ คຸ້ມครองจิตมิให้แผ่สลายไปสู่อารมณ์อื่น ๆ โดยให้ตั้งมั่นอยู่ในอารมณ์เดียวเท่านั้น การทำทานเสียอีกยังต้องเสียเงินเสียทอง การสร้างโบสถ์ วิหาร ศาลาโรงธรรมยังต้องเสียทรัพย์ และบางทีก็ยิ่งต้องเข้าช่วยแบกหามเหนียวกาย แต่ก็ยังได้บุญน้อยกว่าการทำสมาธิอย่างเทียบกันไม่ได้ อย่างไรก็ตาม การเจริญสมณภาวนาหรือสมาธินั้น แม้จะได้บุญอานิสงส์มากมายนานอย่างไร ก็ยังไม่ใช้บุญกุศลที่สูงสุดยอดในพระพุทธศาสนา หากจะเปรียบกับต้นไม้ก็เป็นเพียงเนื้อไม้เท่านั้น การเจริญวิปัสสนา (การเจริญปัญญา) จึงจะเป็นการสร้างบุญกุศลที่สูงสุดยอดในพระพุทธศาสนา หากจะเปรียบก็เป็นแก่นไม้โดยแท้

๒. วิปัสสนาภาวนา (การเจริญปัญญา)

เมื่อจิตของผู้บำเพ็ญตั้งมั่นในสมาธิจนมีกำลังดีแล้ว เช่นอยู่ในระดับฌานต่าง ๆ ซึ่งจะเป็ฌานในระดับใดก็ตาม แม้แต่จะอยู่แค่เพียงอุปปจารสมาธิ จิตของผู้บำเพ็ญเพียรก็ย่อมมีกำลังและอยู่ในสภาพที่นุ่มนวล ควรแก่การเจริญวิปัสสนาต่อไปได้ อารมณ์ของวิปัสสนานั้น แตกต่างไปจากอารมณ์ของสมาธิ เพราะว่าสมาธินั้นมุ่งแต่ให้จิตตั้งมั่นอยู่ในอารมณ์ใดอารมณ์หนึ่งแต่อารมณ์เดียวโดยแนบนิ่งอยู่เช่นนั้น ไม่นึกคิดอะไร ๆ แต่วิปัสสนาไม่ใช่ให้จิตตั้งมั่นอยู่ในอารมณ์เดียวนิ่งอยู่เช่นนั้น แต่เป็นจิตที่คิดและใคร่ครวญหาเหตุและผลในสภาวะธรรมทั้งหลายและสิ่งที่เป็นอารมณ์ของวิปัสสนานั้น มีแต่เพียงอย่างเดียวคือ "ขันธ ๕" ซึ่งนิยมเรียกกันว่า "รูป-นาม" โดย รูปมี ๑ ส่วน นามนั้นมี ๔ คือ เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ ขันธ ๕ ดังกล่าวเป็นเพียงอุปาทานขันธ โดยมีพุทธพจน์ดังนี้ว่า

“ภิกษุ อุปาทานขันธ ๕ ประการนี้แล คือ

๑. รูปอุปาทานขันธ
๒. เวทณูปาทานขันธ
๓. สัญญูปาทานขันธ

๔. สังขารุปาทานขันธ

๕. วิญญาณุปาทานขันธ”^๖.

เพราะแท้จริงแล้วเป็นแต่เพียงสังขารธรรมที่เกิดขึ้นเนื่องจากการปรุงแต่ง แต่เพราะอวิชชา คือความไม่รู้เท่าสภาวะธรรม จึงทำให้เกิดความยึดมั่นด้วยอำนาจอุปาทานเป็นตัวตนและของตน การเจริญวิปัสสนาก็โดยมีจิตพิจารณาจนรู้แจ้งเห็นจริงว่า อันสภาวะธรรมทั้งหลายอันได้แก่ขันธ ๕ นั้นล้วนแต่มีอาการเป็น พระไตรลักษณ์ คือ เป็นอนิจจัง ทุกขัง และอนัตตา โดย

๑. อนิจจัง คือ ความไม่เที่ยง คือสรรพสิ่งทั้งหลายไม่ว่าจะเป็นคน สัตว์ สิ่งของ สมบัติ เพชร หิน ดิน ทราย และรูปร่างของเรา ล้วนแต่ไม่เที่ยงแท้แน่นอน เมื่อมีเกิดขึ้นแล้วก็ต้องเปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา เพียงแต่จะช้าหรือเร็วเท่านั้น ไม่อาจจะตั้งมั่นทรงอยู่ในสภาพเดิมได้ เช่น คนและสัตว์ เมื่อมีการเกิดขึ้นแล้วก็มี การเจริญเติบโตเป็นหนุ่มสาวและเฒ่าแก่จนตายไปในที่สุด ไม่มีเว้นไปได้ทุกคน แม้แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระอรหันต์เจ้าทั้งหลาย พรหมและเทวดา ฯลฯ

สรรพสิ่งทั้งหลายอันเนื่องมาจากการปรุงแต่งที่เรียกว่าอุปาทานขันธ ๕ เช่น รูปร่าง ล้วนแต่เป็นแร่ธาตุต่าง ๆ มาประชุมรวมกันเป็นหน่วยเล็ก ๆ ของชีวิตขึ้นมา ก่อน ซึ่งเล็กจนตาเปล่ามอง ๆ ไม่เห็น เรียกกันว่า "เซลล์" แล้วบรรดาเซลล์เหล่านั้นก็มาประชุมรวมกันเป็นรูปร่างของคนและสัตว์ขึ้น ซึ่งหน่วยชีวิตเล็ก ๆ เหล่านี้ก็มี การเจริญเติบโตและแตกสลายไป แล้วเกิดของใหม่ขึ้นมาแทนที่อยู่ตลอดเวลา ล้วนแล้วแต่เป็นอนิจจังไม่เที่ยงแท้แน่นอน

๒. ทุกขัง ได้แก่ "สภาพที่ทนอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้" ทุกขัง ในที่นี้ไม่ได้หมายความว่า เป็นความทุกข์กายทุกข์ใจเท่านั้น แต่การทุกข์กายทุกข์ใจก็เป็นลักษณะส่วนหนึ่งของทุกขังในที่นี้ สรรพสิ่งทั้งหลายอันเป็นสังขารธรรม เมื่อเกิดขึ้นแล้วก็ไม่ว่าจะทนตั้งอยู่ในสภาพนั้น ๆ ได้ตลอดไป ไม่อาจจะทรงตัวและต้องเปลี่ยนแปลงตลอดไป เพียงแต่จะช้าหรือเร็วเท่านั้น เมื่อได้เกิดมาเป็นเด็กจะให้ทรงสภาพเป็นเด็ก ๆ เช่นนั้นตลอดไปหาได้ไม่ จะต้องเปลี่ยนแปลงไปเป็นคนหนุ่มและสาวแล้วก็เฒ่าแก่ จนในที่สุดก็ต้องตายไป แม้แต่ขันธที่เป็นนามธรรมอันได้แก่เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ ก็ไม่มีสภาพทรงตัวเช่นเดียวกัน เช่นขันธที่เรียกว่าเวทนา อันได้แก่ความทุกข์กายทุกข์ใจ และความไม่สุขไม่ทุกข์ ซึ่งเมื่อมีเกิดเป็นอารมณ์ดังกล่าวอย่างใดขึ้นแล้ว จะให้คงทรงอารมณ์เช่นนั้นให้ตลอดไปย่อมไม่ได้ นานไปอารมณ์เช่นนั้นหรือเวทนาเช่นนั้นก็ค่อย ๆ จางไปแล้วเกิดอารมณ์ใหม่ชนิดอื่นขึ้นมาแทน

^๖ ส.ช (ไทย) ๑๗/๘๒/๑๓๕.

๓. อนัตตา ได้แก่ "ความไม่ใช่ตัว ไม่ใช่ตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่สิ่งของ" โดยสรรพสิ่งทั้งหลายอันเนื่องมาจากการปรุงแต่ง ไม่ว่าจะเป็น รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ ล้วนแต่เกิดเพราะเหตุปัจจัย เช่น รูปชั้นย่อยมประกอบขึ้นด้วยแร่ธาตุต่าง ๆ มาประชุมรวมกันเป็นกลุ่มก้อนเป็นหน่วยชีวิตเล็ก ๆ ขึ้นก่อน เรียกในทางวิทยาศาสตร์ว่าเซลล์ แล้วเซลล์เหล่านั้นก็ประชุมรวมกันเป็นรูปใหญ่ขึ้น จนเป็นรูปกายของคนและสัตว์ทั้งหลาย ซึ่งพระท่านรวมเรียกหยาบ ๆ ว่าเป็นธาตุ ๔ มาประชุมรวมกัน โดยส่วนที่เป็นของแข็งมีความหนักแน่น เช่น เนื้อ กระดูก ฯลฯ เรียกว่า "ธาตุดิน" ส่วนที่เป็นของเหลว เช่น น้ำเลือด น้ำเหลือง น้ำลาย น้ำดี น้ำปัสสาวะ น้ำไขข้อ น้ำมูก ฯลฯ รวมเรียกว่า "ธาตุน้ำ" ส่วนสิ่งที่ให้พลังงานและอุณหภูมิในร่างกาย เช่น ความร้อน ความเย็น เรียกว่า "ธาตุไฟ" ส่วนธรรมชาติที่ทำให้เกิดความเคลื่อนไหว ความตึงมั่น ความเคร่ง ความตึง และบรรดาสิ่งเคลื่อนไหวไปมาในร่างกาย เรียกว่า "ธาตุลม" (โดยธาตุ ๔ ดังกล่าวนี้มีได้หมายความว่าอย่างเดียวกับคำว่า "ธาตุ" อันหมายถึงแร่ธาตุในทางวิทยาศาสตร์) ธาตุ ๔ หยาบ ๆ เหล่านี้ได้มาประชุมรวมกันเป็นรูปกายของคน สัตว์และสรรพสิ่งทั้งหลายขึ้นเพียงชั่วคราวเท่านั้น เมื่อนานไปก็ย่อมเปลี่ยนแปลงแล้วแตกสลายกลับคืนไปสู่สภาพเดิม โดยส่วนที่เป็นดินก็กลับไปสู่ดิน ส่วนที่เป็นน้ำก็กลับไปสู่น้ำ ส่วนที่เป็นไฟก็กลับไปสู่ไฟ และส่วนที่เป็นลมก็กลับไปสู่ความเป็นลม ไม่ใช่ตัวไม่ใช่ตนของคนและสัตว์ที่ไหนแต่อย่างใด จึงไม่อาจจะยึดมั่นถือมั่นรูปร่างนี้ว่าเป็นตัวเราของเราให้เป็นที่พึ่งอันถาวรได้

สมาธิย่อมมีกรรมฐาน ๔๐ เป็นอารมณ์ ซึ่งผู้บำเพ็ญอาจจะใช้กรรมฐานบทใดบทหนึ่งตามแต่ที่ถูกแกจริตนิสัยของตนก็ย่อมได้ ส่วนวิปัสสนานั้น มีแต่เพียงอย่างเดียวคือ มีขั้น ๕ เป็นอารมณ์ เรียกสั้น ๆ ว่า มีแต่รูปกับนามเท่านั้นเอง ขั้น ๕ ได้แก่รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นสภาวะธรรมหรือสังขารธรรมเกิดขึ้นเนื่องจากการปรุงแต่ง เมื่อเกิดขึ้นแล้วก็ไม่เที่ยง ทยอยอยู่ในสภาพเช่นนั้นไม่ได้ และไม่ใช่ตัวไม่ใช่ตนแต่อย่างใด อารมณ์ของวิปัสสนานั้น เป็นอารมณ์จิตที่ใคร่ครวญหาเหตุและผลในสังขารธรรมทั้งหลายจนรู้แจ้งเห็นจริงว่าเป็น พระไตรลักษณ์ คือเป็นอนิจจัง ทุกขัง และอนัตตา และเมื่อใดที่จิตยอมรับสภาพความเป็นจริงว่าเป็นอนิจจัง ทุกขัง และอนัตตาจริง เรียกว่าจิตกระแสรธรรมตักิเลสได้ ปัญญาที่จะเห็นสภาพความเป็นจริงดังกล่าว ไม่ใช่แต่เพียงปัญญาที่จะนึกคิดและคาดหมายเอาเท่านั้น แต่ย่อมมีตาวิเศษหรือตาใน ที่พระท่านเรียกว่า "ญาณทัสสน" ดังคำกล่าวของพระผู้มีพระภาคเจ้าดังนี้

สัมมาสมาธิของบุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีล ชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์ เมื่อสัมมาสมาธิมี ยถาภูตญาณทัสสนะของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยสัมมาสมาธิ ชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์ เมื่อ ยถาภูตญาณทัสสนะมี นิพพิทาและวิราคะของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยยถาภูตญาณทัสสนะ ชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์ เมื่อนิพพิทาและวิราคะมีวิมุตติญาณทัสสนะของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยนิพพิทา

และวิราคะ ชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์เปรียบเหมือนต้นไม้ที่มีกิ่งและใบสมบูรณ์ สะเก็ด เปลือก กระพี้
แม่แก่นของต้นไม้ที่ย่อมถึงความบริบูรณ์^๗

ที่เห็นเป็นเช่นนั้นจริง ๆ ซึ่งจิตที่ได้ผ่านการอบรมสมาธิมาจนมีกำลังดีแล้ว ย่อมมีพลังให้
เกิดญาณทัสสนะหรือปัญญาที่รู้แจ้งเห็นจริงดังกล่าวได้ เรียกกันว่า "สมาธิอบรมปัญญา" คือสมาธิทำ
ให้วิปัสสนาญาณเกิดขึ้น และเมื่อวิปัสสนาญาณเกิดขึ้นแล้ว ย่อมถ่ายทอดกิเลสให้เบาบางลง จิตก็
ย่อมจะเบาและใสสะอาดบางจากกิเลสทั้งหลายไปตามลำดับ สมาธิจิตก็จะยิ่งก้าวหน้าและตั้งมั่นมาก
ยิ่ง ๆ ขึ้นไปอีก เรียกว่า "ปัญญาอบรมสมาธิ"

ดังนั้นทั้งสมาธิ และวิปัสสนาจึงเป็นทั้งเหตุ และผลของกัน และกัน และอุปการะซึ่งกัน
และกันจะมีวิปัสสนาปัญญาเกิดขึ้นโดยขาดกำลังสมาธิสนับสนุนมิได้เลย อย่างน้อยที่สุดก็จะต้องใช้
กำลังของฌณิกสมาธิเป็นบาทฐานในระยะแรกเริ่ม สมาธิจึงเปรียบเสมือนกับหินลับมีด ส่วนวิปัสสนา
นั้นเหมือนกับมีดที่ได้ลับกับหินคมดีแล้ว ก็ย่อมมีอำนาจจากถาดตัดฟันบรรดาภิเลสทั้งหลายให้ขาด
และพังลงได้ อันสังขารธรรมทั้งหลายนั้นล้วนแต่เป็นอนิจจัง ทุกขัง และอนัตตา ไม่ใช่ตัว ไม่ใช่ตน
ไม่ใช่คน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่ตัวเราของเราแต่อย่างใด ทุกสรรพสิ่งล้วนแล้วแต่เป็นแค่ดิน น้ำ ลม และไฟ
มาประชุมรวมกันชั่วคราวตามเหตุตามปัจจัยเท่านั้น ในเมื่อจิตได้เห็นความเป็นจริงเช่นนี้แล้ว จิตก็จะ
ละคลายจากอุปาทาน คือความยึดมั่นถือมั่น โดยคลายกำหนดในลาภ ยศ สรรเสริญ สุขทั้งหลาย
ความโลภ ความโกรธ และความหลงก็เบาบางลงไปตามลำดับปัญญาญาณจนหมดสิ้นจากกิเลสทั้งหมด
บรรลุซึ่งพระอรหัตผลต่อไป

เพราะฉะนั้น การที่จะเจริญวิปัสสนาภาวนาได้ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้อง
พยายามทำสมาธิให้ได้เสียก่อน หากทำสมาธิยังไม่ได้ ก็ไม่มีทางที่จะเกิดวิปัสสนาปัญญาขึ้น สมาธิจึง
เป็นเพียงบันไดขั้นต้นที่ก้าวไปสู่การเจริญวิปัสสนาปัญญาเท่านั้น ซึ่งพระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ว่า "ผู้ใดแม้
จะทำสมาธิจิตเป็นฌานได้นานถึง ๑๐๐ ปี และไม่เสื่อม ก็ยังได้บุญน้อยกว่าผู้ที่มีมองเห็นความเป็นจริงที่
ว่า สรรพสิ่งทั้งหลายอันเนื่องมาจากการปรุงแต่ง ล้วนแล้วแต่เป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา แม้จะเห็น
เพียงชั่วขณะจิตเดียวก็ตาม" ดังนี้ จะเห็นได้ว่าวิปัสสนานั้น เป็นสุดยอดของการสร้างบารมีโดยแท้จริง
และการกระทำก็ไม่เหนื่อยยากลำบาก ไม่ต้องแบกหาม ไม่ต้องลงทุนหรือเสียทรัพย์แต่อย่างใดแต่ก็ได้
กำไรมากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับทำให้ทานเหมือนกับกรวด และทราย ก็เปรียบวิปัสสนาได้กับเพชร
น้ำเอก ซึ่งทานย่อมไม่มีทางที่จะเทียบกับศีล ศีลก็ไม่มีทางที่จะเทียบกับสมาธิ และสมาธิก็ไม่มีทางที่จะ
เทียบกับวิปัสสนา แต่ทราบใดที่เราท่านทั้งหลายยังไม่ถึงฝั่งพระนิพพาน ก็ต้องเก็บเล็กผสมน้อย โดย
ทำทุกๆทางเพื่อความไม่ประมาท โดยทำทั้งทาน ศีล และภาวนา สุดแล้วแต่โอกาสจะอำนวยให้ จะถือ

^๗ อก.ปณจก. (ไทย) ๒๒/๒๔/๓๐.

ว่าการเจริญวิปัสสนาภาวนานั้นลงทุนน้อยที่สุด แต่ได้กำไรมากที่สุดก็เลยทำแต่วิปัสสนาอย่างเดียวโดยไม่ยอมลงทุนทำบุญให้ทานใด ๆ ไร้เลย เมื่อเกิดชาติหน้าเพราะเหตุที่ยังไม่ถึงฝั่งพระนิพพานก็เลยมีแต่ปัญญาอย่างเดียวไม่มีจะกินจะใช้ ก็เห็นจะเจริญวิปัสสนาให้ถึงฝั่งพระนิพพานไปไม่ได้เหมือนกัน

อนึ่ง พระพุทธองค์ได้ตรัสเอาไว้ว่า "ผู้ใดมีปัญญาพิจารณาจนจิตเห็นความจริงว่าร่างกายนี้เป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ไม่ใช่ตัว ไม่ใช่ตน คน สัตว์ แม้จะนานเพียงชั่วช้างยกหูขึ้นกระดิกก็ยังดีเสียกว่าผู้ที่มีอายุยืนนานถึง ๑๐๐ ปี แต่ไม่มีปัญญาเห็นความจริงดังกล่าว" กล่าวคือ แม้ว่าอายุของผู้นั้นจะยืนยาวมานานเพียงใด ก็ย่อมมีขณะเสียเปล่าไปชาติหนึ่ง จัดว่าเป็น "โมฆะบุรุษ" คือบุรุษที่สูญเปล่า

ต่อไปนี้เป็น การเจริญสมณะและวิปัสสนาอย่างง่าย ๆ ประจำวัน ซึ่งควรจะทำให้บ่อย ๆ ทำเนื่อง ๆ ทำให้มาก ๆ ทำจนจิตเป็นอารมณ์แนบแน่น ไม่ว่าจะอยู่ในอิริยาบถใด ๆ คือไม่ว่าจะยืน นั่ง หรือนอน ก็คิดและใคร่ครวญถึงความเป็นจริง ๔ ประการดังต่อไปนี้ หากทำแล้วพระพุทธองค์ตรัสว่า "จิตของผู้นั้นไม่ห่างวิปัสสนา และเป็นผู้ที่ไม่ห่างจากมรรค ผล นิพพาน" คือ

๑. มีจิตใคร่ครวญถึงมรณัสสติกรรมฐาน หรือมรณานุสติกรรมฐาน ซึ่งก็คือการใคร่ครวญถึงความตายเป็นอารมณ์ อันความมรณะนั้นเป็นธรรมอันยิ่งใหญ่ที่ไม่มีใครสามารถที่จะเอาชนะได้ แม้แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งทรงบรรลุถึงพระธรรมอันยิ่งใหญ่ที่ไม่ตาย แต่ก็ยังทรงทอดทิ้งพระสรีระร่างกายไว้ในโลก การระลึกถึงความตายจึงเป็นการเตือนสติให้ตื่น รีบพรากเพียรชำระจิตใจให้สะอาดบริสุทธิ์ก่อนที่ความตายจะมาถึง พระพุทธองค์ตรัสสรรเสริญมรณัสสติว่า "มรณัสสติ (การระลึกถึงความตาย) อันบุคคลทำให้มากแล้วย่อมมีผลใหญ่ มีอานิสงส์ใหญ่ หยั่งลงสู่พระนิพพานเป็นที่สุด" อันมรณัสสติกรรมฐานนั้น แม้แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและพระอรหันต์เจ้าทั้งหลาย ซึ่งแม้จะได้บรรลุมรรคผลแล้วก็ไม่ยอมละ เพราะยังทรงอารมณมรณานุสตินี้ควบคู่ไปกับวิปัสสนา เพื่อความอยู่เป็นสุข ซึ่งพระพุทธองค์ได้ตรัสกับพระอานนท์ว่า "ตถาคตนี้ถึงความตายอยู่ทุกลมหายใจเข้าและออก"

มรณัสสติกรรมฐานนั้น โดยปกติเป็นกรรมฐานของผู้ที่มีพุทธจริต คือคนที่ฉลาด การใคร่ครวญถึงความตายเป็นอารมณ์ก็คือการพิจารณาถึงความจริงที่ว่า ไม่ว่าคนและสัตว์ทั้งหลาย เมื่อมีเกิดขึ้นแล้ว ย่อมเจริญวัยเป็นหนุ่มสาว เฒ่าแก่แล้วก็ตายไปในที่สุด ไม่อาจจะล่วงพ้นไปได้ทุกคน ไม่ว่าจะเป็นคนยากดี มี จน เด็ก หนุ่มสาว เฒ่าแก่ สูงต่ำ เหลื่อมล้ำกันด้วยฐานันดรศักดิ์อย่างใด ในที่สุดก็ทันทันและเสมอกันด้วยความตาย "ผู้ que คิดถึงความตายนั้น เป็นผู้ที่ไม่ประมาทในชีวิต ไม่มัวเมาในชีวิต เพราะเมื่อคิดถึงแล้วย่อมเร่งกระทำความดีและสร้างบุญกุศล เกรงกลัวต่อบาปกรรมที่จะติดตามไปในภพชาติหน้า" ผู้ที่ประมาทมัวเมาต่อทรัพย์สมบัติยศศักดิ์ตำแหน่งหน้าที่นั้นเป็นผู้ที่หลงเหมือนกับคนที่หุนหวก และตาบอด ซึ่งโบราณกล่าวตำหนิไว้ว่า "หลงลำเนาเขาป่ากุหาพ้อไถยนิ หลง

ยศอำนาจย่อมหนุนหูกและตาบอด" และกล่าวไว้อีกว่า "หลงยศลืมหาย หลงกายลืมนา" และความจริงก็มีให้เห็นอยู่ทุกวันนี้ที่บางท่านใกล้จะเข้าโลงแล้ว ก็ยังหลงและมัวเมาในอำนาจวาสนา ตำแหน่งหน้าที่ จนลืมนึกไปอีกไม่นานตนก็ต้องทิ้งต้องจากสิ่งเหล่านี้ไป แล้วทุกสิ่งทุกอย่างที่ตนได้หลงใหลมัวเมาเฝ้าแสวงหาหวงแหนเกาะแน่นอยู่นั้น ก็จะต้องสลายไปพร้อมกับความตายของตน สูญเปล่าไม่ได้ตามติดกับตนไปด้วยเลย แล้วไม่นานผู้คนที่อยู่เบื้องหลังก็ลืมเลือนตนไปเสียสิ้น ดูเหมือนกับวันเวลาทั้งหลายที่ตนได้ต่อสู้เหนี่ยวลากขวานขวายจนได้สิ่งดังกล่าวมา ก็ต้องโมฆะสูญเปล่าไปโดยหาสาระประโยชน์อันใดมิได้เลย

มรณัสสติกรรมฐานนั้น เมื่อพิจารณาไปนาน ๆ จิตจะค่อย ๆ สงบและระงับจากนิเวรฉธรรม ๕ ประการ ในที่สุดจิตก็เข้าถึงอุปปจารสมาธิ และความจริงกรรมฐานกองนี้เป็นเพียงสมถภาวนาเท่านั้น แต่ก็ใกล้เคียงวิปัสสนา เพราะอารมณ์จิตที่ใช้เป็นภาวนาเป็นการพิจารณาหาเหตุและผลในรูปธรรมและนามธรรม ซึ่งหากพลิกการพิจารณาว่า อันชีวิตของคน และสัตว์ ตลอดจนสรรพสิ่งทั้งหลายไม่อาจทรงตัวตั้งมั่นอยู่ได้ เมื่อมีเกิดขึ้นแล้วก็ย่อมมีความตายเป็นที่สุด เป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ดังนี้แล้ว ก็เป็นวิปัสสนาภาวนา

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเมื่อใกล้จะเสด็จดับขันธเข้าสู่ปรินิพพานอีก ๓ เดือน ได้ทรงปลงอายุสังขาร แล้วตรัสสอนพระอานนท์พร้อมหมู่ภิกษุทั้งหลายว่า "อานนท์ ตถาคตได้เคยบอกเธอแล้วมิใช่หรือว่า สัตว์จะต้องพลัดพรากจากของรักของชอบใจไปทั้งสิ้น สัตว์จะได้ตามปรารถนาในสังขารนี้แต่ที่ไหนเล่า การที่จะขอให้สิ่งที่เกิดขึ้นแล้ว เป็นแล้ว ที่มีปัจจัยปรุงแต่งแล้ว และที่จะต้องมีการแตกดับเป็นธรรมดาอย่าอธิบายนเลย ดังนี้ย่อมไม่อยู่ในฐานะที่จะมีได้ เป็นได้ การปรินิพพานของเราตถาคตจักมีในกาลไม่นานเลย ถัดจากนี้ไปอีก ๓ เดือน เราจักนิพพาน ฯลฯ สัตว์ทั้งปวงที่เป็นคนหนุ่ม คนแก่ ทั้งที่เป็นคนพาลและบัณฑิต ทั้งที่มั่งมีและยากจน ล้วนแต่มีความตายเป็นเบื้องหน้าเปรียบเสมือนภาชนะ ดินที่ช่างหม้อได้ปั้นแล้ว ทั้งเล็กและใหญ่ ทั้งที่สูงและที่ยังดิบ ล้วนแต่มีการแตกทำลายไปในที่สุดฉันใด ชีวิตแห่งสัตว์ทั้งหลายก็ล้วนแต่มีความตายเป็นเบื้องหน้าฉันนั้น วยของเราแก่หง่อมแล้ว ชีวิตของเราริบหรี่แล้ว เราจักต้องละพวกเธอไป ที่พึงของตัวเอง เราได้ทำแล้ว ภิกษุทั้งหลาย เธอจงเป็นผู้ไม่ประมาท มีสติ มีศีล มีความดำริอันตั้งไว้แล้วด้วยดี ตามรักษาซึ่งจิตของตนเถิด ในธรรมวินัยนี้ ภิกษุใดเป็นผู้ไม่ประมาท ก็สามารถที่จะทำที่สุดแห่งทุกข์ได้" และในวันมหาปรินิพพาน พระพุทธองค์ได้ตรัสพระปัจฉิมโอวาทที่เรียกกันว่า "อัปปมาทธรรม" สั่งสอนพระสาวกเป็นครั้งสุดท้าย จนดูเหมือนว่าพระธรรม ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ที่ทรงสั่งสอนมานานถึง ๔๕ พรรษา ได้ประมวลประชุมรวมกันในพระปัจฉิมโอวาทนี้ มีข้อความตอนหนึ่งว่า

แม่น้ำใหญ่ทั้งหลาย คือ แม่น้ำคงคา แม่น้ำยมุนา แม่น้ำอจิรวดี แม่น้ำสรภูแม่น้ำมที
ทั้งหมดย่อมไหลบ่าลงสู่มหาสมุทร น้อมไปสู่มหาสมุทร โน้มไปสู่มหาสมุทร โอนไปสู่มหาสมุทร

มหาสมุทร ชาวโลกกล่าวว่า เลิศกว่าแม่น้ำใหญ่เหล่านั้น ฉันใด กุศลธรรมทั้งหมดก็ฉันนั้น เหมือนกันแล มีความไม่ประมาทเป็นมูลรวมลงในความไม่ประมาท ความไม่ประมาท บัณฑิตกล่าวว่าเลิศกว่ากุศลธรรมเหล่านั้น^๔

๒. มีจิตใคร่ครวญถึงอสุภกรรมฐาน อสุภ ได้แก่สิ่งที่ไม่สวยไม่งาม เช่น ซากศพ คือให้มีจิตพิจารณาให้เห็นความเป็นจริงที่ว่า ร่างกายของคนและสัตว์อันเป็นที่นิยมรักใคร่เสน่หา และเป็นบ่อเกิดแห่งตัณหาหาคะ กามกิเลส ว่าเป็นของสวยของงาม เป็นที่เจริญตาและใจ ไม่ว่าร่างกายของตนเอง และของผู้อื่นก็ตาม แท้ที่จริงแล้วก็เป็นอย่างจริง คือไม่เที่ยงแท้แน่นอน ทุกขัง คือทนอยู่ในสภาพเช่นนั้นไม่ได้ วันเวลาย่อมพรากความสวยงามสดงดงามให้ค่อย ๆ จากไปจนเข้าสู่วัยชรา ซึ่งจะมองหาคความสวยงามใด ๆ หลงเหลืออยู่ไม่ได้อีกเลย และในทันใดที่ตายลงนั้น แม้แต่ผู้ที่เคยสนิทสนมเสน่หารักใคร่อันรวมถึงสามี ภริยาและบุตรธิดา ต่างก็พากันรังเกียจในทันใด ไม่ยอมเข้าใกล้ บ้านของตนเองที่อุทิศสร้างมาด้วยความเหนียวยากก็ไม่ยอมให้อยู่ ต้องรีบขนออกไปโดยไวไว้ที่วัด แล้วซากเหล่านั้นก็เน่าเปื่อยสลายไป เริ่มตั้งแต่เนื้อหนังค่อย ๆ พองออก ขึ้นอืด น้ำเลือด น้ำเหลืองก็เริ่มเน่า แล้วเดือดไหลออกจากทวารทั้งหลาย เนื้อหนังแตกปริแล้วร่วงหลุดออกจนเหลือแต่กระดูก ส่งกลิ่นเน่าเหม็นเป็นที่น่ารังเกียจ สะอิดสะเอียน หาความสวยงามน่ารักเสน่หาใด ๆ ไม่ได้อีกเลย ทั้งไร้คุณค่าและประโยชน์ คงมีค่าแค่เป็นอาหารแก่หมู่นอนเท่านั้น แล้วในที่สุดกระดูกก็กระจัดกระจายเรียราดอยู่ตามดินและทราย แตกสะเก็ดผุพังเป็นชิ้นเล็กชิ้นน้อย แล้วเน่าเปื่อยเป็นปุ๋ยแก่พืชผักต่อไป หาตัวหาตนของเราที่ไหนมิได้เลย สังขารของเราในที่สุดก็เป็นเช่นนี้ ไม่มีอะไรคงเหลือไว้เลย

๓. มีจิตใคร่ครวญถึงกายคตานุสสติกรรมฐาน บางทีเรียกกันง่าย ๆ ว่า "กายคตาสติกรรมฐาน" เป็นกรรมฐานที่มีอานิสงส์มาก เพราะสามารถทำให้ละ "สักกายทิฐิ" อันเป็นสังโยชน์ข้อต้นได้โดยง่าย และเป็นกรรมฐานที่เกี่ยวกับการพิจารณาร่างกายให้เห็นสภาพตามความเป็นจริง ซึ่งมักพิจารณาร่วมกับอสุภกรรมฐาน มรณัสสติกรรมฐาน ซึ่งพระอริยะเจ้าทุก ๆ พระองค์ที่จะบรรลุพระอรหัตผลได้จะต้องผ่านการพิจารณากรรมฐานทั้งสามกองนี้เสมอ มิฉะนั้นแล้วจะเป็นพระอรหันต์ในพระพุทธศาสนาไม่ได้ ทั้งนี้เพราะบรรดาสรรพกิเลสทั้งหลาย ไม่ว่าจะเป็นความโลภ ความหลง และความโกรธ ต่างก็เกิดขึ้นที่กายนี้ เพราะความยึดมั่นถือมั่นด้วยอำนาจอุปาทานว่าเป็นตัวตน และของตน จึงได้เกิดกิเลสดังกล่าวขึ้น การพิจารณาละกิเลสก็ต้องพิจารณาละที่กายนี้เอง มรรค ผล และนิพพาน ไม่ต้องไปมองหาที่ไหนเลย แต่มีอยู่พร้อม ให้รู้แจ้งเห็นจริงได้ที่ร่างกายอันกว้างขวางกายาว และหนาตึบนี้เอง การพิจารณา ก็คือให้มีจิตใคร่ครวญให้เห็นตามสภาพความเป็นจริงที่ว่า อันร่างกายของคนและสัตว์ที่เผ่าทะนุถนอมรักใคร่ว่าสวยงาม เป็นที่สนิทสนมหาชมเชยรักใคร่ซึ่งกันและ

^๔ อภ.ทสก. (ไทย) ๒๔/๑๕/๒๘.

กันนั้น แท้ที่จริงแล้วก็ยังเป็นของปฏิกูล สกปรกโสโครก ไม่สวยไม่งาม ไม่น่ารักใคร่ทะนุถนอม เป็นมูตรคู เพราะเป็นที่บรรจุไว้ซึ่งสรรพสิ่งทั้งหลายที่เป็นพิษผักและบรรดาซากศพของสัตว์ที่บริโภคเข้าไปภายในกระเพาะนั้น แท้ที่จริงแล้วก็เป็นที่รวมฝังซากศพของบรรดาสัตว์ทั้งหลายนั่นเอง พิษและสัตว์ที่บริโภคเข้าไปก็ล้วนแต่เป็นของที่สกปรก ที่ขับถ่ายออกมาจากทวารทั้งหลายก็เป็นของที่สกปรกโสโครก ซึ่งต่างก็พากันรังเกียจว่าเป็น "ขี้" มีสารพัดขี้ ซึ่งแม้แต่จะเหลือบตาไปมองก็ยังไม่กล้าที่จะมอง แต่แท้ที่จริงแล้วในท้อง กระเพาะ ลำไส้ภายในร่างกายของทุกคนก็ยังคงมีบรรดาขี้เหล่านี้บรรจุอยู่ เพียงแต่มีหนังห่อหุ้มปกปิดเอาไว้ทำให้ไม่สามารถมองเห็นได้จากภายนอกเท่านั้นเอง แต่เราท่านทั้งหลายก็พากันกกกอด คลึงเคล้า เผาชมเขยก่อนขี้เหล่านี้ว่าเป็นของสวยงาม น่ารักน่าใคร่เสน่ห์หานัก เมื่อมีการขับถ่ายออกมาจากทวารหูกก็เรียกกันว่าขี้หูก ขับถ่ายออกมาทางตาก็เรียกขี้ตา ที่ติดอยู่กับฟันก็เรียกขี้ฟัน ที่ออกมาทางจมูกก็เรียกว่าขี้มูก รวมความแล้วบรรดาสิ่งที่ขับออกมาพองในร่างกายในทันใดนั้นเอง จากเดิมที่เป็นของน่ารักน่าเสน่ห์หา ก็กลายมาเป็นของที่น่ารังเกียจไปโดยพลัน กลายมาเป็นสิ่งที่ไม่มีความรักใคร่อยากเสน่ห์หาเพราะว่าเป็นขี้ และก็ไม่มีใครอยากจะเป็นเจ้าของด้วย เมื่อไม่มีใครยอมรับเป็นเจ้าของ สิ่งที่ขับถ่ายออกมาทางผิวหนังจึงหาเจ้าของมิได้ ซึ่งต่างก็โทษกันว่าขี้ของใครก็ไม่ทราบได้ นานมาก็กลายมาเป็น "ขี้โคล" ดังนี้ เป็นต้น นอกจากสิ่งที่ขับถ่ายออกมาจะน่ารังเกียจดังกล่าวแล้ว แม้แต่สังขารร่างกายของคนเราเมื่อได้แยกแยะพิจารณาไปแล้ว ก็จะเป็นความจริงที่ว่าเป็นที่ประชุมรวมกันของอวัยวะชิ้นต่างๆที่เป็นตา หู จมูก ลิ้น เนื้อ ปอด ตับ ม้าม หัวใจ กระเพาะอาหาร ลำไส้ หนัง ฟังผืด เส้นเอ็น เส้นเลือด น้ำเลือด น้ำเหลือง น้ำลาย น้ำตา น้ำปัสสาวะ ฯลฯ รวมกันเรียกว่าอากาโร ๓๒ ซึ่งต่างก็ห้อยแขวนระเกะระกะอย่างโตงเตงอยู่ภายใน เมื่อแยกหรือควักออกมาดูทีละชิ้น จะไม่มีชิ้นใดที่เรียกกันว่าสวยงามน่ารัก น่าพิศواسเลย กลับเป็นของที่น่ารังเกียจ ไม่สวย ไม่งาม ไม่น่าดู แต่สิ่งเหล่านี้ก็รวมประกอบอยู่ภายในร่างกายของเราทุกคน โดยมีหนังห่อหุ้มปกปิดอยู่โดยรอบ หากไม่มีผืนหนังห่อหุ้มและสามารถมองเห็นภายในได้แล้ว แม้จะเป็นร่างกายของคนทีรักสุดสวาทซาใจ ก็คงจะต้องเบือนหน้าหนีอกสันขวัญหาย บางทีอาจจะต้องถึงขั้นจับไข้ไปเลย ซึ่งอาจจะต้องถึงขั้นทำพิธีปัดรังควาญเรียกขวัญกันอีก หากจะถือว่าน่ารักน่าเสน่ห์หาอยู่ที่ผืนหนังหรือแผ่นหนังรอบกาย ก็ลองลอกออกมาดูก็จะเห็นว่าไม่สวยงามตรงไหนแต่อย่างใด แต่ที่นิยมยกย่องรักใคร่หลงใหลกันอยู่ ก็คือผิวหรือสีของหนังชั้นนอกสุดเท่านั้น ถ้าได้ลอกหรือขูดผิวชั้นนอกสุดออกมาให้เหลือแต่หนังแท้แดงๆแล้ว แม้จะเป็นหนังสดสวยของนางงามจักรวาล ผู้คนก็จะต้องเบือนหน้าหนี จึงเป็นที่แน่ชัดว่า คนสวย คนงาม ก็คงสวยและงามกันแค่ผิวหนังชั้นนอกสุด รักและเสน่ห์หาที่ผิวหนังซึ่งเป็นของฉาบฉวยนอกกาย หาได้สวยงามน่ารักเข้าไปถึงตับ ไต ปอด หัวใจ ม้าม กระเพาะ ลำไส้ น้ำเลือดน้ำหนอง อูจจาระ ปัสสาวะ ภายในร่างกายด้วยไม่ ส่วนผู้ที่ผิวหรือสีของหนังดำด่าง ไม่สดใสน่าดู ก็พยายามทาลิปสติก แต่งหน้าแต่งตา ทาสี พอกแป้งย้อม และดัดกันเข้าไปให้แต่งดี และออกเป็นสีสันต่างๆแล้วก็พากันนิยมยกย่องชวนชมกันไป แต่ที่จริงแล้วก็ยังเป็นความหลง โดยหลงรักกันที่แป้งและสีที่

พอก หลอกให้เห็นฉาบฉวยอยู่แค่ผิวนอกเท่านั้น เมื่อมีสติพิจารณาเห็นความเป็นจริงอยู่เช่นนี้ หากจิตมีกำลังก็จะทำให้นิวรณ์ ๕ ประการค่อย ๆ สงบระงับทีละเล็กละน้อย โดยเฉพาะจิตจะไม่เดือดร้อน กระวนกระวายแผ่สายไปในอารมณ์รัก ๆ ใคร่ ๆ ในที่สุดจิตก็จะสงบเยือกเย็นลงจนถึงขั้นอุปจารสมาธิได้ หากสติมีกำลังพอก็อาจถึงขั้นปฐมฌานได้

กายคตานุสสติกรรมฐานนั้น ความจริงก็เป็นเพียงสมถภาวนาที่ทำให้จิตเป็นสมาธิได้ถึงขั้นปฐมฌาน แต่ก็ยังเป็นสมถภาวนาที่เจือไปด้วยวิปัสสนาภาวนา เพราะเป็นอารมณ์จิตที่ใคร่ครวญหาเหตุและผลตามสภาพเป็นจริงของสังขารธรรมหรือสภาวะธรรม ซึ่งหากได้พลิกการพิจารณาอาการ ๓๒ ดังกล่าวให้รู้แจ้งเห็นจริงว่าอาการ ๓๒ ดังกล่าวนั้นไม่มีการทรงตัว เมื่อเกิดมีอาการ ๓๒ ขึ้นแล้ว ก็ไม่อาจจะตั้งมั่นอยู่ได้ จะต้องเปลี่ยนแปลงไปเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ไม่ใช่ตัวไม่ใช่ตน ไม่ใช่คน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่ตัวเราและของเราแต่อย่างใด ร่างกายไม่ว่าจะเป็นของตนเองหรือของผู้อื่น ต่างก็เต็มไปด้วยความทุกข์ ดังนั้นเป็นวิปัสสนา กายคตานุสสติกรรมฐาน เป็นกรรมฐานที่เมื่อได้พิจารณาไปแล้ว ก็จะได้เห็นความสกปรกโสโครกของร่างกายจนรู้แจ้งเห็นจริงว่า ไม่น่ารักน่าใคร่ จึงเป็นกรรมฐานที่มีอำนาจทำลายราคะกิเลส และเมื่อได้รู้แจ้งเห็นจริงดังกล่าวนั้นมาก ๆ เข้า จิตก็จะมีกำลังและเกิดความเบื่อหน่ายในร่างกายทั้งของตนเองและผู้อื่น จึงเป็นการง่ายที่ "นิพพิทาญาณ" จะเกิดขึ้น และเมื่อได้เกิดขึ้นแล้ว จะมีญาณทัสสนะเห็นแจ้งอาการพระไตรลักษณ์ว่า ร่างกายเป็นอนิจจัง ทุกขัง และอนัตตา ไม่ใช่ตัว ไม่ใช่ตน ไม่ใช่เราไม่ใช่เขาแต่อย่างใด จิตก็จะโน้มไปสู่ "สังขารูปกขาญาณ" ซึ่งมีอารมณ์อันว่างเฉย ไม่ยินดียินร้ายในร่างกายและคลายกำหนดในรูปนามชั้น ๕ เรียกว่าจิตปล่อยวาง ไม่ยึดมั่นถือมั่นในอุปาทาน - ชั้น ๕ ซึ่งจะนำไปสู่การละ "สัkkายทิฐิ" อันเป็นการละความเห็นผิดในร่างกายนี้เสียได้ และถ้าละได้เมื่อใด ก็ใกล้ที่จะบรรลุความเป็นพระอริยะเจ้าเบื้องต้นในพระพุทธศาสนาซึ่งเป็น "พระโสดาบัน" สมจริงตามที่พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ว่า "การเจริญกรรมฐานกองนี้จะไม่ห่างมรรค ผล และนิพพาน"

ฉะนั้น กายคตานุสสติกรรมฐาน จึงเป็นกรรมฐานเครื่องที่จะทำให้บรรลุพระอรหันต์ได้โดยง่าย ซึ่งในสมัยพระพุทธกาล ท่านที่บรรลุแล้วด้วยพระกรรมฐานกองนี้มีเป็นจำนวนมาก ในสมัยที่พระพุทธองค์ท่านตรัสรู้ใหม่ ๆ ได้เสด็จไปพบพราหมณ์สองสามีภรรยา ซึ่งมีบุตรที่สวยสุดชื่อว่า "นางมาคัณฐิยา" พราหมณ์ทั้งสองชอบใจในพระพุทธองค์ จึงได้ออกปากยกนางมาคัณฐิยาให้เป็นภรรยา พระพุทธองค์ไม่ทรงรับไว้และมองเห็นนิสัยของพราหมณ์ทั้งสองที่จะได้บรรลุมรรคผล จึงได้ทรงแสดงพระธรรมให้ฟัง โดยยกเอากายคตานุสสติกรรมฐานขึ้นมาเทศน์ ซึ่งได้ตรัสตำหนิโทษแห่งความสวยงามแห่งรูปกายของนางมาคัณฐิยาว่า พระพุทธองค์ทรงเห็นว่าเป็นของปฏิกูล มูตรคูณเฒ่าเหม็น หากความสวยงามใด ๆ มิได้เลย พราหมณ์ทั้งสองพิจารณาตามก็ได้ดวงตาเห็นธรรม ส่วนนางมาคัณฐิยาผูกโกรธต่อมาเมื่อนางได้เป็นพระมเหสีของพระเจ้าอุเทน กรุงโกสัมพี ก็ได้จงล้างจงผลาญพระพุทธองค์

อย่างไม่มีที่สิ้นสุดเพราะแรงพยาบาท อีกท่านหนึ่งก็คือนางอริอุปนันทา ซึ่งเป็นพระราชธิดาของพระเจ้าเชมกะศากยะ ก็จัดว่ามีรูปงามที่สุดในสมัยนั้น และพระนางทรงภาคภูมิใจหลงใหลในความงดงามของพระนางยิ่งนัก แต่ด้วยบุญบารมีที่เคยได้สร้างสมอบรมมาแล้วเป็นอันมากในอดีตชาติ เป็นเหตุให้พระนางได้สดับพระธรรมของพระพุทธองค์จากพระโอสถ ซึ่งได้ทรงเทศน์กายคตานุสติกกรรมฐานควบคู่ไปกับมรณสติกกรรมฐาน แล้วทรงเนรมิตรูปกายของสาวงามที่งามยิ่งกว่าพระนางให้ปรากฏขึ้นให้พระนางได้มองเห็น แล้วบันดาลให้รูปเนรมิตนั้นค่อย ๆ เจริญวัย แก่ แล้วแก่ชราทรุดโทรมลงจนตายไปในที่สุด แล้วก็เน่าเปื่อยสลายไปต่อหน้า พระนางก็น้อมเอาภาพนิมิตนั้นเข้ามาเปรียบเทียบกับร่างกายของพระนางจนเห็นว่าอันร่างกายอันงดงามของพระนางนั้นหาได้งามจริงไม่ ทั้งเป็นอนิจจังและอนัตตา หาสาระแก่นสารที่พึ่งอันถาวรอันใดมิได้เลย จนพระนางได้บรรลุพระอรหัตในขณะนั้นเอง และพระนางขมาเทวีที่ยิ่งด้วยรูปโฉม และเป็นพระมเหสีองค์หนึ่งของพระเจ้าพิมพิสารแห่งเมืองราชคฤห์ ก็ได้บรรลุพระอรหัตในทำนองเดียวกันนี้เอง

๔. มีจิตใคร่ครวญถึงธาตุกรรมฐาน คือนอกจากจะมีจิตใคร่ครวญถึงความเป็นจริงของร่างกายดังกล่าวมาในข้อ (๓) แล้ว พึงพิจารณาแยกให้เห็นความเป็นจริงที่ว่า อันที่จริงร่างกายของเราเองก็ดี ของผู้อื่นก็ดี ไม่ใช่ตัวเราของเราแต่อย่างใดเลย เป็นแต่เพียงธาตุ ๔ มาประชุม เกาะกุมรวมกันเพียงชั่วคราวเท่านั้นเอง ได้แก่ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุลม และธาตุไฟ แล้วสิ่งเหล่านี้ก็ทนอยู่ในสภาพที่รวมกันเช่นนั้นไม่ได้ นานไปก็เก่าแก่แล้วแตกสลายตายไป ธาตุน้ำก็กลับไปสู่ความเป็นน้ำ ธาตุดินก็กลับไปสู่ความเป็นดิน ธาตุลมก็กลับไปสู่ความเป็นลม และธาตุไฟก็กลับไปสู่ความเป็นไฟตามเดิม เนื้อตัวร่างกายของเรา เมื่อได้แยกส่วนออกมาดูแล้ว ก็ได้มีตัวตนที่ตรงไหนแต่อย่างใด เป็นแต่เพียงเนื้อ กระดูก ดับ ไต ไล่ กระเพาะ เส้นเอ็น หนัง ฟังผืด เนื้อเยื่อ มันสมอง ไขข้อ ฯลฯ มาเกาะกุมกัน ตัวตนของเราไม่มี ครั้นเมื่อแยกแยะอวัยวะย่อย ๆ ดังกล่าวออกไปจากหน่วยย่อย ๆ ของชีวิต คือเซลล์เล็ก ๆ ที่มาเกาะกุมรวมกัน ก็จะเห็นว่าเซลล์เองก็เนื่องมาจากแร่ธาตุทั้งหลายซึ่งไม่มีชีวิตจิตใจมารวมกันเป็นกลุ่มก้อนเล็ก ๆ ไม่มีตัวตนของเราแต่อย่างใด แม้แร่ธาตุต่าง ๆ นั้น ก็เนื่องมาจากพลังงานโปรตอนและอิเล็กตรอนเท่านั้น หากใช้ตัวตนของเราแต่อย่างใดไม่ ที่หลงกันอยู่ว่าตัวเราของเราหาที่ไหนมิได้เลย ทุกสรรพสิ่งที่ดิ้นรนแสวงหา สะสมกันเข้าไว้ ในที่สุดก็ต้องทิ้งต้องจาก ซึ่งปวการที่จะกล่าวไปถึงสมบัติที่จะนำเอาติดตัวไปด้วย แม้แต่เนื้อตัว ร่างกายที่ว่าเป็นของเราก็กังเฝ้าติดตัวไปด้วยไม่ได้ และก็ เป็นความจริงที่ได้เห็นและรู้จักกันมานานนับล้าน ๆ ปีคนแล้วคนเล่า ท่านทั้งหลายที่ได้เคยยิ่งใหญ่ด้วยยศศักดิ์อำนาจวาสนาและทรัพย์สินสมบัติในอดีตกาล จนเป็นถึงมหาจักรพรรดิมีสมบัติสร้างสมมาด้วยเลือดและน้ำตาของผู้อื่นจนค่อนโลก แต่แล้วในที่สุดก็ต้องทิ้งต้องจากสิ่งเหล่านี้ไป แม้แต่เนื้อตัวร่างกายของท่านที่เคยยิ่งใหญ่ จนถึงกับเป็นผู้ที่ไม่อาจจะแตะต้องได้ แต่แล้วก็ต้องทอดทิ้งจมดินและทราย จนในที่สุดก็สลายไปจนหาไม่พบว่าเป็นเนื้อ หนัง กระดูก ขน เล็บ ดับ ไต ไล่ กระเพาะของท่านว่าอยู่ที่ตรงไหน คงเหลืออยู่แต่สิ่งที่เป็นดิน น้ำ ลม และไฟ ตามสภาพเดิมที่ก่อกำเนิดมาเป็นตัวของท่าน

เพียงชั่วคราวเท่านั้น แล้วตัวของเราท่านทั้งหลายก็เพียงเท่านั้นมิได้ยิ่งใหญ่เกินไปกว่าท่านในอดีต จะรอดพ้นจากสังขารนี้ไปได้หรือ

ในเมื่อความเป็นจริงก็เห็น ๆ กันอยู่เช่นนี้แล้ว เหตุใดเราท่านทั้งหลายจึงต้องพากัน ดิ้นรนขวนขวายสะสมสิ่งทีในที่สุดก็ต้องทิ้ง จะต้องจากไป ซึ่งเท่ากับเป็นการทำลายวันเวลาอันมีค่า ของพวกเราซึ่งก็คงมีไม่เกินคนละ ๑๐๐ ปี ให้ต้องโมฆะเสียเปล่าไปโดยหาสาระประโยชน์อันใดมิได้ เหตุใดไม่เร่งขวนขวายสร้างสมบุญบารมีที่เป็นอริยทรัพย์อันประเสริฐ ซึ่งจะติดตามตัวไปได้ในชาติหน้า แม้หากว่าสิ่งเหล่านี้จะไม่มีจริงดังที่พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ อย่างเลวพวกเราก็ก็นิ่งเฉย มีได้ ขาดทุนแต่อย่างใด หากสิ่งที่พระพุทธองค์ได้ตรัสสอนเอาไว้ว่ามีจริงดังที่ปราชญ์ในอดีตกาลยอมรับ แล้วเราท่านทั้งหลายไม่สร้างสมบุญและความดีไว้ สร้างสมแต่ความชั่วและบาปกรรมตามติดตัวไป เรา ท่านทั้งหลายไม่ขาดทุนหรอกหรือ เวลาในชีวิตของเราที่ควรจะได้ใช้ให้เป็นประโยชน์ กลับต้องโมฆะ เสียเปล่าก็สมควรที่จะได้ชื่อว่าเป็น "โมฆะบุรุษ" โดยแท้

๒.๕ สรุปผล

การศึกษาประเพณี ชังกราน ของชาวมอญในเกาะเกร็ด จะพบว่า ประเพณี ชังกรานได้มีการรักษาสืบทอดมาอย่างยาวนานเป็นร้อยปี มีคติความเชื่อสอดแทรกอยู่มาก และนับวันก็จะยิ่งมีเสน่ห์ที่ชวนให้ได้สัมผัส และใครที่จะศึกษา คำว่าชังกราน ก็คือสงกรานต์ของไทยเรานั้นเอง คนไทยรับเอาวัฒนธรรมของชาวมอญมาเป็นบางอย่างด้วยเหตุที่ว่ามีความใกล้ชิดกันมาแต่โบราณ อย่างน้อยก็ ตั้งแต่ครั้งสุโขทัย จึงได้รับเอาวัฒนธรรมมาใช้ซึ่งกันและกัน เพียงแต่ว่าอาจจะมีข้อแตกต่างกันบ้างในรายละเอียด ประเพณีชังกราน ของชาวมอญ หรือรามัญในเกาะเกร็ดมีการสืบทอดกันมานับร้อยปี นับตั้งแต่ที่ได้อพยพเข้ามาอยู่ในเมืองไทย ชังกรานหรือสงกรานต์ คือ ประเพณีของประเทศในแถบ อุษาคเนย์ ซึ่งได้แก่ ไทย ลาว กัมพูชา พม่า มอญ ชนกลุ่มน้อยชาวไตแถบเวียดนาม และมณฑลยูนนาน ของจีน รวมถึงศรีลังกา และประเทศทางตะวันออกของประเทศอินเดีย สันนิษฐานกันว่า ประเพณี สงกรานต์นั้นได้รับวัฒนธรรมมาจากเทศกาลโฮลีในอินเดีย

การปฏิบัติตนในช่วงประเพณีชังกรานของชาวมอญหรือมอญในทุก ๆ ที่จะมีลักษณะ คล้าย ๆ กันคือให้ความสำคัญในการทำบุญ เป็นอย่างมากในเกาะเกร็ดก็เช่นเดียวกัน จะมีการทำบุญ ส่องข้าวแช่ หรือเป็งชังกราน สรงน้ำพระสงฆ์ รดน้ำผู้ใหญ่ ปล่อยนกปล่อยปลา ถวายธงตะขาบ การ ทำบุญบังสุกุลให้แก่ผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว การเข้าวัดถือศีลฟังธรรม ก็ล้วนแล้วอยู่ในหลักใหญ่ก็คือ ทาน ศีล และภาวนา อันเป็นหัวใจหลักในพระพุทธศาสนา

บทที่ ๓

หลักธรรมและคติความเชื่อ ประเพณีซึ่งกราน

ประเพณี และวัฒนธรรม ส่วนใหญ่ที่มีการยึดถือและปฏิบัติสืบต่อกันมาส่วนใหญ่แล้วจะมีความสอดคล้องกับพระพุทธศาสนา หรืออาจจะกล่าวอีกอย่างหนึ่งได้ว่า พระพุทธศาสนาเป็นบ่อเกิดประเพณี และเมื่อปฏิบัติตามดีแล้วก็เกิดความสุขใจ ความสุขใจ ทำให้สามารถใช้ชีวิตได้อย่างสงบสุข ก็มีการเรียบเรียงหลักธรรมเหล่านั้น ให้สามารถปฏิบัติตามอย่างมีแบบแผนกันในกลุ่ม หรือชุมชนของตนเองซึ่งเป็นสิ่งที่เรียกว่าคติความเชื่อ และได้รับการยอมรับและสืบทอดกันมาในกลุ่มชนชาตินั้นก็ดี คติความเชื่อใดเมื่อยังสามารถรองรับความเปลี่ยนแปลงในชีวิตได้ ความเชื่อเหล่านั้นก็จะถูกรักษาและคงได้รับการปฏิบัติกันอยู่ในชุมชนนั้นในกรณีศึกษานี้ได้พบว่า หลักธรรมและคติความเชื่อ ที่ยังคงประเพณี และปฏิบัติจนกลายเป็นประเพณี มีประเด็นที่น่าสนใจดังนี้

๓.๑ ความเชื่อเรื่องเทวดา ในพระพุทธศาสนา

๓.๒ ความเชื่อในเรื่องความกตัญญู

๓.๓ ความเชื่อในเรื่องบุญ และทาน

๓.๔ ความเชื่อเรื่องธรรมแห่งความสามัคคี

๓.๕ บทสรุป

๓.๑ ความเชื่อเรื่องเทวดา ในพระพุทธศาสนา

ความเชื่อของคนมอญ มาจากหลักความเชื่อเรื่องผี และศาสนาพุทธ โดยมีความเชื่อเรื่องการเวียนว่ายตายเกิด เป็นความเชื่อที่ก่อให้เกิดความเชื่อเรื่องชาติเรื่องภพ คือเชื่อในเรื่องการเวียนว่ายตายเกิด เชื่อในเรื่องบุญ และกรรม โดยเชื่อว่าสัตว์โลกทุกชนิดจะอยู่ในวัฏสงสาร เมื่อตายแล้วจะต้องเกิดใหม่ จนกว่าจะหมดเวรหมดกรรม ทำให้เกิดแนวคิด และความเชื่อต่อเนื่อง ขยายความเชื่อเรื่องบุญกรรมว่าสัตว์โลกซึ่งอยู่ในกามภูมิ มี ๒ พวก ๓ ระดับ คือ สุกตภูมิ มีสวรรค์ ๖ ชั้น พรหม ๒๐ ชั้น กับมนุษย์ภูมิ และทุคติภูมิหรืออบายภูมิ คือสัตว์เดรัจฉาน อสุรการ เปรต และสัตว์นรก เมื่อนำมาจัดระดับโดยยึดถือเอามนุษย์เป็นตัวกลาง แล้วมีสามระดับ ได้แก่ ๑) ระดับที่สูงกว่ามนุษย์ ๒) มนุษย์ ๓) ระดับที่ต่ำกว่ามนุษย์

๑) ระดับที่สูงกว่ามนุษย์ คือผู้ที่มีบุญ ประพฤติดี ปฏิบัติชอบ สร้างบุญกุศลไว้ในอดีตชาติ เมื่อตายไปก็จะเกิดเป็นเทวดา หรือเทพธิดา เสวยสุขสถิตในทิพย์วิมาน ส่วนผู้ที่อกบวช

ประพัตติพรหมจรรย์ ไม่เกี่ยวข้องกับกามคุณ มุ่งปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ก็จะไปเกิดในพรหมโลก ไม่เกี่ยวข้องกับกาม เป็นแต่มีรูปเรียกว่า รูปภูมิ

๒) ผู้ที่เกิดเป็นมนุษย์ในชาติปัจจุบัน การที่จะเกิดเป็นมนุษย์ได้นั้น จะต้องสะสมบุญบารมีมาก่อนเหมือนกัน ผู้ที่จะเกิดมาเป็นมนุษย์ได้นั้น อาจจะมาสัตว์นรก เปรตจันต หรือเทวดาก็ได้ จึงทำให้มนุษย์ที่เกิดมามีอุปนิสัยไม่เหมือนกัน บางคนมีความเมตตากรุณา แต่บางคนอาจจะมึนสย ทารุณโหดร้าย เพราะมีที่มาจากอดีตชาติต่างกัน

๓) ระดับที่ต่ำกว่ามนุษย์ ได้แก่ สัตว์เดรัจฉาน เช่น วัว ควาย สุนัข แมว หรือสัตว์นรก เช่น เปรต อสุรกาย เป็นต้น ผู้ที่จะเกิดเป็นสัตว์เดรัจฉานหรือสัตว์นรก คือ ผู้ที่ทำความชั่วแต่ชาติปางก่อน จึงต้องเกิดมาใช้กรรมที่ทำไว้จนกว่าจะหมดเวร หมดกรรมที่ทำมา หากในชาติปัจจุบันยังก่อเวรต่อไปอีกบาปนั้นก็สะสมติดตัวไปในชาติต่อไป

เมื่อมีความเชื่อว่าสัตว์โลกมี ๓ ระดับ และระดับที่สูงกว่ามนุษย์ต้องมีพฤติกรรมและความเป็นอยู่ดีกว่ามนุษย์ ทำให้เกิดความเชื่อในเรื่องสวรรค์และเทวดาตามมา โดยเชื่อว่าบรรดาเทวดาต่าง ๆ จะสถิตอยู่ในวิมานบนสวรรค์ซึ่งมีอยู่หลายชั้นตามแต่ความดีของแต่ละบุคคลที่สร้างสมไว้ในชาติก่อน ๆ สำหรับผู้ที่จะเป็นเทวดา ก็ไม่ได้จำกัดว่าจะต้องเป็นผู้ที่นับถือศาสนาเท่านั้น

ในศาสนาพุทธ มีคำสอนเรื่องเทวดาไว้หลายประเภท รวมทั้งประเภทที่นับว่าสำคัญที่สุดคือทุกคนอาจเป็นไปได้ในชาตินี้ คือการเป็นเทวดาโดยมีคุณธรรมอันเป็นคำสอนที่ต้องการให้ได้ประโยชน์ และได้ผลจริง ๆ

ประเภทแห่งเทพหรือเทวดาที่แสดงไว้ในพระพุทธศาสนามีดังนี้

- ๑) สมมติเทพ เทวดาโดยสมมติ ได้แก่ พระราชา พระราชินี และราชกุมาร ราชกุมารี
- ๒) อุปาติเทพ เทวดาโดยกำเนิด ได้แก่ เทวดาจริง
- ๓) วิสุทธิตเทพ เทวดาโดยความบริสุทธิ์อย่างสูง ได้แก่ พระอรหันต์ พระปัจเจกพุทธะ

คนที่ประพัตติดี มีความบริสุทธิ์ ย่อมเชื่อว่าเป็นเทวดาสูงกว่าเทวดาโดยสมมติ สูงกว่าเทวดาบนสวรรค์ กล่าวได้ว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแรกในโลกที่สอนเรื่องเทวดาบนพื้นโลกซึ่งทุกคนอาจเป็นไปได้ อันสูงกว่าเทวดาทุกประเภทซึ่งมีกล่าวไว้ในศาสนาต่าง ๆ ทั้งเป็นเรื่องที่มีเหตุผลอันอาจจะตรงตามและลงมือประพัตติปฏิบัติได้ด้วย เช่น พระอรหันต์ผู้ละกิเลสได้ ผู้ประกอบด้วยหิริคือความละอายใจ โอตตัปปะความเกรงกลัวต่อบาปทุจริต ประพัตติธรรมฝ่ายขาว คือคุณงามความดี เชื่อว่ามีธรรมของเทวดา^๑

^๑ สุวรรณ สุวรรณเวช, พล.ต.อ., พื้นฐานความเชื่อของคนไทย, (กรุงเทพมหานคร: บรรณกิจ ๑๙๙๑, ๒๕๔๖), หน้า ๙๖-๙๙.

แนวความคิดกับเทวดา ในพระพุทธศาสนา เราได้ยินพระนาม สหัมบดีพรหมเป็นผู้อาราธนาให้พระพุทธองค์ ทรงเทศนาโปรดเวไนยสัตว์ และพระพรหมในบทสวดมนต์พาหุง ก็มีสังฆการพรหมเป็นผู้ติดต่อเกี่ยวข้องกับพระพุทธองค์ในสมัยพุทธกาล มีรูปจำหลักและภาพจิตรกรรมฝาผนังของพระพรหมอยู่ในปูชนียสถาน และพระอุโบสถของวัดในพระพุทธศาสนา อยู่มากมาย เริ่มมาตั้งแต่สมัยคันธาระเป็นต้นมา ทางพระพุทธศาสนาก็ได้แปลความหมายว่า เป็น บุคคลผู้ประกอบด้วยคุณธรรม ๔ ประการ เรียกว่าพรหมวิหาร คือ

๑. เมตตา ไม่ตรีจิตคิดจะให้สัตว์ทั้งปวงเป็นสุขทั่วหน้า ปราศจากความพยาบาทอาฆาตมาดร้าย

๒. กรุณา เอ็นดูหรือสงสาร คิดจะช่วยให้พ้นทุกข์ คือ จิตปราศจากความโหดร้าย หรือความคิดเบียดเบียนผู้อื่น

๓. มุทิตา พลอยยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี เป็นสภาพของจิตที่ปราศจากความริษยา

๔. อุเบกขา คือการวางใจเป็นกลาง เป็นสภาพของจิตที่ปราศจากความลำเอียง

คุณธรรม ๔ ประการเป็นคุณธรรมของใหญ่โดยแท้ ผู้ใดประกอบด้วยคุณธรรมเหล่านี้ได้ชื่อว่าเป็นพรหมซึ่งเป็นเทวดาชั้นสูง

เรื่องของเทวดาในพระสูตรมีปรากฏหลายแห่ง เช่น ในมหาสมยสูตร คือพระสูตรที่ว่าด้วยการประชุมใหญ่ของเทวดา พระสูตรนี้กล่าวถึงการประชุมใหญ่ ของเทวดา มาร พรหม ที่มาจาก ๑๐ โลกธาตุ ซึ่งมาเพื่อประสงค์เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า และชมปฏิบัติของพระสงฆ์ ครั้นนั้นพระผู้มีพระภาคทรงแนะนำให้ภิกษุทั้งหลาย ได้รู้จักชื่อ เทวดา มาร พรหม ตามลำดับหมู่คณะที่มาเข้าเฝ้า ^๒

พระพุทธศาสนามีแนวคิดเกี่ยวกับเทวดา และบอกให้รู้ว่าเทวดามีหลายชั้น ทั้งหมดที่เป็นชั้นกามาพจร และเทพชั้นพรหม มีคุณธรรมพื้นฐานแตกต่างกันไปตามลำดับ สถานที่อยู่ของเทพเหล่านั้นได้แก่เทวภูมิหรือโลกสวรรค์ ซึ่งบุคคลที่จะเกิดในสวรรค์ ต้องเป็นผู้ที่เคยทำบุญ ประพฤติกรรมที่เป็นกุศล ทั้งทางกาย วาจา และใจ การเกิดในภพภูมิ ที่เป็นสุคติ หรือทุคติ ก็เป็นผลกรรมที่ได้เคยกระทำมาของตัวเองทั้งสิ้น

๓.๒ ความเชื่อในเรื่องความกตัญญู

ความกตัญญูหมายถึง คุณธรรมที่เป็นพื้นฐานของมนุษย์ ในสังคมมนุษย์ต้องเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับสิ่งอื่น ชีวิตด้านกายภาพดำรงอยู่ได้เพราะได้รับอุปการะเลี้ยงดูจากบุคคลต่าง ๆ มีบิดา มารดา ครูอาจารย์ ญาติพี่น้อง เป็นต้น นอกจากนั้น ต้องพึ่งอาศัยสิ่งเหล่านี้ไปอีก เช่น อาศัยปัจจัย ๔ เป็นเครื่องเลี้ยงชีวิตจึงจะอยู่รอดได้ ในส่วนจิตใจมนุษย์ก็ได้รับการปลูกฝังอบรมคุณลักษณะคุณค่าทาง

^๒ ที.ม. (ไทย) ๔/๗-๘/๑๑-๑๕.

จิตใจจากบุคคลอื่น มีบิถามารดา เป็นต้น ให้มีทัศนคติ ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม อันเป็นหลักสำคัญ ในการดำเนินชีวิตให้มีความเจริญรุ่งเรือง ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของมนุษย์ ความกตัญญูนี้ เป็นคุณธรรมที่มนุษย์พึงปฏิบัติมิใช่เฉพาะต่อมนุษย์ด้วยกันเท่านั้น แต่ให้มีแม้แต่ต่อสัตว์ และพืชทั้งหลาย ด้วย^๓

ความกตัญญู เป็นการกระทำความดีอย่างหนึ่งที่พึงปรารถนาของทุกคน ที่มีความกตัญญู ย่อมจะทำตนเองให้มีความสุขและทำผู้อื่นให้มีความสุขด้วย จากการศึกษาพบว่า พระพุทธศาสนากล่าวยกย่องบุคคลที่มีความกตัญญู และให้ความสำคัญต่อบุคคลผู้มีความกตัญญูว่าเป็นบุคคลที่หาได้ยากในโลก พระพุทธองค์ตรัสว่าบุคคลที่หาได้ยากมี ๒ จำพวก^๔ ได้แก่

๑. บุพพการี ผู้ทำอุปการะก่อน

๒. กตัญญูกตเวที ผู้รู้อุปการะที่เขาทำแล้วตอบแทน

บุพพการีบุคคล กับ กตัญญูกตเวทีบุคคล คือบุคคลที่มาคู่กันเสมอ เพราะมีผู้ทำอุปการะก่อน^๕ จึงมีผู้รู้อุปการะที่ท่านทำแล้ว และตอบแทน^๖ และเป็นบุคคลที่หาได้ยาก เพราะว่าหมู่สัตว์ส่วนใหญ่ถูกอวิชชาครอบงำ ยากที่จะมองเห็นคุณค่าของบุคคลอื่นได้

จากการศึกษาความหมายด้านภาษา คำว่าบุพพการี หมายถึง บุคคลทำก่อนโดยปกติ บุคคลผู้ทำอุปการะก่อน, บุพพการีบุคคล, ในกฎหมายคำว่าบุพพการี หมายถึง บิถามารดา ปู่ ย่า ตา ยาย ทวด (ทั้งสองฝ่าย) ในทางพระพุทธศาสนา มีความหมายกว้างกว่านี้^๗ ซึ่งหมายรวมไปถึงอาจารย์ อุปัชฌาย์ และพระสัมมาสัมพุทธเจ้า บุพพการีบุคคลกับกตัญญูกตเวที กตัญญูกตเวทีบุคคล ย่อมจะหาได้ยากกว่าบุพพการีบุคคล

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงภูมิอัสตบุรุษและภูมิสัตบุรุษแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าวภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่าภูมิอัสตบุรุษ เป็นอย่างไรคือ อัสตบุรุษเป็นคนอกตัญญู ๑- เป็นคนอกตเวที ๒ ความเป็นคนอกตัญญูความเป็นคนอกตเวที อัสตบุรุษทั้งหลายสรรเสริญ

^๓ พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต). คนไทยกับป่า, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๗). หน้า ๒๑.

^๔ อัง.ติก. (ไทย) ๒๐/๑๒๐/๑๑๔.

^๕ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๙. (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๔๓), หน้า ๑๓๙.

^๖ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒.

^๗ พันตรี ป. ทองสมบุญ, พจนานุกรม มคอ - ไทย, (กรุงเทพมหานคร: อาทรการพิมพ์, ๒๕๔๐), หน้า ๕๐๑.

ความเป็นคนอกตัญญู และความเป็นคนอกตเวที ทั้งหมดนี้เป็นภูมิอัสตบุรุษภูมิอัสตบุรุษ เป็นอย่างไรคือ อัสตบุรุษเป็นคนกตัญญู เป็นคนกตเวที ความเป็นคนกตัญญู ความเป็นคนกตเวที อัสตบุรุษทั้งหลายสรรเสริญ ความเป็นคนกตัญญู และความเป็นคนกตเวทีทั้งหมดนี้เป็นภูมิอัสตบุรุษ^๘ การตอบแทนที่ทำได้ยากการตอบแทนแก่ท่านทั้งสองเราไม่กล่าวว่าเป็นการทำได้โดยง่ายท่านทั้งสองคือใคร คือมารดาและบิดา ถึงบุตรจะมีอายุ ๑๐๐ ปี มีชีวิตอยู่ ๑๐๐ ปี ประคับประคองมารดาด้วยบ่าข้างหนึ่ง ประคับประคองบิดาด้วยบ่าข้างหนึ่ง ปฏิบัติท่านทั้งสองนั้นด้วยการอบกลิ่น การนวด การให้อาบน้ำ และการบีบนวด และแม้ท่านทั้งสองนั้นจะถ่ายอุจจาระและปัสสาวะลงบนบ่าทั้งสองของเขานั้นแล การกระทำอย่างนั้นยังไม่ถือว่าอันบุตรได้ทำ หรือทำตอบแทนแก่มารดาและบิดาเลย ถึงบุตรจะสถาปนามารดาและบิดาไว้ในราชสมบัติซึ่งเป็นเจ้าเหนือหัวแห่งแผ่นดินใหญ่ที่มีรัตนะ ๗ ประการมากมายนี้ การกระทำอย่างนั้นยังไม่ถือว่าอันบุตรได้ทำ หรือทำตอบแทนแก่มารดาและบิดาเลย ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะมารดา และบิดามีอุปการะมาก บำรุงเลี้ยง แสวงโลกนี้แก่บุตรทั้งหลายส่วนบุตรคนใดให้มารดาและบิดาผู้ไม่มีศรัทธา สมาทาน ตั้งมั่น ดำรงอยู่ในสัทธาสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยศรัทธา) ให้มารดาและบิดาผู้ทุศีล สมาทาน ตั้งมั่นดำรงอยู่ในศีลสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยศีล) ให้มารดาและบิดาผู้ตระหนี่ สมาทานตั้งมั่น ดำรงอยู่ในจาคสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยการเสียสละ) ให้มารดา และบิดาผู้ไม่มีปัญญา สมาทาน ตั้งมั่น ดำรงอยู่ในปัญญาสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยปัญญา) ด้วยเหตุเพียงเท่านั้นแล การกระทำอย่างนั้นถือว่าอันบุตรได้ทำ และทำตอบแทนแก่มารดาและบิดา^๙

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายของกตัญญูไว้ว่า รู้อุปการะที่ท่านทำให้, รู้คุณท่าน เป็นคำคู่กันกับ กตเวที และได้ให้ความหมายของคำว่า กตเวที ว่า สนองคุณท่าน, เป็นคำคู่กันกับ กตัญญู^{๑๐} พุทธทาสภิกขุ ได้ให้ความหมายของกตัญญูไว้ว่า ความรู้และยอมรับรู้ในบุญคุณของผู้อื่น ที่มีอยู่เหนือตนเรียกว่า กตัญญูตา (กตัญญู) การพยายามทำตอบแทนบุญคุณนั้นๆ เรียกว่า กตเวทีตา (กตเวที) คนที่รู้บุญคุณ คนที่ทำตอบแทน เรียกว่า คนกตเวที กตัญญูกตเวทีตา หมายถึง ความรู้บุญคุณท่านแล้วทำตอบให้ปรากฏ นี่เป็นธรรมประกอบโลกให้เป็นอยู่ได้ และอยู่ได้

^๘ อ.ท.ก. (ไทย) ๒๐/๓๓/๗๗.

^๙ อ.ท.ก. (ไทย) ๒๐/๓๔/๗๗-๗๘.

^{๑๐} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕, (กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๙). หน้า ๕.

ด้วยความสงบสุข^{๑๑} อย่างไรก็ตาม คำว่ากตัญญูทเวที เป็นคำที่มาด้วยกัน เมื่อกล่าวถึงความกตัญญู ต้องกล่าวถึงกตเวทีกไปด้วย เพราะในทางปฏิบัติคุณธรรม ๒ ข้อนี้ไม่สามารถแยกจากกันได้

ใน สังคาลสูตร พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค ได้กล่าวว่า การปฏิบัติต่อกันของบิดา-มารดา และบุตร มีการปฏิบัติต่อกันโดยต้องมีคุณธรรมต่อกัน

อริยสาวกเป็นผู้ปิดป้องทิศ ๖ เป็นอย่างไร

คหบดีบุตร เธอพึงทราบทิศ ๖ นี้ คือ พึงทราบว่า มารดาบิดาเป็นทิศเบื้องหน้าพึงทราบว่า อาจารย์เป็นทิศเบื้องขวา พึงทราบว่า บุตรและภรรยาเป็นทิศเบื้องหลังพึงทราบว่า มิตรสหายเป็นทิศเบื้องซ้าย พึงทราบว่า ทาสและกรรมกรเป็นทิศเบื้องล่างพึงทราบว่า สมณพราหมณ์เป็นทิศเบื้องบนคหบดีบุตร บุตรพึงบำรุงมารดาบิดาผู้เป็นทิศเบื้องหน้าโดยหน้าที่ ๕ ประการ คือ

๑. ท่านเลี้ยงเรามา เราจักเลี้ยงท่านตอบ
 ๒. จักทำกิจของท่าน
 ๓. จักดำรงวงศ์ตระกูล
 ๔. จักประพฤตินให้เหมาะสมที่จะเป็นทายาท
 ๕. เมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว ทำบุญอุทิศให้ท่าน
- มารดาบิดาผู้เป็นทิศเบื้องหน้า บุตรบำรุงโดยหน้าที่ ๕ ประการนี้แล ย่อมอนุเคราะห์บุตรโดยหน้าที่ ๕ ประการ คือ
๑. ห้ามไม่ให้ทำความชั่ว
 ๒. ให้ตั้งอยู่ในความดี
 ๓. ให้ศึกษาศิลปวิทยา
 ๔. หาภรรยา(สามี) ที่สมควรให้
 ๕. มอบทรัพย์สมบัติให้ในเวลาอันสมควร

คหบดีบุตร มารดาบิดาผู้เป็นทิศเบื้องหน้า บุตรบำรุงโดยหน้าที่ ๕ ประการนี้แล ย่อมอนุเคราะห์บุตรด้วยหน้าที่ ๕ ประการนี้ ทิศเบื้องหน้านั้นเป็นอันชื่อว่า กุลบุตรได้ปิดป้อง ทำให้เกษมปลอดภัยแล้ว ด้วยประการฉะนี้^{๑๒}

เพราะความเชื่อในความกตัญญูจึงทำให้ชาวมอญเมื่อมีโอกาสที่จะได้ทำบุญอุทิศบุญกุศลให้แก่บรรพบุรุษของตน ก็จะทำบุญนั้นอย่างประณีตบรรจง จะเห็นว่าขนมบางอย่าง อาหารบางอย่างที่จะนำมาถวายพระสงฆ์ในเทศกาล ช็งกราน แม้จะมีความยุ่งยากลำบากในการทำ แต่ด้วยความรู้สึกกตัญญู คิดถึงบรรพบุรุษของตนเองว่าเคยได้กิน เคยชอบ จึงได้ชวนถวายที่จะจัดหาปรุงมาเป็น

^{๑๑} พุทธศาสนิกชน, กตัญญูทเวทีเป็นร่วมโพธิ์ร่มไทรของโลก, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๓๖). หน้า ๒.

^{๑๒} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๖๖-๒๖๗/๒๑๒.

ภัตตาหารอย่างปราณีตมาถวายแด่พระสงฆ์ เพื่อจะได้อุทิศบุญกุศลของตนให้สำเร็จแก่ญาติทั้งหลาย
สมดังเจตนารมณ์ที่ตั้งไว้นั่นเอง

๓.๓ ความเชื่อในเรื่องบุญ และทาน

ในเทศกาล ชังกราน เป็นช่วงเวลาว่างเว้นจากการทำงาน ชาวมอญจึงนิยมที่จะทำบุญ
กุศลต่าง ๆ และที่ขาดไม่ได้ก็คือการทำทาน แม้ในปัจจุบันก็ยังนิยมที่จะมีการออกโรงทาน เพื่อเลี้ยง
อาหารให้แก่คนโดยทั่วไป ในเกาะเกร็ดเองก็จะมีโรงทานเลี้ยง อาหารและน้ำให้แก่คนที่มาทำบุญใน
วันที่มีการแห่ทางหงส์ หรือวันสงกรานต์น้ำพระ ก็เพื่อให้คลายจากความหิวกระหาย และได้รับความ
สนุกสนานความอิ่มเอมใจ

๑. การบริจาคทานด้วยความเลื่อมใส จะมีผลานิสงส์ทำให้ได้รับความเคารพนับถือจาก
ผู้คนรอบข้าง ชีวิตมีความสุข จิตใจผ่องใสเบิกบาน

๒. การบริจาคตามกาลเวลา คือรู้จักให้ทานในเวลาที่เหมาะสมและให้เป็นประจำ
อานิสงส์ก็จะทำให้ไม่เป็นผู้ขาดแคลนในทรัพย์ ไม่ต้องตกทุกข์ได้ยากในเวลาเดือดร้อน จะมีความ
ช่วยเหลือเข้ามาเสมออย่างคาดไม่ถึงและไม่มีความตกต่ำ

๓. การบริจาคทานด้วยมือตนเอง มีผลานิสงส์ทำให้นิ้วมือเรียวงาม ร่างกายงามสง่า
บุคลิกภาพดูดีเป็นที่นิยมยกย่องของคนทั้งหลาย

๔. การบริจาคด้วยการเคารพนับถือต่อผู้รับ จะได้รับความยกย่องนับถือตอบ และมี
ฐานะความเป็นอยู่ที่มั่นคง ผู้คนชื่นชมสรรเสริญ ไม่มีใครกล้านินทาว่าร้ายให้เสื่อมเสีย หากมีบิรวารก็
จะเชื่อฟัง อบรมสั่งสอนได้ง่ายไม่ต้องเป็นทุกข์ทรมานกายและใจ

๑. ผลแห่งทานแบ่งตาม “ประเภทของทาน”

๑.๑ ทานประเภท วัตถุทานที่ไม่มีชีวิตและได้ถวายทานนั้นให้กับ พระภิกษุ

๑) การถวายสังฆทาน

อานิสงส์ของการถวายสังฆทานจะทำให้ไม่มีโอกาสได้พบสิ่งทีล้าบยากแค้น มีแต่
ความสุขสมบูรณ์ทั้งภพนี้ และภพหน้า แม้ไปเกิดในภพใดก็จะมีแต่ความสุขความเจริญ บริบูรณ์ไปด้วย
ลาภยศ โภคทรัพย์ พันทุกข์ทั้งปวงเสวยสุขสมบัติทั้งสามประการอย่างเพียบพร้อมได้แก่ มนุษย์สมบัติ
อันหมายถึงมีความเป็นมนุษย์รูปร่างและอวัยวะสมบูรณ์ สวรรค์สมบัติมีทรัพย์สินเงินทองมากมายไม่

เดือตร้อน นิพพานสมบัติ เป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรม และพร้อมจะถึงนิพพานได้เมื่อสิ้นอายุไปแล้วจะไปเกิดเป็นเทพบุตรเทพธิดา สถิตอยู่ในวิมานทองบนสวรรค์ ดังในทัททลวิมาน^{๑๓} ดังนี้

สมเด็จพระนรินทรราชา เมื่อจะทรงสรรเสริญสังฆทาน จึงตรัสว่า ดูกร นางภัททา น้องสาวของเธอไพโรจน์กว่าเธอ ก็เพราะเหตุในปางก่อนคือการถวายสังฆทานที่ไม่อาจจะปริมาณผลได้ อันที่จริง ฉันได้ทูลถามพระพุทธเจ้า ครั้งประทับอยู่ ณ ภูเขาคิฆณภู ถึงผลแห่งไทยธรรมที่ได้จัดแจงถวายในเขตที่มีผลมาก ของมนุษย์ทั้งหลายผู้มุ่งบุญให้ทานอยู่ หรือทำบุญปรารภเหตุแห่งการเวียนเกิดเวียนตาย จะถวายในบุคคลประเภทใดจึงจะมีผลมาก พระพุทธเจ้าตรัสตอบข้อความนั้นแก่ฉันอย่างแจ่มแจ้งว่า ท่านผู้ปฏิบัติเพื่ออริยมรรค ๔ จำพวก และท่านผู้ตั้งอยู่ในอริยมรรค ๔ จำพวก พระอริยบุคคล ๘ จำพวกนี้ ชื่อว่าสงฆ์ เป็นผู้ปฏิบัติตรงดำรงมั่นอยู่ในปัญญาและศีล เมื่อมนุษย์ทั้งหลายผู้มุ่งบุญถวายทานในท่านเหล่านี้ หรือทำบุญปรารภการเวียนเกิดเวียนตาย ทานที่ถวายในสงฆ์ ย่อมมีผลมาก พระสงฆ์นี้เป็นผู้มีความดีอันยิ่งใหญ่ ยังผลให้เกิดแก่ผู้ถวายทานในท่านอย่างไพบูรณ์ยากที่ใครจะประมาณว่าเท่านี้ ๆ ได้ เหมือนทะเลยากที่จะคาดคะเนได้ว่ามีน้ำเท่านี้ ๆ ได้ ฉะนั้น พระสงฆ์เหล่านี้แลเป็นผู้ประเสริฐสุด เป็นสาวกของพระพุทธเจ้าผู้มีความเพียร เป็นเยี่ยมในหมู่ภิกษุเป็นแหล่งสร้างแสงสว่าง คือ ญาณของชาวโลก ได้แก่ นำเอาแสงสว่าง คือพระสัทธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงประกาศไว้แล้วมาชี้แจง ปวงชนที่ใคร่ต่อบุญเหล่าใด ถวายทานมุ่งตรงต่อสงฆ์ ทักขิณาของเขานั่นชื่อว่าปัทมที่ถวายดีแล้ว เป็นยัญวิธีที่เข่นสรวงถูกต้อง จัดเป็นบูชากรรมที่บูชาแล้วชอบ เพราะทักขิณานั้นจัดเป็นสังฆทานมีผลมาก อันพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้งหลายผู้รู้แจ้งโลก ทรงสรรเสริญชนเหล่าใดยังท่องเที่ยวอยู่ในโลก มาหวนระลึกถึงบุญเช่นนี้ได้ เกิดปีติโสมนัส ก็จะกำจัดมลทิน คือ ความตระหนี่พร้อมทั้งความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ความลังเลในใจ และการตีตนเสมอท่าน อันเป็นมูลฐานเสียได้ทั้งจะไม่เป็นผู้ถูกผู้รู้ติเตียน แต่นั่นก็จะเข้าถึงสถานที่ ๆ เป็นแดนสวรรค์

๒) การถวายปัจจัยภิกษุอาพาธ อานิสงส์จะทำให้สุขภาพพลานามัยสมบูรณ์แข็งแรงดีทั้งภพนี้ และภพต่อ ๆ ไปจะไม่มีโอกาสเจ็บป่วย หรือมีอุบัติเหตุอันตรายใด ๆ เกิดขึ้นเลย

๓) การถวายดอกไม้เครื่องหอม อานิสงส์ทำให้มีรูปร่างหน้าตาหล่อเหลา หรือสวยงาม บุคลิกภาพดี ส่งผ่าเผย กลิ่นกายหอมสะอาดมีเสน่ห์ชวนให้เข้าใกล้ เกิดมาเป็นมนุษย์ก็จะมีรูปเป็นทรัพย์

^{๑๓} พ.ว. (ไทย) ๒๖/๖๓๕-๖๔๕/๗๐-๗๑.

๒. การให้ทานที่เป็นวัตถุทานที่ไม่มีชีวิต โดยให้กับ คนธรรมดา

๒.๑ ให้ปัจจัยให้ผู้ป่วยอนาถา อาณิสสจะมีสุขภาพดี แข็งแรงทั้งภพนี้ และภพต่อไปมีผิวพรรณวรรณะสดใส ทั้งกาย และใจ อุดมสมบูรณ์ในทุกด้าน

๒.๒ ให้ทุนหรือบริจาคแต่โครงการสาธารณภัย เช่น การแจกทานผ้าห่ม อาหาร เสื้อผ้าเพื่อบรรเทาความทุกข์ยากของเพื่อนมนุษย์ อาณิสสจะมีแต่ความสุขสมบูรณ์ มีแต่ความอบอุ่น ไม่ขาดแคลนในทุกภพชาติ บุญกุศลถึงบุตรหลานบริวาร

๓. ทานประเภท วัตถุทานที่มีชีวิต (ให้ทานด้วยการให้ชีวิต)

๓.๑ การปล่อยนก ด้วยอาณิสสจะมีอิสรภาพในชีวิตไม่ต้องถูกจองจำ สามารถเดินทางไปยังทุกหนแห่งได้โดยสวัสดิภาพหากเกิดคดีความที่ถูกกลั่นแกล้งหรือถูกเอาเปรียบก็จะหลุดรอดพ้นภัยจากคดีเหล่านั้น

๓.๒ การปล่อยปลา ด้วยอาณิสสการให้ชีวิตของปลา จะทำให้พ้นจากอันตรายทั้งหลายทั้งปวง มีชีวิตยืนยาว อาณิสสในการให้ชีวิตโค กระบือ ปล่อยนก ปล่อยปลา นี้ เป็นการให้ชีวิตทั้งสามทาง คือ สัตว์บก สัตว์น้ำ สัตว์ปีก ถือว่าเป็นการทำทานเพื่อให้ชีวิตแบบครบสูตรทุกประการ

๔. ทานประเภทอาหารทาน

๔.๑ การถวายข้าวสาร หรือ อาหารทานทั้งหลายทุกรูปแบบอาณิสสจะทำให้มีกินมีใช้ ไม่ขาดแคลนในทุกภพ ทุกชาติ แม้จะตายลงไปก็จะได้พบกับอาหารทานที่ได้เคยถวาย เคยให้นั้นอยู่ตลอดกินไม่รู้จักหมด แม้เกิดมาเป็นมนุษย์ก็จะเกิดมาอยู่ในครอบครัวที่อุดมสมบูรณ์พร้อมด้วยโภคทรัพย์และ อาหาร ชีวิตมีความสุข

๕. การสร้าง หรือ การบูรณเจดีย์ การสร้างหรือการบูรณเจดีย์ถือเป็นกุศลจริยาอันประเสริฐ ก่อเกิดประโยชน์สุขแก่ชีวิตอย่างมหาศาล เพราะเป็นสถานที่อันศักดิ์สิทธิ์ให้คนทั่วไปได้สักการบูชาอาณิสสผลบุญนี้ ย่อมประสบความสำเร็จความเจริญบริบูรณ์ด้วยโภคทรัพย์ และลาภยศสรรเสริญ ทั้งในภพชาตินี้และภพชาติหน้า

จากที่กล่าวมาข้างต้นเป็นการพรรณนาการให้ทานสิ่งของต่าง ๆ พระพุทธเจ้าเองก็ยอมรับว่าการให้ทานมีผลานิสงส์ ว่าย่อไปบังเกิดในสวรรค์ มีความบันเทิง เพราะได้รับผลของการบริจาคทาน ดังนี้

แท้จริง พระสูตรนี้ พระผู้มีพระภาคตรัสไว้แล้ว พระสูตรนี้ พระอรหันต์^{๑๔}กล่าวไว้แล้ว ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

“ภิกษุทั้งหลาย ทาน ๒ อย่าง คือ อามิสทาน (การให้สิ่งของ) และธรรมทาน (การให้ธรรม) บรรดาทาน ๒ อย่างนี้ ธรรมทานเป็นเลิศ

การจำแนก ๒ อย่าง คือ การจำแนกด้วยอามิส และการจำแนกด้วยธรรมบรรดาการจำแนก ๒ อย่างนี้ การจำแนกด้วยธรรมเป็นเลิศ

การอนุเคราะห์ ๒ อย่าง คือ การอนุเคราะห์ด้วยอามิส และการอนุเคราะห์ด้วยธรรม บรรดาการอนุเคราะห์ ๒ อย่างนี้ การอนุเคราะห์ด้วยธรรมเป็นเลิศ”

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสเนื้อความดังกล่าวมานี้แล้ว ในพระสูตรนั้น จึงตรัสคาถาประพันธ์ ดังนี้ว่าวิญญูชนผู้มีจิตเลื่อมใสในพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และพระอริยสงฆ์ผู้ประเสริฐ เป็นนาบุญอันเลิศของโลกเมื่อทราบชัตทานและการจำแนกที่พระผู้มีพระภาคตรัสสรรเสริญว่า ยอดเยี่ยมอย่างยิ่ง ใครเล่าจะไม่ถวายทานในกาลอันสมควรประโยชน์อย่างยอดเยี่ยมนั้นย่อมสำเร็จแก่คน ๒ ฝ่าย คือฝ่ายแสดงธรรมและฝ่ายฟังธรรม ผู้มีจิตเลื่อมใสในคำสอนของพระสุตและผู้น้อมรับมาในคำสอนของพระสุต แม้เนื้อความนี้ พระผู้มีพระภาคก็ตรัสไว้แล้ว ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้แล

และการทำทานทั้งหลายทั้งปวง เป็นการขึ้นชื่อว่าการเป็นการทำความดี เพราะการให้ทานนั้นการที่เราเสียสละความสุขที่เรามีให้แก่ผู้อื่นเมื่อผู้อื่นได้รับความสุขของเราแล้วก็ย่อมมีความสุขความเดือดร้อนของผู้อื่นย่อมบรรเทาลงเมื่อความเดือดร้อนของผู้อื่นบรรเทาลงก็ย่อมมีความร่มเย็นภาพรมเย็นนั้นก็เพื่อแผ่กลับมาหาเราเพราะฉะนั้นการให้ ย่อมเป็นการทำความดีความดีนั้นผู้กระทำแล้วย่อมไม่มีความเดือดร้อนใจมีความสบายใจดังเทพบุตรเจ้าตรัสไว้ดังนี้

จริงอยู่ พระสูตรนี้พระผู้มีพระภาคตรัสแล้ว พระสูตรนี้พระผู้มี^{๑๕}พระภาคผู้เป็นพระอรหันต์ตรัสแล้ว เพราะเหตุนั้น ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วว่า

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๒ ประการนี้ ไม่เป็นเหตุให้เดือดร้อน ๒ ประการเป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้ได้ทำความดีงามไว้ทำกุศลไว้ ได้ทำบุญอันเป็นเครื่องต่อต้านความขลาดกลัวไว้ ไม่ได้ทำบาป ไม่ได้ทำอกุศลกรรมอันหยาบช้า ไม่ได้ทำอกุศลกรรมอันกล้าแข็ง บุคคลนั้นย่อมไม่เดือดร้อนว่า เราได้ทำกรรมอันดีงามดังนี้บ้าง ย่อมไม่เดือดร้อนว่า เราไม่ได้ทำบาปดังนี้บ้าง ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๒ ประการนี้แล ไม่เป็นเหตุให้เดือดร้อน ฯ

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสเนื้อความนี้แล้ว ในพระสูตรนั้น พระผู้มีพระภาคตรัสคาถาประพันธ์ดังนี้ว่าบุคคลผู้มีปัญญา ละกายทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริต และไม่กระทำอกุศลกรรมอย่างอื่น

^{๑๔} ส.ข. (ไทย) ๑๗/๒๖/๓๗๐-๓๗๑.

^{๑๕} ขุ.อิติ. (ไทย) ๒๕/๓๑/๓๗๘.

ใด อันประกอบด้วยโทษ กระทำแต่กุศลกรรมเป็นอันมาก เมื่อตายไปย่อมเข้าถึงสวรรค์ ฯเนื้อความเมื่อนี้พระผู้มีพระภาคตรัสแล้ว เพราะเหตุนั้น ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วฉะนี้แล ฯ

จากข้อความดังกล่าวข้างต้น ยังสามารถศึกษาเรื่องผลของท่านได้ใน วิมานวัตถุ^{๑๖}ที่กล่าวมา ถ้ามองภาพรวมจะได้ข้อสรุปอย่างหนึ่งคือเทพบุตรและเทพธิดาเจ้าของวิมานเหล่านั้นต่างก็ได้ทำบุญกุศลไว้เมื่อครั้งอยู่ในโลกนี้เช่นทำอัญชลีกรรมต่อท่านผู้มีศีลบ้าง ถวายทานบ้าง รักษาศีลบ้าง ต่างปฏิบัติโคมไฟบ้าง ฟังธรรมบ้าง ตั้งอยู่ในธรรมเช่นมีความสัตย์ ความไม่โกรธ ความซื่อสัตย์ ต่อสามี บำรุงเลี้ยงดูบิดามารดา หรือแม้แต่กบที่มีความเลื่อมใสในพระสุรเสียง พระผู้มีพระภาคขณะทรงแสดงธรรมอยู่ก็ได้ไปเกิดในสวรรค์ ภาพรวมนี้ถ้ามองเผิน ๆ อาจจะเห็นว่าการไปเกิดในสวรรค์นั้นง่ายเหลือเกินเพราะทำความดีเพียงเล็กน้อยเท่านั้นก็ได้ไปแล้วความจริงหาเป็นเช่นนั้น ไม่ใช่ผู้ที่ได้เกิดในสวรรค์ล้วนแต่เคยทำบุญกุศลถูกต้องครบถ้วนตามหลักการของพระพุทธศาสนาซึ่งมิใช่จะทำได้โดยง่าย

หลักการทำบุญกุศลของพระพุทธศาสนามีดังนี้

๑. หลักทานการให้ทานที่สมบูรณ์ครบถ้วนจะมีผลมากมีอานิสงส์มากองค์แห่งการให้ทานมี ๔ อย่างคือ

๑.๑ วัตถุสัมปทา ถึงพร้อมด้วยวัตถุ คือบุคคลผู้เป็นที่ตั้งที่รองรับทานหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าเขตสัมปทา ถึงพร้อมด้วยเขตคือนา หมายถึงนาบุญในที่นี้ทั้งวัตถุ และเขต ท่านหมายถึงทักษิณบุคคลผู้เป็นพระอรหันต์หรือเป็นพระอนาคามีผู้เข้านิโรธสมาบัติได้

๑.๒ ปัจจัยสัมปทา ถึงพร้อมด้วยปัจจัยคือสิ่งที่จะให้ทานต้องบริสุทธิ์ได้มาโดยชอบธรรม มากน้อยไม่สำคัญ

๑.๓ เจตนาสัมปทา ถึงพร้อมด้วยเจตนาคือต้องมีเจตนาดีทั้ง ๓ กาลได้แก่ก่อนให้ กำลังให้ และหลังให้ เจตนาดีก่อนให้เรียกว่าปุพพเจตนา เจตนาดีกำลังให้เรียกว่ามูญจนเจตนา เจตนาดีหลังให้เรียกว่า อปราปรเจตนา ดังที่พระผู้มีพระภาคตรัสไว้ในอังกรุปเตวัตถุ^{๑๗} ตอนหนึ่งว่า

(อังกุรพณิขจึงถามรุกขเทวดานั้นว่า) ฝ่ามือของท่านมีสีดังทองคำทั่วไปหมด ทรงไว้ซึ่งวัตถุที่บุคคลอื่นปรารถนาด้วยนิ้วทั้ง เป็นที่ไหลออกแห่งวัตถุมีรสอร่อยรสต่าง ๆ ย่อมไหลออก ข้าพเจ้าเข้าใจว่า ท่านเป็นท้าวสักกะผู้ให้ทานในปางก่อน

(รุกขเทวดาตอบว่า) เราไม่ใช่เทวดา ไม่ใช่คนธรรพ์ทั้งไม่ใช่ท้าวสักกะผู้ให้ทานในปางก่อนอังกุระเอ๋ย ท่านจงทราบว่าเป็นเปรตจุติจากโรรูนครมาอยู่ที่ต้นไทรนี้

^{๑๖} มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, บทนำพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พิมพ์ครั้งที่ ๑, หน้า ๓๓-๓๕.

^{๑๗} ชุ.เปต. (ไทย) ๒๖/๒๖๗-๒๘๗๑/๒๑๑-๒๑๔.

(อังกูรพาณิขลามว่า) เมื่อก่อน ท่านอยู่ในโรรวนครท่านรักษาศีลเช่นไร มีความประพฤติชอบอย่างไรเพราะพรหมจรรย์อะไรผลบุญจึงสำเร็จที่ฝ่ามือของท่าน

(รูกขเทวดาตอบว่า) เมื่อก่อน เราเป็นช่างทูกอยู่ในโรรวนครมีความเป็นอยู่แสนจะผืดเคืองน่าสงสารในขณะนั้น เราไม่มีอะไรจะให้ทานเรือนของเราอยู่ใกล้เรือนของอสังยหเศรษฐีซึ่งเป็นผู้มีศรัทธาเป็นใหญ่ในทาน ทำบุญไว้แล้ว มีความละอายพวกราชกนิพกมมีโคตรต่างกัน ไปที่บ้านของเรานั้นพากันถามเราถึงเรือนของอสังยหเศรษฐีว่าขอความเจริญจะมีแก่ท่านทั้งหลายพวกเราจะไปทางไหน เขาให้ทานกันที่ไหนเราถูกพวกราชกนิพกถามแล้วจึงได้ชี้บอกเรือนของอสังยหเศรษฐีได้ยกมือป้องขวาชี้บอกเรือนของอสังยหเศรษฐีว่าท่านทั้งหลายจงไปทางนี้ความเจริญจักมีแก่ท่านทั้งหลายเขาให้ทานอยู่ที่เรือนของอสังยหเศรษฐีนั้น เพราะเหตุนี้ ฝ่ามือของเราจึงให้สิ่งที่น่าปรารถนาเป็นที่หลังออกแห่งวัตถุมิตรสอรรอยเพราะการทำดีนั้น ผลบุญย่อมสำเร็จที่ฝ่ามือของเรา

(อังกูรพาณิขลามว่า) ได้ยินว่า ท่านไม่ได้ให้ทานแก่ใคร ๆ ด้วยมือทั้งสองของตนเป็นแต่ร่วมอนุโมทนาทานของผู้อื่นยกมือชี้บอกทางให้เพราะเหตุนี้ ฝ่ามือของท่านจึงให้สิ่งที่น่าปรารถนาเป็นที่หลังออกแห่งวัตถุมิตรสอรรอยเพราะการทำความดีนั้นผลบุญจึงสำเร็จที่ฝ่ามือของท่านท่านผู้เจริญ อสังยหเศรษฐีผู้เลื่อมใสได้ให้ทานด้วยมือทั้งสองของตนละรังมณุษย์แล้วไปยังทิศไหนหนอ

(รูกขเทวดาตอบว่า) ข้าพเจ้าไม่รู้ทางไปหรือทางมาของอสังยหเศรษฐีผู้มีรัศมีชานออกจากตนแต่เราได้ฟังมาในสำนักของท้าวเวสวัณว่าอสังยหเศรษฐีได้เป็นสหายของท้าวสักกะ

(อังกูรพาณิขลามว่า) บุคคลควรทำความดีแต่ควรให้ทานตามสมควรใครเล่าได้เห็นฝ่ามือซึ่งให้สิ่งที่น่าปรารถนาแล้วจักไม่ทำบุญเราจากที่นี่ไปถึงเมืองทวารวดี จักรีบบำเพ็ญทานซึ่งจกนำความสุขมาให้เราแน่นอนจักให้ข้าว น้ำ ผ้า ที่อยู่อาศัย บ่อน้ำดื่ม สระน้ำ และสะพานในที่เดินลำบากเป็นทาน

(อังกูรพาณิขลามรูกขเทวดาว่า) เพราะเหตุไร นิ้วมือของท่านจึงหงิกงอหน้าของท่านจึงบิดเบี้ยว และนัยน์ตาทั้งสองจึงเขรอะ (ด้วยชี้ตา) ท่านได้ทำบาปอะไรไว้

(รูกขเทวดานั้นตอบว่า) เราได้รับแต่งตั้งให้เป็นใหญ่ในการให้ทานในโรงทานของคหบดีผู้มีรัศมีชานออกจากตนมีศรัทธา ยังครองเรือนอยู่เห็นยาจากผู้ต้องการอาหารพากันมาที่โรงทานนั้นแล้วได้หลีกไปทำหน้าอยู่ ณ ที่ข้างหนึ่งเพราะกรรมนั้น นิ้วของเราจึงหงิกงอ หน้าของเราจึงบิดเบี้ยว และนัยน์ตาทั้งสองของเราจึงเขรอะเราได้ทำบาปนั้นไว้

(อังกูรพาณิขลามว่า) เนาะบุรุษเลวทราม สมควรแล้วที่ท่านมีหน้าบิดเบี้ยวนัยน์ตาทั้งสองจึงเขรอะ เพราะท่านได้ทำหน้าต่อทานของผู้อื่น

๑.๔ คุณาติเรกสัมปทา ถึงพร้อมด้วยคุณพิเศษคือผู้รับทานมีคุณสมบัติพิเศษ เช่น เพิ่งออกจากนิโรธสมาบัติใหม่ ๆ

๒. หลักศีลการรักษาศีล ๕ กัณติศีล ๘ หรืออุโบสถศีลก็ดี คือความตั้งใจงดเว้นจากบาปอกุศลทั้งหลายยอมส่งผลให้อยู่เป็นสุขในปัจจุบันตายแล้วให้เกิดใน โลกสวรรค์และเป็นบาทให้เจริญสมณธรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐานจนบรรลुरुธรรมขั้นสูงสุดคือพระนิพพานทำให้หยุดการเวียนว่ายตายเกิดในที่สุด

๓. หลักภาวนาคือการเจริญสมณธรรมฐานเพื่อให้ได้เกิดสมาธิเกิดฌานแล้วใช้สมาธิและฌานเป็นฐานเจริญวิปัสสนากรรมฐานคือใช้ปัญญาขณะจิตว่าง พิจารณาสภาวธรรมต่าง ๆ ให้เห็นแจ้งตามความจริงจนบรรลुरुธรรมขั้นสูงสุดคือพระนิพพาน

เมื่อนำหลักการทั้ง ๓ หลักนี้ไปเปรียบเทียบกับหลักปฏิบัติของเทพบุตรของเทพธิดาของเจ้าของวิมานเหล่านั้นจะเห็นว่าส่วนใหญ่ได้ทำทานเช่นถวายอ้อยท่อนเดียวก็มี ถวายผลไม้คนเดียวก็มี ถวายน้ำข้าวก็มี ถวายเข็มเย็บผ้าเล่มเดียวก็มี แต่ได้ถวายแต่พระอริยบุคคลมีท่านพระสารีบุตรเถระ ท่านพระโมคคัลลานเถระ พระมหากัสสปเถระ พระผู้มีพระภาค บางรายได้ถวายแต่ท่านผู้เพิ่งออกจากนิโรธสมาบัติใหม่ ๆ ซึ่งเป็นทักขิไณยบุคคล มีคุณสมบัติพิเศษ ส่วนท่านที่รักษาศีล ๕ รักษาอุโบสถศีลอุโบสถ เป็นประจำและยังมีโอกาสได้ถวายทานด้วยจิตใจด้วยจิตเลื่อมใสศรัทธาก็น่ามีมาก นอกจากนี้ผู้ได้ฟังธรรมและเจริญภาวนาจนบรรลुरुธรรมขั้นโสดาปัตติผล สกทาคามีผลก็มีมาก

ความเชื่อในเรื่องทานนี้ จะเห็นได้ว่าคนมอญจะให้ความสำคัญมาก แม้ว่าจะยากจน เชื้อใจไร้ซึ่งทรัพย์สิน แต่ก็หาที่จะย่อท้อในการประกอบคุณงามความดีได้ เพราะการให้มีหลายรูปแบบ ในเทศกาล ชังกราน ตามคัมภีร์ท่านบอกให้คนที่วันเกิดเป็นวัน “กร๊าบชะนาม” คือวันที่อยู่ระหว่างวันมหาสงกรานต์ กับวันเถลิงศก ถือว่าไม่ดี ต้องไปทำบุญสะเดาะเคราะห์ โดยการ ถมถนน สร้างสะพาน คำกิ่งโพธิ์ เป็นต้น จึงแสดงให้เห็นว่าแม้จะไร้ทรัพย์ แต่ก็ยังมีกำลังเรี่ยวแรงออกให้เป็นการได้ ก็นับว่าเป็นการใช้กำลังกายให้เป็นทานนั่นเอง

๓.๔ ความเชื่อเรื่องธรรมแห่งความสามัคคี

เทศกาล หรือ ปะเวณอย ชังกราน ในชุมชนเกาะเกร็ดจำต้องอาศัยความสามัคคีของคนในชุมชน เพื่อที่จะจัดงานให้สำเร็จลุล่วงไปได้ เพราะใน ปะเวณอย ชังกราน จะต้องเตรียมการต่าง ๆ เช่นการทำทางหงส์ ธงตะขาบ ซึ่งจะต้องช่วยกันทำ เพราะภายในเกาะมีวัดมอญ อยู่หลายวัด จึงจะต้องทำให้พอที่จะถวายในแต่ละวัด การเตรียมที่สรงน้ำพระ ก็จะต้องทำห้องสรง เพราะประเพณีของชาวมอญจะไม่สรงน้ำที่รางการของพระภิกษุโดยตรง จะต้องทำห้องสรง แล้วต่อรางน้ำออกมา จึง

จำต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจของคนในชุมชน จึงจะเป็นบ่อเกิดแห่งความสำเร็จทั้งปวงเป็นพลังอันยิ่งใหญ่ที่สามารถสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าและความมั่นคงให้เกิดขึ้นได้ และเป็นสิ่งที่สมาชิกในสังคมทุก ๆ คนควรที่จะตระหนัก เอาใจใส่ และร่วมกันสร้างสรรค์ขึ้นให้มากที่สุด ในทางพระพุทธศาสนานั้น พระพุทธเจ้าได้ตรัสหลักธรรมที่เป็นแนวทางในการเสริมสร้างความสามัคคีปรองดองให้เกิดขึ้นในสังคมเอาไว้ ๖ ประการด้วยกัน ซึ่งอยู่ในหมวดธรรมที่เรียกว่า "สาราณียธรรม ๖" ในหัวข้อเหล่านั้น

ภิกษุในธรรมวินัย^{๑๘}

๑. ตั้งมั่นเมตตาภายกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง แม้นี้ก็เป็นสาราณียธรรมที่ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพเป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคีกัน เพื่อความเป็นอันเดียวกัน

๒. ตั้งมั่นเมตตาวัจกรรม ฯลฯ

๓. ตั้งมั่นเมตตาโมหกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง แม้นี้ก็เป็นสาราณียธรรมที่ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพเป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคีกัน เพื่อความเป็นอันเดียวกัน

๔. บริโภคโดยไม่แบ่งแยกลาภทั้งหลายที่ประกอบด้วยธรรม ได้มาโดยธรรม โดยที่สุตมแม้เพียงบิณฑบาต บริโภคร่วมกับพรหมจรรย์ทั้งหลาย ผู้มีศีล แม้นี้ก็เป็นสาราณียธรรมที่ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เพื่อความสามัคคีกัน เพื่อความเป็นอันเดียวกัน

๕. มีศีลที่ไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ต่าง ไม่พร้อย เป็นไท ท่านผู้รู้สรรเสริญไม่ถูกตมหาและทิวฏฐิครอบงำ เป็นไปเพื่อสมาธิเสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง แม้นี้ก็เป็นสาราณียธรรมที่ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กันเพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคีกัน เพื่อความเป็นอันเดียวกัน

๖. มีอริยทิวฏฐิ อันเป็นธรรมเครื่องนำออกเพื่อความสิ้นทุกข์โดยชอบแก่ผู้ทำตาม เสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง แม้นี้ก็เป็นสาราณียธรรมที่ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพเป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคีกัน เพื่อความเป็นอันเดียวกันสาราณียธรรม ๖ ประการนี้แล

สาราณียธรรม ๖ ประการมีความหมายว่า หลักธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึง เป็นหลักธรรมที่จะเสริมสร้างความรู้สึที่ดีให้เกิดขึ้นต่อกันและกันอยู่เสมอในยามที่ระลึกถึงกัน ซึ่งจะเป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างความสามัคคีมีน้ำหนึ่งใจเดียวกันให้เกิดขึ้นด้วย หากสังคมใดต้องการที่จะ

^{๑๘} วิ.ป. (ไทย) ๘/๒๗๔/๓๖๘-๓๖๙.

เสริมสร้างความสามัคคีและความเป็นปึกแผ่นให้เกิดขึ้น ก็ควรที่จะต้องนำเอาหลักธรรมธรรมทั้ง ๖ ประการ ไปใช้อยู่ตลอดเวลา กล่าวคือ

๑. เมตตาโมกขกรรม หมายถึง การคิดดี การมองเห็นในแง่ดี มีความหวังดีและปรารถนาดีต่อกัน รักและเมตตาต่อกันคิดแต่ในสิ่งที่ดีสร้างสรรค์ต่อกัน ไม่อิจฉาริษยา ไม่คิดอคติ ไม่พยาบาทไม่โกรธแค้นเคืองกัน รู้จักให้ออกาสและให้อภัยต่อกันและกันอยู่เสมอ

๒. เมตตาวจีกรรม หมายถึงการพูดแต่สิ่งที่ดีงาม พูดกันด้วยความรักความปรารถนาดี รู้จักการพูดให้กำลังใจกันและกัน ในยามที่มีใครต้องพบกับความทุกข์ความผิดหวังหรือความเศร้าหมองต่าง ๆ โดยที่ไม่พูดจาซ้ำเติมกัน ในยามที่มีใครต้องหกล้มลง ไม่นินทาว่าร้ายทั้งต่อหน้าและลับหลังพูดแนะนำในสิ่งที่ดีและมีประโยชน์ พูดอย่างใดก็ทำอย่างนั้น ไม่โกหกมดเท็จ

๓. เมตตากายกรรม หมายถึง การทำความดีต่อกัน สนับสนุนช่วยเหลือกันทางด้านกำลังกายมีความอ่อนน้อมถ่อมตน รู้จักสัมาคารวะ ไม่เบียดเบียนหรือรังแกกัน ไม่ทำร้ายกันให้ได้รับความทุกข์เวทนา ทำแต่ในสิ่งที่ถูกต้องต่อกันอยู่ตลอดเวลา

๔. สาธารณโกศล หมายถึง การรู้จักแบ่งปันผลประโยชน์กันด้วยความยุติธรรมช่วยเหลือกัน ไม่เห็นแก่ตัว ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน ไม่เอารัดเอาเปรียบและมีความเสมอภาคต่อกัน เอื้อเฟื้อซึ่งกันและกันอยู่เสมอ

๕. สีสสัมมัญญตา หมายถึง การปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับหรือวินัยต่าง ๆ อย่างเดียวกัน เคารพในสิทธิเสรีภาพของบุคคลไม่ก้าวร้าวหยิ่งยโส ไม่อ้างอำนาจบาตรใหญ่ ไม่ถืออภิสิทธิ์ใด ๆ ทั้งปวง

๖. ทิฐูสามัญญตา หมายถึง มีความคิดเห็นเป็นอย่างเดียวกันคิดในสิ่งที่ตรงกัน ปรับมุมมองให้ตรงกัน รู้จักแสวงหาจุดร่วม และ สงวนไว้ซึ่งจุดต่างของกันและกัน ไม่ยึดถือความคิดของตนเป็นใหญ่ รู้จักยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่นอยู่เสมอ

ความสามัคคีมีความสำคัญมากเพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคม มีการทำกิจกรรม และต้องมีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ไม่ว่าจะเป็นการประกอบอาชีพเลี้ยงชีวิต หรือการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในที่นี้ ก็มีกิจกรรมที่ต้องอาศัยความร่วมมือกัน เช่นการทำบุญเลี้ยงพระ การยกข้าวของสิ่งต่าง ๆ ที่เราไม่สามารถที่จะทำคนเดียวได้ เราก็ต้องอาศัยความช่วยเหลือจากบุคคลอื่น จึงจะทำให้งานที่ว่าหนักกลายเป็นเบา งานมากก็จะเหลือน้อย ดังที่มีปรากฏในพระไตรปิฎกว่า

แท้จริง พระสูตรนี้ พระผู้มีพระภาคตรัสไว้แล้ว พระสูตรนี้ พระอรหันต์^{๑๙}กล่าวไว้แล้ว ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

“ภิกษุทั้งหลาย ธรรมอย่างหนึ่ง เมื่อเกิดขึ้นในโลก ย่อมเกิดขึ้นเพื่อเกื้อกูลแก่คนหมู่มาก เพื่อความสุขแก่คนหมู่มาก เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูลแก่คนหมู่มากเกิดขึ้นเพื่อความสุขแก่ เทวดาและมนุษย์ทั้งหลายธรรมอย่างหนึ่ง คืออะไรคือ สังฆสามัคคี

ภิกษุทั้งหลาย ก็เมื่อสงฆ์พร้อมเพรียงกัน ย่อมไม่มีความบาดหมางกัน ไม่มีการข่มขู่กัน ไม่มีการด่าว่ากัน และไม่มีการขับไล่กัน ในเพราะความสามัคคีของสงฆ์นั้น ชนทั้งหลายที่ยังไม่เลื่อมใส ก็เลื่อมใส ส่วนชนทั้งหลายที่เลื่อมใสแล้ว ก็เลื่อมใสมิยัง ๆ ขึ้นไป”

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสเนื้อความดังกล่าวมานี้แล้ว ในพระสูตรนั้น จึงตรัสคาถาประพันธ์ ดังนี้ว่าความสามัคคีแห่งสงฆ์ เป็นเหตุให้เกิดสุข และบุคคลผู้อนุเคราะห์สงฆ์สามัคคีกันแล้วผู้นั้นดีในความสามัคคีกัน ตั้งอยู่ในธรรมย่อมไม่พลาดจากธรรมอันเป็นแดนเกษมจากโยคะย่อมบันเทิงในสวรรค์ตลอดกัป เพราะสมานสงฆ์ให้สามัคคีกันแม้เนื้อความนี้ พระผู้มีพระภาคก็ตรัสไว้แล้ว ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้แล

การทำงานร่วมกับบุคคลอื่นเป็นสิ่งที่ยากบางคนมีพฤติกรรม ที่สามารถปรับตัวและทำงานร่วมกับผู้อื่น ได้ดีแต่บางคนประสบปัญหาในการทำงานร่วมกับบุคคลต่าง ๆ โดยจะเห็นได้จากการไม่ได้รับความช่วยเหลือหรือความร่วมมือใด ๆ รวมทั้งการได้รับข้อมูลต่าง ๆ ที่ต้องการคนเราไม่สามารถทำงานคนเดียวเพียงตามลำพังได้แน่นอนว่าทุกคนย่อมต้องมีการติดต่อกับผู้อื่นไม่มากก็น้อยการทำงานร่วมกับบุคคลอื่นจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ซึ่งคนที่ควรจะต้องทำงานด้วยอาจเป็นได้ทั้งคนที่อยู่ภายในหรือภายนอกในกลุ่มคนในชุมชนก็ดีถ้าคุณสามารถปรับตัวเองให้ทำงานร่วมกับคนอื่นได้บุคคลนั้นย่อมได้รับความช่วยเหลือการยอมรับและความร่วมมือต่าง ๆ ในการทำงานร่วมทางได้รับข่าวสารข้อมูลต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทั้งในชุมชนตนเองและชุมชนภายนอกได้เป็นอย่างดีดังนั้นความสามารถในการทำงาน บุคคลอื่นจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ควรฝึกฝนให้มีขึ้นขอให้คิดถึงประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นอย่างมากมายหากเราสามารถเข้ากับบุคคลอื่นได้ดีเมื่อคนได้รับการยอมรับและความร่วมมือจากบุคคลต่าง ๆ แล้วย่อมส่งผล งานของเราเองก็ดีแล้วสามารถทำงานได้อย่างมีความสุขและรวดเร็ว และในที่สุดก็จะส่งผลให้ประสบความสำเร็จในการทำงานนั้น ๆ และได้ทักษะหรือความรู้เพิ่มจากความคิดความอ่านเขาบุคคลอื่นมาผสมและเกิดการพัฒนาต่อยอดทำความคิดเหล่านั้นต่อไป รายการทำงานแต่ละครั้งเราควรมีความตั้งใจที่จะให้ความช่วยเหลือความร่วมมือในการทำงานต่าง ๆ และจริงจังในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในการทำงานนั้น ๆ โดยไม่จำเป็นจะต้องรอให้บุคคลอื่นมาร้องขอให้เราช่วยก่อน เราสามารถอาสาช่วยเหลือในการทำงานหรือการจัดการปัญหาต่าง ๆ ได้ถ้าไม่มีความ

^{๑๙} ขุ.อิติ. (ไทย) ๒๕/๑๘/๓๖๒-๓๖๓.

จริงใจในการให้ความช่วยเหลือบุคคลต่าง ๆ แล้วก็ทำให้มีคุณค่าเป็นที่ยอมรับของกลุ่มคนนั้น ๆ แน่แน่นอนว่าการทำงานร่วมกันย่อมมีความขัดแย้งขึ้นอาจจะเนื่องจากทัศนคติ และความคิดเห็นที่ไม่ตรงกันหรืออาจเป็นเพราะความขัดแย้งทางผลประโยชน์ที่ไม่ลงรอยกันหากเราอยู่ด้วยความขัดแย้งนั้น เราอาจจะต้องสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นด้วยการประนีประนอมระหว่างการถ้อยพยายายทำให้สถานการณ์ลดความตึงเครียดลงโดยไม่เสียผลประโยชน์สิ่งใดก็ตามที่ทำให้เกิดสถานการณ์ความขัดแย้งก็พยายามไม่ให้เกิดขึ้น

ในชุมชนของชาวมอญตามประเพณีจะมีงานใหญ่ ๆ อยู่ ๔ อย่างคือการโกนจุก การบวชนาค การแต่งงานและงานศพงานใหญ่ทั้ง ๔ อย่างนี้จำเป็นต้องอาศัยความสามัคคีของในบ้านในชุมชน เพราะไม่สามารถที่คนใดคนหนึ่งที่จะทำคนเดียวได้ต้องอาศัยแรงกายและแรงใจของคนรอบข้างมาช่วยอย่างในกรณีนี้ ช้างกราน การตระเตรียมข้าวของ บ้านช่องในเทศกาลนี้ ย่อมต้องอาศัยกำลังคนหลาย ๆ คน จึงสามารถทำให้สำเร็จได้ภายในดีกว่าคนเดียวที่จะทำ จะต้องอาศัยคนหลายคนมาช่วยกันทำฉันจะทำได้สำเร็จ ดังนั้นความสามัคคีนี้จึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่จะขาดไม่ได้ในการทำกิจกรรมร่วมกันในชุมชน เหมือนดังมดปลวกที่ช่วยกันสร้างรัง ที่มีขนาดใหญ่กว่าตัวของพวกมันเป็นร้อยเท่า ก็ด้วยความสามัคคี พระผู้มีพระภาคตรัสเรื่องความสามัคคี อยู่หลายครั้ง เช่น สุนิธวัสสการวัตถุ เรื่อง พุทธทำนายเกี่ยวกับนครปาฏลีบุตร ดังมีข้อความดังนี้

“อานนทตลาดพื้นที่อันเป็นย่านชุมชนแห่งอารยะชลและเป็นทางค้าขายละครนี้จะเป็นละครฉันเองเป็นทำเลค้าขายชื่อปาฏลีบุตรและนครปาฏลีบุตรเกิดอันตราย ๓ อย่างคืออัคคีภัย อุทกภัย หรือการแตกความสามัคคีภายในกลุ่ม”^{๒๐}

ซึ่งจากที่ยกมานครใหญ่ยังสามารถล้มได้ด้วยวิธีการแตกความสามัคคี เราเป็นเพียงกลุ่มคนหรือชุมชนขนาดเล็กย่อมรู้จักกันอย่างทั่วถึงการรักษาน้ำใจนี้จึงเป็นเรื่องที่สำคัญ สิ่งใดที่ไม่จำเป็นที่จะต้องพูดก็เว้นไป ละไป ไม่พูดเสียดีกว่า จึงเรียกว่าเป็นการรักษาใจกัน จึงจะรักษาความสามัคคีนั้นได้

๓.๕ บทสรุป

พระพุทธศาสนามีแนวคิดเกี่ยวกับเทวดา และบอกให้รู้ว่าเทวดามีหลายชั้น ทั้งเทพที่เป็นชั้นกามาพจร และเทพชั้นพรหม มีคุณธรรมพื้นฐานแตกต่างกันไปตามลำดับ สถานที่อยู่ของเทพเหล่านั้นได้แก่เทวภูมิหรือโลกสวรรค์ ซึ่งบุคคลที่จะเกิดในสวรรค์ ต้องเป็นผู้ที่เคยทำบุญ ประพฤติกรรมที่เป็นกุศล ทั้งทางกาย วาจา และใจ การเกิดในภพภูมิ ที่เป็นสุคติ หรือทุคติ ก็เป็นผลกรรมที่ได้เคยกระทำความชั่วของตัวเองทั้งสิ้น การสั่งสมบุญ การมีจิตใจกตัญญู ก่อให้เกิดเป็นประเพณี

^{๒๐} วิ.ม. (ไทย) ๕/๑๗๔/๑๐๐-๑๐๒.

และวัฒนธรรม ที่ส่วนใหญ่ที่มีการยึดถือและปฏิบัติสืบต่อกันมาส่วนใหญ่แล้วจะมีความสอดคล้องกัน
 ปะเวณอย ชังกรานนี้จะมีครบ ที่เรียกว่า ทาน ศีล ภาวนา เพราะในเทศกาล จะมีการทำบุญใส่บาตร
 ถวายภัตตาหารแด่พระภิกษุสงฆ์ มีการรับศีล การขอขมาพระสงฆ์ มีการออกโรงทานให้ทานอาหาร
 น้ำดื่ม แก่ผู้ที่ผ่านมา คนเฒ่าคนแก่เข้าวัดรักษาศีล เด็ก ๆ และหนุ่มสาวมาช่วยกันขนทราย ทำ
 ความสะอาด ตกแต่งวัดวาให้สวยงาม เพราะมีพื้นฐานความเชื่อที่ส่งต่อกันมาตั้งแต่บรรพชนมาอยู่
 นั้นเอง

บทที่ ๔

คติแนวคิดในการจัดประเพณี ชังกราน ตามความเชื่อของชาวมอญ ในเกาะเกร็ด

เกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นที่รู้จักกันทั่วไปทั้งคนไทยและคนต่างชาติ ที่มุ่งมาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชาวมอญ นอกจากจะมีอาหารมอญอร่อยที่ขึ้นชื่อแล้วบนเกาะเกร็ดยังเป็นแหล่งวัฒนธรรมทั้งโบราณสถาน อย่างเช่น วัดปรมัยยิกาวาส วัดฉิมพลีสุทธาวาส วัดไผ่ล้อม วัดเสาธงทอง วัดศาลากุล ซึ่งวัดต่าง ๆ ที่กล่าวมานี้มีความงดงาม และความเก่าแก่ที่น่าสนใจ นอกจากนี้งานหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาของชาวมอญ ก็ยังคงงามเป็นเอกลักษณ์ จนกระทั่งถูกนำไปเป็นตราประจำจังหวัดนนทบุรี ซึ่งที่กล่าวมาก็ยังขาดวัฒนธรรมประเพณีอีกอันหนึ่งที่น่าสนใจก็คือ ประเพณีชังกราน หรือสงกรานต์ ของชาวมอญเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรีที่มีประเด็นที่น่าสนใจดังต่อไปนี้

- ๔.๑ ความสำคัญของประเพณี ชังกราน ของชาวมอญเกาะเกร็ด
- ๔.๒ องค์ประกอบของประเพณี ชังกราน ของชาวมอญเกาะเกร็ด
- ๔.๓ การจัดประเพณี ชังกราน ของชาวมอญเกาะเกร็ด
- ๔.๔ บทสรุป

๔.๑ ความสำคัญของประเพณี ชังกราน ของชาวมอญเกาะเกร็ด

จากภาพรวมของกิจกรรมต่าง ๆ ในวันสงกรานต์จะเห็นได้ว่า สงกรานต์เป็นประเพณีที่งดงาม อ่อนโยน เอื้ออาทร และเต็มไปด้วยบรรยากาศของความกตัญญู ความเคารพซึ่งกันและกัน เป็นประเพณีที่ให้ความสำคัญของความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนมนุษย์ในสังคม โดยใช้น้ำเป็นสื่อในการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างกัน ซึ่งต่างจากเทศกาลแห่งน้ำที่หน่วยงานบางแห่งดำเนินการเพื่อสร้างจุดขาย สร้างรายได้เข้าประเทศ ซึ่งอาจสร้างความเข้าใจผิดให้เกิดขึ้นแก่คนทั่วโลก ไม่เว้นแต่คนไทยด้วยกันเอง ให้เกิดความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน และหลุดลอยไปจากสาระและคุณค่าเดิมของประเพณีสงกรานต์ไปทุกที

ประเพณีที่ถือปฏิบัติและสืบทอดกันมาอย่างยาวนาน เช่น ประเพณีสงกรานต์นี้ จึงย่อมมีความหมายและมีคุณค่าต่อผู้ปฏิบัติ ชุมชน และสังคมเป็นอย่างยิ่ง กล่าวคือ

๑. สงกรานต์-คุณค่าต่อครอบครัววันสงกรานต์เป็นวันแห่งความรัก ความผูกพันในครอบครัว อย่างแท้จริง พ่อแม่จะเตรียมเสื้อผ้าใหม่พร้อมเครื่องประดับให้ลูกหลานไปทำบุญ ลูกหลานก็จะเตรียมเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม ให้ผู้ใหญ่ได้สวมใส่หลังการรดน้ำขอพรเมื่อถึงวันสงกรานต์ ทุกคนจะหาโอกาสกลับบ้านไปหาพ่อแม่และญาติผู้ใหญ่ รดน้ำขอพรเพื่อเป็นสิริมงคลในการเริ่มต้นปีใหม่ และเป็นกำลังใจกัน และกันในการดำรงชีวิตต่อไป

๒. วันสงกรานต์เป็นวันแห่งการแสดงความกตัญญู โดยการปรนนิบัติต่อพ่อแม่ และผู้มีพระคุณที่มีชีวิตอยู่ และทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ล่วงลับไปแล้ว

๓. สงกรานต์-คุณค่าต่อชุมชนวันสงกรานต์เป็นวันที่ก่อให้เกิดความสมัครสมานสามัคคีในชุมชน เช่น ได้พบปะสังสรรค์ ได้ทำบุญร่วมกัน และได้เล่นสนุกสนานรื่นเริงกันในยามบ่ายหลังจากการทำบุญ โดยการเล่นรดน้ำในหมู่เพื่อนฝูงและคนรู้จัก และการละเล่นตามประเพณีท้องถิ่น เป็นต้น

๔. สงกรานต์-คุณค่าต่อสังคมสงกรานต์เป็นประเพณีที่ก่อให้เกิดความเอื้ออาทรต่อสิ่งแวดล้อม เพราะในวันนี้ทุกคนจะช่วยกันทำความสะอาดบ้านเรือน สิ่งของเครื่องใช้ทุกอย่างให้สะอาดหมดจด เพื่อจะได้ต้อนรับปีใหม่ด้วยความแจ่มใส เบิกบาน นอกจากนี้ยังควรช่วยกันทำความสะอาดวัดวาอาราม ที่สาธารณะ และอาคารสถานที่ของหน่วยงานต่าง ๆ ด้วย

๕. สงกรานต์-คุณค่าต่อศาสนาวันสงกรานต์เป็นวันทำบุญครั้งสำคัญครั้งหนึ่งของพุทธศาสนิกชน โดยการทำบุญ ตักบาตร เลี้ยงพระ ฟังเทศน์ ปฏิบัติธรรม และสรงน้ำพระ การศรัทธาในการทำบุญให้ทาน ถือเป็นการเกื้อกูลสูงสุดของมนุษยชาติ และการถือศีลปฏิบัติธรรมเป็นเหตุแห่งความเจริญรุ่งเรืองของชีวิต และสามารถสืบทอดพระพุทธศาสนาได้จนถึงปัจจุบัน

ความสำคัญของวันสงกรานต์

๑. เป็นวันหยุดพักผ่อนประจำปี
๒. เป็นวันทำบุญสร้างกุศล และประกอบพิธีกรรมทางศาสนา
๓. เป็นวันอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมไทย
๔. เป็นวันแสดงวันกตัญญูทวดที่ ระลึกถึงผู้ล่วงลับไปแล้ว”
๕. เป็นวันครอบครัว วันรวมญาติและวันผู้สูงอายุ

๔.๒ องค์ประกอบของประเพณีชิงกราน ขวามอญเกาะเกร็ด

ในประเพณีชิงกรานของชาวมอญหรือชาวมอญในเกาะเกร็ด มีประเพณีหลาย ๆ อย่างมาประกอบกันจนเป็น ประเพณีชิงกราน ซึ่งสอดคล้องและคล้ายตามหลักในพระพุทธศาสนา แต่ก็ยังคงมีความเชื่อเก่าโบราณที่ยังรักษากันมานาน ในเรื่องของวัตรปฏิบัติของพระภิกษุก็ดี การปฏิบัติตนต่อพระสงฆ์ก็ดี ก็ยังคงมีรักษาและปฏิบัติกันมาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน ซึ่งยังคงมีดังนี้

๑. ประเพณีสงฆ์ข้าวแช่^๑ ขาวรามัญ (มอญ) มีการนำข้าวสุกแช่ลงในน้ำเย็นลอยดอกมะลิพร้อมกับจัดอาหารคาวหวานจัดเป็นสำรับแล้วนำออกขบวนแห่ไปถวายพระและญาติผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือในวันสงกรานต์ พอตอนบ่ายก็จะมีการก่อพระทรายและร่วมปล่อยนกปล่อยปลา นำน้ำหอมไปสรงน้ำพระขอพรจากพระและยกขบวนไปรดน้ำอวยพรผู้ใหญ่ตามขนบธรรมเนียมประเพณีที่ได้ยึดถือกระทำกันมาเป็นประเพณีของขาวรามัญที่ยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมาแต่สมัยโบราณ มาจนกระทั่งทุกวันนี้ เริ่มใน เมษายน ของทุกปี โดยชาวบ้านจะทำความสะอาดจัดเก็บบ้านเรือนที่อยู่อาศัยให้มีระเบียบเรียบร้อยสวยงาม ทำการกวาดขนม กะละแมซึ่งถือว่าเป็นขนมประเพณีสงกรานต์ที่สำคัญ เป็นขนมที่ใช้ทำบุญและใช้สำหรับต้อนรับแขกที่มาเยี่ยมเยือน สิ่งที่สำคัญประการต่อไป คือ การเตรียมทำข้าวแช่ ซึ่งมีอยู่ ๗ อย่าง และ นอกจากนั้น ต้องเตรียมเครื่องอุปโภคบริโภคอื่น ๆ ที่ต้องใช้ในการทำบุญและประกอบกิจกรรม ต่าง ๆ ตอนเย็นของวันที่ ๑๒, ๑๓ และ ๑๔ เมษายน ผู้ที่เป็นหัวหน้าครอบครัว คือพ่อบ้านจะมีการ เตรียมปลูกศาลเพียงตา มีเสา ๔ ต้น ปูพื้นสูงระดับสายตา (สูงเพียงตา) ล้อมฝาสามด้านด้วยผ้าขาว ที่สะอาด ไม่มีหลังคา ฝ่ายแม่บ้านจะเตรียมทำกับข้าวแช่ไว้ให้เสร็จก่อนหกโมงเช้า และ ในตอนเช้าตรู่ของวันที่ ๑๓, ๑๔ และ ๑๕ เมษายน แต่ละครอบครัวจะนำข้าวแช่พร้อมกับข้าวใส่ สำรับไปวางเช่นถวายบวงสรวงพระอินทร์ พระพรหม เทวดา อารักษ์ต่าง ๆ ณ ศาลเพียงตา ๑ สำรับ พร้อมกับจุดเทียน กล่าวคำอัญเชิญบวงสรวง นำไปถวายพระภิกษุสามเณร บางบ้านก็ถวายวัดละ ๑ สำรับ หลาย ๆ วัด และนำไปให้ญาติผู้ใหญ่ที่เคารพไม่จำกัดจำนวนสำรับ ตามแต่สมควร ส่วนที่เหลือไว้รับประทาน ในครอบครัว และสำหรับต้อนรับเชื้อเชิญแขกมิตรสหายมาร่วมรับประทาน ทั้งหมดที่กล่าวมานี้ กระทำเพื่อเป็นสิริมงคล ความสุขความเจริญของครอบครัว และวงศ์ตระกูล ตลอดจนเป็น การแสดงความกตัญญูกตเวทิตาคุณ

๒. แห่ทางหงส์^๒ การแห่ทางหงส์ เป็นประเพณีในเทศกาลสงกรานต์ ซึ่งคนไทยเชื้อสายมอญที่เกาะเกร็ด จะจัดพิธีแห่ทางหงส์เพื่อเฉลิมฉลอง ทางหงส์จะทำด้วยผ้ามาดัดเย็บเป็นรูปงูยาวผูกปลายไม้ แห่ไปตามหมู่บ้าน เพื่อเป็นสิริมงคล ความร่มเย็นเป็นสุขของบ้าน และถวายเป็นพุทธบูชา ชาวบ้านมีศรัทธามาร่วมกันทำทางหงส์ ผู้มีศรัทธามักตัดผมตนเองไปผูกไว้ที่ทางหงส์ แล้วแห่ไปถึงหมู่บ้าน เมื่อถึงวัดชาวบ้านจะทำการสักการะพระเจดีย์ที่สำคัญของวัดนั้น แล้วเชิญทางหงส์ขึ้นสู่ยอดเสาหงส์ของวัด พระสงฆ์สวดชัยันโตเพื่อเป็นสิริมงคล ประเพณีแห่ทางหงส์ยังทำกันในเกาะเกร็ดจนถึง

^๑ ห้องสมุด ศูนย์วิทยพัฒนา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช นครนายก, **ประเพณีการหุงข้าวแช่ (เป็งสงกรานต์)**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.stou.ac.th/Offices/rdec/nakornnayok/Main/OnlineExhibitions/Phatum/K.html> [๓๑ ต.ค. ๒๕๖๐].

^๒ บ้านจอมยุทธ์, **ประเพณีในเกาะเกร็ด แห่ทางหงส์**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: https://www.baanjommyut.com/library_2/extension-2/tradition_on_the_kohket/05.html [๑ ก.พ. ๒๕๖๐]

ปัจจุบันนี้เนื่องจาก "หงส์" เป็นสัญลักษณ์ของชนชาติมอญมาแต่โบราณ ซึ่งมีตำนานเกี่ยวกับ "หงส์" ในพงศาวดารมอญกล่าวไว้ว่า ครั้งหนึ่งเมื่อประมาณพันปีเศษมาแล้วมีสำเภาใหญ่ลำหนึ่งแล่นมาจาก พินยางคร ในประเทศอินเดีย เพื่อจะไปค้าขายยังสุวรรณภูมิลงได้พัดพาเรือสำเภาไปถึงบริเวณภูเขา สุกทัศน์ะมรังสฤทธิ บรรดาผู้คนในเรือสำเภาขึ้นแลเห็นหงส์ทองสองตัวกำลังเล่นน้ำอยู่ที่หาดทราย พราหมณ์ผู้รู้จดหมายเหตุโบราณได้กราบทูลพระเจ้าบันฑูราชาเจ้าผู้ครองพินยางครว่า เมื่อครั้ง พระพุทธเจ้ายังมีพระชนมายุอยู่นั้น ได้เคยเสด็จมาถึงสถานที่หงส์ทองสองตัวลงเล่นน้ำ ได้ทรงทำนาย ว่าสถานที่นี้จะได้เป็นพระมหานครต่อมา เจ้าชายสมละกุมารและเจ้าชายวิมลกุมารโอรสฝาแฝดของ พระเจ้าเสนะคงคาและพระนางวิมลาราชเทวีได้พาผู้คนมาตั้งบ้านเรือนและสร้างเมืองขึ้นมีพระอินทร์ ลงมาช่วยสร้าง เหตุที่มีหงส์ทองมาลงเล่นน้ำที่นั่น จึงขนานนามว่า "หงสาวดี" หงส์จึงเป็นสัญลักษณ์ ของชนชาติมอญมาแต่โบราณ และเพื่อเป็นสิริมงคลจึงนิยมทำเสาหงส์ ไว้ตามวัดเป็นพุทธบูชา

๓. รำเจ้า^๓ การรำเจ้านี้ถือเป็นส่วนหนึ่งของงานสงกรานต์ของคนมอญที่เกาะเกร็ด และ เป็นการรำที่หมู่บ้านคนมอญถือปฏิบัติตั้งแต่เมื่ออยู่เมืองมอญ และคนไทยเชื้อสายมอญก็ได้ปฏิบัติสืบทอดกันมา ตั้งแต่โบราณจนถึงปัจจุบันนี้ โดยจะมีการรำเจ้าเป็นประจำทุกปีหลังเทศกาลสงกรานต์ หรือ ขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๖ เป็นการแสดงความเคารพต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทุกหมู่บ้านจะมีศาลประจำหมู่บ้านของตนเอง พิธีกรรมในการรำเจ้า จะเริ่มประมาณบ่าย ๓ โมง ผู้ร่วมพิธีจะเป็นสตรีที่ได้รับเชิญให้เป็นรำทรง ไม่จำกัดจำนวน ก่อนรำรำทรงจะต้องรับเครื่องเซ่น คือ ถาดที่ข้าวบ้านจัดมา และเมื่อเจ้าเข้าประทับในรำทรงแล้ว รำทรงจะเลือกหยิบผ้านุ่ง หรือสไบมาสวมทับชุดเดิมหลังจากนั้นก็เริ่มโดย ยกถาดอาหาร ยกขึ้นจบแล้วส่งกลับไป แล้วผู้ช่วยจะส่งใบหว่า กระสวย และรำดาบ ตามลำดับ และ จะยกขวดสุรามาเป็นลำดับสุดท้าย เมื่อรำเสร็จแล้วบางครั้งเจ้าพ่อ (เป๊ะจู้) จะโยนขวดเหล้าส่งให้ ลูกหลานเป็นที่สนุกสนาน ในขณะที่รำจะใช้ปีพาทย์มอญบรรเลงเพลงมอญโบราณ บรรเลงเป็นช่วงสั้น ๆ ไม่มีคำร้อง เพลงแรกให้เชิญเพลงคล้าย ๆ เพลงสาธุการ เพลงรำดาบ เพลงรำใบไม้ เพลงหาบกล้วย ในขณะที่รำนั้นเจ้า พ่อหนุ่มจะเข้าประทับในรำทรง และท่านจะเลือกสาว ๆ ให้ออกมารำด้วย โดย รำทรงของเจ้าพ่อจะชี้ไปที่สาว ๆ ซึ่งมักเป็นคนสวยให้ออกมารำ และจะมีเจ้าเข้าประทับก็จะต้องเป็น รำทรง เมื่อเป็นรำทรงแล้วจะต้องมารำถวาย เจ้าพ่อเป็นประจำทุกปี เวลาเจ้าพ่อจะกลับ รำทรง นั้นก็จะล้มลง

^๓ บ้านจอมยุทธ์, ประเพณีในเกาะเกร็ด รำเจ้า, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: https://www.baanjomuyut.com/library_2/extension-2/tradition_on_the_kohket/05.html [๑ ก.พ. ๒๕๖๐]

๔. การทำบุญกลางบ้าน^๔ การทำบุญกลางบ้านที่เกาะเกร็ด คนมอญเรียกว่า " ปะยัเก้า ซอ อาโต้ห้กวาน " การทำบุญนี้จะทำกันในหมู่บ้านเพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ชาวบ้าน และหมู่บ้านนั้น จะจัดทำบุญกลางบ้านขึ้นหลังวันที่ ๑๕ เมษายน โดยมีการเลี้ยงพระในตอนเช้า ชาวบ้านในหมู่บ้านจะ ช่วยกันจัดอาหาร มาถวายพระ และเลี้ยงกันในหมู่ชาวบ้าน ก่อนสงกรานต์ประมาณหนึ่งสัปดาห์ มีการเตรียมกวน กาละแม ซึ่งเป็นขนมที่ต้องใช้แรงคนมากในการทำ นอกจากกวน กาละแมแล้ว จะมีการกวนข้าวเหนียวแดง ข้าวเหนียวแก้ว ซึ่งเป็นขนมสำหรับทำบุญในเทศกาลนี้นอกจากขนมแล้วยังมีการทำขนมจีน หรือ " คะนอมจิน " ซึ่งเป็นอาหารของคนมอญแต่โบราณกาลมาแล้วเพื่อเตรียมทำบุญด้วย เมื่อได้ทำบุญกลางบ้านแล้ว การเฉลิมฉลองการขึ้นศักราชใหม่ยังคงมีต่อเนื่องไปอีกด้วย

๕. พิธีสงฆ์น้ำพระ จะถูกกำหนดขึ้นในโอกาสต่อมา ซึ่งชาวมอญเกาะเกร็ดได้กำหนดวันที่ ๑๕ เมษายน ของทุก ๆ ปี ซึ่งพิธีจะแตกต่างจากคนไทยมาก คือ คนมอญทุกแห่งจะต้องจัดเตรียมสถานที่สงฆ์น้ำพระที่มีลักษณะรูปแบบเหมือนกันหมด มีรางน้ำยาว ประมาณ ๕ วา ยื่นจากห้องน้ำและมีการตกแต่งอย่างสวยงาม เป็นรางน้ำ สำหรับให้ ชาวบ้านเทน้ำลงในรางไหลเข้าสู่ห้องน้ำ บางวัดจะมีถังไม้ขนาดใหญ่เพื่อรองรับน้ำไว้ และมีท่อจากถังปล่อยน้ำให้ไหลออก เพื่อให้พระได้สงฆ์น้ำภายในห้องน้ำได้สะดวกขึ้น การที่คนมอญต้องทำห้องน้ำและรางน้ำสำหรับการสงฆ์น้ำพระ เนื่องจากเหตุผลดังนี้

๑. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรที่สงฆ์น้ำนั้นดูเป็นระเบียบเรียบร้อย เพราะการสงฆ์น้ำพระพระท่านต้องผลัดเปลี่ยนสรง รวมทั้งการครองจีวรหลังสงฆ์น้ำก็ทำได้อย่างเรียบร้อยเช่นกันไม่เป็นการผิดวินัยแต่อย่างใด

๒. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรได้สงฆ์น้ำฟอกสบู่ ภูตัวอย่างสะดวกในห้องน้ำ

๓. เพื่อให้ชาวบ้านโดยเฉพาะสตรีได้สงฆ์น้ำเฉพาะในสถานที่ที่ได้จัดไว้ให้ เนื่องจากพระสงฆ์มอญเคร่งครัดมาก

ชาวบ้านจะถือขันน้ำรออยู่ใกล้ ๆ รางน้ำ กลุ่มที่เป็นชายจะมีขันน้ำ น้ำอบและน้ำหอมผู้ชายจะไปนั่งรออยู่ที่ตรงทางเดินจาก ห้องสงฆ์น้ำเป็นแนวตลอดสองฟากของการเดินจนถึงศาลาการเปรียญวิธีสงฆ์น้ำพระสงฆ์สามเณรนั้นจะมีคนให้สัญญาณด้วยการเคาะสัญญาณเมื่อได้ยินสัญญาณดังกล่าว ชาวบ้านจะเทน้ำลงในรางน้ำจะไหลไปตามทางจนถึงที่พระสงฆ์ เมื่อพระเสร็จพิธีการในห้องสงฆ์น้ำแล้ว พระสงฆ์เดินขึ้นไปบนศาลาการเปรียญ ไปตามทางเดินที่มีชาวบ้านที่นั่งรออยู่สองข้าง ชาวบ้านที่เหล่านี้นจะนำน้ำในขันเทรดที่เท้าพระ พร้อมกับพรมน้ำอบ น้ำหอมที่ฝ่ามือและที่เท้าพระ

^๔ บ้านจอมยุทธ์,ประเพณีในเกาะเกร็ด ทำบุญกลางบ้าน,[ออนไลน์],แหล่งที่มา: https://www.baanjomuyut.com/library_2/extension-2/tradition_on_the_kohket/05.html [๑ ก.พ. ๒๕๖๐]

เมื่อสร่งน้ำพระจนครบทุกรูปแล้วก็จะกล่าวคำขอขมาแด่พระสงฆ์ กรวดน้ำรับพร ตามลำดับต่อไป ข้อสังเกตที่เกี่ยวกับประเพณีการสร่งน้ำพระของมอญ นอกจากจะมีรูปแบบของพิธีที่ได้กล่าวมาข้างต้นนี้แล้ว ในการสร่งน้ำพระนี้ คนมอญ ยังมีข้อห้ามมิให้สาदनํ้ากันในวัด การที่ห้ามมิให้สาदनํ้ากันในวัดนั้น เกี่ยวกับความเคารพเทิดทูนพระพุทธศาสนา และป้องกันบาปมิให้เกิดขึ้นแก่ผู้ที่กระทำไม่ถูกต้อง

๔.๓ การจัดประเพณี ชังกราน ของชาวมอญในเกาะเกร็ด

๑. ก่อนวันสงกรานต์ เป็นการเตรียมความพร้อมในด้านต่าง ๆ เพื่อความเป็นสิริมงคล และต้อนรับชีวิตใหม่ที่จะเริ่มต้นในวันปีใหม่ที่กำลังจะมาถึง กิจกรรมที่ทำ ได้แก่

๑) การทำความสะอาด และซ่อมแซม บ้านเรือนที่อยู่อาศัย บ้านที่ทำข้าวแช่จะต้องเตรียมตั้งศาล มิชังกราน หรือฮ้อยชังกราน โดยใช้ไม้ปักเป็นเสาสี่ต้น ติ้ไม้ทำพื้นสูงระดับสายตาของเจ้าของบ้าน บางบ้านจะตัดทางมะพร้าวมาทำเป็นเหมือนกรอบกระจังทั้งสี่ด้าน บางบ้านแค่ใช้ผ้าขาวขึงรอบทั้งสามด้าน แล้วใช้ร่มปักทำหลังคา ประดับตกแต่งด้วยดอกกุญ หรือปะกาชังกราน ให้สวยงาม นอกจากเครื่องใช้ข้าวของต่าง ๆ แล้ว สถานที่สาธารณะต่าง ๆ เช่น วัด ศาลา บริเวณชุมชน สิ่งเหล่านี้ในเทศกาลเราก็ต้องใช้ ก็ถือว่าเป็นวันทำความสะอาดประจำปีเป็นต้น

๒) การเตรียมเสื้อผ้าที่จะสวมใส่ไปทำบุญ รวมทั้งเครื่องประดับตกแต่งต่าง ๆ นอกจากนี้ยังมีผ้าสำหรับไหว้ผีเรือน และไปไหว้ผู้ใหญ่เพื่อรดน้ำขอพรด้วย

๓) การเตรียมอาหารในการไปทำบุญ ทั้งของคาวของหวานที่พิเศษ ได้แก่ การเตรียมอาหารที่ถือเป็นสัญลักษณ์ของวันตรุษและวันสงกรานต์ นั่นคือ ข้าวแช่ ขนมนจีน ข้าวเหนียวแดง และขนมกวนหรือกอละแม ซึ่งการเตรียมของนี้เป็นการร่นวามยาก ถ้าเป็นสมัยปัจจุบันอาจจะต้องซื้อเอาเสียมากเพราะทำไม่ทันด้วยกำลังคนไม่มี การเตรียมของทำบุญในวัน ชังกราน ที่โดดเด่นและรู้จักกันมากก็คือ ข้าวแช่ และกอละแม ซึ่งจะมีวิธีการทำที่ยุ่งยากมีข้อกำหนดหลายอย่างดังที่จะยกตัวอย่างได้ดังนี้

ข้าวแช่ (เปิงด้าจัน) ข้าวแช่เป็นอาหารที่เหมาะสมสำหรับเวลาหน้าร้อน เพราะด้วยรสชาติที่ค่อนข้างอ่อน บางเบากว่าอาหารอย่างอื่นทั่ว ๆ ไป ตัวข้าวแช่เองก็มีน้ำเป็นส่วนประกอบมากคลายความร้อนของฤดูร้อนได้อย่างดี โดยทั่วไปเวลาที่อากาศร้อนมาก ๆ บางครั้งเรากินข้าวไม่ลงก็อาจจะเทน้ำลงในข้าว แล้วกินกับพวกไข่เค็ม ปลาเค็ม ก็จะชื่นใจได้แล้ว สามารถกินได้ตลอดเวลา ต่างจากข้าวแช่ ที่มีกรรมวิธี และมีขั้นตอนพิธีกรรมมากมาย

โดยเริ่มตั้งแต่การตักน้ำ น้ำที่จะนำมาทำข้าวแช่ ในเทศกาลชังกราน สมัยก่อนจะต้องรอตัก น้ำเพ็ง คือน้ำในคืนวันลอยกระทง ตอนเที่ยงคืนก็จะตักน้ำขึ้นมาเก็บไว้ จนตักตะกอนใส เมื่อถึงเวลาจะใช้จึงตักน้ำใส่นั้นไปต้มอีกครั้ง แล้วทิ้งไว้ให้เย็น แล้วนำน้ำเทใส่หม้อที่มีฝาปิดสนิท กลางวันก็

จะจุดเทียนอบน้ำ พอลางคีนก็จะลอยดอกไม้จำพวกดอกมะลิ ดอกขมขนาด ดอกกุหลาบมอญเป็นต้น สลับกันอย่างนี้จนกว่ากลิ่นหอมเหล่านั้นจะซึมซาบในน้ำอันนั้นก็เป็อันใช้ได้

การหุงข้าว ข้าวที่จะนำมาหุงข้าวจะต้องนำไปตำก่อนเจ็ดครั้ง แล้วชวบน้ำล้างอีกเจ็ดครั้ง จึงจะนำมาหุงได้ การหุงก็ต้องหุงนอกชายคาบ้าน เพื่อความบริสุทธิ์ของข้าวนั้น เมื่อข้าวสุกดีแล้วก็เทข้าวสุกลงในกระชอนไม้ไผ่สาน แล้วล้างข้าวเพื่อให้ยางออกจนหมด เมื่อล้างข้าวจนข้าวเป็นเม็ดสวยดีแล้วจึงยกมาเทใส่กระจาดที่รองด้วยผ้าขาวบางไว้ แล้วคลุมผ้าพับไว้

กับข้าวแช่ (จะนะเป็งด้าจัน)

๑) เนื้อฝอยผัด

เนื้อเค็มย่างหรือหนึ่งให้สุกฉีกฝอยพับไว้ หัวหอมซอยละเอียดพับไว้

วิธีทำ นำกะทิใส่กระทะตั้งไฟ พอเดือดใส่เนื้อที่ฉีกแล้วลงไป เคี่ยวจนเนื้อเริ่มเปื่อยนุ่มแล้วใส่หัวหอมซอย ใส่น้ำตาลปีบ ผัดจนกะทิแห้ง เนื้อเป็นมันเงา ชิมรสเค็มหวาน ก็เป็นใช้ได้ตักขึ้นพักไว้ โรยหน้าด้วยหอมเจียว ถ้าไม่กินเนื้อจะใช้หมูแทนก็ได้ วิธีการทำเดียวกัน

๒) ปลาแห้งผัด

ปลาแห้ง จะเป็นปลาช่อน ปลาชะโด หรือปลาช่อนทะเล มะพร้าวขูดคั่ว น้ำตาลทราย หอมเจียว และน้ำมันเจียวหอม

วิธีทำ ปลาแห้งย่างหรือหนึ่งให้สุก แกะก้างออกให้หมด ตำให้ขึ้นฟู ตักพับไว้ กระทะตั้งใส่น้ำมันเล็กน้อย ใส่ปลาลงไปผัดให้หอม แล้วใส่มะพร้าวขูดลงไป ผัดให้เข้ากันแล้วค่อยโรยน้ำตาลทราย จนพอแล้วดูพอเม็ดน้ำตาลละลายลงไปครึ่งเม็ดก็ใช้ได้ตักขึ้นเกลี่ยในถาดเสียก่อน ให้ความร้อนคลายออกแล้วจึงเก็บใส่ภาชนะที่ปิดได้สนิท โรยหอมเจียวปิดหน้า ใช้กินกับแตงโม

๓) หัวผักกาดผัด

หัวผักกาดเค็ม ไข่ไก่ กะทิ น้ำตาลปีบหัวหอมซอยละเอียด

วิธีทำ หัวผักกาดหั่นตามขวางให้ละเอียด ขยำน้ำล้างให้หมดเค็ม พักไว้ ตั้งกระทะใส่กะทิ พอเดือดใส่ผักกาดลงไปผัด ใส่หัวหอมซอย จนกะทิงวดลงแล้วใส่น้ำตาลปีบลงไปผัดจนแห้งแล้วชิมรสเค็มหวานมาคู่กัน แล้วตอกไข่ใส่ลงไปผัดให้เข้ากันแล้วยกลง บางบ้านก็จะไม่ใส่ไข่ ซึ่งก็แล้วแต่บ้านที่เคยทำมา

๔) กระเทียมผัด

วิธีทำ เหมือนผักกาดผัด

๕) ยำมะม่วง

มะม่วงเปรี้ยวสับละเอียด ขยำเกลือล้างน้ำ บีบให้แห้งพักไว้ หอมแดงซอย และตำละเอียด มะพร้าวคั่ว กุ้งแห้งตำให้ขึ้นฟู

วิธีทำ มะม่วงสับถ้าเปรี้ยวมากก็ขยำกับเกลือล้างน้ำ ตำกุ้งแห้ง ตำหัวหอมเคล้ากับมะม่วง มะพร้าวขูดคั่วให้หอมใส่ลงไป ใส่น้ำตาลปีบ ชิม เปรี้ยว เค็ม หวาน มาพร้อมกัน ตักขึ้นพักไว้

๖) ไข่เค็ม

สำหรับข้าวแช่มอญจริง ๆ ก็มีกับข้าวเพียงเท่านี้ พอตอนเช้ามีดก็จะหุงข้าวตามที่เขียนไว้ ด้านบน ส่วนกับข้าวจะทำไว้เมื่อวานยกเว้นยำมะม่วง ที่จะทำตอนเช้า หลังจากใส่สำหรับแล้วก็จะนำไปบูชา มิซังกราน ที่ศาลที่ได้เตรียมไว้เมื่อวาน แล้วก็ใส่สำหรับไปส่งตามวัดต่าง ๆ และส่งไปบ้านญาติผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือ การที่ทำกับข้าวแช่สำหรับปีหนึ่งจะทำแค่ช่วง ชังกราน หมดเทศกาลแล้วก็จะไม่ทำ ไปทำอีกครั้งตอนปีถัดไป

ขนมกาละแม (กวนฮะกอ)

กาละแม เป็นขนมสัญลักษณ์ของ ชังกราน เมื่อใกล้ถึงวันต้นของเทศกาลชังกราน ชาวบ้านก็จะเตรียม มะพร้าว ข้าวเหนียว น้ำตาลปีบ เป็นขนมที่ใช้เวลาในการกวนนานมาก

วิธีทำ มะพร้าวขูดแล้วคั้นให้ได้กะทิ โดยสมัยก่อนจะกะโดยใช้อัตราส่วนข้าวเหนียวลิตรหนึ่งต่อมะพร้าว ๔-๕ ลูก สมมติว่า กวนข้าวเหนียว ๕ ลิตร ก็ต้องเตรียมน้ำตาล ๔-๕ กิโลกรัม มะพร้าว ๒๐ ลูก เป็นต้น

ข้าวเหนียวแช่น้ำไว้หนึ่งคืน บางบ้านจะนำข้าวเหนียวนี้ไปโม่เสียก่อน ส่วนเตาก็จะขุดดินเป็นสามหลุมเรียงกันไป แต่หลุมปล่องจะมีขนาดเล็กกว่าใครเขา การขุดเตานี้ถ้าถูกแล้วจะติดง่าย ให้ไฟแรง เมื่อเตาพร้อม กระทะพร้อม ก็จะจุดเตา ยกกระทะตั้งใส่กะทิ ข้าวเหนียว ใช้พายหัวเหล็กแบบพายปากเปิด ก็จะสลับกันกวน จนงวดแล้วจึงใส่น้ำตาล กวนต่อจนแบ่งปั้นได้แล้วจึงหล่อด้วยน้ำมันมะพร้าว จนขนมเหนียวได้ที่จะตีขนมขึ้นจากกระทะ โดยคนที่มีความชำนาญ ใส่ในกระดังที่ปูใบตองทาน้ำมันเอาไว้ ร่อนขนมหายร้อนแล้วก็ตัดแจกได้

๒. วันสงกรานต์

เมื่อถึงวันสงกรานต์ เป็นเวลาที่ทุกคนจะยิ้มแย้มแจ่มใส ทำใจให้เบิกบาน เพื่อทำกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งมีดังต่อไปนี้

๑) เช้าวันสงกรานต์ ตอนเช้ามีผู้ที่เป็นผู้ใหญ่ในบ้านจะต้องนำข้าวแช่ลงมาไหว้ (มิซังกรานต์) ที่ศาลเพียงตาที่เตรียมไว้ตั้งแต่เมื่อวาน (ฮ้อยชังกราน) โดย จะยกสำหรับข้าวแช่วางบนศาล เมื่อเสร็จเรียบร้อยแล้วจะตั้งใจตั้งนะโมสามจบ และกล่าวชุมนุมเทวดา และอธิฐานบูชาข้าวแช่ให้แก่

นางสงกรานต์ และขอให้ครอบครัวลูกหลานมีความสุขความเจริญตลอดปี หลังจากนั้นแล้วก็จะให้สมาชิกในบ้านยกสำรับข้าวแช่ไปถวายพระตามวัดที่ตนเคารพนับถือ และยกไปไหว้ญาติผู้ใหญ่ หลังจากนั้นแล้วก็จะเตรียมตัวออกมาทำบุญกันที่วัด ในเทศกาลนี้ บางวัดก็ทำบุญตลอดสามวันหรือห้าวัน บางวัดก็รับแต่ข้าวแช่สามวัน ๆ สุดท้ายจึงทำบุญตักบาตร แต่ถ้าทำบุญจะนิยมทำขนมจีนน้ำยา โดยเชื่อว่าญาติที่เป็นเปรตจะสามารถรับบุญกุศลนี้ได้

๒) การออกมาทำบุญที่วัด ชาวมอญจะเตรียมอาหารคาวหวาน ซึ่งจะมีข้าวสวย ขนมจีน น้ำยาหรือแกง ขนมก็มีกอละแม ข้าวเหนียวแดงยี่นพื้น ดอกไม้ธูปเทียน ต่างก็หอบหิ้วกันมาที่วัด เมื่อมาถึงซึ่งการทำบุญที่วัด จะต้องเข้าไปไหว้พระพุทธรูปเจ้าเสียก่อนโดยนำดอกไม้ธูปเทียนที่เตรียมมาจากบ้าน มาไหว้พระประธานประจำศาลา แล้วก็ทยอยลงไปตักบาตร ประเพณีของมอญที่สำคัญอีกอย่างก็คือ การใส่บาตร ประเพณีนี้จะเป็นการสำรวมคือ แกงที่เป็นแกงชนิดเดียวกันก็จะตักใส่รวมกัน เพื่อไม่ให้พระสงฆ์หลงในรสแห่งอาหาร เสร็จจากการใส่บาตรนี้ก็จะเป็นการพบปะญาติพี่น้อง ก็จะมีการแจกขนมหรือแกง ขนมจีนกัน เมื่อถึงเวลาพระภิกษุสามเณรในวัดลงมาที่ศาลา และนั่งที่พอสมควรแล้ว ผู้นำ หรือมัคทายกจะประกาศให้ไหว้พระรับศีล ตามธรรมเนียมของมอญก็จะว่าเป็นภาษามอญ แต่จะมีข้อสังเกตอีกอย่างหนึ่งว่า ก่อนที่จะรับศีลจะต้องขอขมาพระรัตนตรัยเสียก่อน ซึ่งได้ยกข้อความมาพอเป็นตัวอย่างคร่าว ๆ ดังต่อไปนี้

คำขอขมาพระรัตนตรัยสำเนียงมอญ

เย่อว เต่อว เซา เม่อวหะจิตเตเนี่ยะ ปุดถอดสะเมิญ ร่อมมอดสะเมิญ ซองขอส
สะเมิญ ปะกะตาวเมี่ยะเยี่ยะ คะมะละเม กะต่องเต่อวซอง ซอบเปี่ยะปาปอง
เวี่ยะนอสซอนดาว

ตุ้ตีย่อมป๊อย เย่อว เต่อว เซา เม่อวหะจิตเตเนี่ยะ ปุดถอดสะเมิญ ร่อมมอด
สะเมิญ ซองขอสสะเมิญ ปะกะตาวเมี่ยะเยี่ยะ คะมะละเม กะต่องเต่อวซอง
ซอบเปี่ยะปาปอง เวี่ยะนอสซอนดาว

ตุ้ตีย่อมป๊อย เย่อว เต่อว เซา เม่อวหะจิตเตเนี่ยะ ปุดถอดสะเมิญ ร่อมมอด
สะเมิญ ซองขอสสะเมิญ ปะกะตาวเมี่ยะเยี่ยะ คะมะละเม กะต่องเต่อวซอง
ซอบเปี่ยะปาปอง เวี่ยะนอสซอนดาว

เอากาสะ (สามครั้ง) กาเยี่ยะกอมมอม เวี่ยะจีกอมมอม เมี่ยะเน่อวกอมมอม
อะเตี่ยะต่องเต่อวซอง อะเนี่ยะเกี่ยต่องเต่อวซอง ปอตจุปอนนงเต่อวซอง ซอบ
ปองเต่อวซอง ตุ้อะเต็ด ตุ้อะเนี่ยะกอต ตุ้ปะดัวปอตจุปอน ตุ้โปยเด็จแตมเกมล่อ
ตุ้โปยเด็จหะแตมเกมล่อ

ตุ้กาเยี่ยะเตเวี่ยะ ตุ้เวี่ยะจีเตเวี่ยะ ตุ้เมี่ยะเน่อวเตเวี่ยะ ตุ้กาเยี่ยะกอม ตุ้เวี่ยะจี
กอม ตุ้เมี่ยะเน่อวกอม

เอ็ดเข็มกอมป้อย เอ็ดเข็มเตเวียะป้อย เอ็ดเข็มกาละป้อย
 เมียะปะตอมชะเมียะเยียะจั่ววู้ โปยเค็จเปริยงปับเปียะเจตนา
 กะเลาะกย้าง กะเลาะไธ่ กะเลาะซัง เปียะโวะอะตุ้ระร่าปับ เอ็ดเข็ม กอเกอะห
 ล่ายเล็ญอา ถ่อเก้าเซอเมียะปร้วเมียะปร้ว มะปะอน เพอปะอน นิพพานมั่ว กอ
 โปยเค็จเตาะเยียะกัมหล่าง กะล้อย กอเข็มเยียะพะเอ็ดยิระอาว

เมื่อกล่าวคำขอมาพระรัตนตรัยเรียบร้อยแล้ว ประธานสงฆ์จะอนุโมทนา แล้วให้พร
 เสร็จแล้วชาวบ้านจะรับ สาธุ พร้อม ๆ กันแล้วก้มลงกราบอีกสามครั้ง จากนั้นจึงอาราธนาศีลดังนี้

เอากาสะ (สามครั้ง) อะฮ้องก่อนเต ต้อยชะเรียะเนเนียะชะปะอนจะชอยลอง
 เยียะจามี ตูตีย่อมป้อย อะฮ้องก่อนเต ต้อยชะเรียะเนเนียะชะปะอนจะชอย
 ลอง เยียะจามี ตูตีย่อมป้อย อะฮ้องก่อนเต ต้อยชะเรียะเนเนียะชะปะอนจะ
 ชอยลอง เยียะจามี เยอะตอยละเปิน อัวเค็จอ้าดไธ่ชอยละเมียะซอน เมียะนุ้ม
 อังเกียะเมียะซอนมั่วฮามโกมเก้า ชะเรียนะป้อยญิระอาว

หลังจากนั้นก็รับไตรสรณคม และรับศีล ไปตามลำดับ จากนั้นแล้วก็ฟังนั่งโดยอาการ
 สงบฟังพระสวดมนต์ไปจนจบแล้วก็ถวายภัตตาหาร ในขณะที่พระสงฆ์กำลังนั่งฉันภัตตาหาร บางครั้งก็
 อาจจะมีการแสดงพระธรรมเทศนา และเมื่อพระสงฆ์ทำภัตตกิจเสร็จแล้ว การแสดงธรรมก็เสร็จ
 พระสงฆ์ก็จะกรวดน้ำและอนุโมทนา เป็นอันเสร็จพิธีทำบุญ หลังจากทำบุญแล้วก็จะพากันไปทำบุญ
 บังสุกุลอุฎฐยาติ ๆ โดยพร้อมกัน เมื่อถึงที่บรรจุอุฐิก็จะจุดธูป บูชาแล้วประพรมน้ำอบน้ำหอม ลูกหลาน
 จะพร้อมหน้าทักทายพูดคุยกันระหว่างรอพระสงฆ์ลงมาสวดบังสุกุล เมื่อถึงเวลาพระสงฆ์จะเดินลงมา
 นั่งที่ระเบียงหน้าอุโบสถ เจ้าหน้าที่จะยกพานสายโยงที่โยงมาจากที่บรรจุอุฐิทั้งหมด ถวายแด่ประธาน
 พระสงฆ์ แล้วก็โยงกับสายสัญญาณที่พระทั้งหลายจับถือ แล้วก็เริ่มสวดบังสุกุล เสร็จแล้วก็จะ
 กรวดน้ำ เป็นอันเสร็จพิธีการทำบุญของวันนี้ ในเทศกาล ชังกราน ชาวรามัญหรือมอญจะเน้นที่การ
 บำเพ็ญกุศล ทำบุญใส่บาตรเพื่ออุทิศบุญกุศลให้แก่บรรพบุรุษ เป็นอย่างยิ่ง ส่วนผู้ใหญ่ก็จะอยู่ถือศีล
 กันที่วัด เวลาเพลลูกหลานก็ต้องนำเอาอาหารหวานคาวมาส่ง พอตอนเย็นก็ต้องมาตักน้ำให้ท่าน
 อาบจะไม่ใช้น้ำของวัดเพราะกลัวจะติดหนี้สงฆ์ เรื่องนี้ชาวมอญถือเป็นอย่างมาก หลังจากอาบน้ำให้
 คนแก่ที่มาถือศีลเสร็จแล้ว ก็จะมีเวลามานั่งก่อดิถีทราย โดยบางวัดจะไปตักทรายจากแม่น้ำ
 บางวัดก็จะเหมาทรายมาเทกองไว้ ให้ชาวบ้านได้ตักทรายไปก่อดิถีทราย

การทำบุญอุฐิ อาจจะทำตอนไหนก็ได้ เช่น หลังจากพระภิกษุ-สามเณรฉันเช้า หรือเพล
 แล้ว หรือจะนิมนต์พระมาสวดมนต์ ฉันเพลที่บ้าน แล้วบังสุกุลก็ได้ การทำบุญอุฐิ อาจะนิมนต์พระไป
 ยังสถานที่เก็บหรือบรรจุอุฐิ หากไม่มีให้เขียนชื่อผู้ที่ล่วงลับไปแล้วลงในกระดาษ เมื่อบังสุกุลเสร็จจึง
 เผากระดาษแผ่นนั้นเสีย เช่นเดียวกับการเผาศพ บางวัดอาจจะรวมกันบังสุกุลพร้อมกันทั้งหมดก็

แล้วแต่ว่าจะตกลงกันอย่างไร สมัยก่อน ๆ ที่จะบังสุกุล กลางคืนจะมีการสวดพระอภิธรรม มาตีกลองเสียก่อน ต่อมาภายหลังบางวัดก็อาจจะงดไปตามความสะดวกแห่งยุคสมัย

การสรงน้ำพระตามวัดของชาวมอญหรือชาวมอญ มี ๒ แบบ คือ

๑) การสรงน้ำพระพุทธรูป การสรงน้ำพระพุทธรูปนี้วัดต่างๆจะนำพระพุทธรูปสำคัญประจำวัดลงมาให้ประชาชนได้สรงน้ำ ซึ่งโดยปกติพระพุทธรูปสำคัญเหล่านี้จะถูกเก็บรักษาเป็นอย่างดี พอถึงเวลา สำคัญอย่างเช่น ช้างกราน หรือใส่บาตรพระร้อย จึงจะนำออกมาให้ประชาชนได้สักการบูชา และถวายน้ำสรง

๒) การสรงน้ำพระภิกษุสามเณร ชาวมอญหรือชาวมอญจะไม่นิยมที่จะสรงน้ำกับพระภิกษุสามเณรโดยตรงเพราะเหตุว่าดูไม่งามเมื่อพระสงฆ์จีวรเปียก หรืออาจจะมีการถูกเนื้อต้องตัวกับญาติโยม หรือสีกาได้ ชาวมอญจึงจะใช้แบบเดียวกับอาบน้ำ คือมีการสร้างห้องสรงน้ำ โดยมีรางต่อกออกมาให้ประชาชนได้เทน้ำลงไปใ้รางเข้าไปสรงน้ำพระในห้องสรง ซึ่งการสรงน้ำพระนี้จะมีพิธีการที่เป็นระเบียบแบบแผน ดังนี้

จะนิมนต์พระภิกษุสามเณรในวัดลงมาที่ศาลาการเปรียญ หรือศาลาที่เหมาะสม มีการไหว้พระรับศีล ในบางที่อย่างที่เคยเกร็ดจะมีการแห่ผ้าไตรจีวรมาถวายแด่พระสงฆ์เพื่อใช้ผลัดในการสรงน้ำ เมื่อไหว้พระรับศีลเสร็จเรียบร้อยแล้ว เจ้าหน้าที่ก็จะขึ้นมานิมนต์พระสงฆ์ ลงไปที่ห้องสรง จะครั้งละองค์ สององค์ หรือสามองค์ก็ได้ ตามแต่สถานที่ที่จะอำนวย เมื่อพระลงไปถึงห้องสรงก็จะผลัดผ้าอาบน้ำ แล้วนั่งลงในที่ ๆ เตรียมไว้ เมื่อพระสงฆ์พร้อมแล้ว เจ้าหน้าที่จะส่งสัญญาณอาจจะตีฆ้อง หรือเคาะภาชนะเพื่อให้สัญญาณแก่ชาวบ้านที่รออยู่ด้านนอก เมื่อชาวบ้านได้ยินเสียงสัญญาณก็จะเทน้ำในขันของตนลงใส่ในรางน้ำ เจ้าหน้าที่จะตะโกนให้เทไปเรื่อยจนพอ ก็จะบอกให้หยุด ในห้องสรงน้ำก็จะมีคนคอยอุสบูถวายพระ แล้วก็ส่งสัญญาณให้เจ้าหน้าที่จนพระสรงน้ำเสร็จก็เป็นอันเสร็จการสรงน้ำพระ ก็จะทำซ้ำ ๆ แบบนี้ จนพระภิกษุ และสามเณรสรงน้ำครบทั่วทุกองค์ แล้วพระภิกษุและสามเณร ก็จะขึ้นนั่งที่อาสน์ ชาวบ้านจะรวมตัวเข้ามาในศาลา แล้วจะมีการขอขมาต่อพระสงฆ์อีกครั้ง ดังนี้

คำขอขมาพระสงฆ์สำเนียงมอญ

เย่อว เต่อว เซา เม่อวหะจิตเตเนี่ยะ ปุดถอดสะเมิญ ร่อมมอดสะเมิญ ซองขอสสะเมิญ ปะกะตาวเมี่ยะเปี่ยะ คะมะละเม กะต่องเต่อวซอง ซอบเปี่ยะปาปอง เวี่ยนอสซอนดาว ตู้ตีย่อมป๊อย เย่อว เต่อว เซา เม่อวหะจิตเตเนี่ยะ ปุดถอดสะเมิญ ร่อมมอดสะเมิญ ซองขอสสะเมิญ ปะกะตาวเมี่ยะเปี่ยะ คะมะละเม กะต่องเต่อวซอง ซอบเปี่ยะปาปอง เวี่ยนอสซอนดาว ตี้ะตีย่อมป๊อย เย่อว เต่อว เซา เม่อวหะจิตเตเนี่ยะ ปุดถอดสะเมิญ ร่อมมอดสะเมิญ

ของขอสสะเมณู ปะกะตาวเมียะเยียะ คมะกะเม กะต่องเต๋อวซง ซอบเปียะ
 ปาปอง เวียะนอสซอนตาว
 เอากาสะ(สามครั้ง) กาเอียะกอมมอง เวียะจิกอมมอง เมียะเน่อกอมมอง
 ปู้ตธ่องขามิ ธ่อมม่องขามิ สองซ่องขามิ

เสร็จแล้วพระสงฆ์ทั้งหลายก็จะกรวดน้ำให้พระก็เป็นอันจบพิธีการสงฆ์น้ำพระ ซึ่งการสงฆ์น้ำพระนี้ แต่ละวัดที่อยู่ใกล้กันก็จะพยายามไม่จัดให้ตรงกัน เพื่อที่ชาวบ้านจะได้สะดวกที่จะได้ไปสงฆ์น้ำพระสงฆ์ที่ตนเคารพนับถือตามวัดต่าง ๆ ด้วย

การก่อพระเจดีย์ทราย ชาวมอญมีความเชื่อว่าเวลาที่มาวัดอาจจะมีเศษดินเศษทรายติดเท้าออกจากวัด จะทำให้เป็นหนี้แก่พระสงฆ์จึงมีการที่จะขนทรายเข้ามาใช้แก่พระสงฆ์หรือวัด การก่อพระเจดีย์ทรายจะทำในวันใดวันหนึ่งระหว่างวันที่ ๑๓-๑๕ เมษายน โดยการขนทรายมาก่อเป็นเจดีย์ขนาดต่าง ๆ ในบริเวณวัด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้วัดได้ใช้ประโยชน์ในการก่อสร้าง หรือถมพื้นที่ต่อไป ถือเป็นการทำบุญอีกลักษณะหนึ่งที่ได้ทั้งบุญและความสนุกสนาน บางวัดจะมีการเจริญพระพุทธมนต์ฉลองพระเจดีย์ทรายด้วยก็มี เพราะการก่อพระเจดีย์ทรายการถวายฉัตรธง ก็เป็นการถวายเป็นพุทธบูชามีผลานิสงค์ที่ยิ่งใหญ่ ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วในบทที่ ๓ ดังนี้

ปล่อยปลา เป็นการทำบุญทำทานอีกรูปแบบหนึ่ง โดยเฉพาะการปล่อยนกปล่อยปลาที่ติดกับดัก บ่วง ให้ไปสู่อิสระ หรือปลาที่อยู่ในน้ำตื้น ๆ ซึ่งอาจจะตายได้ หากปล่อยให้อยู่ในสภาพแบบเดิม

การแห่ทางหงส์ เป็นประเพณีของชาวมอญที่จัดขึ้นในวันสุดท้ายของเทศกาลสงกรานต์ คือการแห่ธงไปถวายเป็นพุทธบูชาที่เสาหงส์ ซึ่งถือเป็นประเพณีประจำปีที่จัดขึ้นปีละครั้งและเป็นเอกลักษณ์ของชาวมอญ เป็นการทำบุญหมู่บ้าน มีการเลี้ยงพระ สวดมนต์ และแห่ทางหงส์ไปตามหมู่บ้าน ระหว่างทางใครมีจิตศรัทธาบริจาคเงินทำบุญก็ใส่ในบาตรที่มีผู้ถืออยู่ในขบวนแห่ จากนั้นขบวนแห่จะนำทางหงส์ไปแขวนที่เสาหงส์ในวัด ชาวมอญเชื่อว่า ในปีหนึ่งหงส์จะต้องถ่ายขน โดยเฉพาะทางหงส์จะหลุดหมด หางเป็นสิ่งสำคัญเป็นผู้กำหนดทิศทาง เหมือนหางเสือเรือ ถ้าไม่มีหางเสือ ย่อมไปไม่ตรงทิศทางที่ต้องการ ชาวมอญเรียกประเพณีนี้ว่า แห่สะตะโน หรือเรียกสั้น ๆ ว่า แห่โน หมายถึง แห่ทางหงส์

การรดน้ำผู้ใหญ่ หรือการรดน้ำขอพร เป็นการแสดงความเคารพต่อผู้ใหญ่ของครอบครัว หรือผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือ การรดน้ำผู้ใหญ่อาจจะรดน้ำทั้งตัวหรือรดเฉพาะที่ฝ่ามือก็ได้ ดังนั้น จึงควรมีผ้าถุงห่มไปมอบให้ด้วย เพื่อจะได้ผลัดเปลี่ยนหลังจากเสร็จสิ้นพิธีแล้ว

การค้ำกิ่งโพธิ์ประเพณีของชาวมอญที่เกี่ยวข้องกับเทศกาลสงกรานต์อีกอย่างหนึ่งก็คือ การค้ำต้นโพธิ์ เพราะถือว่าการค้ำต้นโพธิ์นี้เป็นการค้ำจุนศาสนา เพราะต้นโพธิ์เป็นต้นไม้ที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา จึงถือว่าเป็นการทำบุญเพื่อสาธารณประโยชน์แต่มีใช้ว่าเมื่อถึงวันสงกรานต์จะไปค้ำกันทุกคน

แต่มีหลักอยู่ว่า วันที่ ๑๔ เมษายน เป็นวันที่ตรงกับวันอะไรผู้ที่เกิดตรงกับวันนั้นเป็นผู้ที่ต้องนำไปค้ำต้นโพธิ์ เช่นวันที่ ๑๓ เป็นวันอาทิตย์ ปีนั้นคนที่เกิดวันจันทร์จะเป็นผู้ที่นำไปค้ำ ถ้าวันที่ ๑๓ เป็นวันจันทร์ คนที่เกิดวันอังคารก็ต้องนำไปค้ำ เป็นต้น ที่มีหลักการอยู่เช่นนี้ก็เพราะถือว่า ในระหว่างสงกรานต์ ๓ วันนั้น วันที่ ๑๓ เป็นวันสิ้นปี วันที่ ๑๔ เป็นวันกลางคือไม่ใช่ปีใหม่และไม่ใช่ปีเก่า ส่วนวันที่ ๑๕ นั้นเป็นวันขึ้นปีใหม่ ดังนั้นคนที่เกิดวันที่อยู่ระหว่างกลางที่ชาวมอญเรียกว่า "จั่วกรับสะนาม" คือวันปีเก่าก็ไม่ใช่ปีใหม่ก็ไม่ใช่ถือว่าปีนั้นไม่มีใครจะดีอาจจะเป็นความเชื่อที่มาจาก การถือฤกษ์ยาม จึงต้องทำบุญที่เป็นสาธารณประโยชน์ คือการค้ำต้นโพธิ์ หรือซ่อมทางเดิน หรือซ่อมสะพานที่เป็นทางของสาธารณะ เป็นต้น หากมิได้ทำสิ่งใดก็ต้องนำไปค้ำต้นโพธิ์ คือ หาไม้ที่มีงามตรงปลายยาวประมาณ ๑ เมตร ปอกเปลือกทาสีขาวให้สวยงาม แล้วนำไปค้ำไว้ที่โคนต้นโพธิ์ในวัด ซึ่งผู้หลักผู้ใหญ่ก็ยังปฏิบัติกันอยู่จนถึงปัจจุบันนี้ ทำให้ทุกคนได้มีโอกาสซ่อมแซมสิ่งที่เป็นสาธารณประโยชน์

การละเล่นรื่นเริงต่าง ๆ เช่น ในสมัยก่อนเทศกาล ชังกราน จะมีการละเล่นที่เรียกว่าการเข้าผีเป็นการเชิญให้ผีการเล่นเข้าผีนี้คงจะสืบเนื่องมาแต่ครั้งคนยังไม่มีศาสนา ต้องเคารพกราบไหว้ภูตผีปีศาจตามความเชื่อของตน ซึ่งคิดว่าจะช่วยให้คนเราพ้นจากภัยอันตรายได้ ผู้ใดเกิดการเจ็บป่วยก็คิดว่าภูตผีปีศาจมาเข้าสิงสู่หรือบันดาลให้เป็นไปเช่นนั้น ฉะนั้นคนจึงต้องเอาใจผี จึงเกิดมีการบนบานศาลกล่าวกันขึ้น มีการบวงสรวงและเซ่นวักต่าง ๆ ต่อมามีคนฉลาดหากินกับผี บอกว่ารู้ใจผีดีที่เรียกกันว่า “หมอผี” ฉะนั้นวิธีการและเครื่องเช่นต่าง ๆ จึงเกิดขึ้นตามที่หมอผีกำหนด เพื่อประโยชน์ของตนเองซึ่งแฝงอยู่ แต่คนกลัวผีและเชื่อว่าผีมีจริงก็ต้องยอมทุกรายไป ปัจจุบันนี้การศึกษาเจริญขึ้น ทำให้คนฉลาดขึ้นมาก แต่ก็ยังไม่วายกลัวผี บางคนปากแข็งบอกว่าไม่กลัวผี แต่ใจจริง ๆ ก็ยังคิดกลัวอยู่ เรียกว่า ยังกลัว ๆ กล้า ๆ เพราะการเล่นกับผีมันยากที่มองไม่เห็นตัว เวลาตกพลบค่ำ ผู้ใหญ่เล่าเรื่องผีให้เด็กฟังเด็ก ๆ ต้องขยี้กันให้พ่นร้อง เพราะกลัวผีเอาไม่ไหวกัน

ผีที่บ้านมอญคงไม่ดุหรือเฮี้ยนนัก จึงเชิญมาสังสุ่เล่นกับคนได้อย่างสนุกสนานเสียด้วยจะเป็นผีตัวจริงหรือผีตัวปลอมก็ไม่รู้ได้ แต่ดูคนที่เข้าผี แสดงกิริยาท่าทางแปลกไปกว่าคนอื่นในช่วงที่เข้าผีนั้น การเข้าผีที่บ้านมอญ มีผีหลายอย่างด้วยกัน เช่น ผีกะลา, ผีกระดัง, ผีลิง, ผีสุ่ม, และผีจู้ เป็นต้น เวลาจะเข้าผีต้องมีพิธีการ และมีการร้องเพลงเชิญผีด้วย ผีจึงจะเข้าซึ่งจะขอย่านมาเล่าให้ฟังแต่ละผีดังนี้

๑) การเข้าผีกะลา ต้องใช้ผู้หญิงคนหนึ่งที่จะให้ผีมาเข้าสิง ที่เรียกว่า “คนเข้าผี” แล้วเอาเชือกผูกเอวให้พี่เลี้ยงคนหนึ่ง จะเป็นชายหรือหญิงก็ได้จับปลายเชือกไว้ ให้คนเข้าผีนั่งยอง ๆ บนกะลาตัวเมีย ๒ ใบ เอามือเท้าไปข้างหน้านิ้วชี้ไปข้างหน้าคนเชิญอีกคนหนึ่งต้องเป็นหญิงแม่หม้ายหมสไบ เอาธูป ๓ ดอก และเทียน ๑ เล่ม จุดไฟเชิญผี แล้วนำไปปักไว้ข้างลานบ้านทางทิศเหนือ คนเข้าผีนั่งบนกะลาตัวเมียอยู่กลางลานบ้าน แล้วมีคนที่เล่นทั้งหญิงและชายจำนวนหลายคน ยิ่งมากคนก็ยิ่งสนุก เดินเป็นวงกลมรอบคนเข้าผี แล้วร้องเพลงปรบมือไปพร้อม ๆ กัน จนกว่าผีจะเข้า เพลงที่ร้องมีดังนี้

เพลง

กุก กุก มาเยอว กระพุม มาเยอว

กุก กุก มาเยอว กระพุม มาเยอว

ร้องเพลงไปเรื่อย ๆ หลาย ๆ เทียวจนกว่าผีจะเข้า ถ้าผีเข้าคนเข้าผีจะล้มลง แต่ถ้าผีไม่ยอมเข้าให้เปลี่ยนคนเข้าผีใหม่ เพราะใจแข็ง ให้เลือกเอาคนใจอ่อนมาเข้าผีใหม่ เมื่อเปลี่ยนคนแล้ว ผียังไม่เข้าอีก ให้ร้องเพลงเชิญ ดังนี้

เพลงเชิญ

เชิญเอ๋ยเชิญลงเชิญพระองค์ ๔ ทิศ

องค์ไหนศักดิ์สิทธิ์ เนรมิตลงมา

เข้าตัวน้องข้า ในวันนี้เอ๋ย

ตอนนี้คนเข้าผีตัวจะสั่นมือสั่นล้มลง พุดไม่ได้ ยึดไม่ออก ผีจะลุกขึ้นเริ่มอาละวาดเที่ยวไล่จับคน เมื่อจับได้แล้วจะให้ร้าวกับผี คนเล่นทั้งกลัวทั้งสนุก การเล่นอย่างนี้เล่นตอนกลางคืน กลางวันเขาไม่นิยมเล่นกัน ถ้าจะให้ผีออกให้ใช้มือตบหูคนเข้าผีข้างเดียว คนเข้าผีจะล้มลง ผีก็ออกเมื่อผีออกแล้วถามคนเข้าผีว่ารู้สึกเป็นอย่างไรบ้าง เขาจะบอกว่าไม่รู้ตัวเลย เพราะการที่แสดงอะไรออกไปนั้นไม่รู้สึกรู้สัอะไรทั้งสิ้น เป็นเรื่องของผีทั้งหมด

๒) การเข้าผีสิงลม เป็นการละเล่นทรงเจ้าเข้าผีในเทศกาลสงกรานต์ จะใช้ผู้ชายเป็นคนทรง เป็นการทรงเจ้าที่สนุกมากกว่าการทรงเจ้าแบบอื่น เพราะผีสิงลมชอบไต่เสาบ้าน ดังนั้นก่อนเข้าทรงจะต้องผูกเชือกมัดคนทรงไว้ก่อน การเล่นผีสิงลม จะให้คนทรงนั่งบนครก จุดธูปเชิญเจ้า แล้วมีลูกคู่ร้องเพลงเคาะไม้เป็นจังหวะ เนื้อร้อง ดังนี้

สิงลมเอ๋ย เด็กน้อยทั้งสอง พญานกพริกอมเบี่ยมข้าว มาอมข้าวพองมาทัดดอกจิก

พญานกเขา มาเข้าสิงลม

การร้องจะร้องกลับไปกลับมา จนคนทรงตัวสั่นทำท่าเหมือนลิง คนที่อยู่รอบ ๆ ก็จะเล่นหยอกล้อ แสดงว่าผีสิงเข้าทรงแล้ว ถ้าผีสิงทำท่าจะเข้าไปทำร้ายคน พี่เลี้ยงต้องดึงเชือกไว้ และถ้าจะให้ผีสิงออกต้องตะโกนเรียกชื่อที่หู การเล่นผีสิงลมของแต่ละท้องถิ่นจะมีวิธีปฏิบัติที่แตกต่างกันออกไป

ขึ้นอยู่กับประเพณีของท้องถิ่นนั้น ๆ เช่น การนั่งของคนทรง ทางจังหวัดชลบุรีจะให้คนทรงนั่งยอง ๆ กับพื้นดิน จังหวัดตราดจะให้คนทรงคุกเข่าหมอบกับพื้นดินหันหน้าไปทางทิศตะวันตก ส่วนของจังหวัดปทุมธานี ให้คนทรงนั่งบนสากตำข้าว ๒ อัน และเมื่อต้องการให้ผีออก ทางจังหวัดปทุมธานีจะใช้วิธีเอามือตบหูทั้งสองข้าง เป็นต้น

เทศกาลชิงกรวน ในวันสุดท้ายจะมีการทำบุญกลางบ้าน หลังจากทำบุญแล้วจะมีการทรงเจ้าพ่อ ซึ่งธรรมดาในปีหนึ่ง ๆ จะไม่มีการลงทรง เว้นเสียแต่ว่าจะมีเหตุการณ์ที่ร้ายแรงเกิดขึ้นเจ้าจึงจะมาลงทรง ซึ่งการเข้าทรงปกติชาวบ้านก็จะถามเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการทำมาหากิน น้ำท่า ฝนฟ้าจะตกต้องตามฤดูกาลไหม เป็นต้น

๓) รำเจ้า^๕ การรำเจ้านี้ถือเป็นส่วนหนึ่งของงานสงกรานต์ของคนมอญที่เกาะเกร็ด และเป็นการรำที่หมู่บ้านคนมอญถือปฏิบัติตั้งแต่เมื่ออยู่เมืองมอญ และคนไทยเชื้อสายมอญก็ได้ปฏิบัติสืบทอดกันมา ตั้งแต่โบราณจนถึงปัจจุบันนี้ โดยจะมีการรำเจ้าเป็นประเพณีทุกปีหลังเทศกาลสงกรานต์ หรือขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๖ เป็นการแสดงความเคารพต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทุกหมู่บ้านจะมีศาลประจำหมู่บ้านของตนเอง ได้แก่ศาลเจ้าพ่อชั้นผู้ใหญ่คือ "เจ้าพ่อเกษแก้วไชยฤทธิ์" หรือ "เจ้าพ่อหนุ่ม" ตามตำนานการรำเจ้า เล่ากันต่อ ๆ มาว่า เจ้าพ่อเกษแก้วไชยฤทธิ์เป็นหนุ่มโสด ดังนั้นจึงเรียกกันว่า เจ้าพ่อหนุ่มอีกชื่อหนึ่ง คนไทยเชื้อสายมอญในเกาะเกร็ด จะถือว่า เจ้าพ่อเกษแก้วไชยฤทธิ์ หรือเจ้าพ่อหนุ่มเป็นเจ้าพ่อชั้นผู้ใหญ่มีศาลอยู่ที่เมือง "เมาะตะมะ" คนมอญเรียกว่า "เถะจู้สะเมินปลาย" คนมอญเคารพนับถือมาก เมื่อคนมอญได้มาอยู่ในประเทศไทย จึงได้ตั้งศาลให้ท่านที่เกาะเกร็ด ซึ่งอยู่ใต้วัดปรมย์ยิกาวาสไม่ไกลนัก เจ้าพ่อหนุ่มเป็นที่พึ่งทางใจของคนมอญ ทุก ๆ ปีจะมีการรำถวายเจ้าพ่อหนุ่มพร้อมด้วยเครื่องเซ่น นอกจากเป็นที่พึ่งทางใจแล้ว คนมอญยังเชื่อว่าเจ้าพ่อนำสิ่งที่ดีที่เป็นมงคลมาสู่ชีวิต ทำให้ชาวบ้านได้อยู่ดีมีความสุขทุกครอบครัวและทุกหมู่บ้าน เครื่องเซ่นในพิธีรำเจ้า ประกอบด้วย ขนมต้มแดง ต้มขาว อย่างละถ้วย มะพร้าวอ่อน ๑ ผล กล้วย ๑ หวี ข้าวสวย ๑ ถ้วย ไข่ต้ม ๑ ฟอง วางบนข้าว นำสิ่งเหล่านี้จัดใส่ถาด นำไม้ไผ่อันเล็ก ๆ ยาว ๆ เรียกไม้เกี้ยว มาหักเป็นรอยให้เป็นข้อ แต่ละข้อห่างกันประมาณครึ่งนิ้ว รอยข้อหมายถึงจำนวนคนในบ้าน บ้านไหนคนมารอยข้อมาก ข้อหนึ่งหมายถึงคนหนึ่ง นำไม้เกี้ยวนี้ไปปักบนหัวกล้วยในถาด ชาวบ้านจะนำถาดเหล่านี้ไปวางบนโต๊ะที่จัดไว้ในบริเวณพิธี และจะต้องจัดหาผ้าม่วง ผ้าขาวม้า ผ้านุ่งที่เป็นผ้าไหมสวย ๆ เตรียมไว้หลาย ๆ ชุด เพราะในการรำเจ้านี้ นอกจากเจ้าพ่อหนุ่มแล้ว จะมีเจ้าพ่อเจ้าแม่องค์อื่น ๆ ซึ่งได้รับเชิญมารำร่วมด้วย พิธีกรรมในการรำเจ้า จะเริ่มประมาณบ่าย ๓ โมง ผู้ร่วมพิธีจะเป็นสตรีที่ได้รับเชิญให้เป็นร่างทรง ไม่

^๕ บ้านจอมยุทธ, ประเพณีในเกาะเกร็ด รำเจ้า, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: https://www.baanjommyut.com/library_2/extension-2/tradition_on_the_kohket/05.html [น.พ. ๒๕๖๐]

จำกัดจำนวน ก่อนร่ำรำทรงจะต้องรับเครื่องเช่น คือ ถาดที่ชาวบ้านจัดมา และเมื่อเจ้าเข้าประทับใน ร่ำทรงแล้ว ร่ำทรงจะเลือกหยิบผ้านุ่ง หรือสไบมาสวมทับชุดเดิมหลังจากนั้นก็จรรำดาบ โดยหยิบ ดาบที่วางอยู่ขึ้นมารำไปรอบ ๆ รำไบหว้าก็หยิบไบหว้าขึ้นมา ใช้ปี่พาทย์มอญบรรเลงเพลงมอญโบราณ บรรเลงเป็นช่วงสั้น ๆ ไม่มีคำร้อง เพลงแรกให้เชิญเพลงคล้าย ๆ เพลงสาธุการ เพลงร่ำดาบ เพลงรำ ไบไม้ เพลงหาบกล้วยในขณะที่รำนั้นเจ้า พ่อหนุ่มจะเข้าประทับในร่ำทรง และท่านจะเลือกสาว ๆ ให้ ออกมารำด้วย โดยร่ำทรงของเจ้าพ่อจะขึ้นไปทีสาว ๆ ซึ่งมักเป็นคนสวยให้ออกมารำ และจะมีเจ้าเข้า ประทับก็ต้องเป็นร่ำทรง เมื่อเป็นร่ำทรงแล้วจะต้องมารำถวาย เจ้าพ่อเป็นประจำทุกปี เวลาเจ้า พ่อจะกลับ ร่ำทรงนั้นก็จล้มลง

๔) การเล่นเกมบ้ำ พอตกเย็นหนุ่มเล็ก หนุ่มใหญ่ ก็จะมารวมตัวกันตามลานบ้านที่มีลาน ขนาดกว้างไม่ต่ำ ๓ - ๔ วา.(๖ - ๘ เมตร) ความยาวไม่ต่ำ ๑๕ วา.(๓๐ เมตร) เพื่อมาเล่นเกมบ้ำทอย กัน มอญเรียกว่า “ว่านฮะเหนะทอย” การเล่นเกมบ้ำทอยนั้นนิยมเล่นกันในกลุ่มชายฉกรรจ์ ที่มี พละกำลังร่างกายแข็งแรง เป็นกีฬาชนิดหนึ่ง ผู้เล่นสนุกสนาน ผู้ดูก็สนุกสนานไปด้วย ถือเป็นการออกกำลังกาย พักผ่อนหลังจากสิ้นสุดฤดูกาลเก็บเกี่ยว และยังเป็นการเชื่อมความสัมพันธ์ของคนมอญในแต่ ละหมู่บ้านอีกด้วย และไม่นิยมเล่นเป็นเกมสการพนัน จะมีก็เพียงสุรา กับกล่ม เล็ก ๆ น้อย ได้เสียก็ กินด้วยกันในหมู่คณะเท่านั้น

การเล่นเกมบ้ำทอยในอดีตจะเล่นกันตามหมู่บ้านที่มีสถานที่ การเล่นเกมบ้ำทอยนั้นผู้เล่น จะต้องแต่งกายด้วยชุดลอยชายหลากสีแบบมอญ ๆ ทำให้บรรยากาศไม่เหมือนกีฬาประเภทอื่น การ ทำบ่อนเกมบ้ำทอย ก่อนเล่นเกมบ้ำทอยจะต้องจัดหาสถานที่หรือบ่อนที่มีขนาดใหญ่พอทำบ่อนเกมบ้ำได้ โดยใช้ไม้กระดานกันเป็นกรอบสี่เหลี่ยมผืนผ้า กันลูกเกมบ้ำลื่นไถลออกนอกสนามหรือบ่อน มีความ กว้าง ๔ วา.(๘ เมตร) ความยาว ๑๕ วา.(๓๐ เมตร) หรือมากกว่านั้นตามความเหมาะสมของสถานที่ ส่วนพื้นบ่อนหรือสนามนั้นจะต้องเป็นดินผสมทรายอัดแน่นเรียบเพื่อให้ลูกเกมบ้ำลื่นไถลไถลตามแรง โยนหรือทอย การทำสนามแข่งขันเกมบ้ำทอยนั้นจะแบ่งสนามเป็น ๓ ช่วงในบ่อนเดียวกัน คือระยะ ๑๐ วา.(๒๐ เมตร) ๑๒ วา.(๒๔ เมตร) และ ๑๕ วา.(๓๐ เมตร) เพื่อแบ่งรุ่นการแข่งขันได้สะดวก เช่น รุ่นเล็ก แข่งขันในระยะ ๑๐ วา. (ประเภทมือใหม่) รุ่นกลาง แข่งขันในระยะ ๑๒ วา. (ประเภทเคย แข่งขันรุ่นเล็กมาแล้ว) และประเภทรุ่นใหญ่ แข่งขันในระยะ ๑๕ วา. (รุ่นนี้เคยผ่านการแข่งขันมา หลายครั้งแล้ว) สำหรับลูกเกมบ้ำที่ใช้สำหรับทอยจะทำด้วยไม้เนื้อแข็งและแกร่ง จะทำให้ไม้หักหรือ แตกง่ายเมื่อกระทบกับพื้นขณะที่ทำการทอย ลูกเกมบ้ำทอยมีลักษณะกลมแบนลบเหลี่ยมหนึ่งด้าน จำนวน ๖ ลูก. มีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ ๑๒ ซม. หนาประมาณ ๒ ซม. น้ำหนักประมาณ ๒๕๐ - ๓๐๐ กรัม. ส่วนลูกเกมบ้ำที่ใช้ตั้งทำด้วยไม้เนื้อแข็งลักษณะกลมแบนไม่ลบเหลี่ยมจำนวน ๑๐ ลูก. เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ ๖ ซม. หนาประมาณ ๑.๕ ซม.

การแข่งขันสะบ้าทอยนั้นจะลงแข่งขันกันเพียงทีมละ ๑ คนเท่านั้น โดยการจับฉลากว่าใครจะอยู่ด้านเหนือลม หรือใต้ลม หนุม ๆ ที่ลงเล่นสะบ้าทอยแต่ละครั้งจะต้องแต่งกายด้วยเสื้อลายดอกหลากสี และที่สำคัญต้องนุ่งผ้าลอยชาย ซึ่งเป็นกีฬาที่เต็มไปด้วยบรรยากาศที่ไม่เหมือนใครและก็ไม่มีใครเหมือนเช่น กัน เมื่อลงสู่สนามแข่งขันแล้วคณะกรรมการจะแนะนำตัวแต่ละฝ่ายให้ผู้ชมได้ทราบ และผู้แข่งขันแต่ละฝ่ายจะต้องตั้งลูกสะบ้าของตนให้เรียบร้อย คือแฉกกลางตั้งแบบแฉกเรียงหนึ่ง จำนวน ๓ ลูก ห่างกันประมาณ ๕๐ เซนติเมตร ๓ ลูกนี้เรียกว่า หัว – ตัว – หาง ส่วนอีก ๒ ลูกที่เหลือจะต้องตั้งไปทางซ้ายและขวาของแฉกกลางด้านละ ๑ ลูก ให้ตรงกับลูกที่ ๒ ของแฉกกลาง ห่างจากแฉกกลางประมาณ ๕๐ เซนติเมตร ๒ ลูกนี้เรียกว่า ปีกขวาและปีกซ้าย ถ้ามองดูแล้วจะเป็นลักษณะสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูนนั่นเอง เมื่อตั้งลูกสะบ้าเรียบร้อยแล้ว ฝ่ายที่เลือกทางลมก่อนหรือเลือกทอยสะบ้าก่อน ก็เอาลูกสะบ้าทั้ง ๖ ลูก ทอยไปยังฝั่งตรงข้ามครั้งละหนึ่งลูกจนครบ ๖ ลูก ให้ลูกลูกสะบ้าของฝ่ายตรงข้ามที่ตั้งไว้จนล้มหมดทั้ง ๕ ลูก แต่ถ้าทอยลูกสะบ้าไปถูกลูกสะบ้าฝ่ายตรงข้ามล้มหมดก่อนก็ไม่ต้องทอยอีก และให้ฝ่ายตรงข้ามเป็นผู้ทอยลูกสะบ้ามาอีกฝ่ายเช่นกันจนครบลูกสะบ้าทอย ทั้ง ๖ ลูก แต่ถ้าฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดยังทอยลูกสะบ้าที่ตั้งไว้ทั้ง ๕ ลูกล้มไม่หมด ยังมีโอกาสทอยสะบ้าได้อีกครั้งหนึ่งจำนวน ๖ ลูกเช่นกัน รวมแล้วคนหนึ่งมีสิทธิ์ทอยสะบ้า ๑๒ ลูก เสร็จแล้วให้มีการสลับข้างกันและมีการตั้งลูกสะบ้าทั้ง ๕ ลูกใหม่ทั้ง ๒ ฝ่าย และทอยลูกสะบ้าเหมือนครั้งแรกจนครบฝ่ายละ ๑๒ ลูกเช่นเดียวกัน รวมแล้วแต่ละฝ่ายมีโอกาสได้ทอยถึง ๒๔ ลูก การทอยสะบ้าและการให้คะแนน การแข่งขันสะบ้าทอยนั้น จะกำหนดไว้เป็น ๓ รุ่น ผู้ใดมีความสามารถรุ่นใดก็จะเข้าแข่งขันในรุ่นนั้นดังกล่าวแล้ว เดิมการแข่งขันจะไม่มีกติกานับคะแนน จะ ทอยกันไปจนกว่าฝ่ายใดจะทอยลูกสะบ้าของฝ่ายตรงข้ามล้มหมดก่อนก็ถือว่าชนะ มาระยะหลังเนื่องจากอาชีพการงานและเศรษฐกิจเปลี่ยนไป จึงทำให้การแข่งขันสะบ้าทอยและกติกาเปลี่ยนแปลงไปด้วย อย่างไรก็ตามการเล่นสะบ้าทอยส่วนมากจะนิยมเล่นในหมู่ผู้ชาย เพราะท่าทางที่เล่นและความแข็งแกร่งในการเล่น ไม่เหมาะสมกับกิริยาของผู้หญิง ส่วนคะแนนลูกสะบ้าแฉกกลางทั้ง ๓ ลูก ถ้าฝ่ายใดทอยลูกสะบ้าที่ตั้งไว้ในแฉกกลางจะเป็นลูกหัว ลูกกลาง หรือลูกท้าย (หัว – ตัว – หาง) ก็จะได้ลูกละ ๑ คะแนน แต่ถ้าทอยลูกลูกทางซ้ายหรือทางขวา (ปีกซ้าย – ปีกขวา) ก็จะได้ลูกละ ๒ คะแนน รวมแล้วเป็น ๗ คะแนน ผู้ที่ได้คะแนนสูงสุดจะเป็นผู้ที่ได้รับชัยชนะ

ในระหว่างการแข่งขันนั้นบรรยากาศจะเต็มไปด้วยสีสันของการแต่งตัวแบบมอญ ๆ เสียงเชียร์หยอกล้อของแต่ละฝ่ายด้วยคำศัพท์ว่า เด็ดหัว เด็ดตัว เด็ดหาง เด็ดปีกขวา เด็ดปีกซ้าย ส่วนผู้ชมนั้นก็ได้รับความสนุกสนานติดตามเกมส่วว่าจะออกมาในรูปใด และเต็มไปด้วยความตื่นเต้นหวาดเสียวในการทอยลูกสะบ้าแต่ละครั้งว่าลูกสะบ้า จะลงทิศทางมาถูกตัวเองหรือเปล่า ได้รับความสนุกสนาน ทั้งผู้เล่น ผู้ชม และเป็นการสร้างความสามัคคีในหมู่คณะของคนมอญแต่ละกวานอีกด้วย

ดังนั้นประเพณีการเล่นสะบ้าทอย (ว่านสะเหนะทอย) ที่มีมาตั้งแต่สมัยโบราณ จนกลายเป็นประเพณีอย่างหนึ่งของชาวไทยเชื้อสายมอญ การเล่นสะบ้าทอยนอกจากจะเป็นการออกกำลังกาย ได้แสดงพลังกำลัง ความแม่นยำในการแข่งขันและเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างชาวมอญในท้องถิ่นอื่น ๆ อีกด้วย

๔.๔ บทสรุป

ในเทศกาลซังกราน ในความคิดของคนมอญ คุณค่าและความสำคัญของเทศกาล ซังกราน ก็คือการได้ทำบุญใหญ่ประจำปี จะสังเกตได้ว่า ชาวมอญจะเป็นห่วงเรื่องการเตรียมการทำบุญ มากกว่าการที่จะไปเที่ยวเตร็ดเตร่ที่อื่น แม้แต่ความเชื่อก็ยังคงอยู่ในกรอบของพระพุทธศาสนา การละเล่นรื่นเริงจะมีไม่มาก แต่ก็พอมีบ้าง และความเชื่อเรื่องผีก็ยังคงอยู่ควบคู่ไปกับพระพุทธศาสนา ในอดีต ซังกราน ในวันสุดท้ายจะมีการทำบุญกลางบ้าน หลังจากทำบุญแล้วจะมีการทรงเจ้าพ่อ ซึ่งธรรมดาในปีหนึ่ง ๆ จะไม่มีการลงทรง เว้นเสียแต่ว่าจะมีเหตุการณ์ที่ร้ายแรงเกิดขึ้นเจ้าจึงจะมาลงทรง ซึ่งการเข้าทรงปกติชาวบ้านก็จะถามเรื่องเกี่ยวกับการทำมาหากิน น้ำท่า ฝนฟ้าจะตกต้องตามฤดูกาลใหม่ เป็นต้น จึงเห็นได้ว่า ซังกราน เป็นมากกว่าประเพณีที่เราจะเน้นจุดขายคือการสาदनํ้า อย่างเดียวไม่ได้ เพราะคุณค่าประเพณีมีมากกว่านั้น เป็นประเพณีที่ทำให้ครอบครัวได้อยู่พร้อมหน้า ได้มีโอกาสทำบุญร่วมกัน ได้แสดงความกตัญญูเคารพต่อบรรพบุรุษ ได้รักษาวัฒนธรรมด้านอาหาร เป็นต้น และซังกรานนี้ก็จะเป็แม่เหล็กที่จะดึงดูดให้ผู้สนใจได้เข้ามาเที่ยวในชุมชน ซึ่งก็จะเป็นแหล่งที่ทำให้เกิดรายได้ขึ้นในชุมชนต่อไป

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การศึกษา และวิจัยเรื่องคติ และความเชื่อเรื่อง ความเป็นมาของประเพณี “ซังกราน”, หลักธรรม และคติความเชื่อในประเพณีที่เกี่ยวข้องกับ “ซังกราน”, ศึกษาคติแนวคิดในการจัด ประเพณี “ซังกราน” ตามความเชื่อของชาวมอญในเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี โดยวิธีการค้นจาก เอกสารชั้นปฐมภูมิในพระไตรปิฎก และทุติยภูมิจากหนังสือ ตำรา เอกสาร ต่าง ๆ นำมารวบรวม และ เรียบเรียงจึงสรุปผลได้ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

การศึกษาประเพณี ซังกราน ของชาวมอญในเกาะเกร็ด จะพบว่า ประเพณี ซังกราน ได้มีการรักษาสืบทอดมาอย่างยาวนานเป็นร้อยปี มีคติความเชื่อในทางศาสนาพุทธ และพราหมณ์ สอดแทรกอยู่มาก คำว่าซังกราน ก็คือการที่เราเน้นการเคลื่อนย้ายราศีจากราศีหนึ่งไปอีกราศีหนึ่งแต่ที่ เราก็จะเลือกในช่วงที่เราว่างจากการทำงาน สมัยก่อนก็ว่างจากงานไร่นาต่าง ๆ คือในฤดูแล้งมา นับเป็นเทศกาล ซังกราน ซึ่งก็คือสงกรานต์ของไทยเรานั้นเอง คนไทยรับเอาวัฒนธรรมของชาวมอญ มาเป็นบางอย่างด้วยเหตุที่ว่ามีความใกล้ชิดกันมาแต่โบราณ อย่างน้อยก็ตั้งแต่ครั้งสุโขทัย จึงได้รับเอา วัฒนธรรมมาใช้ซึ่งกันและกัน เพียงแต่ว่าอาจจะมีข้อแตกต่างกันบ้างในรายละเอียดเล็ก ๆ น้อย ๆ ประเพณีซังกราน ของชาวมอญหรือรามัญในเกาะเกร็ดมีการสืบทอดกันมานับร้อยปี นับตั้งแต่ที่ได้ อพยพเข้ามาอยู่ในเมืองไทย ซังกราน หรือสงกรานต์ คือ ประเพณีของประเทศในแถบอุษาคเนย์ซึ่ง ได้แก่ ไทย ลาว กัมพูชา พม่า มอญ ชนกลุ่มน้อยชาวไตแถบเวียดนาม และมณฑลยูนนานของจีน ต่างก็ มีประเพณีสงกรานต์ด้วยกันทั้งนั้น

การปฏิบัติตนในช่วงประเพณีซังกรานของชาวมอญหรือมอญในทุก ๆ ที่ จะมีลักษณะ คล้าย ๆ กันคือให้ความสำคัญในการทำบุญ ทำทาน เพราะความเชื่อ และความศรัทธาใน พระพุทธศาสนา จึงทำให้ชาวมอญจะเน้น ไปในเรื่อง ทาน ศีล และภาวนา มีการยกเรื่องราวใน พระไตรปิฎกมาเป็นตัวอย่างให้ปฏิบัติตามเป็นอย่างมาก ในเกาะเกร็ดก็เช่นเดียวกัน จะมีการทำบุญ ส่งข้าวแช่ หรือเป็งซังกราน สรงน้ำพระสงฆ์ รดน้ำผู้ใหญ่ ปลอยนกปลอยปลา ถวายธงตะขาบ การ ทำบุญบั้งสุกุลให้แก่ผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว การเข้าวัดถือศีลฟังธรรม ก็ล้วนแล้วอยู่ในหลักใหญ่ก็คือ ทาน ศีล และภาวนา อันเป็นหัวใจหลักในพระพุทธศาสนา

ในเทศกาลซังกราน ในความคิดของคนมอญ คุณค่า และความสำคัญของเทศกาล ซังกราน ก็คือการได้ทำบุญใหญ่ประจำปี จะสังเกตได้ว่า ชาวมอญจะเป็นห่วงเรื่องการเตรียมของทำบุญ มากกว่าการที่จะไปเที่ยวที่อื่น แม้แต่ความเชื่อก็ยังคงอยู่ในกรอบของพระพุทธศาสนา และความเชื่อเรื่องผีก็ยังคงอยู่ควบคู่ไปกับพระพุทธศาสนา ในอดีต ซังกราน ในวันสุดท้ายจะมีการทำบุญกลางบ้าน หลังจากทำบุญแล้วจะมีการทรงเจ้าพ่อ ซึ่งการเข้าทรงปกติชาวบ้านก็จะถามเรื่องเกี่ยวกับการทำมาหากิน น้ำท่า ฝนฟ้าจะตกต้องตามฤดูกาลไหม เป็นต้น จึงเห็นได้ว่า ซังกราน เป็นประเพณีที่ทำให้ครอบครัวได้อยู่พร้อมหน้า ได้มีโอกาสทำบุญร่วมกัน ได้แสดงความกตัญญูเคารพต่อบรรพบุรุษ ได้รักษาวัฒนธรรมด้านอาหาร เป็นต้น และซังกรานนี้ก็จะเป็แม่เหล็กที่จะดึงดูดให้ผู้สนใจได้เข้ามาเที่ยวในชุมชน ซึ่งก็จะเป็นแหล่งที่ทำให้เกิดรายได้ขึ้นในชุมชนต่อไป

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้

พิธีกรรมต่างๆ มุ่งเพื่อแสดงความยึดถือ ความนอบน้อมจากคำสอนของบรรพบุรุษ มีระบบความคิด ขนบธรรมเนียมความเชื่อในศาสนาและความเชื่อของตน ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในสังคม ทำให้สังคมมีการยับยั้งชั่งใจ เป็นเครื่องกำกับความคิดความอ่าน เป็นเครื่องบังคับพฤติกรรมของมนุษย์ ศาสนาจึงเป็นสถาบันหลักสถาบันหนึ่งในสังคม เพื่อประโยชน์แก่การเข้าใจพฤติกรรมด้านความเชื่อของคนในสังคม ความและความสมัคปรมาสามัคคี ในคติความเชื่อของคนมอญส่วนใหญ่ต้องการให้ผู้เข้าร่วมพิธีมีส่วน ความเชื่อเกี่ยวกับเรือ การเคารพ ไม่ดูถูกดูหมิ่นจึงจะเกิดผลดี เกิดเป็นประเพณีปฏิบัติต่อกันด้วยความเคารพ คติความเชื่อต่าง ๆ ในวรรณคดีก็มาจากทางพุทธศาสนา เช่น เรื่องคำสอนศิษย์วัด มีหลายบทที่แสดงแนวคิดทางพุทธศาสนา

เมื่อเกิดปัญหาในสังคม ปัญหาคนนิยมวัตถุมากเกินไป ก็ยังมีความพยายามจะหาคำตอบจากหลักการในความเชื่อ และพุทธศาสนาอยู่ ความขัดแย้ง หรือกระบวนการต่าง ๆ การเสาะหาคำตอบได้จากความเชื่อ และพุทธศาสนา จึงแสดงให้เห็นว่า ความเชื่อและพุทธศาสนายัง "มีชีวิต" อยู่ และยังสามารถนำมาใช้ได้อยู่ในชีวิตประจำวัน

๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป

สังคมชาวมอญร่วมกับคนไทยสมัยที่ดำรงอยู่ในขณะนี้มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นมาก ทำให้เกิดช่องว่างทางความคิดและแสวงหาสิ่งยึดเหนี่ยวใหม่ ๆ ส่งผลต่อเนื่องกระแสนขอความเชื่อใหม่ ๆ หรือแนวความคิดใหม่ ๆ ในความเชื่อหลักแต่เดิมเมื่อเกิดปัญหาในสังคม เช่น เรื่องปัญหาสภาพแวดล้อม ปัญหาคนนิยมวัตถุมากเกินไป ก็ยังมีความพยายามจะหาคำตอบจากหลักการในความ

เชื่อ และพุทธศาสนาอยู่ เพื่อแก้ความขัดแย้ง หรือกระบวนการสังเคราะห์ต่าง ๆ การเสาะหาคำตอบจากความเชื่อ และพุทธศาสนา จึงแสดงให้เห็นว่า ความเชื่อและพุทธศาสนายัง "มีชีวิต" อยู่ยังสามารถที่จะตอบโจทย์ปัญหาของสังคมได้ จึงมีข้อเสนอในการวิจัยในหัวข้อที่น่าสนใจดังต่อไปนี้

๑) ศึกษา ชิงกราน ในสังคมของชาวมอญเกาะเกร็ดเปรียบเทียบกับชุมชนมอญในท้องถิ่นอื่น ๆ

๒) ศึกษาการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมในปัจจุบันว่าจะมีผลดี หรือผลเสียต่อความเชื่อของชาวมอญในอนาคตอย่างไร

บรรณานุกรม

๑. ภาษาบาลี-ไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ

จวน เครือวิชฌยาจารย์. ประเพณีมอญที่สำคัญ. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
๒๕๔๘.

.พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์. กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓

_____. คนไทยกับป่า. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๗.

พระอาจารย์อะเฬะ. คำสอนศิษย์วัด. ไบลาณภาษามอญ. คัดซ้ำ. (จาร, ๒๕๗๐).

พันธุ์ ป. ทองสมบุญ. พจนานุกรม มอญ - ไทย. กรุงเทพมหานคร: อาทรการพิมพ์, ๒๕๔๐)

พิศาล บุญผูก. ภูมินามอำเภอปากเกร็ด. กรุงเทพมหานคร: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง
จำกัด, ๒๕๕๑.

พิสณฑ์ ปลัดสิงห์. พลิกแผ่นดินมอญ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สัญญาลักษณ์, ๒๕๒๗

พุทธทาสภิกขุ. กัตถัญญกตเวทีเป็นร่วมโพธิ์ร่มไทรของโลก. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๓๖.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕. กรุงเทพมหานคร: อักษร
เจริญทัศน์, ๒๕๓๙.

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก. วิธีสร้างบุญบารมี. กรุงเทพมหานคร:
นคร: บริษัท พิมพ์สวย จำกัด, ๒๕๕๔.

สุวรรณ สุวรรณเวช. พล.ต.อ.. พื้นฐานความเชื่อของคนไทย. กรุงเทพมหานคร: บรรณกิจ ๑๙๙๑,
๒๕๔๖.

สำนักงานจังหวัดปทุมธานี. หนังสือที่ระลึกครบรอบ ๒๐๐ ปี ปทุมธานี
กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๕๘.

องค์ บรรจุน. ดันธาร วิถีมอญ. กรุงเทพมหานคร: แพร่สำนักพิมพ์, ๒๕๕๒.

(๒) วิทยานิพนธ์:

เกตุอัมพร ชั้นอินทร์งาม. “การศึกษาพิธีกรรมเกี่ยวกับความตายของชาวมอญเกาะเกร็ด”.

วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๐.

พระครูปลัดสุพรจักษ์ สันทักษ์. “แนวทางการพัฒนาเครือข่ายชุมชนผ่านพิธีศพของชาวมอญ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๓.

อรสา เงินฉาย. “การศึกษาสภาพวัฒนธรรมของชุมชนชาวมอญเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี”. **วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๐.

พัชรินทร์ สมหอม. “ประเพณีปลงเป้งดำจก (บุญส่งข้าวแช่): ความหมาย บทบาท และปัจจัยการดำรงอยู่ในสังคมไทย”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๔.

(๓) สื่อออนไลน์:

บ้านจอมยุทธ์. **ประเพณีในเกาะเกร็ด.** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://www.baanjomyut.com/library_2/extension-2/tradition_on_the_kohket/05.html [๑ ก.พ. ๒๕๖๐].

มานพ แก้วหยก. **สงกรานต์มอญบ้านศาลาแดงเหนือและสงกรานต์มอญในเมืองไทย.** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.siamrath.co.th/web/?q=node/334158> [๑ ก.พ. ๒๕๖๐].

วรณัย, เปิงสงกรานต์ **สงกรานต์มอญแห่งสยามประเทศ.** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.bloggang.com/mainblog.php?id=voranai&month=23-03-2007&group=10&gblog=1> [๑ ก.พ. ๒๕๖๐].

วัฒนธรรมจังหวัดปทุมธานี. **ประเพณีการหุงข้าวแช่ (เปิงสงกรานต์).** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.stou.ac.th/Offices/rdec/nakornnayok/Main/OnlineExhibitions/Phatum/K.html> [๑ ก.พ. ๒๕๖๐].

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. **วันหยุดราชการของประเทศไทย สงกรานต์.** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://th.wikipedia.org/wiki/สงกรานต์> [๓๑ ต.ค. ๒๕๖๐].

อีสานออนไลน์. **ประเพณีสงกรานต์น้ำพระ.** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.baanmaha.com/community/threads/19907-ประเพณีสงกรานต์น้ำพระ> [๑ ก.พ. ๒๕๖๐].

ChaoWengKa. **ประเพณีสงกรานต์มอญ.** [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://songkranmon.blogspot.com/2009/03/blog-post.html> [๑ ก.พ. ๒๕๖๐].

Welovethailandtour. “สงกรานต์มอญ” กับวิธีที่ยังดำรงคงอยู่”. [ออนไลน์], แหล่งที่มา:
<http://welovethailandtour.blogspot.com/search/label/เที่ยวสงกรานต์>
[๑ ก.พ. ๒๕๖๐].

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

หนังสือตำนาน ชังกราน ภาษามอญ

ပုင်သင်္ကြာန်

ပွဲကိုန်ချင်ပိုဝံ ကွာကွာတေပဲါနကကမန်တဲ ဂကူတုဟ်ဟ်မပွဲ ဗွာ၊ ချေင်ကချေင်တံ ပွဲကောန်တောံတိုပ်ပုင်သင်္ကြာန်တဲ ပွဲစသုင်ပွဲမိပ်ဗွဲ ဟံ့မွဲသက်သက်ရ။ ဆူးအခိုင်လုဟ်မူး ဟိုတ်နမန်တအ်စသုင်မိပ်ဗွဲမံင်ရိုဟ်ဟ်သွာံတဲ ဂကူဗွာတံလေဝ် နေ်အာစိုတ်တဲ ဗိုမန်တအ်ကောန်ဂ် ညးတအ်လေဝ်ကောန်တောံတိုပ်တဲ စသုင်ကျိုင်ဂ် ပွဲဆိုကေတ်ရ။

အခိုင်လောန်ကျိုင်တေ်မူး ပုင်သင်္ကြာန်ဂ် သိုညးညးကောန်စကို၊ ယဝ်ရမိပ်ဗွဲကိုဒါန်မူး တောံတိုပ်ဂိုဏ်တဲ မိပ်ဗွဲညးညးအိုတ်ဂ် ပွဲဆိုကေတ်ရ။ အခိုင်လုဟ်မူး ပွန် ပုင်သင်္ကြာန်ဂ် ဆိုတ်ကောန်စပွဲသို ကောန်စပကုသိုဟံ့သေင် နိပ်အခိုင်အတးမူး ပုင်သင်္ကြာန်ဂ် သွံစမံင်ပွဲဗျာ ဗိုကိုသွံစခွံဒုဂ်ဂေါမ် ကဝေက် ကွာင်မဲကိုဂ် ပွဲဆိုကေတ်မာန်ရ။

အခိုင်အတးဂ် ဒ်အခိုင်ကတ်ကတာန်ဂိုဏ်တဲ ယဝ်ရပွဲစပုင်သင်္ကြာန်မူးစိုတ် သြိုဟ်တိုန် မြာတိုတ်တဲဂ်ရ မိုဟ်ဒးစိုတ်ဂိုဏ်တိုန်ရောင် ဒးဆိုင်ဆကေတ်ရ။

ညံင်ရဲပွဲထိုင်ဒက်အခိုက်ကွာယေန်သွာင်မန် ဂကောံလိပ်ပတ်ယေန်သွာင်မန် ချင်လျိုင် ကိုချင်မတ်မလီ ရိုဟ်ဟ်သွာံနိပ်အခိုင်အတးသင်္ကြာန်မူး ဣအ်မိုဟ်ဇော် အိုတ်တဲ မိပ်ဗွဲပုင်သင်္ကြာန်ဂ် ပွဲဆိုမံင်ရ။ မန်ချင်သေံဒျောဒျာတအ်လေဝ် ဗိုမန်ပို ပွဲကိုန်ချင်ဇော်ကို ကောန်စမံင်ပုင်သင်္ကြာန်ဂ် ပွဲတိကေတ်ရ။

ခေါဟာသင်္ကြာန်ဂ် ဇောန်ဆက်နော်ကျိုင် နူဝေါဟာသံသင်္ကြိုတ် “သင်္ကြာနွီ” တဲ အဓိပ္ပါယ်ဝေါဟာဂ် “ကောံအာ” မဒ်ရ။ “ကောံအာ”ဂ် ယဝ်ရဒးကိုအဓိပ္ပါယ် ဗွဲတြးမူး နူကိုသွာံတြေကောံအာသွာံတိုမဒ်ရ။ ဟိုတ်ဂ်ရ အခိုင်အခါကောံသွာံဂ် အခိုင်အတးသင်္ကြာန်ပို ကော်ခစအိုတ်ရ။

၈၂

ပုင်သကြာန်

အခိုင်ကျော်သွားစိပ်မှူး ပုင်ခိုတ်လတ်တဲ့ လောင်ချင်ညင်ဝှံ့ ခိုခမော့်တဲ စက်ချ်
ထို မြမောင်ဂ် ပိုကော်စပုင်သကြာန်ရ။ ခိုပုင်သကြာန်ဝှံ့မက်တိုန် ဝှံ့ကတိုန်တိုန်ဂ်
တုပညာမန်ပိုတမ္ဘာတအ် ချူလပ်ပွဲသုပတ်ဓမ္မပါလဂ် အတိုင်ဗွဲသုင်ဏံရ။

ပွဲလက်ထက်ဘဒြကပ်ဝှံ့ နွံသေထီဗွဲ မပတုပိုန်ဟာန်ညင်တီသုနွရီ ထစေင်
အာကိုရ။ နွံကာလဗွဲတဲ တမော့အရက် (အိက်အရက်) ဗွဲ ပတုကောန်တြိဗါဂ်
ခဲတိုန်နွံနာပိုသေထီဂ် -

“ပိုန်ဟာန်ယသုပတ်တုအဲဇော်ကော့ရ။ ဆူးတုအဲဟွံတုင်အဲဏီ” သာ်ဝှံ့ခဲ
ဟိုကိုသေထီရ။ သေထီမိင်လဟိုတမော့အရက်ဂ်တဲ ကာလသွာန်တမော့အရက်
“မူဟိုတ်ဟွံတုင်ကိုတုအဲဇော” ဝှံ့သာ်ဝှံ့ တမော့အရက်သူးကိုသေထီရ။

“ပိုန်ဟာန်တုအဲဂ် ဂျိုင်ကော့၊ ဆူးကောန်တြိကောန်တြိ ဗွဲလေပ်ဟွံဗွဲ-ကာလတု
အဲစအာဘဝပလိုတ်တဲ ပုဂံဝှံ့ပကုသိုက်ဒါန်တဲ ဝှံ့ခိုန်ပိုန်ပြင်ဏါတုအဲသွာ်ကလိဝှံ့
သမ္မတ္တိတသိုက်ဟွံဗွဲသက်သက်ရ။ ဟိုတ်ဂ်ရ ပိုန်ဟာန်တုအဲဂ် နှံမင်အဲတုသံသာတဲ
ပိုန်ဟာန်တုအဲဂ် သွက်တုအဲဂ်ခွံင်သူးသူးရ။ အဲဂ်ပတုကောန်တြိဗါတဲ ဗတ်ရအဲချိုတ်
အာကိုလေပ် ဒဝိင်အစင်အတုသောသွာအဲဟွံဗွဲရ။ အဲချိုတ်အာတဲကောန်အဲသွာ်
ပွဲဇော်ကုသိုသွာ်ခိုန်ပိုန်ပြင်ဏါကိုသမ္မတ္တိမပြုဗြိဂ် အဲကလိဝှံ့ရ။ ဟိုတ်ဒါသာ်ဂ်ရ
တုအဲဟွံတုင်ကိုအဲ အဲမွဲးကးရောင်။”

သေထီမိင်ဂလာန်တမော့အရက်တဲ သာ်ဝှံ့သေထီကးရ။

“တမော့အရက်ဝှံ့ ခဲဆက်တောင်ဒတောင်အနာဂတ်ရောင် ဟွံသေင်ဟာ ပသာ်အဲ
ကလိဝှံ့ကောန်တြိဗွဲမူကိုရပ်သာ် မူကိုပညာသကာမပ္ပင်ရင်လပ် ရပ်သာ်ကျပ်သြီ
မပြုလောန် မတောင်လောန်နုညးသွာင်ဂ်ရော”

သေထီကးတဲ အာတ်ကောန်ကုသိုင်ဂိတု၊ သိုင်တဲ လုက်ဂြိုပ်ပိသွာ်ကိုလေပ်
သိုင်ဂိတု သိုင်တဲကိုဟွံမာန်။ လုက်ပိသွာ်လောန်အာတဲ ပွဲကာလဇန်တံပေင်သွင်ကျော်
သွာ် သေထီတို့ပိုင်ကေတ်ကမောန်မင်မှ မိမိန်မ္မဲဂမာ သိုတို့ဝါရဂမိုင်၊ သိုကိုင်ထင်ဇော်
အလာ်တဲ ဇက်တိတ်အာ သင်ဂင်သွပ်တဲခြံသုရ။ စိပ်ခြံသုတဲ သေထီပုဇံဒေဝတ်ခြံ
သု ကုပင်ချန်တဲ လောင်ထပ်ဝါ ညင်ရဲခမော့်မူ သိုချ်ထိုမြမောင်ကျော် အမော့မဒး

နဲထပ်သောန်

၈၃

ရးပူဇ်တဲ့ သေထီအာတ်ကောန်တြီရ။ ပိဏ္ဍပါတ်ပသိုဟ်နုဂ် စဟာ်ဝေင်ဂြိုင်းတဲ့ ကိုဒါန်ကုကမ္မောန်မင်မှ မိမိန်မဲဂမာတဲ့ သီကွီမင်ဒေဝတ်သိုကွီကွီမဂ္ဂိုင်ကုသ် ဗရတမျှင်မင်ရ။ တဲသေထီကလေင်ဇက်စံပြာသာတ်ဧကုရ။

ဒေဝတ်တြီသုဂ်လေဝ် ဗိုသေထီအာတ်ဂ် ကိုဟွံမာန်တဲ့ တိုန်အာကုသိုင်အိန် အာတ်အရီအပင်သိုင်အိန်ရ။ သိုင်အိန်ပုန်လေဝ်တရးမတ်ဒိပ် အလုံတာဝတိညာတ် ဒးကောန်ဒေဝတ်ဓမ္မပါလ ကော်ပဆိုက်နင်ဓမ္မပါလတဲ့ သိုင်အိန်ဂးကိုကောန်ဒေဝတ် ညင်ဂွံအာတန်ပဋိသန္ဓိပွဲဂ်တုသိုသေထီရ။ ကောန်ဒေဝတ်ဓမ္မပါလလေဝ်အာတန် ပဋိသန္ဓိပွဲဂ်တုသိုသေထီ ပေင်ဒစိတ်ဂိတုဒစိတ်တဲ့တဲ့ သွးဂွံဂ်နကိုကောန်တြီမုံ၊ ကိုရပ်သ်ကျပ်သြီ မတုပ်တရ်သိုင်ဂိတုမအာစိပ် န်သုန်မက်ကိုရ။ သေထီမိပ်စိတ် ဗွဲမလောန် ကိုယုဓမ္မပါလ ခွဲပြာသာတ်မ္မသုဂ်တြီသုဂ်တဲ့ ကောန်ဓမ္မပါလဂ် တိုန်ထွတ် လင် ပွဲကိုခရေင်ထေပ် ပွဲပြာသာတ်ဂ်ရ။ သိုကိုကမ္မောန်မင်မှတ် ကိုပူဇ်ဒေဝတ်တြီ ဂြုဂြီဂြီအိုတ်ရ။

ကောန်သေထီဓမ္မပါလဂ် ဟိုတ်နုပါရမိအတိက်တေဂ်ရ ကာလအာစိပ်အ ယုတ်ထပ်သုဂ် ပတုပညာဗွဲမလောန်တဲ့ ဒယုတ်အာအလုံဂတာဓမ္မဒိတ် သိုကိုဒယု တိုန်အာ ခိုချင်တြီရ။ ဗြီမုံယုကပ္ပိလမာဗြီ နုချင်တြီ မိပ်ပရိုင်ဒယု ဓမ္မပါလတဲ့ နေကုင်ကိုဓမ္မပါလ သွက်သော့စမ်ဓေတ်ပညာဓမ္မပါလရ။ ပွဲကိုစမ်ဓေတ်ပညာဂ် ကပ္ပိလ မာဗြီပတိုန်ထွးသွာန်တဲ့ ယပ်ရဓမ္မပါလဂ်သုဒးမွဲ ကျိပ်ညးတေကုတ်ကေွံတဲ့ ဒးဒင် ပူဇ်ကို ဓမ္မပါလရး ယပ်ရဓမ္မပါလသုဟွံဒးမွဲကျိပ်ဓမ္မပါလဂ် သွတ်ကေွံတဲ့ဒးဒင် ပူဇ်ကိုညးတေရောင် ညးတေဟိုကိုဓမ္မပါလရ။ သွာန်ကပ္ပိလမာဗြီဂ် ပွဲမဲ့တဲ့ ဓမ္မာပ် ကျပ်သြီပိ ကျပ်သြီတဲ့ယး ကျပ်သြီတဲ့ ကျပ်သြီဟွံတံဂ် မုဒါမတန်ရော။

ဓမ္မပါလမိင်သွာန်ကပ္ပိလမာဗြီတဲ့ သမာတ်ဒမြကတိုဒ်ဗွဲမလောန်တဲ့ နူတဲ့ဂ် ထပ်တဲ့ဂတး ညင်ဂွံသုဂ်သွာန်အာတ်အခေါင်ကုကပ္ပိလမာဗြီရ။ ကပ္ပိလမာဗြီကို အခေါင်တဲ့ စတန်တမင်ဌာန်ဧကုရ။ ဓမ္မပါလလေဝ်ဗွဲရဏာကုင် နိပ်တြီတဲ့ကိုလေဝ် သုဟွံ ဒးဏီတဲ့ သုဟွံဒးမွဲဒးဒင်ကုတ်ကျိပ်တပ်ပ် ဒေဝေံတဲ့ ဂစိတ်ကေတ်ဧကုဧကုဂ် ပြီလောန်ရဂးတဲ့ တိတ်အာအကြာဂြိပ်တိက်ခွင်သုဂ်တြီဓါတဲ့ရ။ ပွဲကာလဂ် ဓမ္မာတ် ဖြဟပ်ကျိင်မွေံကိုကုတ်ဟိုမင်အရေဝ်ဂ် -

မွေ - ယးဂတပို့သော့စရူ။

ကုက် - မဟိုတ်တအဲ ဟိုသော့စရူရော။

မွေ - ကပွီလမာဗြီသွာန်ဓမ္မပါလဂ် နူဂယးကျာ်သြီမချန်ဒါလုံရော၊ တဲကျာ်သြီမချန်ဒါလုံရော။ သပ်တဲကျာ်သြီမချန်ဒါလုံရော။ သွာန် ကပွီလမာဗြီ ဓမ္မပါလသ်ဟွံဒးတဲ ကျိပ်ဓမ္မပါလဂ် ကပွီလမာ ဗြီကုတ်ကော့ကုသုတ် ဇွဲညးတိတ်ထောံမးချင်တဲ ပိုသော့စရူ။

ကုက် - သွဟ်ကပွီလမာဗြီ အဲမိက်ဂွံတိက် ဟိုထွေးကိုအဲဟွံမာန်ဟာ။

မွေ - သိုက်မိက်ဂွံတိမ္း အဲဟိုထွေးကိုမာန်ရ။ သတ်သတ်တံဂမ္တိုင် နူဂယး ဂဟ်တဲ စဗကလောင်မုကွဝါတဲ ဗဗိုဟ်မြမောင်ပွဲမုကွဝါဂ်ရ ကျာ်သြီချန်မုကွဝါရ။ တဲပုန်တုန် မပ္တံမြမောင်ဗလိပ်မုသြိုဟ်ဂ်ရ ကျာ်သြီချန်သြိုဟ်ရ။ ဒးကာလသပ်တဲပုန် သတ္တံသွေးဂတာဇိုင်တဲ ပုံဗလိပ်မြမောင်ဂ်ရ။ ကျာ်သြီချန်ဇိုင်ရ။

ဓမ္မပါလဂ် အရေင်ဂစေံကော့လေပ်လေပ်လပ်ဂ်ရ။ မိင်အရေင်ဟ်ကျိင်မွေံကို ကုက်တဲ မိပ်စိုတ်ဗွဲမလောန် ဒလိုက်ကတိတ်ကျင်ပြာသာတ်ဇကုတဲ စိုမင်ကပွီလမာ ဗြီရ။ ဒးကာလထပ်တဲ ကပွီလမာဗြီစိုပ်ကျင်ဂ် ဓမ္မပါလသ်ထွေးသွာန်ဂ်သ်ဒးအာတဲ ကပွီလမာဗြီဒင်ပုဇကုဂ်ညးတေရ။

ကျိပ်ကပွီလမာဗြီ ဒကုတ်အာတဲ ဒါသွက်စွံဟွံမွဲ ယင်ရဗျိုန်စွံညွဲကျိပ်တဲ ကုဲပြောင်ဒေါအာ ယင်ရဗျိုန်ညွဲအာကာသ ဗြဟ္မဂု ဗိုတ်ကာပွဲဂြိပ် ဂြိပ်တူအာညင် ဗတ်သု၊ ဗိုတ်ကာပွဲမှာသိုတ် မှာသိုတ်ဒးကိုအာ ဟိုတ်ဂ်ရ ညးတေံကော်ကောန်သိုင် ဗြိထာန် မဒ်ကမောန်သိုင်အိန်တဲ မွဲသွာံမွဲဝါဒင်စလောံယိုကောတ် ညးညွဲတဲ အာထွတ် လပ်ပွဲဂိုဟ်ဂန္ဓလီဂ် ညးတေံဟိုထွေးကိုကောန်ထပ်ရ။ ဟိုထွေးတဲဒင်ကုတ်ကျိပ်ကို ဓမ္မ ပါလရ။ ဒင်ကုတ်တဲဇကုကပွီလမာဗြီ ဒ်အာသတ်ထပ်ရ။

ကျိပ်ကပွီလမာဗြီ ဗီမညးတဲဖျောန်ထွေးလပ်ရ မှောင်ကိုကောန်ထပ်ကောန် ဗြဇော်အိုတ် မင်သီဒေဝီဂ် ဒင်ကောတ်နကံဒလာင်ထပ် တို့ဗြိုင်ကောတ်ကောန်ဒေဝတ် ဂမ္တိုင်တဲ အာအလုံဂွးကမာင်စက္ကဝါဒင်ပုဇကောန်ဒေဝတ် တြိနာသီတဲဗွက်သိုန်ကို သိန္နရာတ်ထပ်လတုန်ရ။ ပွဲကာလဂ် ကောန်ဒေဝတ်တံဂမ္တိုင်ဖေက်အယုတ်ပိုန်ဟာန်

နဲထင်သောန်

၈၅

ကျင်သြီဟုတ်အာဂးတဲ နူတာဝတီ တိတ်အာဥဒုန် ပြာပ်အာဇရေင်ဂြိုပ် မိတ္တတာဝိန် သတ်နုလွာဇုန်မုံယုအသ္မာဝတီ နဲနင်တဲ လာင်ကွဲပွဲကြိုင်အစီရဝတီ ဗုတ်ထုပ်ဝါ ဖောင်အာမောင်အာရဲကွေင်သွဟ် ဒိပ်ကိုင်ဝံတဲ ပွဲတုာအဂ္ဂလဝတီ နုကုကိုင်ဒိပ်မသုန် သာ် စသုင်ဝေင်ဂြိုပ်အိုတ်ရ။ ဟိုတ်နုဂ်ရ ဒေဝတ်တံဂ် ပိုန်ဟာန်ကျင်သြီမောင်တိုန် အာရ။ ဒုင်မဇကောန်ဒေဝတ် ပွဲတုာအဂ္ဂလဝတီတဲ ပွဲကာလဂ် သုဒ္ဓဒိန်လေပ်ပြု အာမပေင် ၃၆၅ ထဲရ။ ကျိပ်ကပ္ပိလမာဗြိုဏ်တဲ ခံင်သီဒေဝီဂ် စလောံတဲမဟောရာဂ ဒေဝီရ။ မဟောရာဂဒေဝီအာထွတ်လပ်ပွဲဂိုဟ်ဂန္ဓလီဂ် ဒေဝတ်တံနုကုဇောင်နာနာသ် ပွာင်တိုင်ခံင်ဗျိုလပ်တဲ နုကုဂအတ်ရမုာ်ပုဇ် ကျိပ်ကပ္ပိလမာဗြိုဏ် ကောန်ဗြိကပ္ပိလ မာဗြိုဏ် ပညာတ်ဗွဲသကာသိုင်မတဲ အိုတ်တိုဟ်စိုတ်ဗွဲမလောန်ရ။ ညးကောန် ဗြိကပ္ပိလမာဗြိုဏ်ဂ်ရော (၁) ခံင်သီဒေဝီ (၂) မဟောရာဂဒေဝီ (၃) ယောရာဂဒေဝီ (၄) ကညာဒေဝီ (၅) မနာဒေဝီ (၆) မိဿကဒေဝီ (၇) ရဿကဒေဝီ မဒ်ရ။

ကျိပ်ကပ္ပိလမာဗြိုဏ်လပ်ပွဲဂိုဟ်ဂန္ဓလီဂ် ပေင် ၃၆၅ တဲတဲ နုကုတဲ မဟောရာဂဒေဝီ ဗွဲလေင်ဒုင်စလောံတဲ ဗွဲသုာ်ဗွဲဝါရ။ အခိုင်စလောံတဲ အခိုင်သကြာန် ပို ကော်ခစအိုတ်ရ။ ဗိုဟိုကျင်ဗွဲဗျိုဏ်ပုဇ် ကွာဟံဝံစလောံတဲ ကောန်ဗြိကပ္ပိလမာ ဗြိုဏ် စိုပ်အခိုင်သကြာန်မုး ယိုကော်ကျိပ်သိုင်မတဲ တိတ်အာအလုံဂွးကမာင်စက္ကဝါ ဒုင်ပုဇ်ကောန်ဒေဝတ်တံဂ်မိုင် ဗွက်သိုန်ကုသိန္နရာတ်ထုပ်လတုန်တဲ ဒုင်ပုဇ်ပွဲတုာ အဂ္ဂလဝတီတဲမှ စလောံစိုပ်တဲကောန်ဗြိတုဟ်ဗွဲပုဇ်ရ။

ဟိုတ်နုသေထီ အာတ်ကောန်ဇရေင်ဒေဝတ်ဗြိသံ ပုဇ်ပုဇ်ချန်လပ်တဲ လာင်ထုပ်ဝါညင်ဝံဒ်ရဲခမောံမုံကျော်သုာ်ထိုမြမောင် သိုက်အမာ်ဗွဲမဒးရးတံတဲ ကလိဝံ ကောန်တြိမ္မံ မုံကုပညာကော်ညာပိုန်ဟာသိုက်ပေင်ဂ်ကို။

ကောန်ဒေဝတ်တံဂ်မိုင် သတ်နုလွာဇုန်အသ္မာဝတီ နဲတဲလာင်ကွဲပွဲ ကြိုင် အစီရဝတီဗုတ်ထုပ်ဝါဂ် ဖောင်တိုန်မောင်တိုန် ညင်ရဲကွေင်သွဟ်ဒိပ်တံဂ် ဝံပုဇ် ကျိပ်ကပ္ပိလမာဗြိုဏ် ဝံစသုင်ဝေင်ဂြိုပ်ဂ် ပိုန်ကျင်သြီမောင်တိုန်အာဂ်ကိုတဲ။

ပိုမန်တံစိုပ်အခိုင်သကြာန်မုး ပိုန်ဟာန်ကျင်သြီညင်ဝံဇောင်မောင်တိုန်အာဂ် ပုင်သကြာန်ကျော်ကွာင်ခဲယိုဟ်ဇန်အမာ်ဗွဲမဒးရးတံဂ်ကျောန်တဲ ကိုခါန်ဖါပ်ဗွဲကျင်ဂ် ဟိုတ်နုကုဇောန်ထွးလပ် ပွဲကိုသုပတ်ဓမ္မပါလရောင် ခေ်ကော်စိုတ်ရ။

ภาคผนวก ข

รูปภาพงานประเพณี ช้างกราน เกาะเกร็ด



ภาพที่ ๑-๒ การส่งข้าวแช่ในประเพณี ชังกราน



ภาพที่ ๓-๔ การสรงน้ำพระพุทธรูป และพระสงฆ์ในประเพณี ช้างกราน



ภาพที่ ๕-๖ การแห่หางหงส์ ชงตะขาบ



ภาพที่ ๗-๘ การเล่นเกมของชาวมอญ



ภาพที่ ๙-๑๐ การเล่นเข้าผีในประเพณี ชังกราน



ภาพที่ ๑๑-๑๒ การรำถวายเจ้าพ่อ ท้ายประเพณี ชังกราน

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ : พระครูปลัดทิน สุญฺโ (วศสกุล)

ว/ ด/ ป/ เกิด : ๖ ธันวาคม ๒๕๑๓

สถานที่เกิด : ๗๕๘ ตำบลหนองลู อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

การศึกษา : ประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ (ปบส.)
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๕๖

ประสบการณ์การทำงาน : ๑-๒ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๔๔ ได้ผ่านการอบรมหลักสูตรโครงการพัฒนาจริยธรรมและสร้างค่านิยมทางศาสนา
:๑๙ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๔๕ รับการแต่งตั้งเป็นครูสอนปริยัติธรรม
:๓๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๔๖ ผ่านการอบรมพระนักเทศน์ ของคณะสงฆ์หนกลางและหนใต้
:๑๖-๒๗ มกราคม พ.ศ.๒๕๔๙ ได้ผ่านการฝึกอบรมวิปัสสนาตามหลักสูตรการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑
ประจำปีพุทธศักราช ๒๕๔๙ ศูนย์ปฏิบัติธรรมโมลี

ผลงานทางวิชาการ : -

อุปสมบท : ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๓๓

สังกัด : วัดไผ่ล้อม จังหวัดนนทบุรี

หน้าที่ : เจ้าอาวาส

ปีที่เข้าการศึกษา : พุทธศักราช ๒๕๕๙

ปีที่สำเร็จการศึกษา : พุทธศักราช ๒๕๖๑

ที่อยู่ปัจจุบัน : วัดไผ่ล้อม หมู่ที่ ๖ กวานใต้ ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด
จังหวัดนนทบุรี

หมายเลขโทรศัพท์ ๐๘๖-๐๓๘-๓๔๓๗

email address pbs90009@gmail.com